AMMIANI MARCELLINI

RERVM GESTARVM

LIBRI QVI SVPERSVNT

RECENSVIT RHYTHMICEQVE DISTINXIT

CAROLVS U. CLARK
ADIVVANTIBVS
† LUDOVICO TRAVBE ET GVILELMO HERAEO

VOL. II, PARS I
LIBRI XXVI–XXXI

BEROLINI
APUD WEIDMANNOS
MDCCCCXV

Praefatio.

Per hos quinque annos qui post priorem partem textus emissam transierunt, semper sperabam, me multiplicibus quidem curis et officiis implicatum, otium ad indices conficiendos utique nacturum. Quae spes fefellit, nec breui potero instituta absolvere. Hunc quoque annum funestum exspectabam, qui mihi annus feriatus (ut ita dicam) futurus erat, ad codices iterum inuestigandos pro hac editione. Sed Mars, qui nunc cuncta regit, hanc exspectationem discussit. Itaque editoribus, qui mihi semper beneuolentissimi sunt, et mihi ipsi non iam uisum est, reliquam partem textus iam diu impressam in tenebris retinere. Constituimus igitur, nunc in hac parte priore tomi alterius solummodo textum et corrigenda edere, epilegomenis et indicibus parti secundae relictis.

Hoc loco non possum non agere gratias uiris doctis qui priorem tomum uerbis beneuolis exceperunt, praesertim uiris de litteris antiquis bene meritis, Gardthausen, qui mihi suam bibliographiam quam dicunt omnium librorum ad Ammianum pertinentium exscribendam permisit, et Th. Stangl, qui mihi nonnulla tradidit corrigenda. Discipuli autem mei Maelynette Aldrich, Georgius E. Dimock, Royal C. Nemiah mecum in seminario Yalensi quosdam locos emendauerunt, correxerunt plures mendosos.

Denique amicis qui has quoque schedas maxima cum cura mecum perlegerunt — Petschenig et Novák — nuntius mortis de uiro amicissimo nuper allatus uehementer animum afflixit — et Löfstedt et maxime Heraeo meo, gratias quas habeo, uerbis exprimere numquam potero.

N o v. P o r t. (New Haven) Conn., V. S. A.,
mense Jun. 1915.

Carolus U. Clark.

ERRATA CORRIGENDA ADDITAMENTA

Pag.

III (Praef.), 7, 1 *ante* nostri *pertinet ad* enio 5

VI, 27, *adde*; *post* fore

15, *text.*, 21, *lege* calci*bus* *pro* calcibus

20, *app. pr.*, 26, *adde* (*def. Heilmann*) *post* arcersitus

26, *text.*, 1, *lege* cr*i*mina *pro* crimina

29, *text.*, 16, *lege* auspicibus *cum V*

34, *app. alt.*, 15, *adde* citis *Heilmann*

40, „ „ 19, *adde asynd. def. Heilmann*

57, *text.*, 14, *lege* 7 *pro* 6

61, *app. alt.*, *adde* 4 *ante* diem

68, „ „ 14, *adde* aliqui *def. Heilmann*

ibid., 15, *adde* crustis *Pet. in Indice*

72, *summa, lege* 2, 12 *pro* 12

73, *text.*, 1, *lege* 5 *pro* 6

ibid., 9, *lege* 7 *pro* 9

79, *text.*, 27, *lege* Vnde *pro* unde

84, *app. alt.*, 7, *adde* Cusenos *Marquart*

86, „ „ 3, *adde asynd. def. Heilmann*

87, *app. pr.*, *lege* 17 proximo *pro* proximo 17

89, *app. alt.*, 24, *adde* misit tribuno *transpos. Heilmann c. c.*

98, *text.*, 25, *lege* alacriter *cum V*

99, *app. alt.*, 13, *adde* rapiendo *Cl.* (*cf.* 154 [15])

106, „ „ 15, *adde* barbarum *restit. Heilmann*

112, *text.*, 22, *lege* ʽ *ante* ʽΗρωνος

113, *app. alt.*, 23, *adde* ⟨S⟩egestanis *Marquart*

122, *text.*, 14, *lege* armorum *cum V; cf.* 174 [17] 241 [9] 352 [5] 403 [25] 580 [9]

124, *app. alt.*, 11, *adde* nec aut⟨em c⟩autior *Walter* [(*Pet.*)

126, „ „ 19, *lege* regalis *Cl*: *pro* regalis *Cl. c. c.*

127, „ „ 23, *adde* serui⟨re⟩ ante *Walter* (*cf.* magnis retro 272 [14])

129, „ „ 16, *adde an* contracti? *Cl.*

134, *text.*, 8, *ante* Post *adde* 34.

ibid., *app. alt.*, *adde* 13 *post* 12 destinatas *FBG*

135, *app. alt.*, 4, *adde* apud ⟨Parisios⟩ hibernans, *Cl.* (*cf.* 237 [17])

137, „ „ 2, *adde uel* atque *post* eque

142, „ „ 19, *adde* contextis *Pet. in Ind.*

Pag.

146, *summa, lege* 6 *pro* 5

152, *text.*, 5, *lege* gressa *pro* ressa

158, *app. alt.*, 19, *adde* Cusenis *Marquart* Cuseni *Brost*

160, „ „ *adde* 6 *ante* alitum

167, *app. pr.*, *dele* 17 *sq. et substitue* 18

168, *app. alt.*, 14, *adde* certabant *Pet. in Ind.*

ibid., 17, *adde* in *del. Cl.* (*cf.* 95 [3])

172, *app. alt.*, *adde* 11 *sq.* temperato itinere. At *Pet. in Ind.*

187, „ „ 21, *lege Tm2 pro Tm*

188, *text.*, 2, *lege et* tunc *l*unae *pro* et tunc lunae

191, *text.*, 10, *dele*, *post* suburbanis *et scribe ante* in

ibid., *app. alt.*, 11, *adde asynd. def. Heilmann*

192, *app. pr.*, 15 *sq.*, *lege* uel *pro uel*

194, *app. alt.*, 15, *adde* uigentibus *Walter*

195, *text.*, 5, *lege* Genius *pro* genius

203, *app. alt.*, 1, *adde asynd. def. Heilmann*

„ „ 15, *adde uel* ⟨di⟩mittere

204, „ „ 22, *adde* insu⟨per⟩ *Walter*

206, „ „ 1 *sq.*, *adde* barbarum *restit. Heilmann, qui* bar. red. exc. [*transpos. c. c.*

214, „ „ 19, *adde* auia eius *Pet. in Ind.*

218, „ „ 10 *sq.*, *adde* suetis *restit. Heilmann*

229, „ „ 11, *adde* ⟨manuum insidiatricu⟩m *Brakm.*

230, „ „ 3, *adde* aeterna urbe *Pet. in Ind.*

233, *text.*, 10, *adde* , *post* aduliscerent

ibid., *app. alt.*, *ante* 20 *adde ἔντιμον Harmon*

235, *app. alt.*, 13, *adde* transtulerunt (*reflex.*) *def. Heilmann*

236, „ „ 4 *sq.*, *adde* ⟨patefacerent re⟩serarent⟨que. C⟩eterum [*Brakm.*

ibid., „ „ 7, *adde* ⟨et⟩ s. *Harmon*

237, „ „ 4, *adde asynd. def. Heilmann*

239, „ „ 21, *adde* afferet *FG*

246, *text.*, 23, *lege* regiam (*cf.* 386 [17] 444 [20] 578 [15])

ibid., *app. pr.*, 23, *adde* regia

250, *app. alt.*, 19, *adde* sed uicarium *Harmon*

253, „ „ 3, *adde* armorum *Pet. in Ind.*

259, *text.*, 8, *lege* alii — quidam *pro* alii quidam

260, „ 8, *lege* aput *pro* apud

270, *text.*, 23, *lege* caeno*sum pro* caenosum

287, *app. alt.*, 1, *adde* numerare *restit. Heilmann*

295, „ „ 4, *adde* auitis *Pet. in Ind.*

Pag.
302, *app. alt.*, 1, *adde Pet. in Ind. post Momms.*
307, „ „ 16, *adde* aggeri *Cl.*
310, „ „ 6 *sq.*, *adde an* obscuro gen. ⟨loco⟩ *? Cl.*
324, „ „ 21, *adde an* nobili⟨or⟩um *? Cl.*
325, „ „ 20, *adde* Prop[h]thasia *Heilmann*
ibid., 25, *adde* quam *del. Heilmann*
329, *app. alt.*, 4, *adde asynd. def. Heilmann*
332, „ „ 10 *sq.*, *adde* dein de⟨i⟩ *Heilmann*
336, „ „ 10, *adde asynd. def. Heilmann*
339, „ „ 15, *adde* uictui ⟨se⟩ secreuit et quieti nocturnae *Walter*
351, „ „ 8, *adde* occursantis *Cl.*
365, „ „ 13 *sq.*, *adde asynd. def. Heilmann*
368, „ „ 12, *adde asynd. def. Heilmann*
371, „ „ 13, *adde* barbarum *Heilmann*
376, „ „ 15, *adde asynd. def. Heilmann*
377, „ „ 10 *sq.*, *adde* si exusus *Heilmann*
378, „ „ 21, *adde Harmon* (*post* sorbebantur)
379, „ „ 11, *adde* pendentium *restit. Heilmann*
380, *summa, lege* 18 *pro* 16
382, „ *lege* 10 *pro* 11
ibid., *text.*, 11, *lege* summa *pro* summa
389, *summa, adde* 389
390, „ *lege* 2 *pro* 3
391, *text.*, 12, *lege* anni *pro* ann*i*
ibid., *app. alt.*, 13, *dele* . *ante* excellunt
394, *summa, lege* 9 *pro* 11
405, *app. pr.*, *lege* 18 *pro* 17 *sq.*
ibid., *app. alt.*, 7, *adde* praesentibus *FBG*
408, *text.*, 21, *adde* 1 *post* 8
409, *app. alt.*, 23 *sq.*, *lege* id est *pro* apparitorem
415, „ „ 20, *adde* (ille *pr.* = iit 19 *coni. Cl.*)
416, „ „ 8, *adde* memorandi *Pet. in Ind.*
ibid., *lege del. pro* del.
ibid., *adde* aeuis *Pet. in Ind.*
ibid., *adde Pet. in Ind. post* absumit quod *Nov.*
417, *app. pr.*, *dele* 12 inmunis
420, *text.*, 1, *lege* festina *pro* firma
ibid., 19, *adde* - *post* arma
ibid., 20, *adde* . *post* extinxit

Pag.
ibid., app. pr., 1, *adde* firma *post* aque
421, *text.,* 17, *lege* saeua *cum Aldrich pro* sueta
425, *app. alt., pone* 6 *ante* ⟨con⟩uiciis
427, „ „ 16, *lege* Cal⟨l⟩ati⟨a⟩ *pro* Callatia
428, „ „ 2, *adde an* cal⟨l⟩idi, set ? *Cl.*
ibid., 9, *adde* ⟨de⟩inde *Nemiah*
429, *app. alt.,* 9, *adde ex* ad 11 *explic. Aldrich*
434, *summa, lege* 4 *pro* 3
ibid., app. pr., lege 17 *sq. pro* 18 *sq.*
ibid., app. alt., 4, *adde* inlicite *Dimock; an* i. ⟨te⟩r ? *Cl.*
435, „ „ 3, *adde* nil autem (autem *cod. scott.*) ualet correctio *Cl.*
436, *text.,* 14, *adde* , *post* numeri [(mentio *Dimock*)
437, *app. alt., adde* 4 posse ⟨et vinci⟩ *Nov.*
442, *text.,* 7, *lege* praeiere *pro* praeire
444, *app. alt.,* 17, *adde an* ingentem ? *Cl.*
461, „ „ 1, *adde an* int⟨eri⟩erun⟨t⟩ ? *Cl.*
ibid., 7, *lege* id *G pro* in *G*
462, *app. pr., pone* 10 *ante* Gallia
463, *app. alt.,* 2 *adde* et aedes *Aldrich; an* saturas ? *Cl.*
ibid., 18, *lege* cresceret *pro* resceret
466, *app. alt.,* 15, *lege* alia⟨s⟩ *pro* alias
474, *text.,* 11, *lege* uoluptatibus *pro* uoluptatibus
478, *app. alt., adde* 9 *ante* ⟨ut⟩
483, „ „ 7, *adde Pet. in Ind. ante Brakm.*
497, „ „ *lege* 7 *pro* 9
506, „ „ 3, *adde* et quia aderat *Pet. in Ind.*
507, „ „ 10, *adde an* nom. com. *pro* com. nom. ? *Cl.*
512, *text.,* 15, *lege* uiribus *pro* uiris; *cf.* 139[14] 141[17] *etc.*
ibid., app. pr., 15, *adde* uiris
515, *app. alt.,* 13 *sq., adde* ing⟨ru⟩entium (*cf. Tac. Ann.* 2, 11, 4) *Walter*
521, „ „ 7, *adde* acri ⟨con⟩si⟨li⟩o *Walter*
ibid., 21, *adde* ruentes *EA*
537, *text.,* 23, *lege* bil*i pro* bili
578, *app. alt.,* 15, *adde A s. v.* duci
ibid., 17, *lege tr. E pro* tr. *E*
580, *app. alt.,* 7, *lege FKYU etc. pro FKYK etc.*
ibid., 10, *adde* superbiam *A*
582, *summa, lege* 20 *pro* 22
583, *text.,* 10, *lege quo pro* quo
ibid., app. alt., 10, *adde* quo *om. codd.*

LIBER XXVI.

1. Valentiniano, scholae secundae Scutariorum Tribuno, communi Magistratuum ciuilium et militarium consensu, Nicaeae absenti defertur Imperium: et de ratione Bissexti.

2. Valentinianus cum Ancyra euocatus Nicaeam celeriter uenisset, una omnium uoce iterum eligitur Imperator, purpuraque et diademate ornatus, Augustusque appellatus, militem alloquitur.

3. De Aproniani Praefectura Urbana Romae.

4. Valentinianus Valentem fratrem suum Nicomediae Tribunum Stabuli; ac mox apud Constantinopolim in Hebdomo, consentiente exercitu, consortem Imperii constituit.

5. Imperatores ambo Comites et militares numeros inter se partiuntur; et paullo post alter Mediolani, alter Constantinopoli I. Consulatum ineunt. Alamanni Gallias uastant; Procopius in Oriente res nouas molitur.

6. Patria et genus, mores, ac dignitates Procopii; deque eius sub Iouiano latebra: et qua ratione Constantinopoli Imperator sit appellatus.

7. Procopius Thracias sine sanguine in suam potestatem redigit, et equites peditesque per Thraciam iter facientes, promissis in uerba sua adigit, necnon Iouios et Victores, a Valente aduersus se missos, sibi oratione iungit.

8. Nicaea et Chalcedone obsidione liberatis, Bithynia in ditionem Procopii redigitur: et mox Cyzico expugnato Hellespontus.

9. Procopius in Bithynia, in Lycia, et Phrygia a suis desertus, et uiuus Valenti traditus, capite truncatur.

10. Marcellus Protector, eius cognatus, et multi Procopianarum partium supplicio capitis affecti.

---

1. 1. Dictis inpensiore cura rerum ordinibus ad usque memoriae 364
confinia propioris, conuenerat iam referre a notioribus pedem, ut et pericula declinentur, ueritati saepe contigua, et examinatores contexendi operis deinde non perferamus intempestiuos, strepentes ut laesos, si praeteritum sit quod locutus est imperator in cena, uel omissum quam ob causam gregarii milites coerciti sunt apud signa, et quod non decuerat, in descriptione multiplici regionum, super exiguis silere castellis, quodque cunctorum nomina qui ad urbani praetoris officium conuenere, non sunt expressa, et similia plurima, praeceptis historiae dissonantia, discurrere per negotiorum celsitudines adsuetae, non humilium minutias indagare

---

1 inpersiore 2 proprioris 3 ueritatis 5 locus ♂ caena 5 *sq.* quam ob quam causam 6 gr*egarii (*fu.* a) 7 discriptione quotque 8 conuenire 9 expraessa 10 celsitudinis adsuaete inutias

---

1 impensiore *EBG* 2 propioris *EBG* 3 ueritati *Lind.* 5 *sq.* quam ob causam *NBG* ob q. c. *Kiessl.* 7 descriptione *EBG* quodque *EBG* 8 conuenere *G* 10 celsitudines *EG* minutias *EBG*

364 causarum, quas si scitari uoluerit quispiam, indiuidua illa corpuscula, uolitantia per inane, *ἀτόμους*, ut nos appellamus, numerari posse sperabit. 2. haec quidam ueterum formidantes, cognitiones actuum uariorum, stilis uberibus explicatas, non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistula, Tullius quoque, testis reuerendus, adfirmat. proinde inscitia uulgari contempta, ad residua narranda pergamus.

3. Hac uolubilium casuum diritate, exitu luctuoso finita, obituque interuallato breui tempore principum, corpore curato defuncti, missoque Constantinopolim, ut inter Augustorum reliquias conderetur, progresso Nicaeam uersus exercitu, quae in Bithynia mater est urbium, potestatum ciuilium, militiaeque rectores, magnitudine curarum adstricti communium, interque eos quidam spe uana sufflati, moderatorem quaeritabant, diu exploratum et grauem.

4. Et rumore tenus obscuris paucorum susurris, nomen praestringebatur Aequitii, scholae primae Scutariorum, etiam tum tribuni, qui cum potiorum auctoritate displicuisset, ut asper et subagrestis, translata est suffra*ga*tio leuis in Ianuarium, Iouiani adfinem, curantem summitatem necessitatum castrensium per Illyricum. 5. quo itidem spreto, quia procul agebat, ut aptus ad id quod quaerebatur atque conueniens, Valentinianus, nulla discordante sententia, numinis adspiratione caelestis electus est, agens scholam Scutariorum secundam, relictusque apud Ancyram, postea secuturus, ut ordinatum est. et quia nullo renitente hoc *e* re publica uidebatur, missi *sunt* qui eum uenire ocius admonerent, diebusque decem nullus imperii tenuit gubernacula, quod tunc euenisse, extis Romae inspectis, haruspex edixerat Marcus.

---

1 sciscitari quispiani *(corr. m3)* indiuid[ua] 2 inan**e (*fu.* ia) atomos 3 cognitionis 4 stellis 5 epistola referendus 6 na[r]*randa (*fu.* tu) 7 uolabilium ♂ luctuosu 10 niceam que binvthia (*sic*) potestatem 11 magnitudineque curarum 12 queritabant 14 tens 16 sub hac restis (r *m2* f *m1*) 17 suffratio 18 spraeto 19 iacebat queraebatur ♂ 19 *sq.* -ueniens — discordante sen- *add. m2 in mg.* 20 nominis 22 anciram 23 e *om.* missis qui 24 nullis uenisse

---

1 si scitari *CAG* quispiam *EBG* illa *om. BG* 2 inane *EBG* *ἀτόμους Gdt.* 3 cognitiones *EBG* 4 stilis *Em2G* 5 reuerendus *EBG* 7 luctuoso *EBG* 8 ⟨trium⟩ b. *Val.* principis *BG* 10 Bithynia *BG* potestatum *G* 11 magnitudine curarum *EG* magnitudine ⟨ae⟩que *Pet.* 14 tenus *EBG* 14 *sq.* perstringebatur Equitii *BG* 16 subagrestis *EBG* 17 suffragatio *EG* suffectio *B* 19 agebat *Kell. C.F. W.M.* 20 numinis *EBG* 22 Ancyram *AG* Anchialam *B* 23 e *add. EBG* missi s⟨unt⟩ qui *Günther Pet.* 24 diebus *NAG* diebusque *restit. Pet.* nullus *EBG* euenisse *Nm2G* 25 dixerat *BG*

6. Inter haec tamen, nequid nouaretur contrarium placitis, neue armatorum mobilitas, saepe uersabilis, ad praesentium quendam inclinaret arbitrium, adtente prouidebat Aequitius, et cum eo Leo, adhuc sub Dagalaifo magistro equitum rationes numerorum militarium tractans, exitialis postea magister officiorum, exercitus uniuersi iudicium, quantum facere nitique poterant, ut Pannonii fautoresque principis designati firmantes. 364

7. Qui cum uenisset accitus, inplendique negotii . . . . . . praesagiis, ut opinari dabatur, uel somniorum adsiduitate, nec uideri die secundo, nec prodire in medium uoluit, bissextum uitans Februarii mensis, tunc inluciscens, quod aliquotiens rei Romanae fuisse norat infaustum. cuius notitiam certam ple*nius* designabo.

8. Spatium ann*i* uertentis id e*sse*, periti mundani motus et siderum definiunt ueteres, inter quos Meton et Euctemon et Hipparchus et Archimedes excellunt, cum sol perenni rerum sublimium lege, polo percurso signifero, quem ζῳδιακόν sermo Graecus appellat, trecentis et sexaginta quinque diebus emensis et noctibus, ad eundem redierit cardinem, ut (uerbo tenus) si a secunda particula elatus Arietis, ad eam dimensione redierit terminata. 9. sed anni interuallum uerissimum, memoratis diebus et horis sex ad usque meridiem concluditur plenam, annique sequentis erit post horam sextam initium, porrectum ad uesperam. tertius a prima uigilia sumens exordium, ad horam noctis extenditur sextam. quartus a medio noctis ad usque claram trahitur lucem. 10. ne igitur haec conputatio uariantibus annorum principiis, ut quodam post horam sextam diei, alio post sextam excurso nocturnam, scientiam omnem squalida

---

2 ad *add. m2* 3 adtente (d *m2 ex* t *m1*) equitius cum coleo 4 aequitum 6 formantes 7 *sine lac.* 8 orinari uidefi 9 febroarii 10 inluciacens romana pignorat 11 plenius *om.* 12 ide (*lac. 2 litt.*) 13 memon aucte monet ♂ hi parichus 14 percusso 15 zodiacum 17 particulae latus dimensionem 19 ad usque *m2 ex* usque ad *m1* 21 hora 22 media haec] nec 23 et 24 diem

---

2 ad *EA om. WBG* 3 arbitrum *bg* eo Leo *G* Caleo *PB* 6 firmantes *uulgo* 7 ⟨consideraret magnitudinem, monitus⟩ *Günther* 7 *sq.* ⟨praescius⟩ praesagiis *Pet.* praesagus ut subodorari *G* praesagii (-ia *b*) subodorari *B* 8 opinari *A* ominari *Nm2 lac. ante* nec *indic. Harmon* nec uideri *Wm2AG* nec cui diffidie (-dere *b*) *PB* 9 Februarii *EBG* 10 illucescens *Wm2BG* Romanae *WBG* norat *Nov. olim* cognorat *Nm2BG* dignorat *uulgo Nov. nunc* 11 ple⟨nius⟩ designabo *Her. c. c.* (ple = pig *ante* norat) ⟨nunc⟩ *Nov.* 12 id esse *G* idem *WB* 13 Meton *Lind.* Menon *G* me monent *B* (*post.* excellunt) Hipparchus *WbG* Hypparcus *B* 14 poli *Scaliger* percurso *Hm2AG* perculso *B* 15 ζωϑιακόν *Gdt.* 16 *sq.* uel uerbo *Günther* 17 eam dimensione *G* 19 ad usque *EBG* plenum *bBtl.* 21 horam *EBG* 22 medio *E uulgo* usque ad *tr. BG* haec *NBG* 23 ut *Pet.* 24 diei *G* die *EB* excursa *uulgo*

diuersitate confundat, et autumnalis mensis inueniatur, quandoque uernalis, placuit senas illas horas quae quadriennio uiginti colliguntur atque quattuor, in unius diei noctisque adiectae, transire mensuram. 11. hocque alte considerato, eruditis concinentibus multis, effectum est, *ut* ad unum distinctumque exitum, circumuersio cursus annui reuoluta, nec uaga sit nec in*certa*, nulloque errore deinceps obumbrata, ratio caelestis appareat *et* menses tempora retineant praestituta. 12. haec nondum extentis fusius regnis, diu igno*ra*uere Romani, perque saecula multa, obscuris difficultatibus inplicati, tunc magis errorum profunda caligine fluctuabant, cum in sacerdotes potestatem transtulissent interkalandi, qui licenter gratificantes publicanorum uel litigantium commodis, ad arbitrium suum subtrahebant tempora uel augebant. 13. hocque ex coepto emerserunt alia plurima, quae fallebant, quorum meminisse nunc superuacuum puto. quibus abolitis, Octauianus Augustus Graecos secutus, hanc inconstantiam correcta turbatione conposuit, spatiis duodecim mensuum et sex horarum magna deliberatione collectis, per quae duodecim siderum domicilia, sol discurrens motibus sempiternis, anni totius interualla concludit. 14. quam rationem bissexti probatam, etiam uictura cum saeculis Roma, adiumento numinis diuini fundauit. proinde pergamus ad reliqua.

364 2. 1. Elapso die parum apto ad inchoandas rerum magnitudines (ut quidam existimant,) propinquante iam uespera, monitu praefecti Salutii, sub exitii denuntiatione statutum est prompta consensione cunctorum, ne potioris quisquam auctoritatis, uel suspectus altiora conari, procederet postridie mane. 2. cumque multorum taedio quos uotorum ina-

---

1 diuersit ne quae 3 quae ad[iect]ae 4 ut *om.* 6 nec (*lac. 2 litt.*) in obumbratam 6 *sq.* appareat mensis 8 ignouere quae 10 inter kalendi ligentes 11 ab 12 cepto merserunt 13 que super acuum 14 abolitus octouianus secutos 15 correpta 16 que 17 montibus 18 ratione 19 nominis 20 parum paruim apto inchoanda magnitudinis 21 *sq.* profecti saluti 23 ab ora 23 *sq.* procedere

---

1 diuersitate *Wm2 Val.* diuisione *BG* 4 ut *add. G* 5 conuersio *BG* anni *BG* 6 incerta *G* obumbrata *EBG* 7 et *add. Em2G* menses *Em2BG* 8 ignorauere *EBG* 10 interkalandi *Wm2BG* qui licenter *Val.* qui libenter *G* diligentiam *B* 11 ad *EAG* ob *WB* 11 *sq.* detrahebant *BG* 12 coepto *Hadr. Val.* emerserunt *G* 13 superuacuum *EBG* 14 abolitis Octauianus *EBG* secutus *EBG* 15 correcta *HBG* mensium *EBG* 16 quae *Lind.* 17 motibus *EBG* 18 rationem *BG* 19 numinis *EBG* 20 parum apto *EBG* inchoandas *Val.* incoandam *EBG* magnitudines *Wm2 Val.* magnitudinem *EBG* 21 praefecti *EBG* 21 *sq.* Salutii *EA* Salustii *G* salus *B* 23 ut *Pet.* (*pro* uel) ⟨parans⟩ uel *Nov.* altiora *G* ab hora *EB* 23 *sq.* procederet *G*

nitas cruciabat, tandem finita nocte lux aduenisset, in unum quaesito 364 milite omni, progressus Valentinianus in campum, permissusque tribunal ascendere, celsius structum, — comitiorum specie — uoluntate praesentium secundissima, — ut uir serius — rector pronuntiatur imperii. 3. mox principali habitu circumdatus et corona, Augustusque nuncupatus, cum laudibus amplis, quas nouitatis potuit excitare dulcedo, praemeditata dicere iam parabat. eoque (ut expeditius loqueretur,) brachium exertante, obmurmuratio grauis exoritur, concrepantibus centuriis et manipulis, cohortiumque omnium plebe urgentium destinate, confestim imperatorem alterum declar*ari*. 4. quod licet non nulli existimarunt, paucis corruptis, ad gratiam fieri despectorum, ex eo tamen id frustra creditum uidebatur, quod non emercati, sed consoni totius multitudinis paria uolentis, clamores audiebantur, documento recenti fragilitatem pertimescentis sublimium fortunarum. dein ex susurris inmaniter strepentis exercitus, cieri tumultus uiolentior apparebat, et confidentia militis, erumpentis interdum ad perniciosa facinora, timebatur. 5. quod Valentinianus magis prae cunctis ne fieret extimescens, elata propere dextera, ui principis fiducia pleni, ausus increpare quosdam, ut seditiosos et pertinaces, cogitata nullis interpellantibus absoluebat:

6. 'Exulto — prouinciarum fortissimi defensores, — et prae me fero semperque laturus sum, nec speranti nec adpetenti moderamina orbis Romani, mihi ut potissimo omnium, uestras detulisse uirtutes. 7. quod erat igitur in manu positum uestra, nondum electo imperii formatore, utiliter *et* gloriose conplestis, adscito *in* honorum uerticem eo, quem ab ineunte aduliscentia ad hanc usque aeta*ti*s maturitatem, splendide integreque uixisse, experiundo cognostis. proinde pacatis auribus accipite (quaeso) simplicioribus uerbis, quod conducere arbitror in commune. 8. ad-

---

2 militae 3 tractum 4 pector 5 [a]ugustusque 7 perabati exertamte (am *m2 ex* e *m1*) 10 declari 11 in 12 emercatis uolentes 13 pertimescentes 14 strepentes 15 erumpentes 17 fierent prospere ni principes 20 defensoris (-es *m3*) 24 et *om.* gloriosae in *om* 25 adbuliscentia (b *del. m2*) aetas 25 *sq.* splendidae integraeque

---

3 structum *G* actum *B* et uoluntate *BG* 4 rector *AG* dicto *B* 6 excogitare *BG* (-gitatare *B*) 7 parabat *EAG* properabat *B* exertante *EBG* 10 declarari *EBG* 11 id *EG* 12 emercati *BG* uolentis *AG* 13 pertimescentis *G* 14 deinde *BG* strepentis *BG* 15 erumpentis *G* 17 fieret *PBG* propere *Pricaeus Btl.* ui *Val.* ut *EG* in *PB* principis *B* princeps *HG* 18 plenus *G* 20 defensores *EBG* 24 et *add. EBG* in *add. AG* ad *Wm2* 25 aetatis *EBG* 26 cognoscitis *WB* 27 supplicibus *Corn.* uerbis ⟨dicentem⟩ *Nov.*

363 hiberi oportere in omnes casus socia potestate collegam, contemplatione poscente multiplici, nec ambigo nec repugno, curarum aceruos et mutationes uarias accidentium, ipse quoque ut homo formidans, sed studendum est concordiae uiribus totis, per quam res quoque minimae conualescunt, quod inpetrabitur facile, si patientia uestra, cum aequitate consentiens, id mihi quod mearum est partium, concesserit libens. 9. dabit enim (ut spero,) fortuna consiliorum adiutrix bonorum, quantum efficere et consequi possum, diligenter scrutanti *mori*bus temperatum. ut enim sapientes definiunt, non modo *in* imperio, ubi pericula maxima sunt et creberrima, uerum etiam in priuatis cottidianisque rationibus, alienum ad amicitiam, cum iudicauerit quisquam prudens, adiungere sibi debebit, non cum adiunxerit, iudicare. 10. haec cum spe laetiorum polliceor, uos firmitatem factorum retinentes et fidem, dum hiberna patitur quies, animorum reparate uigorem atque membrorum, ob nuncupationem augustam, debita protinus accepturi'.

11. Finita oratione, quam auctoritas erexerat inopina, flexit imperator in suam sententiam uniuersos, consiliique eius uiam secuti, qui paulo ante flagrantissimis uocibus, aliud postulabant, circumsaeptum aquilis et uexillis, agminibusque diuersorum ordinum ambitiose stipatum, iamque terribilem, duxerunt in regiam.

363-4 **3.** 1. Dum haec in oriente uolubiles fatorum explicant sortes, Apronianus regens urbem aeternam, iudex integer et seuerus, inter curarum praecipua, quibus haec praefectura saepe sollicitatur, id primum opera curabat enixa, ut ueneficos (qui tunc rariscebant,) captos postque agitatas quaestiones, nocuisse quibusdam apertissi*me* confutatos, indicatis consciis morte multaret, atque ita paucorum discrimine, reliquos (siqui laterent,) formidine parium exturbaret. 2. haec egisse ideo efficaciter fertur, quod Iuliani promotus arbitrio, agentis etiam tum per Syrias, in

---

1 casas ♂ 3 accedentium 4 minim*e (*fu.* a) 7 efficerent et 8 crutantibus 9 modo imperio ut ubi 12 lectiorum 14 reparatae augustum 18 circumspectum 19 quae ambitiosa estipatum 22 egens ♂ 25 apertissi (*corr. m3*) 28 sirias

---

3 accidentium *PBG* 4 minimae *Lind.* 5 interpretabitur *BG* 7 efficere *EBG* bonorum ⟨iudicium⟩ *Momms.* 8 scrutanti ⟨mori⟩bus *Pet.* scrutantibus *EW* perscrutari *B* scrutanti *G Momms.* temperamentum *Em2G* temperantiam *B* 9 in *add. NG* ubi *EBG* 12 laetiorum *EAG* laetiori *B* laetiorum spe *tr. BG* (-ori *B*) 14 augustam *EBG* 18 circumspectum *def. Pet.* circumseptum *EBG* 24 ⟨c⟩rebrescebant *Btl. Momms.* clarescebant *Pet.* ⟨ac⟩crescebant *Her.* (?) 25 apertissime *EA* aperte *BG* apertius *Btl.* 28 Syrias *EBG*

itinere unum amiserat oculum, suspicatusque artibus se nefariis adpetitum, 363-4 iusto quidem sed inusitato dolore, haec et alia magna *qua*eritabat industria. unde quibusdam atrox uisus est, in amphitheatrali curriculo undatim coeunte aliquotiens plebe, causas dispiciens criminum maximorum. 3. denique post huius modi uindicata conplura, Hilarinum aurigam conuictum atque confessum, uixdum pubescentem filium suum uenefico tradidisse, docendum secretiora quaedam legibus interdicta, ut nullo conscio adminiculis iuuaretur internis, capitali animaduersione damnauit. qui laxius retinente carnifice, subito lapsus, confugit ad ritus Christiani sacrarium, abstractusque exinde ilico, abscisa ceruice, consumptus est. 4. uerum haec similiaque tum etiam ut coercenda, mox cauebantur, et nulli uel admodum pauci, in his uersati flagitiis, uigori publico insultarunt, sed tempore secuto longaeua inpunitas nutriuit inmania, usque eo grassante licentia, ut imitatus Hilarinum quidam senator, seruumque suum modo non per syngrafam arcanis piacularibus inducendum, commis*is*se doctori malarum artium confutatus, supplicium redimeret, opima mercede, ut crebrior fama uulgarat. 5. isque ipse hoc genere quo iact*at*um est, absolutus, cum uitae pudere deberet et culpae, non abolendae incubuit maculae, sed tamquam inter multos probrosos, solus uacuus ab omni delicto, *equo* falerato insidens, discurrensque per silices, multa post se nunc usque trahit agmina seruulorum, per nouum quoddam insigne, curiosius spectari adfectans, ut Duillium accipimus ueterem, post gloriosa illa naualis rei certamina, id sibi sumpsisse, ut tibicine lenius praecinente rediret ad sua post cenam.

---

1 itinere suspicatisque 2 inunitato (*corr. m3*) magnae ritabat 4 plebes 7 sedocendum (se *del. m2*) 7 *sq.* adminuculis 9 conficit 10 consumpta 11 coherenda 12 uersatis 13 inpunita (*lac. 3 litt.*) 14 emit tatus 15 singrafam (m *m2 ex* in *m1*) commisse 16 redimerent optima 17 iactum 18 adolendae 19 probros δ 20 equo *om.* faleratio 22 pectari d*uillium (*fu.* i) gloriosam 22 *sq.* naualis *ex* mualis 23 ut ibi sumpsisse *post* sumpsisse *del.m1* ut tibi cinae *m2 ex* utibi cenae *m1* 24 caenam

---

1 suspicatusque *EAG* 2 inusitato *Wm2AG* manifesto *B* magna queritabat *EG* magna irritabat *B* 3 circulo *RB* 4 plebe *Wm2AG* plebs *EB* 5 Hilarium *TBG* (Hy- *T*) 7 *sq.* adminiculis *EGB* 9 confugit *EBG* 10 extractusque *BG* consumptus *EBG* 11 cohercenda *Wm2BG* 12 uersati *WBG* 13 impunitas *Nm2AG* 14 imitatus *EG* emittat *B* Hilarium *BG* 15 syngrapham *WBG* commisisse *Em2G* missi *B* 16 redimeret *Nm2G* opima *G* 17 iactatum *G* dictum *Pet.* 18 abolendae *Wm2BG* 19 probrosos *WBG* 20 equo *add. EG* (*post* phalerato, *E*): iumento, *Her.* phalerato *HBG* 20 *sq.* se unicus trahit *G* se uncus trahit *B* 22 spectari *WBG* Duillium *EBG* (duellium *b*) accepimus *EBG* gloriosa *Wm2BG*

363-4 6. Sub hoc tamen Aproniano, ita iugiter copia necessariorum exuberauit, ut nulla saltim leuia murmura super inopia uictui congruentium, orerentur, quod adsidue Romae contingit.

364 **4.** 1. At in Bithynia Valentinianus princeps (ut praediximus) declaratus, dato in perendinum diem signo proficiscendi, conuocatis primoribus, quasi tuta consilia, quam sibi placentia, secuturus, percunctabatur, quemnam ad imperii consortium oporteret adsumi, silentibusque cunctis, Dagalaifus tunc equestris militiae rector, respondit fidentius: 'si tuos amas' inquit — 'imperator optime — habes fratrem, si rem publicam — quaere quem uestias'. 2. quo dicto asperatus ille sed tacitus, et occultans quae cogitabat, Nicomediam itineribus citis ingressus, Kalendis Martiis Valentem fratrem stabulo suo cum tribunatus dignitate praefecit. 3. indeque cum uenisset Constantinopolim, multa secum ipse diu uoluens, et magnitudine urgentium negotiorum iam se superari considerans, nihil morandum ratus†, quintum Kalendas Aprilis, productum eundem Valentem in suburbanum, uniuersorum sententiis concinentibus, — nec enim audebat quisquam refragari, — Augustum pronuntiauit, decoreque imperatorii cultus ornatum, et tempora diademate redimitum, in eodem uehiculo secum reduxit, participem quidem legitimum potestatis, sed in modum apparitoris morigerum, ut progrediens aperiet textus.

4. Quibus ita nullo interturbante, perfectis, constricti rapidis febribus, imperatores ambo diu spe uiuendi firmata, ut erant *in* inquirendis rebus grauiores quam in conponendis, suspectas morborum causas inuestigandas, acerrime Vrsacio officiorum magistro, Delmatae crudo, et Viuentio Sisciano, quaestori tunc commiserunt, ut loquebatur pertinax

---

1 cupia (*corr. m3*) 1 *sq.* exuperauit 3 oreretur adsiduae 4 bithinia 5 sic non 6 tota 8 aequestris haec torres pondit 9 inquid ♂ ferrat rem (ferrat *in ras.*) 10 uestigas 11 teneribus 13 ipe (♂) diuoluens 14 urgentia sese parari 17 *sq.* imperatori 18 diadema terẹ mitit dum 22 in *om.* 24 acerrimae ursatio delmate 25 iuuentio questori

---

1 copia *EBG* 1 *sq.* exuberauit *TG* 2 saltem *BG* 3 orerentur *Eyss.* orirentur *bG* orietur *B* 4 Bithynia *WBG* 5 signo *EBG* 6 tuta *Val.* tanquam *G* quae *B* 8 rector *EBG* 9 inquit amas *tr. BG* fratrem *EBG* 10 uestias *Wm2Lind.* 11 itineribus *EBG* 13 diu ⟨u⟩oluens *Wirtz* 14 magnitudini *G* urgentium *Val.* urgenti *Wm2G* urgente *B* se superari *Val.* sese parare *G* se separari *B* (-re *b*) 15 quintum *om. PBG* 17 *sq.* imperatorii *Wm2AG* imperatorioque *B* 18 redimitum *EAG* redimit'dum *B* 21 rabidis *Gdt.* 22 in *add. Lind.* 23 gnauiores *G*: grau. *rest. Nov.* in *om. G* 24 Vrsacio *Val.* Delmatae *uulgo* Dalmatae *AG* declinato *B* 25 Viuentio *E Meyer Spir.*

rumor, inuidiam cientes Iuliani memoriae principis, amicisque eius, tamquam clandestinis praestigiis laesi. sed hoc euanuit facile, ne uerbo quidem tenus insidiarum indicio ullo reperto. 364

5. Hoc tempore uelut per uniuersum orbem Romanum, bellicum canentibus bucinis, excitae gentes saeuissimae, limites sibi proximos persultabant. Gallias Raetiasque simul Alamanni populabantur; Sarmatae Pannonias et Quadi; Picti Saxonesque et Scotti, et Attacotti Brittanos aerumnis uexauere continuis; Austoriani Mauricaeque aliae gentes, Africam solito acrius incursabant; Thracias et ..... diripiebant praedatorii globi Gothorum. 6. Persarum rex manus Armeniis iniectabat, eos in suam dicionem ex integro uocare ui nimia properans, sed iniuste, causando, quod post Iouiani excessum, cum quo foedera firmarat et pacem, nihil obstare debebit, quo minus ea recuperaret, quae antea ad maiores suos pertinuisse monstrabat.

5. 1. Acta igitur tranquillius hieme, concordissimi principes, unus nuncupatione praelatus, alter honori specie tenus adiunctus, percursis Thraciis Naessum aduenerunt, ubi in suburbano, quod appellatum Mediana, a ciuitate tertio lapide disparatur, quasi mox separandi, partiti sunt comites. 2. et Valentiniano quidem, cuius arbitrio res gerebatur, Iouinus euenit, dudum promotus a Iuliano, per Gallias magister armorum, et Dagalaifus, quem militiae rectorem prouexerat Iouianus: in orientem uero secuturus Valentem, ordinatus est Victor, ipse quoque iudicio principis ante dicti prouectus, cui iunctus est Arintheus. Lupicinus enim,

---

1 rumori 2 clam destinis praestigii lesis 3 tenes 5 extitae uentes seuissimi 5 *sq.* persultabat 6 retiasque 7 pannonis recti secuti ♂ ata citti uritanos 8 continis ♂ 8 *sq.* quae alia egentes affricam 9 incusabant (*corr. m3*) *sine lac.* 10 globui (b *del. m2*) 11 nemia 15 hic me concordissimo principe 16 honore 16 *sq.* percussis thracis nae sum 18 separando parti hi 19 iouianus 21 prouexerant 23 ante dictis

---

1 rumor *EBG* 2 clandestinis *EG* clandestine *P* praestigiis *EG* prestringi *PB* lesi *Wm2G* caesi *Pet.* 3 tenus *BG* 5 excitae *Wm2AG* extitere *B* gentes *EAG* euentus *B* seuissimae *EAG* 5 *sq.* persultabant *EAG* 7 Pannonias *Em2G* Pannones *B* Picti *G* Rheti *B* que *om. BG* Scoti *PBG* Attacotti *G* Britannos *BG* 9 incursabant *EAG* incursant *B* et *om. G*: *lac. indic. Cl.* (⟨Moesias⟩ *Her.* ⟨Pannonias⟩ *Nov.*) 10 globi *EBG* 11 nimia *EAG* Numomiam *B* 12 foedus *BG* 13 debebat *BG* ante *G* 15 hieme *EAG* concordissimi principes *G* 16 prolatus *Momms.* honori *Pet. Momms.* percursis *Wm2BG* 17 Thraciis *EBG* (Tr- *E*) Naessum *AG* Nessum *E* aduenerant *Nov.* suburbio *BG* 18 separandi *G* spem *B* partiti *EBG* 19 Iouinus *G* 21 prouexerat *EG* peruexerunt *PB* (-rat *b*) 23 ante dicti *EG* relictus *B*

364 pridem a Iouiano pari modo promotus, magister equitum partes tuebatur eoas. 3. tunc et Aequitius Illyriciano praeponitur exercitui, nondum magister, sed comes, et Serenianus, olim sacramento digressus, recinctus est, ut Pannonius, sociatusque Valenti, domesticorum praefuit scholae. quibus ita digestis, et militares partiti *sunt* numeri.

4. Et post haec cum ambo fratres Sirmium introissent, diuiso palatio, ut potiori placuerat, Valentinianus Mediolanum, Constantinopolim Valens discessit. 5. et orientem quidem regebat potestate praefecti Salutius, Italiam uero, cum Africa et Illyrico, Mamertinus, et Gallicas prouincias Germanianus. 6. agentes igitur in memoratis urbibus principes,
365 sumpsere primitus trabeas consulares, omnisque hic annus dispendiis grauibus rem Romanam adflixit. 7. Alamanni enim perrupere Germaniae limites, hac ex causa solito infestius moti. cum legatis eorum, missis ad comitatum, certa et praestituta ex more munera praeberi deberent, minora et uilia sunt adtributa, quae illi suscepta, furenter agen*t*es ut indignissima proiecere. tractatique asperius ab Vrsacio, tunc magistro officiorum, iracundo quodam et saeuo, regressi, factumque exaggerantes, ut contumeliose despectas, gentes inmanissimas concitarunt.

365-6 8. Et circa id tempus, aut non multo posterius, in oriente Procopius in res surrexerat nouas, quae prope Kalendas Nouembris, uenturo Valentiniano Parisios, *uno* eodemque nuntiata sunt die.

9. Et Alamannis quidem occursurum Dagalaifum pergere mature praecepit, qui uastitatis propinquioribus locis, longius discesserant incruenti. super adpetitu uero Procopii, antequam adulisceret, reprimendo, curis diducebatur ambiguis, ea potissimum ratione sollicitus, quod ignorabat utrum Valente superstite, an extincto, memoratus imperium ad-

---

1 pridie aequitum 2 illiriciano 4 profuit sholae 5 militaris sunt *om.* 6 auibo ♂ 9 illirico 11 sumpserit omnesque 13 milites haec 15 suspecta agens 16 tractumque ursatio 20 re 21 uno *om.* 22 perdere 23*sq.* discesserat incruentis 24 procopia 25 deducebatur

---

1 pridem *EG* Equitius *BG* 2 Illyriciano *Wm2AG* Illyricano *B* 4 praefuit *EBG* scholae *WBG* 5 militares *BG* ⟨sunt⟩ *Cl. Harmon c. c.* 8*sq.* Sallustius *bG* Salustius *B* 9 Gallias *BG* 10 Germanus *bG* Germanias *B* 11 sumpsere *Wm2A* sumpserunt *EG* omnisque *EBG* 13 limites *EAG* hac *EBG* 15 uiliora *bG* utilia *B* suscepta *EG* sumpta *B* agentes *Wm2AG* agente *B* 16 tractatique *Em2G* actumque *B* Vrsacio *Val.* 17 exaggerentes *B* 20 res *EAG om. B* 21 *lac. 5 litt. G:* ⟨uno⟩ *Her.* denique nuntiata⟨e⟩ *Pet.* 22 pergere *AG* 23 uastatis *BG* discesserant *G* 23*sq.* incruenti *G* incruentus *EA* 24 Procopii *EBG* 25 diducebatur *G* 26 memoratum *BG*

fectarat. 10. Aequitius enim relatione Antoni tribuni accepta, agentis in Dacia mediterranea, militem, qui nihil praeter negotium ipsum auditum, obscure significabat, ipse quoque nondum liquida fide conperta, simplicibus uerbis principem gestorum conscium fecit. 11. his cognitis Valentinianus eodem Aequitio aucto magisterii dignitate, repedare ad Illyricum destinabat, ne persultatis Thraciis perduellis iam formidatus, inuaderet hostili excursu Pannonias. documento enim recenti inpendio terrebatur, reputans paulo antea Iulianum, contempto *imperato*re, bellorum ciuilium ubique uictore, nec speratum ante nec exspectatum, ab urbe in urbem incredibili uelocitate transisse. 12. uerum ardens ad redeundum, eius impetus molliebatur consiliis proximorum, suadentium et orantium, ne interneciua minantibus barbaris, exponeret Gallias, neue hac causatione prouincias desereret, egentes adminiculis magnis, *iis*que legationes urbium accessere nobilium, precantes ne in rebus duris et dubiis, inpropugnatas eas relinqueret, quas praesens eripere poterit discriminibus maximis, metu ambitiosi nominis sui, Germanis incusso. 365-6

13. Tandem denique utilitate rei perpensius cogitata, in multorum sententias flexus, replicabat aliquotiens, hostem suum fratrisque solius esse Procopium, Alamannos uero totius orbis Romani; statuitque nusquam interim extra confinia moueri Gallorum. 14. et ad usque Remos progressus, sollicitusque super Africa, ne repente perrumperetur, Neoterium, postea consulem, tunc notarium, ad eandem tuendam ire disposuit, et Masaucionem domesticum protectorem, ea consideratione, quod ibi sub patre Cretione quondam comite educatus, suspecta nouerat loca, hisque scutarium adiunxit Gaudentium, olim si*bi* cognitum et fidelem.

---

1 aequitus 2 daciam et diterranea que 3 obscurae 5 equitio 6 illiricum testinabat (fe-*m3*) 8 *sq.* contempto rebellorum 11 moliebatur ualentium 12 exponere 13 aegentes maenis que 14 praecantes 16 ambitios inomnis 17 perpensi use cogitata 18 sentententias fratresque 19 orbes 20 eladusque 21 *sq.* ne ulterium 22 tinc 23 *sq.* quod iui suppratre (r *pr. del. m2*) 25 si (-bi *add. m3*)

---

1 Equitius *EBG* regentis *G* 2 mediterranea *EG* et mediterranea *PB* (-am *b*) qui *AG* 5 Equitio *EBG* 6 Illyricum *WBG* destinabat *EBG* 8 *sq.* imperatore bellorum *G* -rem bellorum *EB* 11 molliebatur *NG* uerebatur *B* suadentium *G* uolentium *B* 12 exponeret *WBG* 13 magn⟨is⟩ iisque *Val.* eius iisque *G* in eiusque *B* 16 ambitiosi nominis *EBG* 17 excogitata *EBA* cogitata *G* ⟨r⟩ecogitata *Pet.* 18 sententias *EBG* fratrisque *EbG* 19 orbis *EBG* 20 et *EA om. BG* 21 Neoterium *Val.* Neuterium *E* Vulterium *BG* 22 tunc *EBG* tum *g* 23 quod diu *Val.* quod ibi *EG* qua diuo *B* qua diu *Btl.* sub patre *EBG* 24 comite quondam *tr. BG* 26 sibi *EBG*

365 15. Quia igitur uno eodemque tempore, utrubique turbines exarsere maestissimi, conpe*te*nti loco singula digeremus, nunc partem in oriente gestorum, deinde bella barbarica narraturi, quoniam pleraque et in occidentali et in eoo orbe isdem mensibus sunt actitata, ne dum ex loco subinde saltuatim redire festinamus in locum, omnia confundentes, squaliditate maxima rerum ordines inplicemus.

6. 1. Insigni genere Procopius in Cilicia natus et educatus, ea consideratione qua propinquitate Iulianum, postea principem, contingebat, a primo gradu eluxit, et ut uita moribusque castigatior, licet occultus erat et taciturnus, notarius diu perspicaciter militans, et tribunus, iamque summatibus proximus, post Constanti obitum in rerum conuersione, uelut imperatoris cognatus, altius anhelabat, adiunctus consortio comitum: et adparebat eum si umquam potuisset, fore quietis publicae turbatorem. 2. hunc Iulianus Persidem ingrediens, consociato pari potestatis iure Sebastiano, in Mesopotamia cum manu militum reliquerat ualida, mandaratque, (ut susurrauit obscurior fama, nemo enim dicti auctor extitit uerus,) pro cognitorum ageret textu, et si subsidia rei Romanae languisse sensisset, imperatorem ipse se prouideret ocius nuncupari. 3. qui iniuncta ciuiliter agens et caute, Iuliani letaliter uulnerati funus et ad regenda communia conperit Iouianum euectum, falsoque rumore disperso, inter abeuntis anhelitus animae eundem Iulianum uerbo mandasse, placere sibi Procopio clauos summae rei gerendae committi, ueritus ne hac ex causa indemnatus occideretur, e medio se conspectu discreuit, maxime post Iouiani territus necem, notariorum omnium primi, quem Iuliano perempto, ueluti dignum imperio, paucis militibus nominatum, nouaque exinde coep-

---

1 turbinis 2 metistissimi conpenti digneremus orientem 4 eo at citata 5 *sq.* squadilitate 7 edocatus (*corr. m3*) 9 quae castigatio 11 proximo 13 appellabat publice 14 consociito *m1* consecute *m3* 17 agere 17 *sq.* sensissent 19 laetaliter 21 anhillitus uero 22 sumae bacritus ne haec 23 disseruit 24 que peremto (*corr. m1*)

---

1 turbines *EBG* 2 moestissimi *EBG* competenti *EBG* digeremus *HbG* degeneramus *B* oriente *EbG* 3 in *om. BG* 4 eoo *EBG* actitata *EBG* 5 *sq.* squaliditate *EAG* squalitate *B* 6 ordinem *BG* 7 educatus *EBG* 8 quo⟨d⟩ *Nov.* 9 castigatior *G* castigatus *B* castigatis *Wm2 Momms.* 11 proximus *EBG* 12 admixtus *BG* 13 apparebat *EBG* 14 consociato pari *EG* comperatis *B* 17 ageret *G* 17 *sq.* sensisset *EG* 21 obeuntis *BG* anhelitus *Wm2BG* uer⟨b⟩o *Madv.* uero *WB* (*om. G*) cerae *Kell.* sero *Eyss.* iteru⟨m⟩ *Schneider* ⟨d⟩enuo *Momms.* 22 summae *EAG* summam *B* ueritus *G* quare accitus *BA* ac territus *E* hac *EBG* 23 discreuit *Lind.* 24 quem *AG*

tare suspectum, cruciabiliter didicerat interfectum. 4. *et* quia se quaeri 365 industria didicerat magna, uitans grauioris inuidiae pondus, ad abdita longiusque remota, discessit. cumque a Iouiano exploratius indagari latibula sua sentiret, et ferinae uitae iam fuisset pertaesum, — quippe a celsiore statu deiectus ad inferi*ora*, etiam edendi penuria, in locis squalentibus, stringebatur, hominumque egebat conloquiis, — postremae necessitatis inpulsu, deuiis itineribus ad Chalcedonos agrum peruenit. 5. ubi quoniam ei illud firmius uisum est receptaculum, apud fidissimum amicorum delitiscebat, Strategium quendam, ex palatino milite senatorem, Constantinopolim quantum fieri poterat clanculo saepe intermeans, ut indicio eiusdem Strategii patuit, postquam saepius in factionis conscios *est* inquisitum. 6. ritu itaque sollertissimi cuiusdam speculatoris, ignotus ob squalorem uultus et maciem, rumusculos colligebat, tunc crebrescentes, ut sunt acerba semper instantia, incusantium multorum Valentem, quasi cupiditate aliena rapiendi succensum. 7. cuius diritati adiectum erat incentiuum exitiale, socer Petronius, ex praeposito Martensium militum, promotus repentino saltu patricius, animo deformis et habitu, qui ad nudandos sine discretione cunctos inmaniter flagrans, nocentes pariter et insontes, post exquisita tormenta, quadrupli nexibus uinciebat, debita iam inde a temporibus principis Aureliani perscrutans, et inpendio maerens, si quemquam absoluisset indemnem. 8. cuius morum intolerantiae, haec quoque pernicies accedebat, quod cum ditaretur luctibus alienis, erat inexorabilis et crudelis, et intrepido corde durissimus, nec reddendae nec accipiendae rationis umquam capax, inuisior Cleandro, quem agentem sub

1 dediceret et *om.* 2 at abaldita 4 sentire et formae uita pertesum 5 inferi loci 6 aegebat 7 debiis iteneribus ♂ 8 et firmios 9 deletiscebat senatore 10 poterant interineans 11 strategi sae pios est *om.* 13 fumusculis 14 acerua 15 successum 16 incentiu uexitiale milit*um (*fu.* i) 17 *sq.* animo — nudandos si- *add. m2 in mg.* 20 merens 22 accidebat 23 in*rapido (*fu.* t) rudissimus

1 didicerat *Em2G* nece *B* et *add. G* 2 ad abdita *Em2G* Ecbatana *B* 4 sentiret *EBG* ferinae *EWm2 Pricaeus* formae *G* formulae *B* 5 inferiora *AG* deteriora *B* locis *EBG* 6 egebat *EAG* agebat *B* 7 deuiis *Em2G* dubiis *Wm2B* Chalcedonium *G* Calardonium *B* 8 ei *Haupt: om. G* firmius *EBG* 9 senatorem *EG* 10 poterat *EBG* intermeans *PBG* 11 Strategi⟨i⟩ *Cl. c.c.* saepius *WBG* saeuius *C.F. W.M.* est *add. G* 13 uultu ob squalorem *G* multis ob squalorem *B* rumusculos *Nm2G* rumusculis *Wm2* fumusculos *B* 14 acerba *EBG* 15 succensum *Wm2AG* 16 incentiuum *EBG* militum *EBG* 18 innocentes *PBG* 19 sontes *PBG* quadruplicibus *BG* 22 accedebat *EAG* 23 intrepido *Haupt* in rabido *Nm2* in rapido *EBG* durissimus *Btl.* crudissimus *Em1B Haupt*

365 imperatore Commodo praefecturam, sublata uecordia, diuersas legimus uexasse fortunas, et onerosior Plautiano, qui praefectus itidem sub Seuero, ultra mortalem tumens cuncta confuderat, ni gladio perisset ultore. 9. haec lacrimosa, quae incitante Petronio, sub Valente clau*se*re multas paupertinas et nobilis domus, inpendentiumque spes atrocior prouincialium, et militum paria gementium, sensibus imis haerebant, et uotis, licet obscuris et tacitis, permutatio status praesentis, ope numinis summi, concordi gemitu poscebatur. 10. quae Procopius latenter accipiens, arbitratusque ubi felicius acciderit fatum, negotio leui ad apicem summae potestatis adsumi, subsidebat ut p*ra*edatrix bestia uiso, quod capi poterit †, protinus eruptura. 11. cui *in* haec quae maturabat ardenti, fors hanc materiam dedit, inpendio tempestiuam. consumpta hieme festinans ad Syriam Valens, iamque fines Bithynorum ingressus, docetur relationibus ducum, gentem Gothorum, ea tempestate intactam, ideoque saeuissimam, conspirantem in unum, ad peruadenda parari conlimitia Thraciarum: hocque cognito, ut inpraepedite ipse pergeret quo tendebat, sufficiens equitum adiumentum et peditum, mitti iussit ad loca, in quibus barbarici timebantur excursus. 12. dimoto itaque longius principe, Procopius aerumnis diuturnis adtritus, et uel atrocem mortem clementiorem ratus malis quibus afflictabatur, aleam periculorum omnium iecit abrupte *et* extrema iam perpeti nequaquam timens, praeeunte perdita ratione, facinus adoritur audacissimum; Diuitenses, Tungricanosque Iuniores, ad procinctum urgentem per Thracias inter alios celerare dispositos, et Con-

1 di*uersas (*fu.* u) legibus 3 mortale confunderat ne ultori 4 que claure 6 himis herebant 7 nominis 9 adsiderit 10 pedatrix poterat 11 cui haec hac 12 inpensio 13 siriam 16 hoc quoque inpraepedito 17 aequitum 18 in *ante* dimoto *del. m1* 19 adtrocem dementiorem 20 magis 20*sq.* abruptae extrema 21*sq.* facimus 22 diuitensis tunc grecanosque

1 diuersas *EAG* demersum *B* legimus *Nm2G* egit in *B* 3 mortale⟨m⟩ *Pet.* confuderat *EBG* ni *Wm2BG* ultore *Wm2BG* 4 clausere *EG* et Caro *B* 5 domos *EBG* atrocior⟨um⟩ *Momms.* 6 imis *EAG om. B* 7 numinis *EBG* 8 laetanter *C. F. W. M.* 9 acciderit *G* adsederit *B* adfuerit *Ern.* adriserit *Pet.* adfulserit *Her.* 10 adsurgi *Corn.* praedatrix *Em2BG* poterit *C. F. W. M. Haupt an* pot⟨u⟩erit? *Cl. c. c.* 11 ⟨in⟩ haec *Cl.* ad *C. F. W. M.* ⟨ad⟩ haec *Nov.* audenti *Btl. Kell.* hanc *EBG* 12 impendio *EBG* 13 que *om. BG* 14 Gotthorum *G* Gotorum *B* eandemque *bG* idenque *B* saeuissime *BG* 16 hocque *BG* hoque *P* impraepedite *Kell.* 19 et *om. BG* atrocem *EBG* clementiorem *EBG* 20 malis *AG* ⟨et⟩ extrema *Pet.* extremaque *G* 21*sq.* facinus *EBG* 22 Diuitenses *G* Diuicensis *B* Tungricanosque *Lind.* Tungritanosque *G* tunc Gratanosque *B*

stantinopoli moraturos sollemniter biduum, per quosdam ex isdem numeris 365 notos, sollicitare properans (quia cum omnibus loqui, periculosum erat et arduum), fidem paucorum elegit. 13. qui pellecti spe praemiorum ingentium, sub consecratione iuris iurandi, promisere se quae uellet cuncta facturos, fauor*em* quoque polliciti conturmalium, inter quos ipsi potior*em* locum obtine*bant* in suadendo, stipendiis excellentes et meritis. 14. utque condictum est, ubi excanduit radiis dies, idem Procopius, diductus in cogitationes uarias, Anastasianas balneas petit, a sorore Constantini cognominatas, ubi locata nouerat signa, doctusque per arcanorum conscios omnes in eius studium consensisse, societate coita nocturna, fide salutis data libenter, admissus constipatione uendibilium militum, cum honore quidem, sed in modum tenebatur obsessi, qui ut praetoriani quondam, post Pertinacis necem licitantem imperii praemia, Iulianum susceperant, ipsi quoque Procopium, infausti dominatus exordia molientem, adtenti ad omne conpendium, defenderunt.

15. Stetit itaque subtabidus, — excitum putares ab inferis, — nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta, ut regius minister, indutus, a calce in pubem, in paedagogiani pueri speciem, purpureis opertus tegminibus pedum, hastatusque purpureum itidem pannulum laeua manu gestabat, ut in theatrali scaena simulacrum quoddam insigne per aulaeum uel mimicam cauillationem subito putares emersum. 16. ad hoc igitur dehonestamentum honorum omnium ludibriose sublatus, et ancillari adulatione, beneficii adlocutus auctores, opesque pollicitus amplas et dignitates, ob principatus primitias, processit in publicum, multitudine stipatus armorum, signisque sublatis, erectius ire pergebat, circumclausus horrendo fragore scutorum, lugubre concrepantium, quae metu-

---

1 hisdem 3 pellectis (col- *m3*) per 5 fauor pot.] pollicior 6 obtineat 7 et deductus 8 uariis sorores 9 locatas 10 latutis 11 uindi uilium 13 praemera susceperat 15 omnem 18 c[a]lce pedagogiani 19 paedum 20 theatralis cena 20*sq.* pura ulaeum 21 miciam caualltionem 22 dehonestate tum 23 acillari 24 pricipatus ℨ 25*sq.* circumclausos 26 que

---

1 iisdem *G* 3 pellecti spe *E Val.* perlecti per spem *BG* 5 fauorem *EAG* potiorem *Wm2BG* 6 obtinebant *BG* obtinent *Nm2* 7 e⟨st⟩ *uulgo* diductus *G* 8 uarias *EBG* sorore *EAG* sorores *B* 9 locata *EBG* 10 fide salutis *G* fidelitatis *EB* 11 uendibilium *Nm2G om. B* 13 praemia *EBG* susceperant *Wm2BG* 15 omne *Em2G* omen *B* offenderunt *Momms.* 18 calce *EBG* ad pubem *Nov.* 20 per *EBG* 21 mimmicam cauillationem *BG* machinationem *Madv.* infimam cauationem *Stangl* 22 dehonestamentum *BG* 23 ancillari *EBG* 25 arm⟨at⟩orum *Gdt.* 25*sq.* circumclausus *G* circunclauso *B*

365 entes ne a celsioribus tectis, saxis uel tegularum fragmentis conflictaretur, densius ipsis galearum cristis aptabant.

17. Huic intimidius incedenti, nec resistebat populus nec fauebat; accendebatur tamen insita plerisque uulgarium, nouitatis repentina iucunditate, ea re potius incitante, quod Petronium (ut praediximus,) diuitias uiolenter augentem, omnes eadem mente detestaban*tur*, qui sepulta iam dudum negotia, et rediuiuas nebulas debitorum, in diuersos ordines excitabat. 18. cum itaque tribunal idem escendisset Procopius, et cunctis stupore defixis, timeret silentium triste, procliuiorem uiam ad mortem (ut sperabat) existimans aduenisse, per artus tremore diffuso, inplicatior ad loquendum, diu tacitus stetit; pauca tamen interrupta et moribunda uoce dicere iam exorsus, quibus stirpis propinquitatem imperatoriae praetendebat, leni paucorum susurro, pretio inlectorum, deinde tumultuariis succlamationibus plebis, imperator appellatus incondite, petit curiam raptim. ubi nullo clarissimorum, sed ignobilium paucitate inuenta, palatium pessimo pede, festinatis passibus introiit.

19. Mirantur quidam profecto inrisione digna principia incaute coepta et temere, ad ingemescendas erupisse rei publicae clades, ignari forsitan exemplorum, accidisse primitus arbitrantes. 20. sic Adramytenus Andriscus, de genere quidam infimae sortis, ad usque Pseudofilippi nomen euectus, bellis Macedonicis tertium addidit graue. sic Antiochiae Macrino imperatore agente, ab Emesa Heliogabalus exiluit Antoninus. ita inopino impetu Maximini, Alexander cum Mamaea matre confossus

1 *sq.* tegularium frementis confrictarentur 3 incidenti restebat ♂ 4 fulgarium 6 delestabant 8 tribunali demescendisset 9 timeretur *triste (*fu.* s) procliuiorum uitam 10 existimant atus ♂ 13 laeni praetio 14 inconditae 15 sedigno uilia 16 paede 17 inrisioni pricipia ♂ incute ♂ 18 emere ingemescendas 19 *sq.* adramtenus 20 infime sortes psdo filippi 21 erectus 22 heliogabalius exibi tantoninus 23 inopinio mamea 23 *sq.* contossus (*corr. m3*) est in affrica

1 tegularum *EBG* fragmentis *HBG* 1 *sq.* conflictaretur *Momms.* conflictarentur *EBG* 3 hinc *Her.* timidius *BG* ita t. *Corn.* inte⟨r⟩ medios *Pet.* in⟨de⟩ t. *Momms.* t. *Her.* incedenti *EAG* incedentes *B* 4 uulgarium *PBG* 6 detestabantur *G* 8 tribunal idem *G* tribunali *B* adscendisset *Em2G* descendisset *B* 9 timeret *Her.* teneretur *E Haupt* teneret *Momms.* procliuiorem *EBG* uiam *G* 10 existimans *BG* 13 leui *Btl.* 15 ignobilium *Her.* ignobili *BG* 17 irrisione *EbG* 18 temere *EBG* 19 forsan *uulgo* id accidisse *bG* 19 *sq.* Adramytenus *bG* Adramitenus *EB* 20 sortis *EBG* Pseudophilippi *EBG* 21 euectus *BG* 22 Heliogabalus *EBG* exiluit *Nov.* exiuit *EBG* 23 inopino *EBG* Mammea *bG* Memea *B* confossus *EBG*

est. *ita* in Africa superior Gordianus, in imperium raptus, aduentantium periculorum angoribus inplicatus, uitam laqueo spiritu intercluso profudit.

7. 1. Igitur cuppediarum uilium mercatores, et qui intra regiam 365-6 apparebant, aut *ap*parere desierant, quique coetu militarium nexi, ad pacatiora iam uitae discesserant, *in* insoliti casus ambigua, partim inuiti, alii uolentes, adsciscebantur, non nulli omnia tutiora praesentibus rati, e ciuitate occulte dilapsi, imperatoris castra petiuere, itineribus festinatis.

2. Hos omnes Sofronius uiuacissimo cursu praegressus, (tunc notarius) praefectus postea Constantinopoleos, Valentem a Caesarea Cappadocum iam profecturum, ut uaporatis aestibus Ciliciae iam lenitis, ad Antiochiae percurreret sedes, textu narrato gestorum, spe dubia (ut in talibus) percitum et stupentem, auertit Galatiam, res adhuc trepidas arrepturum.

3. Qui dum itineribus properat magnis, attentissima cura Procopius in dies agitaba*tur et* noctes, subditiuos quosdam ostentans, qui astutia confidenti, partim ab oriente, alii e Gallis se uenisse et Valentinianum obisse fingentes, cuncta patere nouo et fauorabili principi, memorabant. 4. et quia res nouae petulanter arreptae, celeritate muniri solent interdum, nequid formidandum omitteretur, confestim Nebridius, in locum Saluti praefectus praetorio, factione Petronii recens promotus, et Caesarius Constantinopolitanae urbis praefectus, in uincula conpinguntur, et iubetur ciuitatem curare solita potestate Fronimius, esseque magister officiorum Eufrasius, ambo Galli institutis bonarum artium spectatissimi,

---

1 est in affrica 1 *sq.* aduentatium 4 cupraediarum 5 parere desierat 6 in *om.* 6 *sq.* inuitalii 7 non nullo 7 *sq.* -tentibus ratie—imperatoris *add. m2 in mg.* 8 occultae 10 progressus tinc (tunc *m3*) 12 lentis ꝯ 13 percurrere narrotos estorum 14 ires adhuic 16 iteneribus ꝯ 17 agitabat noctes 17 *sq.* statutia 18 ab (ad *m3*) orientem 21 confestinatione uridius 22 promotinis 24 fronemus

---

1 ⟨ita⟩ *Cl.* ⟨et⟩ *Günther* 1 *sq.* aduentantium *EBG* 4 cupediarum *HBG* 5 ⟨ap⟩parere *Gdt.* desierant *EBG* missi *Corn.* ⟨non⟩ nexi *Nov.* (*Her. cf. Tac. h.* 1, 4 adnexa) ⟨aut⟩ ad *Pet.* 6 in *add. uulgo* ad *G Nov.* 6 *sq.* inuiti alii *Wm2G* mutari *B* 7 non nulli *EG* nouiter *B* 8 rati a *G* Ratia *B* 10 Sophronius *WBG* praegressus *EG* tunc *EBG* 13 percurreret *BG* narrato gestorum *CG* nactus aestuum *B* 14 res adhuc *Wm2AG: om. B* 17 agitabat⟨ur et⟩ *Günther* agitabat ⟨et⟩ *Val.* 18 astutia *EBG* ab oriente *EBG* Galliis *EBG* 21 confestim Nebridius *G* cum festinatione Vridius *B* 22 Salutii *E* salutis *B* Salustii *G* promotus *EG* promoti *B* 24 Fronim⟨i⟩us *Her.* Phronemius *AG* Frouenius *PB*

365-6 et administratio negotiorum castrensium, Gomoario et Agiloni reuocatis in sacramentum, committitur inconsulte, ut docuit rerum exitus proditar*um*. 5. quia igitur Iulius comes, per Thracias copiis militaribus praesidens, oppressurus rebelles, si conperisset conata, ex propinquis stationibus timebatur, commentum excogitatum est ualidum, et quasi iussu Valentis, seria super barbaricis motibus tract*at*urus, Nebri*dii* litteris adhuc clausi uiolenter expressis, accitus Constantinopolim, strictius tenebat*ur*. hacque callida fraude bellatrices Thraciae gentes sine cruore adquisitae, adminicula ausis tumultuariis maxima conpararunt. 6. post quae ita euentu laetiore completa, Araxius exambita regia praetorio praefectus accessit, uelut Agilone genero suffragante, aliique plures ad aulae uarios actus et administrandas prouincias sunt admissi, quidam inuiti, alii ultro semet offerentes cum praemiis. 7. utque in certaminibus intestinis, usu uenire contingit, emergebant ex uulgari faece non nulli, desperatione consiliisque ductantibus caecis, contraque quidam orti splendide a culminibus summis, ad usque mortes et exilia conruebant.

8. Vbi per haec et similia factio firmiter uidebatur esse conposita, restabat ut abundans cogeretur militum manus, et impetratum est facile, id quod in publicis turbamentis, aliquotiens ausa ingentia, uel iustis exorsa primordiis, inpediuit. 9. transeuntes ad expeditionem per Thracias, concitatae equitum peditumque turmae, blandeque acceptae et liberaliter, cum essent omnes in unum quaesitae iamque exercitus species apparebat, promissis uberrimis inhiantes, sub exsecrationibus diris in uerba iurauere Procopii, hanc polliciti pertinaciam, quod eum suis animis defensabunt. 10. inuenta est enim occasio ad illiciendos eos perquam

---

1 aciloni 2 inconsultae 2 *sq.* proditar 4 oppressuros 5 contemtum 6 seria superbia super tracturus nebri 7 expraessis 7 *sq.* tenebat 8 thracie ine 9 adminiculae 10 que lentiore (n *del. m3*) 12 aule 13 utique 16 splendidae exalia 17 facto 19 tarbamentis ♂ 20 expaeditione 21 concitata* (*fu.* e) 22 cessent omnesque in unum sitae 23 inchiantes 25 illiciendos (alic- *m2*)

---

1 Agiloni *AG* Acileno *B* 2 *sq.* proditar⟨um⟩ *Corn.* proditor *PBG* 4 oppressurus *Wm2G* oppressisset *B* 5 commentum *BG* callidum *Kell.* 6 seria super *G* saeua superbia super *B* tractaturus Nebridii *G* tractu uberi *B* 7 *sq.* tenebatur *G* 8 sine *Wm2BG* 9 adminicula *EBG* 10 laetiore *NBG* 13 utque *Lind. Nov.* 16 exilia *TAG* ad alia *B* 17 factio *G* facta *EB* 20 expeditionem *EBG* 21 concitatae *WBG* 22 cum essent *AG* centuriae *B* ⟨quae⟩sitae *Kell.* (que *ex* omnesque *V recte colloc. Günther*) 23 appareret *G* apparebant *B* inhiantes *EAG* uiciantes *B* (uit-*b*) 24 armis *Wm2* 25 enim—409, 1 uenit *om. SB* alliciendos *WAG* illic- *restit Cl.*

oportuna, quod Constanti filiam paruulam, cuius recordatio colebat*ur*, sinu ipse circumferens, necessitudinem praetendebat eius*dem*. adeptusque est aliud tempori congruum, quod Faustina matre puellae, casu praesente, quaedam acceperat habitus insignia principalis. 11. adiungit his aliud ueloci diligentia maturandum, et electi quidam stoliditate praecipites, ad capessendum Illyricum missi sunt, nullo praeter petulantiam adiumento confisi, aureos scilicet nummos, effigiatos in uultum noui principis, aliaque ad inlecebras aptantes, quos correptos *A*equit*i*us, per eas regiones militum rector, extinxit genere diuerso poenar*um*. 12. pariaque deinde metuens, obstruxit tres aditus angustissimos, per quos prouinciae temptantur arctoae, unum per ripensem Daciam † alterum per Succos notissimum, tertium per Macedonas, quem appellant Acontisma. hacque cautela, uana persuasione rapiendi Illyrici destitu*tu*s, usurpator indebitae potestatis, magna perdidit instrumenta bellorum. 365-6

13. Dum haec ita aguntur, atrocitate nuntii Valens perculsus, iamque reuertens per Gallograeciam, auditis apud Constantinopolim gestis, diffidenter incedebat et trepide, ac repentino pauore uias prouidendi turbante, eo usque desponderat animum, ut augustos amictus abicere tamquam grauem sarcinam cogitaret, fecissetque profecto, *ni* uetantibus proximis, retractus a deformi proposito, firmatusque meliorum sententiis, agmina duo praeire iussisset, quibus nomina sunt Iouii atque Victores, castra perduellium inrupturos. 14. his iam propinquantibus, ipse Procopius a Nicaea regressus, quo nuper aduenerat, cum Diuitensibus de-

1 parualam ♂ colebat 2 necessitudine et iul (nil *m3*) 3 congruamque faustin̄ atre puelle 4 quedam acciperat 5 uel occidi licentiam aturandi soliditate 6 capescendum illiriae 7 scil. (*sic*) efficiatos 8 adiaque incelebras equitus 9 mil. (*sic*) regio rextinxit poenar 10 res 11 ripensem daciam 12 qué 13 hancque (*corr. m3*) illirici destitus 16 gallogreciam 17 trepidae 18 abiceret 19 re (ni *m3*) 20 proximus detractibus (-tus *m3*) 21 iussisset (i *pr. ex* u) ouii ♂ 23 anticea

1 Constantii *AG* colebatur *Nm2G* 2 necessitudinem *EG om. B* eius⟨dem⟩ *Her.* et Iuliani *G* et ⟨e⟩ius *Momms.* ⟨eius⟩ p. et Iul⟨iani⟩ *Nov.* 3 congruum *AG* quod *G* Faustina matre *NAG* 4 quaedam *A* quodam *G* 5 ueloci diligentia maturandum *A* u. licentia maturandi *G* stoliditate *AG* 6 capessendum *AG* Illyricum *A* Hiliriam *E* Illyriam *G* Petulantium *Reines.* 7 scilicet *Wm2AG* effigiatos *EAG* 8 aliaque *EAG* illecebras *EAG* ap⟨ta temp⟩tantes *Her. c. c.* Equitius *EG* 9 militum rector *Em2G* miles legionis *A* poenarum *Wm2AG* 10 tres *Hm2AG* 11 Daciam r. *tr. Cl. c. c.* 12 quem *HAG* 13 hacque *EAG* destitutus *WAG* 18 abicere *Wm2AG* 19 ni *EAG* 20 proximis retractus *Her. qui* re *ante* uetantibus *ut correcturam trahit* p. detractus *EAG* 21 praecedere *G* 23 a Nicea *EAG* a Chalcedone *Momms.*

365-6 sertorum*que* plebe promiscua, quam dierum breui spatio congregarat, Mygdum adce*le*rauit, qui locus Sangario adluitur flumine. 15. ubi cum legiones iam pugnaturae congrederentur, inter reciprocantes missilia quasi procursatione hostem lacessens, solus prorupit in medium. et secundioris ductu fortunae, ex contraria acie uelut agnitum quendam Vitalianum, quem si norat ambigitur, Latine salute data blande produxit, eumque porrecta dextera sauiatus, omnibus hinc inde attonitis, 16. 'en' inquit 'cana Romanorum exercituum fides, et religionibus firmis iuramenta constricta! placet — fortissimi uiri, — pro ignotis tot suorum consurrexisse mucrones, utque Pannonius degener, labefactans cuncta et proterens, imperio quod ne uotis quidem concipere ausus est umquam, potiatur, ingemescere nos uestris nostrisque uulneribus. quin potius sequimini culminis summi prosapiam, non *ut rapiat aliena, sed in integrum maiestatis auitae* restituatur, arma iustissima commouentem'.

17. Hac sermonis placiditate molliti, omnes qui acriter uenerant pugnaturi, signorum apicibus aquilisque summissis, desciuere libentes ad eum, et pro . . . . terrifico fremitu, quem barbari dicunt barritum, nuncupatum imperatorem, stipatumque de more, consentientes in unum, reduxerunt ad castra, testati more militiae Iouem, inuictum Procopium fore.

8. Huic perduellium prosperitati *alia* laetior accessit. Rumit*alca* enim tribunus, in societatem Procopianorum adscitus, et suscepta cura palatii, digesto mature consilio, permeatoque cum militibus mari, ad

---

1 que *om.* promis quamquam *m2 ex* per omnis quamquam *m1* urebi congregerat 2 adcerauit (-le- *add. m3*) angario flumini 3 concrederentur (*corr. m3*) 5 aciae 6 latinae 7 sabiatus 8 inquid 10 alie factas cunctas et 11 quidem — potiatur in- *add. m2 in mg.* 13 *sq.* ut — auitae *om.* 15 permonis (ser- *m3*) molliciti 17 pro (*sine lac.*) uaritum 18 n[un]cupatum stipatum quidem core sentientes 21 alia *om.* rumit 22 societate suspecta 23 permixtoque

---

1 que *add. G* promiscua quam *EG* breui *WA* fere sex *G* congregarat *EAG* 2 adcelerauit *WG* Sangario *AG* flumine *EG* 3 congrederentur *EAG* 7 dextra *G* sauiatus *EAG* (suau- *AG*) 9 s⟨ig⟩norum *Corn.* ⟨po⟩tiorum *Pet.* 10 labefactans cuncta *G* (-tos *Val.*) tabefactas cunctas *E* alie⟨nus a diui Constantini stirpe res pessum dans gloriose antea⟩ factas cunctas *Momms.* alie⟨na⟩ (*vel* alio⟨rum⟩) facta conc⟨ul⟩ca⟨n⟩s *Her.* 12 uos . . . uulneribus? *Pet.* 13 *sq.* ut — auitae *add. G* 15 sermonis *EAG* molliti *EAG* 17 pro⟨pere⟩ t. *Pet.* perterrifico *Her. Nov.* (*lac. indic. Cl.*) barritum *AG* 18 -que de more *A* quidem *G* -que idem *Gdt.* -que iam *Momms.* -que decore *Nov.* consentientes *Nm2G* 21 altera (*post* accessit) *add. Momms.*: alia *ante* laetior *colloc. Cl., c. c.* Rumitalca *G* 22 societatem *G* suscepta *Em2AG* 23 permeatoque *Gdt.*

Drepanum ante, *n*unc *H*elenopolim uenit, exindeque Nicaeam spe celerius 365-6 occupauit. 2. ad quam obsidendam, cum huius modi pugnarum peritis, Vadomario misso, ex duce et rege Alamannorum, Valens Nicomediam pergit. exindeque profectus, oppugnationi Chalcedonis magnis uiribus insistebat, cuius e muris probra in eum iaciebantur, et inrisiue conpellabatur ut Sabaiarius. est autem sabaia ex hordeo uel frumento, in liquorem conuersis, paupertinus in Illyrico potus. 3. fessus denique inopia commeatuum, et obstinatione nimia defensorum, discedere iam parabat, cum inter haec clausi apud Nicaeam, patefactis subito portis, egressi, munitorum magna parte prostrata, ductore fidentissimo Rumitalca, properabant ardenter, circumuenturi Valentem a tergo, nondum a Chalcedonos suburbano digressum, et patrassent conata, ni rumore quodam praeuerso, imminens exitium ille perdoctus, instantem uestigiis hostem per Sunonensem lacum et fluminis Galli sinuosos amfractus, propere discedendo, frustra sequentem lusisset. et hoc casu Bithynia quoque *in* Procopii dicionem redacta est.

4. Vnde cum Ancyram Valens citis itineribus reuertisset, conperissetque Lupicinum ab oriente cum cateruis aduentare, non contemnendis, spe prosperorum erectior, Arintheum lectissimum ducem, occursurum hostibus misit. 5. qui ubi Dadastanam tetigit, in qua statione perisse diximus Iouianum, Hyperechium sibi oppositum, repente uidit cum copiis, antehac cellae castrensis apparitorem, id est uentris ministrum et gut-

1 anteum celenopolim niceam 2 at cum *om.* cum — pugnarum *repet. post* pugnarum 5 emoris (*corr. m3*) iniuria se (iniuriosa *m3*) 5 *sq.* conpellebatur 6 sabiarius ordeo 7 licorem conuersus illirico 8 commeatum nimia *m1 et m3:* nemia *m2* 9 niceam fate factis 10 egressus 10 *sq.* -rum italica 11 ardentes 12 chalcidonos conatan rumore (*corr. m3*) 13 perductus 14 callis in uososam fractus (fractus *ex* frutus, *m1*) 15 discendendo luxisset 16 in *om.* 17 uales iteneribus 18 orientem contenendis 20 adadastanam 21 yperechium 22 recte apraritorem

1 ante, nunc H. *Pet.* antea nunc H. *G* 2 ad *EBG* cum *add. EBG* 4 que *om. BG* -onos *Nov.* 5 e muris *EBG* inrisiue *Nov.* iniuriose *WBG* 5 *sq.* compellabatur *BG* 6 Sabaiarius *EBG* hordeo *bG* 7 liquorem *EBG* conuersis *Val.* 8 commeatuum *EBG* nimia *EA* in ea *BG* 9 patefactis *EBG* 10 egressi *Wm2BG* 10 *sq.* Rumitalca *G* arte Italica *B* 11 ardenter *uulgo* 12 Chalcedonos *Wm1BG* ni *EBG* 13 perdoctus *BG* praedoctus *Her.* 14 Galli sinuosos anfractus *G* callis Naulochum *B* 15 discedendo *Wm2GB* lusisset *EBG* 16 in *add. HAG* (*post* P. *colloc. Brakm.*) 17 Valens *Wm2BG* 18 ab oriente *EA* ad orientem *HBG* contemnendis *EBG* 20 Dadastanam *NAG* Adastanum *BG* 21 Hyperechium *G* Hiperetheum *B* Hyperethium *W* 22 cellae *Her.* recte *EBG del.* (*ut glossema*) *Val.* rei *Haupt* recto⟨ris⟩ *Gdt.* ⟨a⟩ ueste *Corn.* diaetae *Madv.* 22 Castrensis *Val.* Gastrensis *BG* Castrensi *Corn.* 23 *sq.* apparitorem — gutturis *ut gloss. del. Val. Eyss. Corn.*

365-6 turis, cui ut amico Procopius auxilia ductanda commisit. et dedignatus hominem superare certamine despicabilem, auctoritatis et celsi fiducia corporis, ipsis hostibus iussit, suum uincire rectorem: atque ita turmarum antesignanus umbratilis, conprensus suorum *est* manibus.

6. Quae dum hoc modo procedunt, Venustus quidam, largitionum apparitor sub Valente, multo ante Nicomediam missus, ut aurum susceptum stipendii nomine, militibus per orientem diffusis, uiritim tribueret, hac tristi*ti*a cognita, alienum peruidens tempus, Cyzicum cum his quae susceperat, se citius contulit. 7. ubi forte Serenianus repertus, domesticorum tunc comes, missus ad thesauros tuendos, urbem inexsuperabili moenium ambitu, monumentis quoque ueteribus cognitam, fretus tumultuario praesidio, custodiebat: ad quam expugnandam, Procopius *ut* possessa Bithynia, sibi etiam Hellespontum iungeret, ualidam destinauerat manum. 8. morabantur autem effectum sagittis et glandibus, ceterisque iaculis, obsidentium saepe globi confixi, et propugnatorum sollertia, claustrum per catenam ferream ualde robustam, ori portus insertum, quae ne rostratae inruerent naues hostiles, erat altrinsecus conligata. 9. hanc post uarios militum labores et ducum, fatigatorum acerrimis proeliis, Aliso quidam tribunus abscidit, exsertus bellator et prudens, hoc modo. coniunctis tribus nauigiis, testudinem hac specie superstruxit: densetis cohaerentes supra capita scutis, primi transtris instabant armati, alii post hos semet curuantes humilius, tertiis gradatim inclinatis summisse, ita ut nouissimi suffraginibus insidentes, formam aedificii fornicati monstrarent. quod machinae genus contra murales pugnas ideo figuratur hac specie, ut missilium ictus atque saxorum, per decursus cadentium labiles, instar imbrium euanescant. 10. itaque coniectu te-

1 ciui 4 antesignanos conpressus est *om.* 5 quaedam hoc 6 nicomedia 6*sq.* siti pend[iinh]ominem 8 tristi acognita cyticum 9 susciperat 10 omnes 11 cognita 12 costodiebat ♂ at 13 ut *om.* bellis pontum 16*sq.* incertam que nero strate 19 bellatorem prudens 20 h[a]c (a *m2 ex* o *m1*) 21 coherentes 23*sq.* aedificit fortinaci 26 cadentia labilis

1 cui *EBG* 4 antesignanus *Wm2G* comprensus *G* compraehensus *E* compressis *B* est *add. Cl. Harmon c. c.* 5 dum *EG* 6 Nicomediam *EBG* 7 stipendii nomine *EBG* 8 tristitia *Wm2BG* Cyzicum *Nm2bG* Cicicum *B* 9 susceperat *EBG* Seuerianus *BG* 10 comes *AG* 11 cognitam *BG* 12 ad *EBG* custodibat *Harmon c. c.* 13 ut *add. AG*: ad *B* Hellespontum *NAG* 15 confossi *Btl.* 16*sq.* insertum *uulgo* insertam *Wm2BG* 19 exercitiis *G* exertas *B* expertus *Btl.* bellator et *Nm2 Val.* bellorum *G* bellatorum *B* bellator est *E* 21 densatis *BG* cohaerenter *Wagn. Vogel* 23 aedificii *Wm2BG* 23*sq.* fornicati *NBG* 26 cadentium *A* cadentes *G* cadentia *EB* labiles *AG* ⟨a⟩ coni. *Momms. Pet.*

lorum Aliso paulisper defensus, ingenti corporis robore, supposito stipite, 365-6 eandem catenam fortius bipenni concidens, ita confregit, ut disiecta patefaceret aditum latum, hocque exitu ciuitas hostili impetu patuit inprotecta. qua causa extincto postea proteruiae totius auctore, cum in factionis participes saeuiretur, hic idem tribunus, contemplatione facinoris clari, uitam cum militia retinens, diu post in Isauria oppetit, uastatoria manu confossus.

11. Hoc Marte Cyzico reserata, Procopius ad eam propere festinauit, ueniaque uniuersis qui repugnauere, donatis, Serenianum solum iniectis uinculis, iussit duci Nicaeam seruandum artissime. 12. statimque Ormisdae maturo iuueni, Ormisdae regalis illius filio, potestatem proconsulis detulit, et ciuilia more ueterum et bella recturo. qui agens pro moribus lenius, a militibus quos per deuia Frygiae, miserat Valens, subito corripiendus incursu, tanto uigore euasit, ut escensa naui quam ad casus pararat ancipites, sequentem ac paene captam uxorem, sagittarum nube diffusa defensam, auerteret secum: matronam opulentam et nobilem, cuius uerecundia et destinatio gloriosa, abruptis postea discriminibus, maritum exemit.

13. Ea uictoria ultra homines sese Procopius efferens, et ignorans quod quiuis beatus, uersa rota Fortunae, ante uesperum potest esse miserrimus, Arbitionis domum cui antea tamquam eadem sibi sentientis parcebat, ut propriae, iussit exinaniri, mobilis census inaestimabilis plenam, ideo indignatus, quod uenire ad eum accitus, aliquotiens distulit, causatus incommoda senectutis, et morbos. 14. et licet hac ex causa praesumptor momentum pertimisceret graue, tamen cum obsistente nullo

---

1 defensis 2 bibenni considens 3 excitu ciuilitas potuit 4 tot[ius] 5 seuiretur 6 militiam 7 confusus 8 ore serata procopiis 10 niceam 11 ormisdem aturio iuuenis hormisda 13 debia 14 tantu escensana usquam 15 pene 20 u[eatus] 21 arbetionis cui domumcui 22 propria eius sit mobiles casiis inaestimabiles (-lis, *m2*) 24 morbo 25 obstente ♂

---

1 defensus *Wm2bG* 2 bipenni *EBG* concidens *uulgo* confindens *BG* 3 exitu *EBG* ciuitas *Wm2BG* patuit *EBG* 6 militia *EBG* oppetiit *BG* 7 confossus *Nm2BG* 8 reserata *NBG* Procopius *EBG* 11 Ormisdae *EBG* (Ho- *BG*) maturo *BG* iuueni *EBG* Hormisde *EAG* (-dae *AG*) 13 deuia Phrygiae *WBG* 14 tanto *EBG* ascensa naui quam *Wm2* ascensa naui nusquam *G* Esensana (-nnana *b*) usquam *PB* (-que *b*) 15 pateret *G* perarat *B* peragraret *b* sequentemque ac *G* sequentem aut *B* 19 Procopius sese *tr. BG* 20 beatus *EBG* 21 Arbitionis domum cui *G* Arbetion cui domum cui *B* 22 propriae iussit *G* proprium eius sit *B* mobilis *Val.* ob illos *G* mobiles *EB* census *Val.* casus *EBG* 22 inaestimabiles *G* 24 morbos *Val.* morbi *EBG*

366 se in orientales prouincias effundere libenti cunctorum adsensione, iam licentius posset, auidas nouitatem quandam uisere, taedio asperioris imperii, quo tunc tenebantur: erga alliciendas quasdam ciuitates Asiae legendosque eruendi peritos auri (ut sibi profuturos proeliis quae magna exspectabat et crebra,) segnius commoratus, in modum acuti mucronis obtunsus est. 15. ut quondam Pescennius Niger, ad subueniendum spei rerum extremae, a Romano populo saepe accitus, dum diu cunctatur in Syria, *a* Seuero superatus in sinu Issico (qui est in Cilicia, ubi Dareum Alexander fudit,) fugatusque in suburbano quodam Antiochiae, gregarii manu militis interiit.

9. 1. Haec adulta hieme Valentiniano et Valente consulibus, agebantur. translato uero in Gratianum, adhuc priuatum, et Dagalaifum amplissimo magistratu, aperto iam uere, suscitatis uiribus Valens, iuncto sibi Lupicino cum robustis auxiliis, Pessinunta signa propere tulit, Frygiae quondam, nunc Galatiae oppidum. 2. quo praesidiis tutius communito, nequid *in*opinum per eos emergeret tractus, praeter radices Olympi montis excelsi, tramitesque fragosos, ire tendebat ad Lyciam, oscitantem ibi Gomoarium adgressurus. 3. cui pertinaci conspiratione multorum, hac maxime consideratione resistebatur, quod hostis eius (ut ante relatum est,) Constanti filiam paruulam, cum matre Faustina, et in agminibus et cum prope in acie starent, lectica circumferens secum, ut pro imperiali germine cui se quoque iunctum addebat, pugnarent audentius, iras militum accendebat. sicut aliquando dimicaturi Macedones cum Illyriis, *regem* adhuc infantem in cunis locauere post aciem, cuius metu ne traheretur captiuus, aduersos fortius oppresserunt.

---

2 possit 3 tenebatur 4 quae erruendi 5 crebras egenius 6 quodam fescennius 7 extreme 8 syria seruere sin uisico abi 9 quosdam antiohiae (c *add. m1*) graegarii 10 milites 15 quandam 15*sq.* totius commonito 16 opinum olimpi 17 tramitis quae 18 obi gomoarium 19 maxima 21 propin acies circum ferrens 22 germenec uisi 24 regem *om.* conis (*corr. m3*) loca uero (-re *m3*) 25 festius

---

2 posset *G* poscit *B* 3 tenebantur *G* 4 eruendi *Wm2BG* et sibi *Momms.* 5 segnius *Wm2BG* 6 obtusus *AG* quondam *EAG* quomodo *B* Pescennius *AG* 7 populo Romano *BG* 8 Syria ⟨a⟩ Seuero *Val.* Syrias irruere *bG* Syrias eruere *EB* sinu *om. BG* Issico *BG* ubi *WBG* Darium *HBG* 9 quodam *NbG* 10 militis *Wm2AG* 15 quondam *EBG* tutius *Btl.* totius *WB* ocius *NG* 15*sq.* communito *Wm2bG* 16 inopinum *EBG* 17 tramitesque *EAG* ⟨per calles⟩ t. *Nov.* Lysia⟨de⟩m *Niemeyer* 18 ibi *Gron. om. BG* 19 maxime *Pet.* 21 prope in acie *CVal.* prope in acies *EW* prope acies *B* propinquae acies *G* propinqua acies *A* 21 circumferens *EBG* 22 germine *EBG* cui se *G* et ne *B* aiebat *Corn. Nov.* ardentius *Btl.* 24 regem *add. G* ⟨Eropum regem⟩ *Cl.* cunis *EbG* cuius *B* locauere *EAG* lora uero *b* 25 fortius *AG* infestius *EWm2* festiue *B*

4. Contra has calliditatis argutias, sagaci opitulatione nutanti negotio, consuluit imperator: et Arbitionem ex consule, agentem iam dudum in otio, ad se uenire hortatus est, ut Constantiniani ducis uerecundia truces animi lenirentur; neque secus euenit. 5. nam cum omnibus prouectior natu, et dignitate sublimior, canitiem reuerendam ostenderet, multis ad perfidiam inclinatis, publicum grassatorem Procopium, milites uero secutos eius errorem, filios et laborum participes pristinorum, appellans, orabat, ut se ac si parentem magis sequerentur, felicissimis ductibus cognitum, quam profligato morem gererent nebuloni, destituendo iam et casuro. 6. quibus cognitis Gomoarius, cum elusis hostibus unde uenerat, redire posset innoxius, ad castra imperatoris, opportunitatem interualli proximi *nactus*, captiui colore transiuit, uelut adcursu multitudinis uisae, subito circumsaeptus. 366

7. Qua succensus alacritate, Valens castra promouit ad Frygiam, et prope Nacoliam, conlatis manibus partium, dum in ancipiti .... Agilo rem excursu prodidit repentino, eumque secuti conplures, iam pila quatientes et gladios, ad imperatorem transeunt cum uexillis, scuta peruersa gestantes, quod defectionis signum est apertissimum.

8. Hoc praeter spem omnium uiso, Procopius salutis intercluso suffragio, uersus in pedes, circumiectorum nemorum secreta *petebat* et montium, Florentio sequente et Barchalba tribuno, quem per saeuissima bella iam inde Constanti temporibus notum, necessitas in crimen traxerat – non uoluntas. 9. maiore itaque noctis parte consumpta, cum a uespertino ortu luna praelucens in diem metum augeret, undique facultate euadendi exempta, consiliorum inops Procopius, ut in arduis ne-

---

1 sagacio ♂ 2 imperatore tarbitiones (-ne *m3*) 4 linerentur (*corr. m3*) uenit 7 secutus 8 sequeretur (*corr. m1*) 9 quam publicum quam 11*sq.* oportunitatem terualli (in *add. m2*) 12 nactus *om.* 13 circumseptus 14 successus frigiam 15 propensa colium 15*sq.* partium dum in ancipitia culorum excursus 17 uixillis 20 suffugio petebat *om.* 21 sequissimam

---

2 Arbitionem *Wm2BG* 3 Constantiani *BG* 4 lenirentur *EBG* euenit *BG* 6 publice *Gdt.* 7 secutos *EbG* 9 quam *EG* 11*sq.* opportunitate *G* 12 nactus *add. Cl.* 14 succensus *C Hadr. Val.* 15 prope Nacoliam *G* prope collem *B* 15*sq.* ⟨Agilo causam inter pugnan⟩dum in ancipiti iaculorum excursu prodidit *Momms.* dum in ancipiti ⟨staret exitus proelii,⟩ Agilo rem exc. prod. *Her.* dum in anc. articulo ⟨proelium esset (*uel* uersaretur), Agilo⟩ rem etc. *Nov.* dux *G* 16 Agilo rem excursu *G* iaculorum excursu*B* 17 uexillis *EBG* 20 suffragio *EBG* suffugio *Lind.* petebat *add. G post* montium, *post* secreta *Cl.* petiit *add. Wm2Nm2* 21 seuissima *Wm2G* sequentissima *B* 22 inde a *EG*

366 cessitatibus solet, cum Fortuna expostulabat luctuosa et graui, mersusque multiformibus curis, subito a comitibus suis artius uinctus, relato iam die, ductus ad castra, imperatori offertur, reticens atque defixus, statimque abscisa ceruice, discordiarum ciuilium gliscentes turbines sepeliuit et bella, ad ueteris Perpennae exemplum, qui post Sertorium inter epulas obtruncatum, dominatione paulisper potitus, e frutectis ubi latebat, extractus, oblatusque Pompeio, eius iussu est interfectus.

10. Parique indignationis impetu Florentius *et* Barchalba, qui eum duxerunt, confestim, non pensata ratione, sunt interfecti. nam si principem legitimum prodidissent, uel ipsa Iustitia iure caesos pronuntiaret; si rebellem et oppugnatorem internae quietis, ut ferebatur, amplas eis memorabilis facti, oportuerat deferri mercedes.

11. Excessit autem uita Procopius anno quadragesimo, amplius mensibus decem: corpore non indecoro, nec mediocris sta*tu*rae, subaquilus, humumque intuendo semper incedens, perque morum tristium latebras, illius similis Crassi, quem in uita semel risisse, Lucilius adfirmat et Tullius, set (quod est mirandum) quoad uixerat, incruentus.

10. 1. Isdem fere diebus, protector Marcellus, eiusdem cognatus, agens apud Nicaeam praesidium, proditione militum et interitu Procopii cognito, Serenianum intra palatium clausum, medio noctis horrore incautum adortus, occidit; cuius mors saluti plurimis fuit. 2. nam si uictoriae superfuisset incultis moribus homo, et nocendi acerbitate conflagrans, Valentique ob similitudinem morum, et genitalis patriae ui-

---

1 *sq.* mensusque (*corr. m3*) multifurmibus (*corr. m3*) 4 *sq.* saepeliuit 6 aepulas obstruncatum (n *del. m2*) 6 *sq.* potius (♂) a frutecta subelatebat 7 ablatusque 8 et *om.* 11 inter ne (nae *m3*) 12 memorabili bus ♂ factio portuerat (*corr. m3*) *post* mercedes *repet.* 9 non pensata — 12 mercedes, *del. m2* 14 *sq.* stare (-tu- *add. m3*) subcuitus humum quem intuendos (-s *del. m3*) 16 atfirmat ♂ 17 set] et quod ad ingruetus 18 eiusdem *bis* (*alt. del. m2*) 19 niceam 20 qui cognito 22 uictoria aceruitate(*corr. m3*)

---

1 ⟨ut⟩ l. *Nov.* 1 *sq.* mersusque multiformibus *EBG* 2 rutilo (*uel* re⟨uo⟩-luto) *Kell.* re⟨ue⟩lato *Gdt.* ⟨p⟩rolato *Momms.* 5 et bella *om. G* bella ad *om. PB* 6 obtruncatum *EBG* e*G* frutectis ubi *Wm2Val.* frutectis sub quibus *G* affectata sub *B* 7 oblatusque *EBG* 8 et *add. EAG* 12 *sq.* deferri mercedes excessit *ENAG* deferri mercedes non pensata ratione sunt interfecti. excessit *WB* 14 staturae *WBG* subaquilus *Her.* (*cf.* qui 20) subcuruus *Wm2AG* subcinctus *B* subcurtus *E* subfuscu⟨lu⟩s *Cl.* 15 intuendo *EBG* 16 *an* adfirma⟨n⟩t? *Cl.* 17 ⟨s⟩ed *Btl. Herm.* (set *Eyss.*) quoad *EG* quod *B* incruentus *EBG* 18 forte *BG* 20 cognito *EBG* 22 uictoriae *EG* acerbitate *EBG*

cinitatem, acceptus, occultas uoluntates principis introspiciens, ad crudelitatem propensioris, multas innocentium ediderat strages. 366

3. Quo interfecto, idem Marcellus, occupata celeri cursu Chalcedone, concrepantibus paucis, quos uilitas et desperatio trudebat in scelus, umbram principatus funesti capessit, gemina ratione fallente, quod et Gothorum tria milia regibus iam lenitis, ad auxilium transmissa Procopio, Constantianam praetendenti necessitudinem, ad societatem suam parua mercede, traduci posse existimabat, quodque gesta in Illyrico etiam tum latebant.

4. Inter quae tam trepida, speculationibus fidis Aequitius doctus, conuersam molem belli totius in Asiam, degressus per Succos, Filippopolim clausam praesidiis hostium, Eumolpiadam ueterem, reserare magna ui conabatur, urbem admodum oportunam, et inpedituram eius adpetitus, si pone relicta adiumenta Valenti laturus, (nondum enim apud Nacoliam gesta conpererat,) festinare ad *H*aem*i*montum cogeretur. 5. uerum paulo postea cognita leui praesumptione Marcelli, milites missi sunt audaces et prompti, qui eum raptum, ut deditum noxae mancipium, in custodiam conpegerunt. unde post dies productus, lateribus sulcatis acerrime, pariaque perpessis consortibus, inter*ii*t, hoc fauorabilis solo, quod abstulit Serenianum e medio, crudelem ut Falarim, et illi fidum *qu*i*a* doctrinarum diritatem causis inanibus praetexebat.

6. Exstirpatis occasu ducis funeribus belli, saeuitum est in multos acrius quam errata flagitauerant uel delicta, maximeque in Filippo*po*leos defensores, qui urbem seque ipsos, non nisi capite uiso Procopii, quod

2 propensionis trages 3 marcellius occupatata chalcidone 4 disperatio tridebat 5 sumbram 6 erant missa 7 necessitudine (*sine lac.*) 8 quotque illirico 10 que equitius doctis 12 eum ulpiadam 13 adretitus 14 *nacoliam (*fu.* i) 15 eam montum 16 laeui 18 conpigerunt 19 perpensis inter 20 falari mille et ille quia] a 22 saeuitium 23 delecta filippoleos

2 propensioris *EBG* edidisset strages *EBG* 3 Marcellus occupata *EBG* 4 trudebat *EBG* 5 umbram *EBG* 6 transmissa *Pet.* necessitudinem *EBG* quae ad *G* 8 quodque *EAG* quaeque *B* 10 Aequitius *Val.* doctus *EBG* 11 digressus *EBG* 12 Eumolpiadam *NG* Vlpiadam enim *B* 13 eius ⟨itus⟩ ac reditus *Momms.* adpetitus *Nm2G* aduentus *EB* 14 si porro *G* Sapaica *B* 15 Aemimontum *G* eum motum *B* 18 compegerunt *EBG* postridie *G* post d. paucos *Pet.* post ⟨tres⟩ dies *Brakm.* 19 perpessis *EAG* interiit *G* in *b* solum *bG* 20 Phalarim *WBG* et illi *Eyss.* illi et illi *Em2G* ille et ille *WB* et illi ⟨si⟩milem *Momms.* ⟨qui⟩a *Her.* (*plura ante intercidisse ratus c. c., e. g.* in primis) ad *EBG* quo *Momms.* 21 d. quam causis *G* 22 seminibus *Btl.* saeuitum *WBG* 23 delicta *EBG* Philippopoleos *EBG*

366 ad Gallias portabatur, aegerrime dediderunt. 7. ad gratiam tamen precantium, coerciti sunt aliqui lenius. inter quos eminebat Araxius, in ipso rerum exustarum ardore adeptus ambitu praefecturam, et Agilone intercedente genero supplicio insulari multatus, breue post tempus euasit. 8. Eufrasius uero, itemque Fronimius, missi ad occiduas partes, arbitrio obiecti sunt Valentiniani, et absoluto Eufrasio, Fronimius Cherronesum deportatur, inclementius in eodem punitus negotio, ea re quod diuo Iuliano fuit acceptus, cuius memorandis uirtutibus, ambo fratres principes obtrectabant, nec similes eius, nec suppares.

9. His accedebant alia grauiora, et multo magis quam in proeliis formidanda. carnifex enim, et unci, et cruentae quaestiones, sine discrimine ullo aetatum et dignitatum, per fortunas omnes et ordines grassabantur, et pacis obtentu, † itum detestandum agitabatur, infaustam uictoriam exsecrantibus uniuersis, interniciuo bello quouis grauiorem. 10. nam inter arma et lituos, condicionis aequatio leuiora facit pericula, et Martiae uirtutis potestas, aut absumit quod occupat, aut nobilitat, et mors (si acciderit,) nullum ignominiae continet sensum, finemque secum uiuendi simul et dolendi perducit: ubi uero consiliis impiis iura quidem praetenduntur et leges, et Catonianae uel Cassianae sententiae fuco perliti residerint iudices, agatur autem, quod agitur, ad uoluntatem praetumidae potestatis, et ex eius libidine, incidentium uitae necisque momenta pensantur, ibi capitalis uertitur pernicies et abrupta. 11. nam

---

1 acerrimae diuiderunt 2 praecantium 3 exustrarum ad ardorem (or- *m1*?) 3 *sq.* agilonem 4 genero (-re *m3*) 5 fronemius 6 *sq.* eufraxio (-sio *m2*) fronemius cheronesum 8 memorandi uirtutibus eius ambo 9 principis oltrectabent (-bant *m2*) 10 accidebant praeliis 11 cruente 11 *sq.* discrimina ulla etatum 13 obtentuitum 14 interneciuio 15 conditionis aequaltio 16 aut ausum id quod nobilitate et 17 ignominae ♂ 19 catonianae (ni *ex* m) 20 residerendi 21 potestates nescisque 22 ubi

---

1 egerrime *EG* (aeg- *G*) acerrime *WB* dediderunt *EG* diuiserunt *B* 3 exustarum ardore *EBG* 3 *sq.* Agilone *EAG* Agilione *B* (-nem *b*) 4 genero *EBG* 5 *et* 6 Fronimius *Her.* Phronemius *WBG* 8 memorandis *EBG* eius *ante* ambo del. *EAG* saeuius *Eyss.* 9 principes *EBG* obtrectabant *EBG* obtrectabat *Haupt* 10 accedebant *HBG* 11 *sq.* discrimine ullo *EBG* 13 obtentui tum *HN* obtentu uitium *G* obtentum *B* obtentu ⟨iudi⟩cium *Val.* obtentu⟨m be⟩llum *Eyss.* obtentu ius *Gdt.* o. ⟨nego⟩tium *Pet.* o. ⟨latrocin⟩ium *Nov.* 14 interneciuo *EAG* interne ciuile *B* 15 aequatio *HBG* 16 absumit quod *Nov.* id quod ausum *G* ausum ad quod *B* nobilitat (*iam Madv.*) et *Nov.* inopinata *G* 20 residerint *Her.* resident *G* rescindenda *B* praesederint *Momms.* agatur] agitur *G* aguntur *B* 21 potestatis *EBG* incedentium *Val.* incidentium *restit. Cl.* (*cf. 19, 12, 13*) uitae incidentium *tr PBG* necisque *EBG* 22 ibi *WG*

ut quisque ea tempestate ob quamlibet ualuerat causam, regio *imperio* 366
prope accedens, et aliena rapiendi auiditate exustus, licet aperte insontem, arcessens, ut familiaris suscipiebatur et fidus, ditandus casibus alienis. 12. imperator enim promptior ad nocendum, criminantibus patens, et funereas delationes adsciscens, per suppliciorum diuersitates effrenatius exultauit, sententiae illius Tullianae ignarus, docentis infelices esse eos qui omnia sibi licere existimarunt. 13. haec inplacabilitas causae quidem piissimae, sed uictoriae foedioris, innocentes tortoribus exposuit multos, uel sub eculeo *lo*cauit incuruos, aut ictu carnificis torui substrauit: quibus (si pateretur natura,) uel denas animas profundere praestabat in pugna, quam lateribus fodicatis, omni culpa inmunis, fortunis gementibus uniuersis, quasi laesae maiestatis luere poenas, dilaniatis ante corporibus, quod omni est tristius morte. 14. exin cum superata luctibus ferocia deflagrasset, proscriptiones et exilia et quae leuiora quibusdam uidentur, quamquam sint aspera, uiri pertulere summates, et (ut ditaretur alius) genere nobilis, et forte meritis locupletior, actus patrimonio praeceps, trususque in exilium, consumebatur angore, aut stipe precaria uictitabat, nec modus ullus exitialibus malis inpositus, quam diu principem et proximos opum satietas cepit, et caedis.

15. Hoc nouatore adhuc superstite, cuius actus multiplices docui- 365
mus et interitum, diem duodecimum Kalendas Augustas, consule Valentiniano primum cum fratre, horrendi terrores, per omnem orbis ambitum grassati sunt subito, qualis nec fabulae nec ueridicae nobis antiquitates exponunt. 16. paulo enim post lucis exortum, densitate prae-

---

1 quosque a 1 *sq.* regio prope accidens 3 cassibus 4 promptor δ 5 funeres δ diuersitatis 9 aeculeo capit 11 quam *repet. ante* fodicatis 12 inmunis 14 ferrocia defragasset proscriptionis 16 summatis 18 praecaria 19 *sq.* opussa pietas caepit et caedes 23 erroris 24 ueredici (-ce *m2*)

---

1 quisque *EbG* ea *G* uoluerat *uulgo Momms.* causam ⟨ad accusandum eum admittebat imperatorium arbitrium⟩ regio prope *Momms.* regiae *G* regis *N* regio *EB* regia *b* ⟨imperio⟩ *Her.* 2 prope⟨re⟩ *uulgo* accedens *EG* 3 casibus *EBG* 5 diuersitates *EBG* 6 effrenatus *BG* 7 existimarent *Her.* 8 uictoriam foedantis *bG* (fod- *B*) 9 ⟨lo⟩cauit *Nov.* capitis *B* caput *G* rap⟨u⟩it *Momms.* capit⟨e statuit⟩ *Her.* 11 lateribus fodicatis *EG* lateribus quasi (quati *bA*) fodicatis *B* 12 immunes *AG* in numinis *PB* 14 ferocia *EBG* deflagrasset *EAG* proscriptiones *EBG* 15 exilia quae *Momms.* 16 summates *Wm2BG* 19 opum *AG* opus *CB* satietas *EAG* sapientis *B* 20 cepit *bG* caedis *Wm2AG* 23 terrores *Nm2 uulgo* tremores *BG (sed cf. 17, 7, 12)* 24 quales *BG*

365 uia fulgorum acrius uibratorum, tremefacta concutitur omnis terreni stabilitas ponderis, mareque dispulsum, retro fluctibus euolutis, abscessit, ut retecta uoragine profundorum, species natantium multiformes limo cernerentur haerentes, ualliumque uastitates et montium, tunc (ut opinari dabatur,) suspicerent radios solis, quos primigenia rerum sub inmensis gurgitibus amendauit. 17. multis igitur nauibus, uelut arida humo conexis, et licenter per exiguas undarum reliquias, palantibus plurimis, ut pisces manibus colligerent et similia: marini fremitus uelut grauati, repulsam uersa uice consurgunt, perque uada feruentia insulis et continentis terrae porrectis spatiis uiolenter illisi, innumera quaedam in ciuitatibus, et ubi reperta sunt aedificia, conplanarunt: proinde ut elementorum furente discordia, inuoluta facies mundi, miraculorum species ostendebat. 18. relapsa enim aequorum magnitudo cum minime speraretur, milia multa necauit hominum et submersit, recurrentiumque aestuum incitata uertigine, quaedam naues postquam umentis substantiae consenuit tumor, pessumdatae uisae sunt, exanimataque naufragiis corpora supina iacebant aut prona. 19. ingentes aliae naues, extrusae rabidis flatibus, culminibus insidere tectorum, (ut Alexandriae contigit) et ad secundum lapidem fere procul a litore contortae sunt aliquae, ut Laconicam prope Mothonen oppidum nos transeundo conspeximus, diuturna carie fatiscentem.

---

1 concurritur omnes 4 cernebantur herentes 6 emendauit homo 7 plantibus 10 terae ♂ uolenter (♂) ibi si 13 minimae 15 iumentis 16 uisa 17 pron ♂ 19*sq.* laconica (o *ex* a) 21 cari AMMIANI MARCELLINI RERV̄ GESTARV̄ :· EXPLICIT LIBER XXVI : INCIPIT LIBER XXVII :·

---

1 fulgurum *AG* concutitur omnis *EBG* 4 cernerentur *AG* conabantur *B* 5 quas *Pet.* rerum ⟨natura⟩ *Momms. Nov.* 6 amandauit *AG* humo *HBG* 7 palantibus *Wm2AG* planctibus *B* 8 fluctus *bG* flutus *B* 10 illisi *G* immissi *A* ibi si *WB* 11 ut] ui *Momms.* 15 humentis *Wm2G* tumentis *B* 16 uisae *EAG* 17 rapidis *HBG* 18 flu⟨c⟩tibus *Pet.* insedere *Val.* 18*sq.* Laconicam *bG* 20 Methonen *BG*] (-nem *B*) 21 carie *EAG* *Hinc deficiunt PRSBb*

LIBER XXVII.

1. *Alamanni, fusis acie Romanis, Chariettonem et Seuerianum Comites interficiunt.*
2. *Iouinus Magister equitum per Gallias, unam et alteram Alamannorum manum imparatam caedit; tertiam barbarorum partem apud Catalaunos proelio superat, VI hostium millibus interfectis, IV uulneratis.*
3. *de III Praefectis Vrbi, Symmacho, Lampadio et Iuuentio. Sub eo Damasi et Vrsini de Episcopatu Romano contentiones.*
4. *Describuntur populi, et VI prouinciae Thraciarum, singularumque clarae urbes.*
5. *Valens Aug. Gothis, qui auxilia Procopio contra ipsum miserant, bellum infert, et post triennium pacem cum eis facit.*
6. *Gratianum filium Valentinianus consentiente exercitu Augustum nuncupat, et puerum purpuram indutum ad fortiter faciendum hortatur, militibusque commendat.*
7. *Valentiniani A. iracundia, feritas, et saeuitia.*
8. *Pictis, Attacottis, et Scottis, post Ducem et Comitem interfectos, Britanniam impune uastantibus, Theodosius Comes fusis praedam excussit.*
9. *Mauricae gentes Africam populantur. Isaurorum latrocinia Valens compescit. De Praetextati Praefectura Vrbana.*
10. *Valentinianus A. Rhenum transit, et Alamannos qui in celsissimos montes fugerant, non incruento utrimque certamine fundit fugatque.*
11. *De Probi nobilitate, opibus, dignitatibus, et moribus.*
12. *Romani et Persae de Armenia et Hiberia inter se pugnant.*

---

1. 1. Dum per eoum orbem haec quae narrauimus, diuersi rerum 365-6
expediunt casus, Alamanni post aerumnosas iacturas et uulnera, quae congressi saepe Iuliano Caesari pertulerunt, uiribus tandem resumptis, licet inparibus pristinis, ob causam expositam supra, Gallicanos limites formidati iam persultabant. statimque post Kalendas Ianuarias, cum per glaciales tractus hiemis rigidum inhorrisceret sidus, cuneatim egressa multitudo licentius uagabatur. 2. horum portioni primae Charietto, tunc per utramque Germaniam comes, occursurus cum milite egreditur ad bella ineunda promptissimo, adscito *in* societatem laboris Seueriano itidem comite, inualido et longaeuo, qui apud Cabillona Diuitensibus praesidebat et Tungricanis. 3. proinde confertius agmine in unum coacto,

---

1 eum que 3 caesare 6 clauale stractus inhorrisce et 7 primae *m2 ex* proximae *m1* 9 adscuto (*om.* in) 10 longeuo calidona 11 tunc grecanis

---

1 eum *EAG* 3 Caesari *AG* pertulerant *EG* 5 Ianuarias *A* Ianuarii *G* Ianuarum *E* 6 glaciales tractus *EAG* inhorresceret *EAG* 7 Carietto *EAG* 9 adscito in *EG* ascitoque in *A* adscito ad *Wm2* 10 Cabillona *Hadr. Val.* 11 Tungricanis *G*

365-6 ponteque breuioris aquae firma celeritate transmisso, uisos eminus barbaros, Romani sagittis aliisque leuibus iaculis, incessebant, quae illi reciprocis iactibus ualide contorquebant. 4. ubi uero turmae congressae strictis conflixere mucronibus, nostrorum acies impetu hostium acriore concussa, nec resistendi nec faciendi fortiter copiam repperit, cunctis metu conpulsis in fugam, cum Seuerianum uidissent equo deturbatum, missilique telo perfossum. 5. ipse denique Charietto, dum cedentes obiectu corporis et uocis *ob*iurgatorio sonu, audentius retinet, pudendumque diluere de*de*cus fiducia diu standi conatur, oppetit telo letali confossus. 6. post cuius interitum, Erulorum Batauorumque uexillum direptum, quod insultando tripudiantes barbari crebro sublatum altius ostendebant, post certamina receptum est magna.

2. 1. Qua clade cum ultimo maerore conperta, conrecturus sequius gesta, Dagalaifus a Parisiis mittitur. eoque diu cunctante, causanteque diffusos per uaria barbaros, semet adoriri non posse, accitoque paulo postea ut cum Gratiano, etiam tum priuato, susciperet insignia consulatus, Iouinus equitum magister accingitur, et instructus paratusque cautissime, obseruans utrumque sui agminis latus, uenit prope locum Scarponna, ubi inopinus maiorem barbarorum plebem antequam arma retur, temporis breui puncto praeuentam, ad internicionem extinxit 2. exultantes innoxii proelii gloria milites, ad alterius globi perniciem ducens, sensimque incedens rector eximius, speculatione didicit fida, direptis propius uillis, uastatoriam manum quiescere prope flumen, iamque aduentans, abditusque in ualle densitate arbustorum obscura, uidebat lauantes alios — quosdam comas rutilantes ex more, potantesque

---

1 breuiores aque 2*sq.* reprocis ♂ 3 ualidae 4 acles 6 aequo 7 per offessum 8 iurgatorio (*cf.* of- 7) audientius pertinet 9 decus cenatur oppeti 9*sq.* laetali confusus 10 aerulorum uatauorumque uixillum 12 magnum 13 dade ♂ memere (-re *add. m2*) sed eius 14 causantem quae 16 post aut 16*sq.* consolatus 20 cuncto 21 eaultantes ♂ 22 incidens eximus 23 u[a]statoriam menum

---

1 breuioris *EAG* festina *Kell. C.F.W.M.* summa *Pet.* 4 acies *EAG* hostium *om. EG* 7 perfossum *N Btl. Kiessl.* per os fixum *EAG* Carietto *EAG* 8 ⟨ob⟩iurgatorio *N Kiessl.* sono *EAG* audentius *EAG* retinet *Val.* premit *G* pertinet *restit. Pet.* 9 dedecus *Wm2AG* deuitandi *EA* conatur *EAG* oppetit *Wm2* oppetiit *EAG* 19*sq.* confos⟨s⟩us *Eyss.* confixus *EAG* 10 Erulorum *EG* Batauorumque *EAG* uexilla *EAG* 12 magna *AG* 13 merore *EAG* (moe- *AG*) secius *Val.* huiusmodi *EAG* 14 causanteque *EAG* 16 -ea ut *Wm2 Nov.* ut *AG* 16*sq.* consulatus *EAG* 19 Scarpona *G* 20 puncto *NG* momento *EA* 22 incedens *EAG* eximius *EAG* 23 manum *EAG*

non nullos. 3. et nanctus horam inpendio tempestiuam, signo repente 365-6
per lituos dato, latrocinalia castra perrupit, contraque Germani, nihil praeter inefficaces minas iactanter sonantes et fremitum, nec expedire arma dispersa, nec conponere aciem, nec resurgere in uires permittebantur, urguente instanter uictore. quocirca forati pilis et gladiis, cecidere conplures, absque his quos uersos in pedes, texere flexuosi tramites et angusti.

4. Hoc prospero rerum effectu, quem uirtus peregerat et fortuna, aucta fiducia, Iouinus militem ducens, diligenti speculatione praemissa, in tertium cuneum qui restabat, propere castra commouit, et maturato itinere, omnem prope Catelaunos inuenit, ad congrediendum promptissimum. 5. et uallo oportune metato, suisque pro temporis copia, cibo recreatis et somno, primo aurorae exortu, in aperta planitie conposuit aciem, dilatatam arte sollerti, ut spatiis amplioribus occupatis, aequiperare Romani hostium multitudinem apparerent, inferiores numero (licet uiribus pares.) 6. signo itaque per bucinas dato, cum pede conlato, res agi coepisset, sueta uexillorum splendentium facie territi, stetere Germani. quibus hebetatis parumper, reparatisque confestim, ad usque diei extimum concertatione protenta, ualidius inminens miles, fructum rei bene gestae sine dispendio quaesisset, ni Balchobaudes armaturarum tribunus, magniloquentia socordi coalitus, propinquante iam uespera, cessisset incondite. quem si secutae residuae cohortes abissent, ad tristes exitus eo usque negotium uenerat, ut nec acta nuntiaturus, quisquam posset superesse nostrorum. 7. sed resistens animorum acri robore miles, ita lacertis eminuit, ut hostium quattuor milibus sauciis, sex alia interficeret milia, ipse uero non amplius mille ducentis amitteret, ducentis tantummodo uulneratis. 8. noctis itaque aduentu proelio iam dirempto, refectisque

---

1 ullos ♂ repete 2 perrupta 3 paeter ♂ 5 urguente instante uictore 6 flexuosusi 8 peregrat 11 itenere caute launos proptissimum 13 aurore planitiae 14 solerti 16 conlatoris 17 et sueta uixillorum 18 haebetatis (t *pr. add. m2*) 19 ualidus (*corr. m1*) egestae ♂ 21 propinquitate inconditae 25 exalta 26 amplius ille 27 diremptorem fectis que

---

1 nullos *EAG* repente *EAG* 2 perrupit *G* 4 dispersi *Pet.* 5 instanter *A*; *om. EG* urgenter instante *Val. Pet.* 6 flexuosi *Em2AG* 8 peregerat *EAG* 11 itinere *EAG* omen *EA* Catelaunos *EG* prontissimum *EAG* (-mpt- *AG*) 16 igitur *EG* res *EAG* 17 sueta *uulgo* insueta *AG* et insueta *E* exsultanter *Kiessl.* splendentium *om. EG* 18 extremum *EG* 20 Balcobaudes *AG* 21 propinquante *EAG* 25 sex alia *Wm2* sex altera *G* et altera *EA* 26 mille *Wm2 Val.*: *om. EAG* 27 refectisque *EAG*

365-6 uiribus fessis, prope confinia lucis ductor egregius, in agminis quadrati figuram producto exercitu, cum conperisset occultantibus tenebris barbaros lapsos, securus insidiarum, per aperta camporum sequebatur et mollia, calcando semineces et constrictos, quos uulneribus frigorum asperitate contractis, dolorum absumpserat magnitudo. 9. exin progressus ulterius, reuertens, ubi nullum reppererat, didicit regem hostilium agminum cum paucis captum, ab Ascariis (quos ipse per iter aliud ad diripienda tentoria miserat Alamannica,) suffixum patibulo. ideoque iratus, in tribunum animaduertere statuit, ausum hoc inconsulta potestate superiore, fecisse, eumque damnasset, ni militari impetu commissum facinus atrox documentis euidentibus constitisset.

10. Ei post haec redeunti Parisios post claritudinem recte gestorum, imperator laetus occurrit, *br*euique postea consulem designauit, illo uidelicet ad gaudii cumulum accedente, quod isdem diebus Procopii susceperat caput, a Valente transmissum. 11. praeter haec alia multa narratu minus digna conserta sunt proelia, per tractus uarios Galliarum, quae superfluum est explicare, cum neque operae pretium aliquod eorum habuere prouentus, nec historiam producere per minutias ignobiles decet.

3. 1. Hoc tempore uel paulo ante, noua portenti species per Annonariam apparuit Tusciam, idque quorsum euaderet, prodigialium rerum periti penitus ignorarunt. in oppido enim Pistoriensi, prope horam diei tertiam, spectantibus multis, asinus tribunali escenso, audiebatur destinatius rugiens, et stupefactis omnibus qui aderant quique didicerant referentibus aliis, nulloque coniectante uentura postea quod portendebatur, euenit. 2. Terentius enim, humili genere in urbe natus et pistor, ad uicem praemii, quia peculatus reum detulerat Orfitum ex praefecto,

---

1 e[gregius] 4 semine cesset constratos (a *ex* ic) 5 contractos dolorium 7 reriter 8 alamanni casu fixum 10 eum quae militarum petu ♂ 12 et redeunt claritudinem — 13 occurrit *add. m2 in mg.* letus aeuique 14 accidente susciperat 15 narratu* (*fu.* m) 16 que 17 opere praetium 18 minutas 20 prodici alium 21 paenitus opido ♂ 25 *sq.* et pistor et ad 26 prae mihi reum *m2 ex* eum officium

---

4 et *Wm2* sed *EA om. G* constrictos *EA* 5 contractis *G* dolorum *EAG* 7 Hastariis *EAG* per iter *EAG* 8 miserat *ante* ad (7) *EAG* suffixum *EAG* 12 ei *Cl.*: *del. Pet.* redeunti *Tm2AG* 13 laetus *HAG* ⟨br⟩euique *Pet.* eumque *Em2AG Nov.* 14 accedente *EAG* susceperat *EAG* 15 narratu *EAG* 17 quoniam (*cpd. scr., pro* cum) *G* 18 minutias *EAG* 20 prodigialium *EAG* 22 ascenso *Wm2AG* escenso *restit. Btl.* 26 ad *G* praemii *Wm2AG* Orfitum *Val.*

hanc eandem prouinciam correctoris administrauerat potestate. eaque 374 confidentia deinceps inquietius agitans multa, in nauiculariorum negotio falsum admisisse conuictus, ut ferebatur, perit carnificis manu, regente Claudio Romam.

3. Multo tamen antequam hoc contingeret, Symmachus Aproniano 364-5 successit, inter praecipua nominandus exempla doctrinarum atque modestiae. quo instante urbs sacratissima otio copiisque abundantius solito fruebatur, *et ambitioso ponte exultat atque firmissimo, quem con*didit ipse, et magna ciuium laetitia dedicauit, ingratorum, ut res docuit apertissima. 4. qui consumptis aliquot annis, domum eius in Transtiberino tractu pulcherrimam incenderunt, ea re perciti, quod uilis quidam plebeius finxerat, illum dixisse sine indice ullo uel teste, libenter se uino proprio calcarias extincturum, quam id uenditurum pretiis quibus sperabatur.

5. Aduenit post hunc urbis moderator Lampadius, ex praefecto 365 praetorio, homo indignanter admodum sustinens, si (etiam cum spueret) non laudaretur, ut id quoque prudenter praeter alios faciens, sed non numquam seuerus et frugi. 6. hic cum magnificos praetor ederet ludos, et uberrime largiretur, plebis nequiens tolerare tumultum, indignis multa donari saepe urgentis, ut *et* liberalem se et multitudinis ostenderet contemptorem, accitos a Vaticano quosdam egentes, opibus ditauerat magnis. 7. uanitatis autem eius exemplum, ne latius euagemur, hoc unum sufficiet poni, leue quidem, sed cauendum iudicibus. per omnia enim ciuitatis membra quae diuersorum principum exornarunt inpensae, nomen proprium inscribebat, non ut ueterum instaurator, sed conditor. quo uitio laborasse Traianus dicitur princeps, unde eum herbam parietinam iocando cognominarunt.

8. Hic praefectus exagitatus est motibus crebris, uno omnium maximo, cum collecta plebs infima, domum eius prope Constantinianum

---

1 prouinciae incorrectores 3 ami[sisse] 7 *sq.* fruebatur dedit ipse 10 transtiberi non 11 plebe eius infixerat 13 praetiis 17 magnifico spereto redderet 18 uberrimae 19 urgentes ut liberalem se et 20 accitos (i *ex* u) aegentes dibauarat (b *in* t *corr. m3*) 22 leui 23 que exarmarunt 24 inscribebant laborasset 25 locando (*corr. m3*)

---

1 prouinciam correctoris *EAG* 3 falso *EAG* admisisse *EAG* periit *EAG* 8 et ambitioso—quem con- *add. G* condidit *G* 10 Transtiberino *EAG* 11 plebeius finxerat *EAG* (conf- *Nov.*) 12 libentius *Em2A* 13 sperabant *Her. c. c.* 15 homo *om. EG* 17 magnificos pretor ederet *EAG* 19 urgentis *EAG* ut ⟨et⟩ *Her.* se sed *Gdt.* se nec *Niemeyer* 20 ditauerat *EAG* 22 leue *EAG* 23 exornarunt *Em2AG* 24 inscribebat *Em2AG* laborasse *EAG* laborasse ⟨et⟩ *Her.* 25 iocando *EAG*

365 lauacrum, iniectis facibus incenderat et malleolis, ni uicinorum et familiarum ueloci concursu, a summis tectorum culminibus petita saxis et tegulis abscessisset. 9. eaque ui territus ipse, primitiis crebriscentis seditionis in maius, secessit ad Muluium pontem, quem struxisse superior dicitur Scaurus, ut lenimenta ibidem tumultus operiens, quem causa concitauerat grauis. 10. aedificia erigere exordiens noua, uel uetusta quaedam instaurans, non ex titulis solitis parari iubebat inpensas, sed si ferrum quaerebatur, aut plumbum, aut aes aut quicquam simile, apparitores inmittebantur, qui uelut ementes diuersas raperent species, nulla pretia persoluendo, unde accensorum iracundiam pauperum, damna deflentium crebra, aegre potuit celeri uitare digressu.

366-7 11. Aduenit successor eius ex quaesitore palatii, Viuentius, integer et prudens Pannonius, cuius administratio quieta fuit et placida, copia rerum omnium afluente. set hunc quoque discordantis populi seditiones terruere cruentae, quas tale negotium excitarat. 12. Damasus et Vrsinus, supra humanum modum ad rapiendam episcopi sedem ardentes, scissis studiis asperrime conflictaban*tur* ad usque mortis uulnerumque discrimina, adiumentis utriusque progressis, quae nec corrigere sufficiens Viuentius nec mollire, coactus ui magna, secessit in suburbanum. 13. et in concertatione superauerat Damasus, parte quae ei fauebat, instante. constatque in basilica Sicinini, ubi ritus Christiani est conuenticulum, uno die centum triginta septem reperta cadauera peremptorum, efferatamque diu plebem, aegre postea delenitam.

14. Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans urbanarum,

---

1 ne uitiorum 3 premitus (primitus *m3*) 4 mullium 5 ad lenimenta 6 exoriens 8 an plumbum 9 diuersa praecia 12 exquisitore 14 fluentes et (te *del. m3*) discordantes 15 quae excitare (-uere *m3*) 16 epicops (episcopalem *m3*) 17 conflictabant 18 que 19 secessit on (*corr. m3*) 20 eius (us *del. m3*) 21 ratus (ri- *m3*) 23 delenita (-m *add. m3*) 24 abuno (*corr. m3*) ostentatione (-m *add. m3*)

---

1 ni *EAG* uicinorum *Wm2* seruitiorum *EAG* familiarium *EG* 3 abscessisset *Wm2AG* primitiis *Pet.* fremituque *G* primitus *EA* 4 Muluium *G* Miluium *EA* 5 ut lenimenta *Pet.* lenimenta *Nov.* 6 exor⟨d⟩iens *Btl.* 8 aut *EAG* 9 diuersas *EAG* 10 damna *post* 11 crebra *tr. EAG* 12 ex quaesitore *G* Vincentius *G* Iuuentius *NA* 14 ⟨a⟩fluente. set *Cl.* adfluens. sed *C. F. W. M.* fluens et *EAG* discordantis *Em2AG* 15 quas *Pet.* excitarat *Pet.* excitauere *EAG* Vrsicinus *AG* 16 episcop⟨i⟩ *Her.* episcopalem *EAG* 17 conflictabantur *G* 18 Viuentius *EG* Iuuentius *WA* 19 ui magna coactus *tr. EAG* in *EAG* 20 ei *G* ⟨causae⟩ eius *Her.* 21 ritus *EAG* 23 delinitam *EAG* 24 abnuo *EAG* ostentationem *Wm2AG*

huius rei cupidos ob impetrandum quod appetunt, omni contentione 366-7
laterum iurgare debere, cum id adepti, futuri sint ita securi, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque uehiculis insidentes, circumspecte uestiti, epulas curantes profusas, adeo ut eorum conuiuia regales superent mensas. 15. qui esse poterant beati re uera, si magnitudine urbis despecta, quam uitiis opponunt, ad imitationem antistitum quorundam prouincialium uiuerent, quos tenuitas edendi potandique parcissime, uilitas etiam indumentorum, et supercilia humum spectantia, perpetuo numini, uerisque eius cultoribus, ut puros commendant, et uerecundos. hactenus deuiasse sufficiet, nunc ad rerum ordines reuertamur.

4. 1. Dum aguntur ante dicta per Gallias et Italiam, noui per Thracias exciti sunt procinctus. Valens enim ut consulto placuerat fratri, cuius regebatur arbitrio, arma concussit in Gothos, ratione iusta permotus, quod auxilia misere Procopio, ciuilia bella coeptanti. ergo con*ueniet* pauca super harum origine regionum et situ transcurrere, per breuem excessum.

2. Erat Thraciarum descriptio facilis, si ueteres concinerent stili, quorum obscura uarietas, quoniam opus ueritatem professum non iuuat, sufficiet ea quae uidisse meminimus, expedire. 3. has terras inmensa quondam camporum placiditate aggerumque altitudine fuisse porrectas, Homeri perennis auctoritas docet, aquilonem et zefyrum uentos exinde flare fingentis, quod aut fabulosum est, aut tractus antehac diffusi latissime, destinatique nationibus feris, cuncti Thraciarum uocabulo censebantur. 4. et partem earum habitauere Scordisci, longe nunc ab isdem prouinciis disparati, saeui quondam et truces, et (ut antiquitas docet,)

---

2 laeterum (*corr. m3*) secura (-ri *m3*) dituntur (*corr. m3*) 3 proceduntque circumspectae 4 aepulas regale (-s *add. m3*) 5 reuersas imagnitudine urbi 6 oppunUnt (-pon- *m3*) 8 nomini 14 et uilia 15 con (-uenit *add. m3*) 17 ueteris 19 que uidissime (-se- *m3*) meminimus inmensam 21 humeri δ 22 fingentes 22 *sq.* diffusitatissime 23 thracarum 25 disperatis aeui et trucetas aut *antiquitas (*fu.* t)

---

2 laterum iurgari *EAG* (iurgare *restit. Pet.*) sint *WAG* securi *EAG* ditentur *EAG* 3 procedantque *G* 4 regales *EAG* 5 re uera si *EAG* urbis *EAG* ⟨con⟩uiciis *Momms. Her.* 6 opponunt *EAG* oppu⟨g⟩nant *Her.* obruunt *Pet.* 8 numini *Wm3AG* 14 qui *G* ciuilia *EAG* 15 con⟨ueniet⟩ *C. F. W. M.* conuenit *EAG* horum *EG* regionum *om. G* regionem *Em1: corr. m2* 17 ueteres *EG* (uetetes *A*) 19 uidisse meminimus *EAG* inmensa *EAG* 21 uentos *del. EG* 22 fingentis *EAG* 22 *sq.* diffusi latissime *Wm2G* diffusissime *EA* 23 Thraciarum *TG* 25 et truces et ut *Her.* et truces ut *EAG* atrocitate, ut *Pet.*

hostiis captiuorum Bellonae litantes et Marti, humanumque sanguinem in ossibus capitum cauis bibentes auidius, quorum asperitate post multiplices pugnarum aerumnas, saepe res Romana uexata, postremo omnem amisit exercitum, cum rectore.

5. Sed (ut nunc cernimus,) eadem loca, formata in cornuti sideris modum, effingunt theatri faciem speciosam. cuius in summitate occidentali, montibus praeruptis densetae, Succorum patescunt angustiae, Thracias dirimentes et Daciam. 6. partem uero sinistram, arctois obnoxiam stellis, Haemimontanae celsitudines claudunt, et Hister, qua Romanum cespitem lambit, urbibus multis et castris contiguus et castellis. 7. per dextrum (quod australe est,) latus, scopuli tenduntur Rhodopes, unde e*oum* iubar exsurgit, finitur in fretum; cui undosius ab Euxino ponto labenti, pergentique fluctibus reciprocis *ad* Aegaeum, discidium panditur terrarum angustum. 8. ex angulo tamen orientali, Macedonicis iungitur conlimitiis, per artas praecipitesque uias, quae cognominantur Acontisma: cui proxima Arethusa cursualis est statio, in qua uisitur Euripidis sepulchrum, tragoediarum sublimitate conspicui, et Stagira, ubi Aristotelen, (ut Tullius ait,) fundentem aureum flumen, accipimus natum. 9. haec quoque priscis temporibus loca, barbari tenuere, morum sermonumque uarietate dissimiles. e quibus praeter alios ut inmaniter efferati timebantur Odrysae, ita humanum fundere sanguinem adsueti, ut cum hostium copia non daretur, ipsi inter epulas post cibi satietatem et potus, suis uelut alienis corporibus inprimerent ferrum.

10. Verum aucta re publica, dum consulare uigeret imperium, has gentes antehac semper indomitas, uagantisque sine cultu uel legibus, Marcus Didius ingenti destinatione *re*pressit, Drusus intra fines continuit

---

1 histies (*corr. m3*) bello ne 7 densita et 9 stelis (ʒ) hemi montana celsitudinis clauduntur et 10 lambitur contiguus est et 12 eo iuuar 13 fluentibus ʒ ad *om.* aegeum 16 arhetus acures uales 17 euri pidisae (-diss- *m3*) pulchrum 19 tenubrem (b *in* u *corr. m3*) 22 aepulas 24 uiceret (uiu- *m3*) 25 ante ac ultu ʒ 26 pressit

---

1 hostiis *EAG* 2 cauis] humanis *G* 7 densetae *C.F.W.M.* densitate *uulgo* densatae *G* densitatae *Günther* Denselethae et *A* 9 Haemimontanae *AG* (Hem- *G*) celsitudines *EAG* claudunt et *Nm2AG* 10 lambit *Em2AG* contiguus et *G* 12 eoum *AG* iubar *WAG* finitur⟨i⟩ *Pet.* 13 ad *add. G* 16 Aretusa *EAG* (-th- *AG*) cursualis *Haupt* conuallis *G* et statio *G* 17 Euripidis *EAG* 18 natum accepimus *tr. EAG* 19 tenuere *EAG* 21 memorantur *EAG* 24 uigeret *WG* uiueret *EA* 25 antehac *EAG* antea *Her.* (c *correctur. ad* ultu 25) uagantesque *Wm2A* 26 ⟨re⟩pressit *Kell.*

proprios, Minucius prope amnem Hebrum a celsis Odrysarum montibus *de*fluentem, superatas proelio strauit, post quos residui ab Appio Claudio pro consule sunt infesta concertatione deleti. oppida enim in Bosporo sita et Propontide, classes optinuere Romanae. 11. aduenit post hos imperator Lucullus, qui cum durissima gente Bessorum conflixit omnium primus, eodemque impetu Haemimontanos acriter resistentes, oppressit. quo inminente, Thraciae omnes in dicionem ueterum transiere nostrorum, hocque modo post procinctus ancipites, rei publicae sex prouinciae sunt quaesitae.

12. Inter quas prima ex fronte, quae Illyriis est confinis, Thracia speciali nomine appellatur: quam Filippopolis, Eumolpias uetus, et Beroea, amplae ciuitates exornant. post hanc *Ha*emimontus Hadrianopolim habet (quae dicebatur Uscudama,) et Anchialon ciuitates magnas †. dein Mysia, ubi Marcianopolis est, a sorore Traiani principis ita cognominata, et Dorostorus et Nicopolis et Odessus, iuxtaque Scythia, in qua celebriora sunt aliis oppida Dionysopolis et Tomi et Cal*l*ati*a*. Europa omnium ultima, praeter municipia urbibus nitet duabus, Apris et Perintho, quam Heracleam posteritas dixit. 13. Rhodopa huic adnexa, Maximianopolim habet et Maroneam et Aenum, qua condita et relicta, Aeneas Italiam auspiciorum prosperitate perpetua, post diuturnos occupauit errores.

14. Constat autem (ut uulgauere rumores adsidui,) omnes paene agrestes, qui per regiones praedictas, montium circumcolunt altitudines, salubritate uirium, et praerogatiua quadam uitae longius propagandae,

---

1 odrisarum 2 fluentem superatis claudi (-o *add. m3*) 3 delecti oppido 5 adorissima 6 hemimontanos 7 transire ♂ 8 ancipites (c *ex* t) 10 illyrus et 11 eum ulpias 12 [post hanc] emimontus 13 uscudam mysta 14 *sq.* dorostorus (o *med. quasi* e) 15 incopolis (*corr. m3*) odys[sus]iux*taque (x *in* s *corr. m2*: * *fu.* s) celebria ♂ 16 dionisopolis galati 17 *sq.* era cleam 18 rodopa 19 marona ea metae num quam relicta* (*fu.* e) eneas 20 diuturnas 22 egrestes

---

1 Odrysarum *WAG* 2 ⟨de⟩fluentem *Cl. c. c.* superatas *Her.* superatos *Wm2AG* Claudio *EAG* 3 deleti *EAG* opida *EAG* 5 durissima *Nm2 uulgo* audacissima *Em2AG* atro⟨c⟩issima *Pet.* 7 transiuere *EAG* 10 quae ex fronte *tr. EAG* Illyriis *WAG* est *EAG* 11 Eumolpias *G* 12 Hemimontus *WG* 13 Vscudama *G* m. ⟨et opulentas.⟩ *Nov.* Mysia *WG* 14 *sq.* Dorestorus *EA* 15 Nicopolis *EG* Odessus *Val.* Odyssus *G* Odrisus *EA* (-rys- *A*) iuxtaque *HAG* 16 aliis *om. EG* Callatia *Her.* Calatis *G* in Europa *G* 17 *sq.* Heracleam *EAG* 18 Rhodopa *EA* 19 Maronaeam (-neam *G*) et Aenum *AG* post quam conditam et relictam *EAG* 20 diuturnos *EAG* 22 agrestes *EAG*

nos anteire, idque inde contingere arbitrantur, quod conluuione ciborum abstinent . . . calidis, et perenni uiriditate roris asperginibus gelidis, corpora constringente, aurae purioris dulcedine potiuntur, radiosque solis, suapte natura uitales, primi omnium sentiunt, nullis adhuc maculis rerum humanarum infectos. *his* ita digestis, pedem referamus ad coepta.

366 **5.** 1. Procopio superato in Frygia, internarumque dissensionum materia consopita, Victor magister equitum ad Gothos est missus, cogniturus aperte, quam ob causam gens amica Romanis, foederibusque l*o*ng*a*e pacis obstricta, *ty*ranno dederat adminicula, bellum principibus legitimis inferenti. qui ut factum firma defensione purgarent, litteras eiusdem obtulere Procopii, ut generis Constantiniani propinquo, imperium sibi debitum sumpsisse commemorantis, ueniaque dignum adserentes errorem.

367 2. Quibus eodem referente Victore, conpertis, Valens parui ducens excusationem uanissimam, in eos signa commouit, motus aduentantis iam praescios, et pubiscente uere, quaesito in unum exercitu, prope Dafnen nomine munimentum, est castra metatus, ponteque contabulato supra nauium foros, flumen transgressus est Histrum, resistentibus nullis. 3. iamque sublatus fiducia, cum ultro *citro*que discurrens, nullum inueniret, quem superare poterat uel terr*ere*: omnes enim formidine perciti militis cum apparatu ambitioso propinquantis, montes petiuere Serrorum, arduos et inaccessos, nisi perquam gnaris. 4. ne igitur aestate omni consumpta, sine ullo remearet effectu, Arintheo magistro peditum misso cum praedatoriis globis, familiarum rapuit partem, quae antequam ad dirupta uenirent et flexuosa, capi potuerunt, per plana camporum er-

---

1 [n]osante[i]re (n *fu.* s; i *fu.* l) 2 *sine lac.* perenni (nn *ex* rm) 3 aure 5 infestos ita at coeptam 6 frigia 7 consepita (-so- *m3*) * (*fu.* a) aequitum at 9 inge ramo 15 aduentantes 16 uero exercito *add. m2* dafnem 17 pontesque 19 iamque — 22 inaccessos *scr. m2 in textu* ultroque 20 terrae 20*sq.* perciti (*fu.* -cuti) milites 21 propinquantes 22 macessos 23 paeditum

---

2 *lac. 3 litt. in G* ⟨indumentisque⟩ *Brakm.* auida (*sine lac.*) *Her.* (*cf. 25, 10, 13*) 5 his *add. EAG* ad coepta *EAG* 7 consopita *EAG* ad *EAG* 9 l⟨o⟩ng⟨a⟩e *Liesenberg* ingenue *EAG* (-uae *AG*) iugi⟨s⟩ *Lind.* in⟨dul⟩tae *Nov.* armorum *G* ramorum *EA* tyranno *Pet.* 10 prima *AG* 12 uenia *G* 14 parui pendens *EAG* (d. *restit. Nov.*) 15 aduentantis *EAG* 16 uere *EAG* exercitu *EAG* Daphnen *C. F. W. M.* 17 ponteque *EAG* 19 ultro citroque *EAG* 20 posset *EAG* terrere *EAG* perciti *EAG* 21 militis *Wm2AG* propinquantis *Wm2AG* Succorum *A* 22 inaccessos *EAG* igitur *om. AG* (*cpd. scr., E*)

rantes. hocque tantum, quod fors dederat, impetrato, redit cum suis in- 367
noxius, nec inlato graui uulnere, nec accepto.

5. *Anno* secuto, ingredi terras hostiles pari alacritate conatus, fusius 368
Danubii gurgitibus euagatis, inpeditus mansit immobilis prope Carporum uicum, statiuis castris ad usque autumnum locatis, emensum. unde quia nihil agi potuit dirimente magnitudine fluentorum, Marcianopolim ad hiberna discessit.

6. Simili pertinacia, tertio quoque anno, per Nouidunum nauibus 369
ad transmittendum amnem conexis, perrupto barbarico, continuatis itineribus longius agentes Greuthungos bellicosam gentem adgressus est, postque leuiora certamina, Athanaricum ea tempestate iudicem potentissimum, ausum resistere, cum manu quam sibi crediderit abundare, extremorum metu coegit in fugam, ipseque cum omnibus suis, Marcianopolim rediuit ad hiemem agendam (ut in illis tractibus) habilem.

7. Aderant post diuersos triennii casus, finiendi belli materiae tempestiuae: prima quod ex principis diuturna permansione, metus augebatur hostilis; dein quod conmerciis uetitis, ultima necessariorum inopia barbari stringebantur, adeo ut legatos supplices saepe mittentes, uenialem poscerent pacem. 8. quibus imperator rudis quidem, uerum spectator adhuc aequissimus rerum, antequam adulationum perniciosis inlecebris captus, rem publicam funeribus perpetuo deflendis, adfligeret, in commune consultans, pacem dari oportere decreuit. 9. missique uicissim Victor et Arintheus, qui tunc equestrem *curabant militiam et pedestrem*, cum propositis condicionibus adsentiri Gothos docuissent, litteris ueris, praestituitur conponendae paci conueniens locus. et quoniam adserebat Athanaricus, sub timenda exsecratione *iuris* iurandi se esse obstrictum,

---

2*sq.* accepto . . secuto (*sic*) 4 uagatis corporum 8*sq.* nauibus trans mitendum 9 eo nexis 9*sq.* iteneribus longis 11 ad atharicum 13 motu ipsique 15 belli *add. m2* 18 uenalem 19 praecem 21 adfligeret *add. m2* commine 22 dare decreuimus. siquae 23 equestrem cum 24 adsenturi 25*sq.* at athanaricus 26 iuris *om.*

---

1 rediit *EAG* 3 anno *add. Wm2G* (*post* secuto, *Wm2*) autumno *add. EA ante* secuto 4 ⟨e⟩uagatis *Corn.* Carporum *Wm3G* 5 ad *om. EG* 9 ad transmittendum *G* conexis *EAG* 10 longius *G* Greutungos *G* Grutungos *A* 11 Athanaricum *G* 12 crediderat *Wm2A* 13 metu *EAG* (moe- *E*) ipseque *EAG* 18 uenialem *G* 19 pacem *EAG* 21 commune *EAG* 22 dari *Pet.* decreuit missique *Val.* decreuit emisitque *G* 22*sq.* Victorem et Arintheum *G* 23 equestrem ⟨militiam curabant et pedestrem⟩ *Momms.* (c. m. *tr. Cl. c. c.*) equestrem militiam agerent *EAG* equestrem ⟨ac pedestrem militiam agebant⟩ *Val.* 24 assentiri *EAG* 25*sq.* Athanaricus *EAG* 26 iuris (*del. Pet.*) iurandi *EAG*

367 mandatisque prohibitum patris, ne solum calcaret aliquando Romanum, et adigi non poterat indecorumque erat et uile, ad eum imperatorem transire; recte noscentibus placuit, nauibus remigio directis in medium flumen, quae uehebant cum armigeris principem, gentisque iudicem, inde cum suis, foederari, (ut statutum est) pacem. 10. hocque conposito, et acceptis obsidibus, Valens Constantinopolim redit, ubi postea Athanaricus, proximorum factione genitalibus terris expulsus, fatali sorte decessit, et ambitiosis exsequiis, ritu sepultus est nostro.

6. 1. Inter haec Valentiniano magnitudi*ne* quassato morborum, agitanteque extrema, con*loq*uio occultiore Gallorum, qui aderant in conmilitio principis, ad imperium Rusticus Iulianus, tunc magister memoriae, poscebatur, quasi adflatu quodam furoris, bestiarum more humani sanguinis auidus, ut ostenderat cum proconsulari potestate regeret Africam. 2. in praefectura enim urbana, quam adhuc administrans, extinctus est, tempus anceps metuens tyrannidis, cuius arbitrio, tamquam inter dignorum inopiam, ad id escenderat columen, lenis uideri cogebatur et mollior. 3. contra hos nitebantur aliqui studiis altioribus, in fauorem Seueri, magistri tunc peditum, ut apti ad hoc impetrandum, qui licet asper esset et formidatus, tolerabilior tamen fuit, et praeferendus modis omnibus ante dicto.

4. Sed dum haec cogitantur in cassum, imperator remediis multiplicibus recreatus, uixque se mortis periculo contemplans extractum, Gratianum filium suum, adulto iam proximum, insignibus principatus ornare, meditabatur. 5. et paratis omnibus militeque firmato, ut animis id acciperet promptis, cum Gratianus uenisset, progressus in campum, tribunal escendit, splendoreque nobilium circumdatus potestatum, dextra puerum adprehensum, productumque in medium, oratione contionaria, destinatum imperatorem exercitui commendabat.

---

1 romanorum 4 uehibant 6 obsedibus aiathanaricus 8 ritus 9 magnitudo quaesata 10 conuii occult[i]ore (*fu.* a) 11 rusticis 13 et affricam 15 tyrannides 16 ad it discenderat columen 19 tollerabilior 21 fremendus 26 tribunale se condit 27 adpraehensum concionaria

1 aliquando calcaret *tr. AG* Romanum *Btl. Nov.* (*et c. c.*) 4 uehebant *EAG* 6 obsidibus *EAG* rediit *AG* Athanaricus *EAG* 8 ritu *EAG* 9 magnitudine quassato *EAG* 10 con⟨loq⟩uio *I Hadr. Val.* consilio *Val.* conuiuio *G* concitatione *EA* 11 Rusticus *Wm2G* 13 regeret Africam *EAG* 15 tyrannidis *Wm2AG* (*an* -dos? *Cl.*) 16 ad id *EAG* escenderat *uulgo* adscenderat *Wm2G* (asc- *G*) columen *EA* (*restit. Pet.*) culmen *Wm2G* 19*sq.* modis omnibus preferendus *tr. EAG* 21 cum *EAG* remediis *G* fomentis *Nm2* febribus *EA* 26 tribunal *EAG* escendit *Gron.* ascendit *EAG*

6. ‘Faustum erga me uestri fauoris indicium, hunc loci principalis circumferens habitum, quo potior aliis iudicatus sum, multis et claris: consiliorum sociis uotorumque auspicibus uobis, pietatis officium adgrediar tempestiuum, prospera deo spondente, cuius sempiternis auxiliis, stabit Romana res inconcussa. 7. accipite igitur, quaeso, placidis mentibus, uiri fortissimi, desiderium nostrum, id reputantes, quod haec quae fieri caritatis sanciunt iura, non tantum transire uoluimus per conscientiam uestram, uerum etiam probata firmari, ut congrua uobis, et profutura. 8. Gratianum hunc meum adultum, quem diu uersatum inter liberos uestros, commune diligitis pignus, undique muniendae tranquillitatis publicae causa, in augustum adsumere conmilitium, paro, si propitia caelestis numinis uestraeque maiestatis uoluntas, parentis amorem iuuerit praeeuntem: non rigido cultu ab incunabulis ipsis (*ut* nos) educatum, nec tolerantia rerum coalitum asperarum, nec capacem adhuc Martii pulueris, ut uidetis, sed familiae suae laudibus, maiorumque factis praestantibus, concinentem, (parcius inuidiae metu dicitur) protinus surrecturum. 9. ut enim mihi uideri solet mores eius et adpetitus, licet nondum maturos, saepe pensanti: ineunte adulescentia, quoniam humanitate et studiis disciplinarum sollertium *est* expolitus, librabit suffragiis puris merita recte secusue factorum: faciet ut sciant se boni intellegi: in pulchra facinora procursabit, signis militaribus et aquilis adhaesurus: solem niuesque et pruinas et sitim perferet et uigilias: castris (si necessitas adegerit aliquotiens,) propugnabit: salutem pro periculorum sociis obiectabit: et quod pietatis summum primumque munus est, rem publicam ut domum paternam diligere poterit, et auitam’. 367

---

1 austum 3 auspicilius officiis 3*sq.* adgredi artem pestiūu propera 6 hae 8 nobis 10 diligentis 11 sumeret 11*sq.* caelestinum in his 13 ut *om.* 14 tollerantia marti 15 in aiorumque 16 paucibus 17 meres 18 pensantum eunte adulescentiam 19 est *om.* librauit 20 sciant*se 21*sq.* sollem niues ques et 23 propugnabat

---

1 faustum *C uulgo* haustum *EA* auctum *NG* (fausto . . . iudicio *Val.*) au⟨gu⟩stum *Corn.* ⟨intuens⟩ indicium *Haupt* 2 circumterens *Haupt* 3 auspicibus *EAG* officium *Val.* 4 tempestiuum *EA* tempestiuis *G* prospera *Wm2G* 6 haec *EAG* 8 et *G* etiam *cpd. scr., E* uobis *Btl.* 10 diligitis *EAG* 11 ⟨a⟩dsumere *Her.* sumere *Wm2G* praecipua *A* 11*sq.* caelestis numinis *NAG* 13 ut *add. G* 14 Martii *Wm2AG* 15 maiorumque *EAG* 16 parcius *Madv.* paucioribus *EAG* potioribus *Val.* cautius *Pet.* inuidia ⟨r⟩emota *Corn.* ut dicitur *EAG* 16*sq.* surrepturum *EAG* 17 mores *Wm2G* mens *EA* 18 maturus *EA* pensanti ineunte *G* prensantum eunte *EA* adolescentia *EAG* 19 est *add. uulgo* 21 solem *EAG* 22 niuesque et *EAG* 23 propugnabit *EAG* 24 munus *om. G*

367 10. Nondum finita oratione, dictis cum adsensu laeto auditis, pro suo quisque loco *et* animo, milites alius alium anteire festinans, tamquam utilitatis et gaudiorum participes, Gratianum declararunt Augustum, clamorum amplissimo sonu, blandum fragorem miscentes armorum. 11. quo uiso m*ai*ore fiducia Valentinianus exultans, corona indumentisque supremae fortunae ornatum, filium osculatus, iamque fulgore conspicuum, adloquitur aduertentem, quae dicebantur.

12. 'En' inquit 'habes, — mi Gratiane, — amictus, ut sperauimus omnes, augustos, meo conmilitonumque nostrorum arbitrio, delatos ominibus faustis. accingere igitur pro rerum urguentium pondere, ut patris patrui*que* collega, et adsuesce inpauidus penetrare cum agminibus peditum, gelu peruios Histrum et Rhenum, armatis tuis proximus stare, sanguinem spiritumque considerate pro his inpendere quos regis, nihil alienum putare, quod ad Romani imperii pertinet statum. 13. haec pro tempore praecepisse sufficiet, cetera monere non desinam. nunc reliqui uos estis, rerum maximi defensores, quos rogo et obtestor ut adcrescentem imperatorem, fidei uestrae commissum, seruetis adfectione fundata'.

14. His dictis sollemnitate omni firmatis, Eupraxius (Caesariensis Maurus) magister ea tempestate memoriae, primus omnium exclamauit: 'familia Gratiani hoc meretur' statimque promotus quaestor, multa et prudentibus aemulanda bonae fiduciae reliquit exempla, nusquam a statu naturae discedens intrepidae, sed constans semper legumque similis, quas omnibus una eademque uoce, loqui in multiplicibus aduertimus causis: qui tunc magis in suscepta parte iustitiae permanebat, cum eum recta monentem, exagitaret minax imperator et nimius. 15. consurrectum est post haec *in* laudes maioris principis et nouelli, maximeque pueri, quem oculorum flagrantior lux commendabat, uultusque et reliqui corporis

---

2 et *om.* 3 gratanum ♂ declarunt ♂ 4 clarimorum 5 more 5*sq.* supprema fortuna 8 mihi gratianae 9*sq.* omnibus 10 uirguentium spondere 11 patrui colliga paenetrare 13 sanguine 14 latus 15 praecipisse non (*pro* nunc) 18 firmasse (s *alt. del. m2*) ut praxius 23 una* (*fu.* e) 26 in *om.* nouilli ♂ maximaeque 27 coinmendabat

---

2 et *add. Val.* animo laeto *EAG* 4 clamorum *Pet.* classicorum *EAG* sono *EAG* 5 maiore *G* more fiducia⟨e⟩ *Pet.* 5*sq.* supremae fortunae *G* 7 dicebat *EG* 8 mi *EAG* 9*sq.* ominibus *AG* 10 urgentium pondere *EAG* 11 patrui⟨que⟩ *uulgo* et collega *EAG* 13 sanguinem *Tm2AG* 14 statu⟨m⟩ *Her.* salut⟨em⟩ *Haupt* status *Pet.* decus *Nov.* 15 precepisse *EAG* sufficiat *EAG* nunc *G del. ut dittogr. Nov.* 18 firmatis Eupraxius *NG* 19 p. o.] proditum *EA* 26 in *add. Wm2AG* 27 commendabat *EAG*

iucundissimus nitor, et egregia pectoris indoles: quae imperatorem im- 367 plesset, cum ueterum lectissimis conparandum, si per fata proximosque licuisset, qui uirtutem eius etiam tum instabilem, obnubilarunt actibus prauis.

16. In hoc tamen negotio, Valentinianus morem institutum antiquitus supergressus, non Caesares sed Augustos germanum nuncupauit et filium, beniuole satis. nec enim quisquam antehac adsciuit sibi pari potestate collegam, praeter principem Marcum, qui Verum, adoptiuum fratrem, absque diminutione aliqua auctoritatis imperatoriae, socium fecit.

7. 1. His ex sententia rectoris et militum ordinatis, uix dies inter- 365 cessere pauci cum Mamertinum, praefectum praetorio, ab urbe regressum, quo quaedam perrexerat correcturus, Auitianus ex uicario peculatus detulerat reum. 2. cui ideo Vulcacius successit Rufinus, omni ex parte perfectus, et uelut apicem senectutis honoratae praetendens, sed lucrandi oportunas occasiones occultationis spe numquam praetermittens. 3. qui nanctus copiam principis, Orfitum ex praefecto urbis solutum exilio, patrimonii redintegrata iactura, remitti fecit in lares.

4. Et quamquam Valentinianus, homo propalam ferus, inter imperitandi exordia, ut asperitatis opinionem molliret, impetus truces retinere non numquam in potestate animi nitebatur, serpens tamen uitium et dilatum, licentius erupit ad perniciem plurimorum, quod auxit ira acerbius efferuescens. hanc enim ulcus esse animi diuturnum, interdumque perpetuum, prudentes defini*unt,* nasci ex mentis mollitia consuetum, id adserentes argumento probabili, quod iracundiores sunt incolumibus languidi, et feminae maribus, et iuuenibus senes, et feli*ci*bus aerumnosi.

5. Eminuit tamen per id tempus inter alias humilium neces, mors

---

1 pictoris que 2 qui (*pro* que) 3 instabile alinubilarunt 4*sq.* [morem—antiquitus] 5*sq.* nuncupa[uit—satis] 6 fimum (*corr. m3*) 7 praetem 11 quedam 11*sq.* correcturus a[u]icitianus—12 detulerat *add. m2 in mg.* 12 uulgatius 13 honorato pretendens 14 decassiones occultationes 15 offitum oblutum 16 sed integrata 18 moliret 21 uulcus esse 21*sq.* in (*del. m3*) perpetuum 22 defini 24 femine faenes et felibus aerumnosis (-s *del. m2*) 25 halias 25*sq.* moris diocles excomitae

---

1 pectoris *EAG* 3 et qui *EAG* instabilem *EAG* obnubilarunt *C uulgo* adnubilarunt *N* adnubilabant *EAG* 6 filium *EAG* 7 preter *EAG* 8 maiestatis *EAG* 9 Rectorum *EAG* 11 Auitianus *G* 12 Vulcatius *G* 14 occasiones *EAG* occultationis *EAG* 15 Orfitum *G* solutum *Wm2G* 16 redintegrata *G* 18 molliret *EAG* 19*sq.* celatum *uel* di⟨ssimu⟩latum *Corn.* aliquandiu *add. EAG post* dilatum ⟨paulatim⟩ *Brakm.* 21 esse ulcus *tr. EAG* 21*sq.* perpetuum *EAG* 22 definiunt *EAG* mollicie *AG* 24 feminae *EAG* senes et felicibus erumnosi *EAG* 25 alias *EAG* 25*sq.* mors Dioclis *EAG*

Dioclis ex comite largitionum, Illyrici, quem ob delicta breuia flammis iussit exuri; et Diodori ex agente in rebus, triumque apparitorum, potestatis uicariae per Italiam, *ob* id necatorum atrociter, quod aput eum questus est comes, Diodorum quidem aduersus se ciuiliter implorasse iuris auxilium, officiales uero iussu iudicis ausos monere proficiscentem, ut responderet ex lege. quorum memoriam apud Mediolanum colentes nunc usque Christiani, locum ubi sepulti sunt, Ad Innocentis appellant.

6. Dein cum in negotio Maxentii cuiusdam Pannonii, ob exsecutionem a iudice recte maturari praeceptam, trium oppidorum ordines mactari iussisset, interpellauit Eupraxius, tunc quaestor, et 'parcius' inquit 'agito, piissime principum: hos enim quos interfici tamquam noxios iubes, ut martyras, (id est diuinitati acceptos,) colit religio Christiana'. 7. cuius salutarem fiduciam praefectus imitatus Florentius, cum in re quadam uenia digna audisset, eum percitum ira, iussisse itidem ternos per ordines urbium interfici plurimarum, 'et quid agitur', ait 'si oppidum aliquod curialis non habuerit tantos? inter reliqua id quoque suspendi debet, ut cum habuerit, occidantur'. 8. ad hanc inclementiam, illud quoque accedebat, dictu dirum et factu, quod siquis eum adisset, iudicium potentis inimici declinans, aliumque sibi postulans dari, hoc non inpetrato, ad eundum quem metuebat, licet multa praetenderet iusta, remittebatur. itemque aliud audiebatur horrendum, quod ubi debitorum aliquem egestate obstrictum, nihil reddere posse discebat, interfici debere pronuntiabat.

---

2 gente *ƃ* 2*sq.* potestates 3 ob *om.* peccatorum 4 gestus uiliciter 5 ausus munere 6 memoria 7 saepulti 8 dem *ƃ* panonii ab 9 rectae praecepta 10 questor partius inquid 11 interficis 12 martyrias 13 emitatus florenticis 14 iussisset idem 15 etquid agitus obpidum 16 haberet reliqui reliqua 17 habuerint inde mentiam 18*sq.* accidebat 20 enandem 21 idemque 21*sq.* aegestatae 22 dicebat

---

1 leuia *EAG Nov.* 2*sq.* potestatis *EAG* 3 ob *add. G* necatorum *Hadr. Val.* uexatorum *G* 4 questus *Wm2G* ciuiliter *G* uelociter *EA* uiriliter *Wm2* 5 ausos *Wm2G* monere *Em2AG* 6 memoriam *EAG* 7 innocentes *EA* 8 ob *Val.* executione *EAG* 9 praeceptam *Val.* 11 interfici *EAG* 12 martyras *AG* martyres *Wm2* id . . acceptos *del. Val.* colet *Gdt.* 13 imitatus Florentius *Em2AG* 14 iussisse *EAG* itidem *A*: *om. EG* 15 ecquid *uulgo* agetur *Nov.* agimus *Pet.* opidum *EAG* 16 curiales *EAG* hab⟨u⟩erit *A* habet *Pet.* inter reliqua id *EAG* 17 habuerit *A* inclementiam *EAG* 17*sq.* accedebat *EAG* 20 eundem *EAG* 21 itemque *AG* 22 obstrictum *om. EG* di⟨s⟩cebat *Cl.* dicebatur *AG* dicebant *E*

9. Haec autem et similia licenter ideo altiore fastu quidam principes agunt, quod amicis emendandi secus cogitata uel gesta, copiam negant, inimicos loqui terrent amplitudine potestatis. † nulla uasat uectio prauitatum apud eos qui quod ue*l*in*t*, effi*ci* maximae putant esse uirtutis.

8. 1. Profectus itaque ab Ambianis, Treuerosque festinans, nuntio 367-8
percellitur graui, qui Brittanias indicabat barbarica conspiratione ad ultimam uexatas inopiam, Nectaridumque comitem maritimi tractus, occisum, et Fullofauden ducem hosti*li*bus insidiis circumuentum. 2. quibus magno cum horrore conpertis, Seuerum etiam tum domesticorum comitem misit, si fors casum dedisset optatum, correcturum sequius gesta: quo paulo postea reuocato, *I*ouinus ..... *in* eadem loca profectus reuerti isdem celeri gradu permisit, adminicula petituris exercitus ualidi; id enim instantes necessitates flagitare firmabant. 3. postremo ob multa et metuenda, quae super eadem insula rumores adsidui perferebant, electus Theodosius illuc properare disponitur, officiis Martiis feli*ci*ssime cognitus, adscitaque animosa legionum et cohortium pube, ire tendebat, praeeunte fiducia speciosa.

4. Et quoniam cum *Con*stantis principis actus conponerem, motus adulescentis et senescentis oceani, situmque Brittaniae, pro captu uirium explanaui, ad ea quae digesta sunt semel, reuolui superfluum duxi, ut

---

1 principis 3 potestatio uasat uectio 4 ueineffi maximas uirtutes 5 treuerisque 6 barbarico 7 nectari. dumque eum item 8 effullo fauden hostibus 9 dum 10 fros quam 11 reuocata uinus cadem 11 *sq.* prouertu idem caeleri 14 insularum mores 15 illut 15 *sq.* felissime cognitur adsciata animus a 16 pubetere 18 quam (*sine dubio ex* qum *archetypi*) stantis 19 oceanis tumque 20 aut

---

1 principes *EAG* 3 potestatis *EAG* nullo *Her.* uacat *EAG* autem est *Val.* -st *Madv.* ualet *Nov.* auso *Her.* quaestio *A* mistio *EG* ⟨cor⟩-rectio *Val. Nov.* auctio *Madv.* inuectio⟨nem⟩ *Her.* 4 ue⟨l⟩in⟨t⟩ effi⟨ci⟩ *Madv.* uel *G* uel inefficacissimas *EA* ue⟨l⟩in⟨t⟩ effi⟨cere⟩ *Val.* ue⟨l⟩in⟨t⟩ fier⟨i⟩ *Eyss.* maximas *om. EA*: maximae *Val.* uirtutis *Val.* 5 Treuerosque *G* 6 barbarica *EAG* 7 Nectaridumque *G* uastari dumque *EA* comitem *Em2AG* 8 et Fullofauden (-bauden *Her.*) *uulgo* et Bulchobauden *G* hostilibus *Em2AG* 9 tum *EAG* 10 fors *EAG* correpturum *EA* secius *EAG* quo *G* 11 reuocato *G* Iouinus *AG* *lac. et* ⟨in⟩ *add. Her.* eadem *EAG* 11 *sq.* reuerti isdem *Her.* preuentus idem *EAG* (pro- *G*) Prouertuidem *uulgo* premisit *EG* petiturus *EG* 13 post *EA* 14 rumores *Wm2G* 15 illuc *EAG* felicissime cognitus *EAG* 16 ascitaque *G* adscita *EA* animosa *G* animis *EA* ire *uulgo*; *om. EAG*; tenus *Wm2* 18 quoniam *G* quanquam *EA* quia *Wm2* Constantis *EAG* 19 oceani *Wm2AG* situmque *N Hadr. Val.* tractumque *G* 20 ut *EAG*

368 Vlixes Homericus aput Faeacas ob difficultatem nimiam replicare formidat. 5. illud tamen sufficiet dici, quod eo tempore Picti in duas gentes diuisi, Dicalydonas et Verturiones, itidemque Attacotti, bellicosa hominum natio, et Scotti, per diuersa uagantes, multa populabantur. Gallicanos uero tractus Franci et Saxones, isdem confines, quo quisque erumpere potuit, terra uel mari, praedis acerbis incendi*is*que, et captiuorum funeribus omnium, uiolabant.

6. Ad haec prohibenda, si copiam dedisset fortuna prosperior, orbis extrema dux efficacissimus petens, cum uenisset ad Bononiae litus, quod a spatio controuerso terrarum, angustiis reciproci distinguitur maris, attolli horrendis aestibus adsueti, rursusque sine ulla nauigantium noxa, in speciem conplanari camporum, exinde transmeato lentius freto, defertur Rutupias, stationem ex aduerso tranquillam. 7. unde cum consecuti Bataui uenissent et Heru*li*, *Io*uiique et Victores, fidentes uiribus numeri egressus tendensque ad Lundinium, uetus oppidum quod Augustam posteritas appellauit, diuisis plurifariam globis, adortus est uagantes hostium uastatorias manus, graues onere sarcinarum, et propere fusis, qui uinctos homines agebant et pecora, praedam excussit, quam tributarii perdidere miserrimi. 8. isdemque restituta omni praeter partem exiguam, inpensam mil*it*ibus fessis, mersam difficultatibus †suis antehac ciuitatem, sed subito, quam salus sperari potuit recreatam, ouantis specie laetissimus introiit.

---

1 feacas difficultate minimam 2 pictum duas 3 et idemque 5 tractusque idem 6 terram incendique 8 decesset 10 a sparo con prouerso 11 adsunt nauiganti uiti noxa 12 trans mea tollentus 13 ruturias comsecuti 14 etheru uiique 15 lundinum 16 odortus 17 honere sarcinarium 18 peccora praedum 19 miserimisdemque 20 milibus faessis maessam suis antehanc uuitatem (ci- *m2*) 21 mouentis specient

---

1 difficultatem nimiam *EAG* 2 Picti in *G* 3 Vecturiones *EAG* itidemque *G* 4 *an* Gallicanosque? *Cl.* 5 uero *om. G* tractus *HAG* iisdem *G* 6 terra *Wm2G* incendiisque *EAG* 7 hominum *G* 8 dedisset *EAG* 10 spatio controuerso *G* 11 assueti *AG* nauigantium *EAG* 12 transmeato lentius *EAG* 13 Rutupias *Tm1AG* tranquilla unda *Gdt.* unde *del. Nov.* 14 et Heruli Iouiique *G* 15 Lundonium *EG* 16 adortus *EAG* 17 onere *EAG* sarcinarum *EAG* 18 praedam *Wm2AG* 19 miserrimi *EAG* isdemque *Gdt.* denique *EAG* benigne *Corn.* 20 militibus *EAG* mersam *EAG* su⟨mm⟩is *C.F. W.M.* ⟨ar⟩duis *Her.* antehac *EAG* 21 quoniam *G* qua *EA* in ouantis *G* ouantis *Nov.* specie *Nov.* speciem *G* specie tenus *EA*

368

9. Vbi ad audenda maiora, prospero successu elatus, tutaque scrutando consilia, futuri morabatur ambiguus, diffusam uariarum gentium plebem, et ferocientem inmaniter, non nisi per dolos occultiores, et inprouisos excursus, superari posse †, captiuorum confessionibus, et transfugarum indiciis, doctus. 10. denique edictis propositis, inpunitateque promissa, desertores ad procinctum uocabat, et multos alios per diuersa libero commeatu dispersos. quo monitu rediere plerique, incentiuo perciti, rele*ua*tusque anxiis curis, Ciuilem nomine recturum Brittanias pro *praefectis*, ad se poposcerat mitti, uirum acrioris ingenii, sed iusti tenacem et recti, itidemque Dulcitium, ducem scientia rei militaris insignem.

364-8

9. 1. Haec in Brittaniis agebantur. Africam uero, iam inde ab exordio Valentiniani imperii, exurebat barbarica rabies, per procursus audentiores, et crebris caedibus et rapinis, intenta. quam rem milita*ris* augebat socordia, et aliena inuadendi cupiditas, maximeque Romani nomine comitis. 2. qui uenturi prouidus transferendaeque in alios inuidiae artifex, saeuitia morum multis erat exosus, hac praecipue causa, quod superare hostes in uastandis prouinciis festinabat, adfinitate Remigii tunc magistri officiorum confisus, quo praua et contraria referente, princeps (*ut* prae se ferebat ipse) cautissimus, lacrimosa dispendia diutius ignorauit Afrorum.

3. Gestorum autem per eas regiones seriem plenam, et Ruricii praesidis legatorumque mortem, et cetera luctuosa, cum adegerit ratio, diligentius explicabo. 4. et quoniam adest liber locus dicendi quae sentimus, aperte loquemur: hunc imperatorem omnium primum, in maius militares fastus ad damna rerum auxisse communium, dignitates opesque eorum sublimius erigentem, et quod erat publice priuatimque do-

---

1 audendam totaque 2 consiin ♂ 5 iudiciis 7 dispersis 7 *sq.* percitur ei et usque 8 *sq.* profectis 10 dulcitum 13 creb-[ri]s cadibus (♂) militar 14 socordio inuadenda 15 comites uentura transferendeque 16 praecipuae 19 ut *om.* perserefe *post* princeps *del. m2*: prae se—diutius *add. m2 in mg.* 21 seriaem rurici 23 quam ♂ 24 loquimur 26 sublimium publicae

---

1 audenda *EAG* tutaque *G* 5 inditiis *EAG* 6 alios *om. EAG* 7 dispersos *EAG* ut (*post* monitu) *add. G* perciti *Momms.* percitus *Wm2G* 8 rele⟨ua⟩tusque *Her.* retentusque *G* ⟨d⟩eie⟨c⟩tusque *Pet.* exesusque *Corn.* reiectisque *Nov.* 8 *sq.* pro praefectis *G* 10 Dulcitium *EG* Dulcinum *A* 13 crebros *Löfst.* militaris *EAG* 14 socordia *EAG* inuadendi *EAG* 15 comitis *Em2AG* uenturi *EAG*; *an* u. ⟨exitii⟩ *c. c.? Cl.* 17 tunc *om. G*: *cpd. scr. E* 19 ut *add. G* 21 et Ruricii *G* Aetrurici *EA* 23 locus liber⟨e⟩ dicendi *Corn.* 24 loquemur *Her. et Cl. c. c.* loquamur *EA* 26 sublimius *AG* primatimque *G*

368 lendum, indeflexa saeuitia punientem gregariorum errata, parcentem potioribus, qui tamquam peccatis indulta licentia, ad labes delictorum inmanium, consurgebant; qui ex eo anhelantes, ex nutu suo indistanter putant omnium pendere fortunas. 5. horum flatus et pondera inuentores iuris antiqui mollientes, etiam insontes quosdam aliquotiens suppliciis aboleri censuere letalibus. quod saepe contingit, cum ob multitudinis crimina, non nulli sortis iniquitate plectuntur innoxii; id enim non numquam ad priuatorum pertinuit causas.

6. At in Isauria, globatim per uicina digressi praedones, oppida uillasque uberes libera populatione uexantes, magnitudine iacturarum Pamfyliam adflictabant et Cilicas. quos cum nullis arcentibus, internicione cuncta disperdere, Asiae uicarius ea tempestate Musonius aduertisset, Athenis Atticis antehac magister rhetoricus, deploratis nouissime rebus, luxuque adiumento militari marcente, adhibitis semermibus paucis, quos Diogmitas appellant, unum grassatorum cuneum (si patuisset facultas,) adoriri conatus, per angustum quendam transiens deuexitatis anfractum, ad ineuitabiles uenit insidias, et ibi cum his confossus est quos ducebat. 7. tali successu latrones praetumidos, palantesque per uaria confidentius, interfectis aliquibus, ad latebrosa montium saxa, quae incolunt, excitae tandem copiae contruserunt; ubi cum eis nec quiescendi nec inueniendi ad uictum utilia, copia laxaretur, per indutias pacem sibi tribui poposcerunt, Germanicopolitanis auctoribus, quorum apud eos ut signiferae manus, semper ualuere sententiae, obsidibusque datis (ut imperatum est,) immobiles diu mansere, nihil audentes hostile.

367-8 8. Haec inter Praetextatus praefecturam urbis sublimius curans,

---

1 graegariorum erata parcere 3 inmanum annillantes (n *med. ex* h) utu 6 laetalibus 9 degressi praedonis 10 uellisque 10 *sq.* tacturarum pamfiliam 12 mosonius 13 retoricus deplora*tis (*fu.* n) nouissimi 14 adlumenta ʒ 15 diocmitas 16 cunatus angustam 17 [adeneuuitales (-bi- *add. m2*) uenit] 18 talis successus palaniesque 19 animantium que 20 ne 21 uectum inducias 23 signifere

---

1 errata *EAG* parcentem *AG* 3 inmanium *EAG* altius *post* eo *add. C.F.W.M.* anhelantes *EAG* a. ⟨superbius⟩ *Nov.* ex nutu *Wm2G* exitio *EA* 4 puta⟨ba⟩nt *Nov.* et *A* etiam *cpd. scr. E* 9 digressi predones *EAG* 10 uillasque *EAG* iacturarum *EAG* 12 Musonius *EAG* 13 deploratis *EAG* nouissime *uulgo* nouissimis *EAG* 15 Diogmitas *Val.* 16 conatus *EAG* angustum *EAG* 17 ineuitabiles *EAG* 18 tali successu *AG* palantesque *Wm2AG* 19 montium *G* aui⟨a⟩ montium *Corn.* saxa⟨que⟩ quae *Corn.* 20 nec *Wm2AG* 21 uictum *Wm2AG* praeter inducias *AG* 26 Praetexatus *Gg* sollicitius *Corn.*

per integritatis multiplices actus et probitatis, quibus ab aduliscentiae 367-8 rudimentis inclaruit, adeptus est id quod raro contingit, ut cum timeretur, amorem non perderet ciuium, minus firmari solitum erga iudices formidatos. 9. cuius auctoritate iustisque ueritatis suffragiis, tumultu lenito, quem Christianorum iurgia concitarunt, pulsoque Vrsino, alta quies parta *est*, proposito ciuium Romanorum aptissima, et adolescebat gloria praeclari rectoris, plura et utilia disponentis. 10. namque et Maeniana sustulit omnia, fabricari Romae priscis quoque *ue*tita legibus, et discreuit ab aedibus sacris priuatorum parietes, isdem inuerecunde conexos, ponderaque per regiones instituit uniuersas, cum auiditati multorum, ex libidine trutinas conponentium, occurri nequiret. in examinandis uero litibus, ante alios id impetrauit, quod laudando Brutum Tullius refert, ut cum nihil ad gratiam faceret, omnia tamen grata uiderentur esse quae facti*ta*bat.

10. 1. Sub idem fere tempus, Valentiniano ad expeditionem caute 368 (ut rebatur ipse) profecto, Alamannus regalis (Rando nomine) diu praestruens quod cogitabat, Mogontiacum praesidiis uacuam, cum expeditis ad latrocinandum latenter inrepsit. 2. et quoniam casu Christiani ritus inuenit celebrari sollemnitatem, inpraepedite cuiusce modi fortunae uirile et muliebre secus cum supellectili non parua indefensum abduxit.

3. Paruo inde post interuallo, inopina rei Romanae spes laetiorum adfulsit. cum enim Vithicabius rex, Vadomarii filius, specie quidem molliculus et morbosus, sed audax *et* fortis, ardores in nos saepe succenderet bellicos, opera naua*ba*tur inpensior, ut qualibet con*ci*deret strage. 4. et quia temptatus aliquotiens, nullo genere potuit superari

---

1 multiplicis 2 quo 3 ergo 6 pari am cium ♂ 8 menìantis uta 9 acris inuerecundae 10 institutum uersas 10 *sq.* moltorum ♂ 11 trounas 14 factibat 15 expedicionem 16 rebaturi per profecto 18 quam ♂ 19 inpraepeditae fortunacae 21 inopiam 22 uidichabius 23 et *om.* 23 *sq.* inossae persuccenderet 24 nauatur conperet

---

1 multiplices *EAG* 2 quod *EAG* 3 minis *Em2AG* 5 Vrsicino *Wm3G* 6 parta ⟨est⟩ *Val.* pari iam *EAG* et *om. EAG* 7 clari *AG* complura *A* nam *AG* 8 Meniana *G* menia *EA* uetita *G* 9 priuatorum parietes ab (ad *A*) edibus sacris *tr. EAG* 10 instituit uniuersas *G* 11 trutinas *G* termas *Em2A* 14 esse *om. G* factitabat *W Lind.* faciebat *EAG* 16 rebatur ipse profecto *Eyss.* r. p. *EAG* 19 cuiusque *G* fortunae *Wm2G* 19 *sq.* uirilem et muliebrem sexum *EG* 20 supellectile *EAG* 21 inopina *G* 22 Vithicabius *G* 23 et *add. G* in nos saepe *G* semper *uulgo* 24 naua⟨ba⟩tur *uulgo* concideret *G* ⟨oc⟩cumberet *Val.* cor⟨ri⟩peret *Gron.* oppe⟨te⟩ret *Momms.* conr⟨u⟩eret *Nov.* 25 attentatus *EAG*

368 uel prodi, fraude citerioris uitae ministri, studio sollicitante nostrorum, occubuit, cuius post necem aliquatenus hostiles torpuere discursus. interfector tamen prae metu poenarum, quas uerebatur si patuisset negotium, ad Romanum solum se celeri transtulit gradu.

5. Parabatur post haec lentioribus curis, et per copias multiformes, in Alamannos expeditio solitis grauior, destinatius id publica tutela poscente, qu*oni*am reparabilis gentis motus timebantur infidi: milite nihilo minus accenso, cui ob suspectos eorum mores nunc infimorum et supplicum, paulo post ultima minitantium, nullae quiescendi dabantur indutiae.

6. Contracta igitur undique mole maxima cateruarum, armis et subsidiis rei cibariae diligenter instructa, accitoque Sebastiano comite cum Illyricis et Italicis numeris, quos regebat, anni tempore iam tepente, Valentinianus cum Gratiano Moenum transiit, uisoque nemine, diuisis agminibus quadratis, ipse med*ius* *inced*ebat, Iouino et Seuero, magistris rei castrensis, altrinsecus ordinum latera seruantibus, ne repentino inuaderentur adsultu. 7. protinusque inde ductantibus itinerum callidis, exploratis accessibus, per regiones longo situ porrectas, sensim gradiens miles, inritatior ad pugnandum, uelut repertis barbaris minaciter infrendebat. et quoniam aliquot diebus emensis, nullus potuit qui resisteret inueniri, cuncta satorum et tectorum quae uisebantur, iniecta cohortium manu, uorax flamma uastabat, praeter alimenta quae colligi dubius rerum euentus adigebat et custodiri. 8. post haec leniore gressu princeps ulterius tendens, cum prope locum uenisset, cui Solicinio

---

1 prode ceterioris ministris sollicitate 2 aliquatinus 3 potuisset 6 destinatus 7 quam 7 *sq.* militem 9 munitantium dabatur 12 diligenter (i *pr. ex* u) 13 illyriis 13 *sq.* terente 14 *sq.* inhenum transtibusque neminem diuisis 15 ipse medebat 16 castricisis 18 nitu 19 inritantior ♂ 20 quam ♂ aliquo 21 uisibantur intecta 22 colligit 23 adegebat 24 soliconmo

---

1 prodi *G* citerioris *EAG* ministri *G* solicitante *EAG* -tati *Pet.* 3 patuisset *EAG* 5 ⟨in⟩tentioribus *Corn.* ⟨con⟩t. *Pet.* 6 destinatius *EAG* 7 quoniam *uulgo* quia *Em2AG* milite *EAG* 8 infirmorum *EAG* 9 minitantium *EAG* dabantur *EAG* 13 Illyri⟨c⟩is *Her.* 13 *sq.* tepente *N* *Val* recente *EAG* Menum *Gron.* Rhenum *EAG* transit uisoque nemine *Gron.* *pater* transgressus *G* tramitibusque Rheni *EA* 14 *sq.* transiit, ibi⟨que⟩ nemine uiso, *Nov.* 15 diuisis *Val.* ter diuisis *Gdt.* indiuisis *G* medius incedebat *G* 16 castrensis *EAG* 18 situ *Oudendorp.* itu *EAG* ⟨am⟩bitu *C.F.W.M.* ⟨tr⟩actu *Corn.* 20 aliquot *EAG* 21 uisebantur *EAG* iniecta *Wm2G* 22 colligi *Em2AG* 23 adigebat *AG* 24 Solicinio *G*

nomen est, uelut quadam obice stetit, doctus procursantium rela- 368
tione uerissima, barbaros longe conspectos. 9. qui nullam ad tuendam salutem uiam superesse cernentes, ni se celeri defendissent occursu, locorum gnaritate confisi, unum spirantibus animis, montem occupauere praecelsum, per confragosos colles undique praeruptum et inuium, absque septentrionali latere (unde facilem habet deuexitatem et mollem.) signis ilico fixis ex more, cum undique ad arma conclamaretur, imperio principis et ductorum, stetit regibilis miles, uexillum operiens extollendum: quod erat oportune subeundae indicium pugnae. 10. ergo quia spatium deliberandi aut exiguum dabatur aut nullum, hinc inpatientia militis perterrente, inde horrenda circumsonantibus Alamannis, id consilium ratio celeritatis admisit, ut arctoam montium partem, quam clementer diximus esse procliuem, Sebastianus *occuparet* cum suis, fugientes Germanos, si fors ita tulisset, leui negotio confossurus: quo ita (ut placuit) maturato, Gratianoque aput signa Iouianorum retro detento cuius aetas erat etiam tum proeliorum inpatiens et laborum, Valentinianus ut dux cunctator et tutus, centurias et manipulos capite intecto conlustrans, nullo potentium in conscientiam arcani adhibito, remota multitudine stipatorum, speculatum radices aggerum auolauit cum paucis, quorum industriam norat et fidem, praedicans (ut erat sui adrogans aestimator,) inuenire posse aliam uiam, ducentem ad arduos cliuos, praeter eam quam inspexere proculcatores. 11. per ignota itaque et palustres uligines deuius tendens, insidiatricis manus locatae per abdita, subito oppetisset adcursu, ni necessitatis adiumento postremo, per labilem

---

3 nisi se 3 *sq.* occursu unde locorum 4 confici 4 *sq.* occurauere percelsum 7 cum clamaretur 8 doctorum uixillum 9 oportunae subeunde 10 hic 12 *sq.* dementer dicimus 13 occuparet *om.* 14 confossorus quod aut 15 quae signo io (io *del. m2*) 16 trum praeliorum 18 consultrans arcan 21 inueni (-ri *add. m3*) 23 insidiatrices locutae oblita 24 adcursum necessitatis

---

1 quodam *EAG* quadam ⟨obiecta⟩ obice *Haupt* quadam obice ⟨prohibitus⟩ *Nov.* 2 *sq.* salutem tuendam *tr. EAG* ni se *Her.* ni sese *Kiessl.* 3 *sq.* occursu locorum *G* o. inde l. *Her.* o. ⟨d⟩einde l. *Momms.* 4 confisi *EAG* occupauere *EAG* 5 praecelsum *EAG* 7 conclamaretur *EAG* 8 ductorum *HAG* 10 hinc *EAG* 11 prot- *Wakef.* 12 *sq.* clementer *EAG* 13 diximus *Wm2AG* occuparet *add. Nm2G post* suis; ⟨o.⟩ cum suis *Cl. c. c.* 14 confossurus *EAG* quo ut *Val.* quo ita ut *Nov.* quod haud *EAG* 15 signa *EAG* 16 tum *EAG* 18 collustrans *HN Val.* consalutans *G* consultans *EA* arcani *EAG* 21 inuenire *Her.* inueniri *EAG* 22 procursatores *G Corn.* 23 insidiatricis *AG* locatae *G* abdita *Her.* obliqua *Wm2* abrupta *EAG* obsita *Pet.* 24 adcursu ni *EAG*

368 limum incitato iumento, digressus, le*gi*onum se gremiis inmersisset, post abruptum periculum, cui adeo proximus *fuit,* ut galeam eius cubicularius ferens, auro lapillisque distinctam, cum ipso tegmine penitus interiret, nec postea uiuus repperiretur aut interfectus.

12. Proinde quiete reficiendis corporibus data, signoque erecto, quod solet ad pugnam hortari, tubarum minacium accendente clangore, fidentissimo impetu acies motas, prompte ante alios praeire duo iuuenes lecti, in principiis adeundi discriminis, Saluius et Lupicinus, Scutarius unus, alter e schola Gentilium, *bellum* fragore terribili concitantes: hastasque crispando, cum ad rupium obiecta uenissent, trudentibusque Alamannis, euadere ad celsiora conantur, aduenit omne pondus armorum, isdemque antesignanis, per hirta dumis et aspera, magno uirium nisu, in editas sublimitates erepsit. 13. acri igitur partium spiritu, conflictus cuspidibus temptatur infestis, et hinc arte belli doctior miles, inde licet feroces sed incauti barbari dexteris coiere conlatis, quos latius sese pandens exercitus, infusis utrimque cornibus, adflictabat, per fremitus territos, et equorum hinnitus, et tubas. 14. nihilominus tamen ipsi, adsumpta fiducia, restiterunt, aequataque parumper proeliorum sorte †, haut parua mole certatum est, dum ruinarum funeribus mutuis, res gerebatur. 15. disiecti denique Romanorum ardore, metuque turbati, miscentur ultimis primi, dumque in pedes uersi discedunt, uerrutis hostilibus forabantur, et pilis. postremo dum anheli currunt et fessi, pandebant sequentibus poplites et suras et dorsa. stratis denique multis, lapsorum partem Sebastianus, cum subsidiali manu locatus post montium terga, trucidauit ex incauto latere circumuentam: dispersi ceteri siluarum se latebris amendarunt.

---

1 iniumento leonum segremus 2 fuit *om.* 3 paenitus 5 qui inter efficiendis dato 6 munacium dangore 7 praetere diro 8 principi saecundi saluus 9 scolae bellum *om.* 10 hastesque cum cum (*pr. del. m2*) rupidum 12 hista ♂ 13 sublimitatis 14 infessis 15 feraces coire 17 territus 18 restituerunt aequateque 19 moles 20 disiccti 22 anhelli 24 sub[s]idiali (*fu.* ti)

---

1 iumento *EAG* legionum *Wm2G* limorum *Em2A* se gremiis *EAG* 2 fuit *add. G* 5 quiete reficiendis *G* data *G* 6 minacium *EAG* clangore *EAG* 7 praeiere *G* praeteriere *EA* 8 principiis *AG* adeundi *EAG* Saluius *EAG* 9 schola *G* ⟨bellum⟩ *Pet.* ⟨proelium⟩ *Löfst.* ⟨socios⟩ *Nov.* 10 hastasque *EAG* dum *Cl.* rupium *EAG* 10 *sq.* trudentes Alamannos *Pet.* 11 conarentur *G* aduenit huc omne *EAG* 12 iis denique *AG* 13 sublimitates *AG* 14 infestis *G* 15 feroces *EAG* coiere *A* 16 utrunque *G* 17 territos *G* 18 restiterunt *HAG* aequataque *Wm2AG* 19 mole *EAG* turmarum *EAG* 20 disiecti *EAG* 21 *sq.* hastilibus *Pet.* 22 anheli *WAG* 26 amandarunt *AG*

16. In hac dimicatione, nostri quoque periere non contemnendi. 368
inter quos Valerianus fuit domesticorum omnium primus, et Natuspardo quidam Scutarius, exsertus ita bellator, ut Sicinio ueteri conparetur, et Sergio. hisque tali casuum diuersitate perfectis, milites ad hiberna, imperatores Treueros reuerterunt.

11. 1. Per haec tempora Vulcacio Rufino absoluto uita, dum administrat, ad regendam praefecturam praetorianam ab urbe Probus accitus, claritudine generis et potentia et opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem uniuersum paene patrimonia sparsa possedit, iuste an secus, non iudicioli est nostri. 2. hunc quasi gemina quaedam (ut fingunt poetae,) fortuna uehens praepetibus pinnis, nunc beneficum ostendebat, et amicos sublimius erigentem, aliquotiens insidiatorem dirum et per cruentas noxium simultates. et licet potuit (quoad uixit) ingentia, largiendo et interuallando potestates adsiduas, erat tamen interdum timidus ad audaces, contra timidos celsior, ut uideretur cum sibi fideret, de coturno strepere tragico, et ubi paueret, omni humilior socco. 3. atque ut natantium genus, elemento suo expulsum, haut ita diu spirat in terris, ita ille marcebat absque praefecturis, quas iugi familiarum licentia, capessere cogebatur, numquam innocentium per cupiditates inmensas, utque multa perpetrarent inpune, dominum suum mergentium in rem publicam. 4. namque fatendum est: numquam ille magnanimitate coalitus, clienti uel seruo agere quicquam iussit inlicitum, sed si eorum quemquam crimen ullum conpererat admisisse, uel ipsa repugnante Iustitia, non explorato negotio, sine respectu boni

---

1 petere condemnendi 3 exsextus sicinie conparcitur 4 sergia 5 truciros 6 uulcatio absoluti 6 *sq.* administrarat 8 dantudine ♂ 9 orbis matrimonia 11 furtuna ♂ pennis beneficium 13 cruentis 16 decotur nostri retragi quoet 18 itam 18 *sq.* pra fecturos quas iurgi f. ingentium 20 cupiditatis quae 21 mergentiam illa 22 cliente 23 nullum

---

1 periere *N Pet.* oppetiere *EAG* contemnendi *EAG* 2 natus spado *G* 3 exertus *G* Sicinio *EAG* comparetur *EAG* 4 Sergio *EAG* peractis *EAG* 5 Treueros *AG* 6 absoluto *EAG* 6 *sq.* administrat *Her.* 9 orbi *EAG* patrimonia *Tm2G* 10 genuina *Val.* poetae fingunt *tr. EAG* 11 uehens *ante* nunc, *EAG* 12 altius *EG* 13 cruentas *EAG* ⟨multum⟩ p. *Günther* potens *W. Meyer* 14 ingentia, *Her.* interpellando *G* 16 se c. erigere *Corn.* strepere tragico et *G* stridere tragico et *Eyss.* omni] ⟨c⟩omico *Corn.* 18 ita *EAG* tam *Nm1 uulgo* praefecturis *EAG* 18 *sq.* iugi f. licentia *Her.* (*cf. 21, 5, 3*) ob iurgia *Em2AG* iurgi⟨is⟩ *uulgo* 20 cupiditates *EAG* 21 mergentium *G* ille *Günther* 22 clienti *G* 23 ullum *EAG*

368 honestique defendebat. quod uitium reprehendens, ita pronuntiat Cicero: 'quid enim interest inter suasorem facti et probatorem? aut quid refert utrum uoluerim fieri, an gaudeam factum?' 5. suspiciosus tamen et minutus suopte ingenio fuit, et subamarum adridens, blandiensque interdum, ut noceat. 6. id autem perspicuum est in eius modi moribus malum, tum maxime cum celari posse existimatur; ita inplacabilis et directus, ut si laedere quemquam instituisset, nec exorari posset nec ad ignoscendum erroribus inclinari, ideoque aures eius non cera set plumbo uidebantur obstructae. 7. in summis diuitiarum et dignitatum culminibus, anxius et sollicitus, ideoque semper leuibus morbis adflictus. hae per occidentales plagas series rerum fuere gestarum.

368-70 **12.** 1. Rex uero Persidis, longaeuus ille Sapor, et ab ipsis imperitandi exordiis, dulcedini rapinarum addictus, post imperatoris Iuliani excessum, et pudendae pacis foedera icta, cum suis paulisper nobis uisus amicus, calcata fide sub Iouiano pactorum, iniectabat Armeniae manum, ut eam uelut placitorum abolita firmitate, dicioni iungeret suae. 2. et primo per artes fallendo diuersas, nationem hominum *po*tentem dispendiis leuibus adflictabat, sollicitans quosdam optimatum et satrapas, alios excursibus occupans inprouisis. 3. dein per exquisitas periuriisque mixtas inlecebras, captum regem ipsum Arsacen, adhibitumque in conuiuium, iussit ad latentem trahi posticam, eumque effossis oculis uinctum catenis argenteis, quod apud eos honoratis uanum suppliciorum aestimatur esse solacium, exterminauit ad castellum Agabana nomine, ubi discruciatus ceciderat ferro poenali. 4. deinde nequid intemeratum perfidia praeteriret, Sauromace pulso, quem auctoritas Romana prae-

---

1 honesto quae tam 2 suam horem 3 uirum 4 munitus 5 id autem *add. m2* perospicuum ꝺ 6 tuum inplicabilis 7 nen ꝺ (*ante* ad) 8 neeraset pluribus 10 atfluctus 11 orientales ꝺ 12 longeuus 13 dulcedine 15 galeati iouano armentae 16 firmitatae 17 hominum tentem 18 dispendis sollicitus 21 porticam eunique effosis 23 aestimatus solatium ꝺ 24 deciderat 25 praeterque et

---

1 honestique *Em2AG* ita *EAG* iam *Pet.* 2 suasorem *EAG* 3 utrum *EAG* 4 minutus *G* timidus *Corn.* 6 tum *Wm2G* implacabilis *EAG* 7 diruptus *G* direptus *A* iratus *Momms.* 8 cera sed *uulgo* ceris ut *EA* erant sed *G* plumbo *Nov. Her.* plumbis *uulgo* 10 afflictus *EAG* 11 rerum series *tr. EAG* 13 dulcedini *AG* 14 icta foedera *tr. EAG* 15 calcata *AG* Armeniae *EAG* 17 hominum ⟨po⟩tentem *Her.* omnem renitentem *G* h. ⟨po⟩tentum *Pet.* 18 dispendiis *EAG* sollicitans *G* 21 posticam *EAG* eumque *EAG* effossis *EAG* 23 aestimatur *Wm2AG* 24 ceciderat *A* cecidit *G* 25 preteriret *EAG*

fecit Hiberiae, Aspacurae cuidam potestatem eiusdem detulit gentis, diademate addito, ut arbitrio se monstraret insultare nostrorum. 5. quibus ita studio nefando perfectis, Cylaci spadoni et Arrabanni, quos olim susceperat perfugas, commisit Armeniam (horum alter ante gentis praefectus, magister *alter* fuisse dicebatur armorum,) isdemque mandarat, ut Artogerassam intentiore cura excinderent, oppidum muris et uiribus ualidum, quod thesauros et uxorem cum filio tuebatur Arsacis. 6. iniere (ut statutum est) obsidium duces. et quoniam munimentum, positum in asperitate montana, rigente tunc caelo niuibus et pruinis, adiri non poterat, eunuchus Cylaces, aptusque ad muliebria palpamenta, Arrabanne adscito, prope moenia ipsa, fide non amittendae salutis accepta, propere uenit, et cum socio ad interiora susceptus, ut postulauit, suadebat minaciter defensoribus et reginae, motum Saporis inclementissimi omnium, lenire deditione ueloci. 7. multis post haec ultro citroque dictitatis, heiulanteque muliere truces mariti fortunas, proditionis acerrimi conpulsores, in misericordiam flexi, mutauere consilium, et spe potiorum erecti, secretis conloquiis ordinarunt, hora praestituta nocturna, reclusis subito portis, ualidam manum erumpere, uallumque hostile caedibus adgredi repentinis, ut lateant id temptantes, polliciti se prouisuros. 8. quibus religione firmatis, egressi, biduumque ad deliberandum quid capessere debeant, sibi concedi clausos petisse adseuerantes, in desidiam obsessores traduxerunt, et uigiliis, quibus ob securitatem altiore stertitur somno, ciuitatis aditu reserato, iuuentus exiluit uelox, passibusque insonis, expeditis mucronibus, repens, cum castra nihil metuentium inuasissent, iacentes multos nullis resistentibus trucidarunt. 368-70

---

1 aspa curae (*quasi* uirae) 2 diadematae adito 3 arabanni 4 susciperit perfusas armaeniam 5 alter *om.* arniorum idemque 6 arctogerassam curae 8 ducis 8 *sq.* posttuminas|feritate 9 adire 10 *sq.* arabannes 11 deinde admittendae saluti 13 regnae 15 quae maritimi proditiores 19 sollicit 19 *sq.* produros 21 isibi clausus 23 altiores tertius 24 passisque eum 25 esistentibus

---

1 Aspacurae *WG* Aspauiri *A* aspauire *E* huiusmodi *EAG* 2 addito *EAG* 3 Artabanni *Em2AG* 4 susceperat *G* perfugas *G* 5 alter *add. uulgo ante* magister, *post* m. *Nm2 Val.* armorum *WG* Armeniorum *EA* isdemque *EAG* 6 Artogerassam *EAG* intensiore *AG* cura *EAG* 7 Arsacis tuebatur *tr. EAG* 8 duces *Wm2AG* 8 *sq.* positum in asperitate *G* 9 adiri *EAG* 10 *sq.* Artabanne *G* 11 fide *G* amittendae salutis *G* 13 minacem *G* reginae *EAG* 15 mariti *EAG* proditionis *G* 19 polliciti *G* 19 *sq.* prou⟨is⟩uros *Haupt* prodituros *EAG* pro⟨spec⟩turos *Nov.* 21 sibi *Wm2G* clausos *TG* 23 altiore stertitur *AG* 24 passibusque *G* passimque *EA* in somnis resolutos *EA* repentes *G* cum *EAG* 25 resistentibus *EAG*

368-70 9. haec inopina defectio, necesque insperatae Persarum, inter nos et Saporem discordiarum excitauere causas inmanes, illo etiam accedente, quod Arsacis filium Papam, suadente matre cum paucis e munimento digressum, susceptumque imperator Valens apud Neocaesaream morari praecepit, urbem Polemoniaci Ponti notissimam, liberali uictu curandum et cultu.

Qua humanitate Cylaces et Arrabannes illecti, missis oratoribus ad Valentem, auxilium eundemque Papam sibi regem tribui poposcerunt. 10. sed pro tempore adiumentis negatis, per Terentium ducem, Papa reducitur in Armeniam, recturus interim sine ullis insignibus gentem, quod ratione iusta est obseruatum, ne fracti foederis nos argueremur et pacis.

11. Hoc conperto textu gestorum, Sapor ultra hominem efferatus, concitis maioribus copiis, Armenias aperta praedatione uastabat. cuius aduentu territus Papa, itidemque Cylaces et Arrabannes, nulla circumspectantes auxilia, celsorum montium petiuere *se*cessus, limites nostros disterminantes et Lazicam, ubi per siluarum profunda, *et* flexuos*os* colles mensibus quinque delitiscentes, regis multiformis lusere conatus. 12. qui operam teri frustra contemplans, sidere flagrante brumali, pomiferis exustis arboribus, castellisque munitis et castris, quae ceperat, superata, *uel prodita* cum omni pondere multitudinis, Artogerassam circumsaeptam, et post uarios certaminum casus, lassatis defensoribus patefactam incendit: Arsacis uxorem erutam inde cum thesauris abduxit.

13. Quas ob causas ad eas regiones Arintheus cum exercitu mittitur comes, suppetias laturus Armeniis, si eos exagitare procinctu gemino temptauerint Persae.

---

2 accidente 3 param monumento 4 neo apud cesaream 4 praecipitur 5 polemoniaco uictum 6 inlectissimis 7 param 9 deducitur 11 haec ♂ testu gestarum sapar (-por *m3*) etferatus 12 corus armenios 14 cessus 15 desterminantes prae siluarum profunda flexuos 16 deletis centes 17 sidera 18 munitus que 19 uel prodita *om.* omnia 19*sq.* circumseptam 20 laxatis 23 armenius 24 temptauerunt

---

2 accedente *EAG* 3 Papam *hic et postea Cl.* munimento *G* 4 apud Neocaesaream *EAG* praecepit *G* 5 Polemoniaci *AG* uictu *EAG* 6 Artabannes *EAG* illecti missis *AG* 6*sq.* a Valente *EAG* 7 regem sibi *tr. EAG* 8 Para *EAG* 9 reducitur *EAG* 11 textu gestorum Sapor *EAG* efferatus *EAG* 12 concitus *EAG* copiis *Wm2 Val.* curis *EAG* Armenias *AG* 13 Para *EAG* Artabannes *EAG* 14 secessus *EAG* recessus *W uulgo* 15 disterminantes *EAG* per *Em2AG* et flexuosos *EAG* 16 multiformes *EAG* 17 sydere *Em2AG* 18 munitis *EAG* 19 uel prodita *add. G* omni *EAG* 20 lassatis *G* 23 Armeniis *EAG* 24 temptauerint *EAG* (tent- *AG*)

14. Inter quae Sapor, inmensum quantum astutus, et cum sibi conduceret, humilis aut elatus, societatis futurae specie Papam ut incuriosum sui per latentes nuntios increpabat, quod maiestatis regiae uelamento, Cylaci seruiret et Arrabanni, quos ille praeceps blanditiarum inlecebris interfecit, capitaque caesorum ad Saporem ut ei morigerus misit. 368-70

15. Hac clade late diffusa, Armenia omnis perisset inpropugnata, ni Arinthei aduentu territi Persae, eam incursare denuo distulissent, hoc solo contenti, quod ad imperatorem misere legatos, petentes nationem eandem, ut sibi *et* Iouiano placuerat, non defendi. 16. quibus repudiatis, Sauromaces pulsus (ut ante diximus) Hiberiae regno, cum duodecim legionibus et Terentio remittitur, et eum amni Cyro iam proximum, Aspacures orauit, ut socia potestate consobrini regnarent, causatus ideo se nec cedere, nec ad partes posse transire Romanas, quod Vltra eius filius obsidis lege tenebatur adhuc apud Persas.

17. Quae imperator edoctus, ut concitandas ex hoc quoque negotio turbas, consilio prudenti molliret, diuisioni adquieuit Hiberiae, ut eam medius dirimeret Cyrus, et Sauromaces Armeniis finitima retineret et Lazis, Aspacures Albaniae Persisque contigua.

18. His percitus Sapor, pati se exclamans indigna, quod con*tra* foederum textum, iuuarentur Armenii, et euanuit legatio, quam super hoc miserat corrigendo, quodque se non adsentiente, nec conscio, diuidi placuit Hiberiae regnum: uelut obseratis amicitiae foribus, uicinarum gentium auxilia conquirebat, suumque parabat exercitum, ut *re*serata caeli temperie, subuerteret omnia, quae ex re sua struxere Romani.

---

1 que 2 clarus ficturae 3 inepabat 4 gylaces 5 quae caesarum (-orum *m3*) 6 ha 6*sq.* inpropugna tariarin thei 7 incusare 8 imperatore natione ob 9 et *om.* 13 si posset 15 doctus 16 prudentia atqueuit 19 patis exclamans con 20 armeniict 21 corriendo sed 22 toribus 23 serata 24 temperiae AMMIANI MARCELLINI RERV̄ GESTARV̄ · EXPLICIT LIB̄ · XXVII · INCIPIT · LIBER XXVIII · FELICITER ·

---

2 et elatus *EA* futurae *WAG* Param *Em1AG* 3 increpabat *Wm2AG* 4 Cylaci *NAG* Artabanni *EAG* (-tha- *E*) 5 caesorum *WAG* 6 hac *EAG* 6*sq.* impropugnata, ni *Val.* ni propugnatoris *EAG* 7 Arinthei *EAG* incursare *EAG* 8 imperatorem *EAG* nationem *AG* 9 et *add. G* 12 Aspacuras *G* 13 se *Nm2AG* posse *AG* Vltus *G* 15 ⟨e⟩doctus *Cl. c. c.* 16 prudenti *uulgo* prudentiaque *AG* amoliret *Momms.* adquieuit *EG* 19 pati se *N Val.* pactis *G* pacis *EA* clamans *Nov.* contra *EAG* 20 Armenii et *uulgo* Armeniae et *AG* euanuerit *AG* 21 corrigendo *EAG* se *EAG* 22 foribus *EAG* 23 ⟨re⟩serata *H* "*uir doctus*" (*Wagner*) serenata *Em2AG*

LIBER XXVIII.

---

1. 1. Dum apud Persas (ut supra narrauimus,) perfidia regis motus agitat insperatos, et in eois tractibus bella rediuiua consurgunt,
366 anno sexto decimo et eo diutius post Nepotiani exitium, saeuiens per urbem aeternam, urebat cuncta Bellona, ex primordiis minimis ad clades excita luctuosas, quas obliterasset utinam iuge silentium! ne forte paria quandoque temptentur, plus exemplis generalibus nocitura quam delictis. 2. ac licet ab hoc textu cruento gestorum, exquisite narrando, iustus me retraheret metus, multa reputantem et uaria, tamen praesentis temporis modestia fretus, carptim ut quaeque memoria digna sunt explanabo, nec pigebit quid ex his quae apud ueteres acciderunt, timuerim docere succincte. 3. bello Medico primo, cum diripuissent Asiam Persae, obsidentes Miletum molibus magnis, minantesque defensoribus cruciabiles neces, iniecere clausis necessitatem, ut omnes magnitudine malorum adflicti, peremptis caritatibus propriis, proiectoque in ignem mobili censu, arsuros se certatim congererent, in conmunem per-

---

2 consurgant 3 nepotiane seueniens 4 u[r]bem 6 generabilis 7 delectis texui 8 uistus multare portantem 9 quaeque 10 acciderit 11 succinctae dirupuissent 12 militum mobilibus 𝔙

---

2 consurgunt *EAG* 3 Nepotiani *Hm2G* seuiens *EAG* 6 generalibus *EAG* 7 delictis *EAG* textu *EG* 8 iustus *EAG* reputantem *G* 10 accideru⟨n⟩t *Cl.* acciderint *EG* accidere *Her.* 11 diripuissent *EG* 12 Miletum *Cm2 Wm2 HTm2 Lind.* molibus *EAG*

euntis patriae rogum. 4. hoc argumentum paulo postea digestum, tumore tragico Frynichus in theatrum induxerat Athenarum, paulisperque iucunde auditus, cum coturnatius stilus procederet lacrimosus, indignatione damnatus est populi, arbitrati non consolandi gratia sed probrose monendi, quae pertulerat amabilis ciuitas, nullis auctorum adminiculis fulta, hos quoque dolores scaenicis adnumerasse fabulis insolenter. erat enim Atheniensium colonia Miletus, deducta inter Ionas alios per Nile*um* filium Codri, qui fertur pro patria bello se Dorico deuouisse. 5. sed ad proposita ueniamus.

Maximinus regens quondam Romae uicariam praefecturam, apud 368 **Sopianas Valeriae oppidum, obscurissi*me* natus est, patre tabulario praesidialis officii, orto a posteritate Carporum, quos antiquis excitos sedibus, Diocletianus transtulit in Pannoniam. 6. is post mediocre studium liberalium doctrinarum, defensionemque causarum ignobilem, et administratas Corsicam itidemque Sardiniam, rexit deinde Tusciam. unde morato in itinere diutius successore, transgressus ad curandam urbis** 369-70 **annonam, etiam prouinciae moderamina retinebat, egitque consideratione triplici inter exordia cautius. 7. primo quod recalebant in auribus eius parentis effata, quid augurales alites uel cantus monerent oscinum adprime callentis, ad usque sublimia regimenta, . . . sed periturum ferro poenali: dein quod nanctus hominem Sardum, quem ipse postea per dolosas fallacias interemit, ut circumtulit rumor, eliciendi animulas noxias, et praesagia sollicitare laruarum, perquam gnarum: dum superesset, ille timens ne proderetur, tractabilis erat et mollior; postremo quod tamquam subterraneus serpens, per humiliora reptando, nondum maiores funerum excitare poterat causas.**

---

1 regum (*corr. m3*) 2 tragi eo frynicus 3 iucundae 4 et consulandi 6 scenicis 7 linae 11 sopianus obscurissae (-ras- *m3*) tubulario 16 successoribus gressus 17 moderamine eritque 19 osinum (c *add. m3*) 20 callentes *sine lac.* 21 ferre poenalia qui 23 larbarum

---

1 rogum *EAG* 2 tragico *EAG* 3 coturnarius *EG* cothurnatus *Corn.* lacrimos⟨i⟩us *Corn.* 4 est G 6 insolenter: Miletum (-mque *G*) relegatus est. erat *EAG* 7 Nileum *EG* Neleum *A* 11 Sopianas *G* Sopianum *EA* Sopianos *Iuretus* obscurissime *EAG* tabulario *Em2N Iuretus Lind.* 14 disciplinarum *AG* 16 successore progressus *G* s. tra⟨n⟩sgressus *Pet.* 17 moderamina *EAG* egitque *G* 18 recalebat *G* 19 oscinum *NAG* 20 callentis *AG* regimenta ⟨uenturum⟩ *Iuretus Val.* r. ⟨erigendum⟩ *Pet.* r. ⟨semet euehendum⟩ *Her.* r. ⟨scansurum⟩ *Nov.* 21 ferro poenali *Wm2AG* quem *Wm2AG* 23 laruarum *EAG*

369-70 8. Principium autem unde latius se funditabat, emersit ex negotio tali. Chilo ex uicario, et coniux eius Maxima nomine, questi apud Olybrium, ea tempestate urbi praefectum, uitamque suam uenenis petitam, adseuerantes, inpetrarunt ut hi quos suspectati sunt, ilico rapti, conpingerentur in uincula, organarius Sericus, et Asbolius palaestrita, et aruspex Campensis. 9. uerum negotio tepescente ob diuturnam morborum asperitatem, qua tenebatur Olybrius, morarum inpatientes, hi qui rem detulerunt, libello petiuerunt oblato, ut examinandum iurgium praefecto mandaretur annonae, idque studio celeritatis concessum est. 10. accepta igitur nocendi materia, Maximinus effudit genuinam ferociam, pectori crudo adfixam, (ut saepe faciunt amfitheatrales ferae) diffractis tandem solutae posticis. cumque multiformiter quasi in proludiis negotium spectaretur, et quidam sulcatis lateribus, nominassent nobiles aliquos, tamquam usos artificibus laedendi per clientes aliosque humiles, notos reos et indices, supra plantam (ut dicitur,) euagatus, tartareus cognitor, relatione maligna, docuit principem, non nisi suppliciis acrioribus, perniciosa facinora scrutari posse uel uindicari, quae Romae perpetrauere conplures. 11. his ille cognitis, efferatus, ut erat uitiorum inimicus acer magis quam seuerus, uno proloquio, in huius modi causas, quas adrogant*er* proposito maiestatis inminutae miscebat, omnes quos iuris prisci iustitia, diuorumque arbitria, quaestionibus exemere cruentis, si postulasset negotium, statuit tormentis adfligi. 12. utque congeminata potestas, erectaque sublatius, altiores consarcinaret aerumnas, Maxi-
371-2 mino Romae agere disposito pro praefectis, sociauit ad haec cognoscenda, quae in multorum pe*r*icula struebantur, Leonem notarium, postea officiorum magistrum, bustuarium quendam latronem Pannonium, efflantem ferino rictu crudelitatem, etiam ipsum nihilo minus humani sanguinis

---

2 quaesti 3 sua 5 contingerentur uinculo 5 *sq.* palestri taetarus rex canpenses 7 in 8 turgium 11 *sq.* amfitheatralis faere diffactis 12 proludus 15 indicies dicetur 17 pernitiosa scutari 18 cognitus uiciorum 20 adrogant 21 prisce 24 prefectis hos 25 pecula

---

5 compingerentur *EAG* constringerentur *Wm2* uincula *EAG* Arbolius *EA* palestrita et *AG* 6 aruspex *EAG* Canpensis *EAG* propter *EAG* 7 morae *G* hi *EAG* 8 iurgium *EAG* 11 amphitheatrales *WAG* ferae *EAG* 11 *sq.* diffractis *EAG* 12 proludiis *EAG* 15 notans *G* indices *EG* dicitur *EAG* 17 perniciosa facinora *om.* *EG* scrutari *EAG* 18 cognitis *EAG* 18 *sq.* acer uitiorum inimicus *tr.* *EAG* 19 causis *Her.* 20 arrogant⟨er⟩ *Val.* arrogant *EA* arroganti *G* 23 acriores *Corn.* 24 haec *EAG* 25 pericula *EAG*

auidissimum. 13. auxit obstinatum Maximini ingenium ad laedendum, aduentus collegae similis et litterarum cum ampla dignitate dulcedo. ideoque pedes huc et illuc exultando contorquens, saltare, non incedere uidebatur, dum studebat inter altaria celsius gradientes, (ut quidam memorant) imitari Brachmanas. 371-2

14. Iamque lituis cladum concrepantibus internarum, rerum atrocitate torpentibus cunctis, praeter multa cruda et inmitia quorum nec diuersitas conprehendi, nec numerus potest, mors Marini causarum defensoris eminuit. quem ut ausum Hispanillae cuiusdam, artibus prauis, adfectasse coniugium, transeunter indiciorum fide discussa, supplicio letali damnauit. 15. et qu*oni*am existimo, forsitan aliquos haec lecturos, exquisite scrutando notare, strepentes id actum esse prius, non illud, aut ea quae uiderint, praetermissa: hactenus faciendum est satis, quod non omnia narratu sunt digna, quae per squalidas transiere personas, nec si fieri fuisset necesse, instructiones uel ex ipsis tabulariis suppeterent publi*cis*, tot calentibus malis, et nouo furore, sine retinaculis imis summa miscente, cum iustitium esse, quod timebatur, non iudicium, aperte constaret.

16. Tunc Cethegus senator, adulterii reus delatus, ceruice perit abscisa, et Alypius nobilis aduliscens, ob leuem relegatus errorem, aliique humiles, publica morte oppetiuerunt: in quorum miseriis, uelut sui quisque discriminis cernens imaginem, tortorem et uincula somniabat, et deuersoria tenebrarum.

17. Eodem tempore etiam Hymetii praeclarae indolis uiri, negotium est actitatum, cuius hunc fuisse nouimus textum. cum Africam pro consule regeret, Carthaginiensibus uictus inopia iam lassatis, ex horreis Romano populo destinatis, frumentum *uenun*dedit, pauloque postea,

---

1 obstinuatum ingentum 2 colligae 3 incidere 4 celsiuis 5 braemanas 6 litius ♂ 8 numeris 10 *sq.* laetali 11 quam alios quos 12 exquisitae 13 audea 14 arrata 16 publis ferore 17 *sq.* retinaculim missum mamiscente 22 torrorem 23 deuersaria 24 praeclare 25 fuisse nouimus te[x]tum 26 cartha nigiensibus et 27 dedit

---

1 obstinatum *EAG* ingenium *EAG* 2 collegae *WAG* 3 incedere *EAG* 4 celsius *EAG* 5 Brachmanas *Nm2AG* (cm- *AG*) 6 cladium *EAG* at⟨que⟩ *Nov. c. c.* 8 numerus *EAG* 11 quoniam *G* quanquam *EA* aliquos *AG* 13 aut ea *EAG* 14 narratu *AG* narrata *E* 16 publicis *EAG* furore *EAG* retinaculis *EG* retinaculis imis *A* -lo imis *Nov.* 19 periit *AG* 22 imaginem cernens *tr. AG* tortorem *EAG* 23 diuersoria *WAG* 25 f. n.] nouimus esse *AG* 26 Carthaginiensibus *WAG* ex *AG* 27 ⟨uenum⟩dedit *Her. et Cl. c. c.*

371-2 cum prouenisset segetum copia, integre sine ulla rest*it*uit mora. 18. uerum qu*oni*am denis modiis singulis solidis indigentibus uenundatis, emerat ipse tricenos, interpretii conpendium ad principis aerarium misit. ideoque Valentinianus, per nundinationem suspicatus parum quam oportuerat, missum, eum bonorum parte multauit. 19. ad cuius cladem exaggerandam, id quoque isdem diebus acciderat, non minus exitiale. Amantius aruspex, ea tempestate prae ceteris notus, occultiore indicio proditus, quod ob praua quaedam implenda, ad sacrificandum ab eodem esset adscitus Hymetio, inductusque in iudicium, quamquam incuruus sub eculeo staret, pertinaci negabat instantia. 20. quo infitiante, secretioribus chartis ab eius domo prolatis, commonitorium repertum est, manu scriptum Hymetii, petentis ut obsecrato ritu sacrorum sollemnium numine, erga se imperatores delenirent*ur*. cuius extima parte quaedam inuectiua legebantur in principem, ut auarum et truculentum. 21. haec Valentinianus relatione iudicum doctus, asperius interpretantium facta, uigore nimio in negotium iussit inquiri. et quia Frontinus, consiliarius ante dicti minister fuisse conceptae precationis arguebatur, concisus uirgis, atque confessus, ablegatus est in exilium ad Brittanos, Amantius uero, damnatus postea rerum capitalium interiit. 22. post hanc gestorum seriem Hymetius ad oppidum ductus Ocriculum, audiendus ab Ampelio urbi praefecto, et Maximino uicario, confestimque perdendus, (ut apparebat,) data sibi copia tectius imperatoris praesidium appellauit, nominisque eius perfugio tectus, seruabatur incolumis. 23. super hoc princeps consultus, senatu negotium dedit. qui cum rem librata

---

1 inopia restuit 2 quam dedis 3 interpraetu aerrarium 5 cum parente 6 minui 7 occultiores 8 implendam 9 indoctusque 10 inficiante 11 cartis manum 12 hymetu potentis ut obsecratoribus agrorum 12*sq.* numina 13 imperatoris delinirent 13*sq.* existima partem — legebantur *add. m2 in mg.* 14 ut atauarum cruculentum 15 interpraetantium 16 nemo 16*sq.* consutarius 17 praecationis 19 ero ♂ 21 prefecto 23 incolomis

---

1 copia *Wm2G* restituit *EAG* 2 quoniam *G* quia *EA* denis *G* dedisset *EA* modios *EA* 3 interpretii *E uulgo* interpretum *A* integrum *G* 5 eum *EAG* parte *EAG* 6 minus *EAG* 7 occultiore *EAG* 8 implenda *EAG* 9 inductusque *EAG* 11 manu *EAG* 12 Hymetii petentis *EAG* obsecrata ritu sacrorum *G* 12*sq.* obsecrato .... numine *Her.* 13 imperatores delenirent⟨ur⟩ *Nm2 Cl.* deliniret *EG* delenirent *Val.* imperatoris deleniret ⟨furorem⟩ *Her.* extima *G* ex extima *EA* parte *EAG* 14 legebatur *AG* auarum *EAG* truculentum *EAG* 15 indicum *AG* 16 rigore *EG* nimio *EG* 16*sq.* consiliarius *Lind.* consularius *Nm2* 21 ad Ampelio *G* 22 ⟨e⟩rectius *C.F. W.M.* rectius *AG* ⟨in⟩tentius *Corn.* ⟨au⟩dentius *Nov.* 24 senatui *EAG*

iustitia conperisset, eumque ad Boas, Delmatiae locum, exterminasset, 368 sqq.
aegre imperatoris iracundiam tulit, perciti uehementer, quod hominem addictum (ut ipse proposuerat) morti, clementiori sententia didicerat plexum.

24. Ob haec et huius modi multa, quae cernebantur in paucis, omnibus timeri sunt coepta. et ne tot malis dissimulatis, paulatimque serpentibus, acerui crescerent aerumnarum, nobilitatis decreto, legati mittuntur: Praetextatus ex urbi praefecto, et ex uicario Venustus, et ex consulari Mineruius, oraturi ne delictis supplicia sint grandiora, neue senator quisquam, inusitato et inlicito more, tormentis exponeretur. 25. qui cum intromissi in consistorium haec referrent, negantem Valentinianum se id statuisse, et calumnias perpeti clamitantem, moderate redarguit quaestor Eupraxius, hacque libertate emendatum est crudele praeceptum, supergressum omnia diritatis exempla.

26. Circa hos dies, Lollianus, primae lanuginis adulescens, Lampadi filius ex praefecto, exploratius causam Maximino spectante, conuictus codicem noxiarum artium nondum per aetatem firmato consilio, descripsisse, exulque mittendus, (ut sperabatur,) patris inpulsu, prouocauit ad principem, et iussus ad eius comitatum *ad*duci, de fumo (ut aiunt,) in flammam, traditus Falangio (Baeticae consulari,) cecidit funesti carnificis manu.

27. Super his etiam Tarracius Bassus, postea urbi praefectus, et frater eius Camenius, et Marcianus quidam et Eusafius, omnes clarissimi, arcessiti in crimen, quod eiusdem conscii ueneficiis, aurigam fouere dicebantur Auchenium, documentis etiam tum ambiguis, suffragante absoluti sunt Victorino, ut dispersus prodidit rumor, qui erat amicus Maximino iunctissimus.

---

1 cumque delmatae 2 pecciti 3 sententiae didocerat 5 que in *om.* 6 nominibus cepta paulatisque 7 sepentibus ♂ 9 dilectis 10 inusitate 11 intramissi referret 13 sed arguit 14 receptum 15 ci*ca ♂ 17 aetate firmatum 18 discripsisse superabantur partis 19 duci 20 flalangi obeticae finestae 22 urbe 24 consciis 24 *sq.* dicebatur

---

1 eumque *EAG* Dalmatiae *EAG* 2 perciti *WAG* 3 sententia didicerat *EAG* ⟨e⟩did. *Pet.* 5 in *add. G* (cf. in *uocis* nominibus) 6 omnibus *G* coepta *EAG* disseminatis *Pet.* paulatimque *EAG* 9 delictis *Em3AG* ne *EG* 10 inusitato *uulgo* 11 intromissi *EAG* referrent *EAG* 13 redarguit *NG* 14 ⟨p⟩raeceptum *Val.* coeptum *EAG* 17 aetatem *EAG* firmato *G* 18 descripsisse *WAG* sperabatur *FAG* patris *G* 19 ⟨ad⟩duci *Cl. c. c.* 20 Phalangio *G* funesti *W uulgo* funesta *EAG* 22 Taratius *G* urbi *EAG* 24 conscii ueneficii *EAG* ueneficiis *restit. Her.* 24 *sq.* dicebantur *EAG*

368 sqq. 28. Nec minus feminae quoque, calamitatum participes fuere similium. nam ex hoc quoque sexu, peremptae sunt originis altae conplures, adulteriorum flagitiis obnoxiae, uel stuprorum. inter quas notiores fuere Claritas et Flauiana, quarum altera cum duceretur ad mortem, indumento (quo uestita erat) abrepto, ne uelamen quidem secreto membrorum sufficiens retinere permissa est. ideoque carnifex, nefas admisisse conuictus inmane, uiuus exustus est.

29. Pafius quin etiam et Cornelius, senatores, ambo uenenorum artibus prauis se polluisse confessi, eodem pronuntiante Maximino sunt interfecti. pari sorte etiam procurator monetae extinctus est. Sericum enim, et Asbolium supra dictos, qu*oni*am cum hortaretur passim nominare quos uellent, adiecta religione firmarat, nullum igni uel ferro se puniri iussurum, plumbi ualidis ictibus interemit. et post hoc flammis Campensem haruspicem dedit, in negotio eius nullo sacramento constrictus.

30. Oportunum est (ut arbitror) explanare nunc causam, quae ad exitium praecipitem Aginatium inpulit, iam inde a priscis maioribus nobilem, ut locuta est pertinacior fama; nec enim super hoc ulla documentorum rata est fides. 31. anhelans flatu superbo, Maximinus etiam tum praefectus annonae, nanctusque a*u*daci*ae* inci*ta*menta non leuia, tendebat ad usque Probi contemptum, uiri summatum omnium maximi, iureque praefecturae praetorianae regentis prouincias. 32. quod Aginatius indignissime ferens, dolensque in examinandis causis Maximinum ab Olybrio sibi praelatum, cum esset ipse uicarius Romae: familiari sermone docuit Probum occulte, facile uanum hominem recalcitrantem, sublimibus meritis posse opprimi (si ille id fieri censuisset.) 33. has

---

2 origines aliae 3 quos nouo res 4 fluuiana doceretur 8 cornilius 9 preuenisse pronuntiantem eximino 10 monitae 11 quam 12 adie uta 18 pertinatior 18 *sq.* illa documentarum 19 hanellans flato 20 adacie incimenta 21 proui 22 praefectura praetoriane 23 ad 24 precatum 25 recalcitantem 26 opprimis ille

---

2 originis *EG* uirgines *A* altae *G* 3 quas *EAG* notiores *AG* nouiores *E* 4 *an* C(h)aritas? *Cl.* Flauiana *G* Fuluiana *Her.* duceretur *EAG* 8 Cornelius *EAG* 9 prauis se *Hadr. Val.* se *G* peruersis se *Pet. om. EA* conuicti *G* Maximino *EAG* 10 monetae *EAG* 11 quoniam *G om. EA* 12 adiecta *G* adiecit *E* nullum ⟨eorum⟩ *Momms.* 13 haec *AG* 18 ulla *G* 18 *sq.* documentorum *EAG* 19 anhelans *G* flatu *NAG* 20 audaciae incitamenta *EAG* 21 Probi *Wm2AG* 22 praefecturae *WAG* 23 ab *EAG* 24 prelatum *EAG* 25 recalcitrantem *EAG* 26 opprimi si *EAG*

litteras (ut quidam adseuerabant,) Probus ad Maximinum eruditiorem iam in sceleribus, connendatumque principi pertimescens, nullo conscio praeter baiulum, misit. hisque recitatis, ita homo ferus exarsit, ut machinas omnes in Aginatium deinde commoueret, uelut serpens uulnere *ig*noti cuiusdam adtritus. 34. accessit his alia potior insidiarum materia, quae eundem Aginatium obruit. Victorinum enim defunctum insimulabat, ut Maximini actus (dum supererat) uenditantem, cuius ex testamento, legata ipse sumpserat non aspernanda, parique petulantia Anepsiae quoque, eius uxori, lites minabatur et iurgia. 35. quae haec metuens ut Maximini muniretur auxilio, finxit maritum in uoluntate, quam condiderat nuper, argenti tria milia pondo eidem reliquisse. qui auiditate nimia flagrans, (nec enim hoc quoque uitio caruit,) petit hereditatis medietatem. uerum etiam hoc (ut parum sufficienti,) nequaquam contentus, aliud commentus est, (ut arbitrabatur,) honestum et tutum, et ne amitteret amplam sibi oblatam, lucrandi uberis patrimonii, Victorini priuignam, Anepsiae filiam, petit filio coniugem, idque adsentiente muliere, prompte firmatum est. 368sqq.

36. Per haec et alia simili maerore deflenda, quae decolorabant speciem urbis aeternae, grassabatur per strages multiplices fortunarum, homo cum gemitu nominandus, ultra forenses terminos semet extentans. namque et resticulam de fenestra praetorii quadam remota, dicitur semper habuisse suspensam, cuius summitas quadam uelut †damusam colligaret, nullis quidem indiciis fulta, set nocitura insontibus multis: et Mucianum Barbarumque apparitores, aliquotiens discretim trudi iubebat, ad fallendum aptissimos. 37. hi tamquam heiulando casus quibus se

---

2 quae 3 rechatis 4 im 5 noti 7 supereat ♂ denditandem (-tem *m2*) 8 anersiae 10 maxumin et tinxit 11 agenti reliquum sequi 13 rarum 14 commensus 15 lucram diuberis 18 haec talia merore 19 stragea multiplicis 20 nominandis solitra 21 praetori 22 eius 22 *sq.* quaedam uelut dam usam collegaret 23 fultas et nociturna 25 artissimos hu

---

3 recitatis *Em2AG* 4 in *EAG* 5 ⟨ig⟩noti *Her.* rotae *Kiessl.* molis *Corn.* 7 uenditantem *EAG* 8 Anepsiae *G* 10 Maximini *Pet. Nov.* M. etiam *EAG* emuniretur *Pet.* finxit *EAG* 11 argenti *Em2AG* reliquisse qui *AG* 13 et *G* (*pro* etiam) parum *G* 14 commentus *EAG* 15 ansam *G* lucrandi *WAG* 18 et alia *AG* et ⟨t⟩alia *C.F.W.M.* 19 strages multiplices *EAG* 20 nominandus ultra *EG* 22 cuius *EG* u. q. *tr. Nov.* quandam uelut tamusam *G* quaedam u. clausa *Val.* q. u. empusam *Gron.* quadam uelut ansula *Haupt* quaedam u. famosa *Hermann* q. u. hamus *Her.* q. u. damnosa *Pet.* q. u. ⟨speculatrix⟩ d. *Nov.* 22 *sq.* colligaret *EAG* colligeret *Her. Nov.* 23 fulta sed *G* nocitura *EAG* 24 Mutianam *AG* 25 aptissimos *G* hi *EAG*

368 sqq. simulabant oppressos, iudicis exaggerando crudelitatem, remedium nullum aliud reis ad optinendam uitam superesse eadem replicando saepe adseuerabant, ni criminibus magnis petissent nobiles uiros, quibus ad sui societatem adnexis, facile eos absolui posse firmabant.

38. Ob quae inpla*ca*bilitate ultra adposita, iam pergente, manus uinculis sunt artatae conplurium, ortuque nobiles inculti uidebantur et anxii. nec eorum culpari quisquam debuit, cum salutantes humum paene curuatis contingentibus membris, persaepe clamantem audirent, spiritus ferini latronem, nullum se inuito repperiri posse insontem. 39. quae uerba effectui propere iuncta, terruissent profecto Numae Pompilii similis, et Catonem. prorsus enim sic agebatur, ut nec in alienis malis quorundam exarescerent lacrimae: quod in uariis et confragosis actibus uitae, plerumque contingit. 40. a iure tamen iustitiaque crebro discedens, ferreus cognitor erat, uno quasi praecipuo tolerabilis. interdum enim exoratus parcebat aliquibus, quod prope uitium esse, in hoc loco legitur apud Tullium: 'nam si implacabiles iracundiae sunt, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quae tamen (ut in malis,) acerbitati anteponenda est.'

41. Post haec praegresso Leone, acceptoque successore, ad principis comitatum Maximinus accitus, auctusque praefectura praetoriana, nihilo lenior fuit, etiam longius nocens, ut ba*si*lisci serpentes. 42. in id tempus aut non multo prius, scopae florere sunt uisae, quibus nobilitatis curia mundabatur, idque portendebat, extollendos quosdam despicatissimae sortis ad gradus potestatum excelsos.

43. Et quamlibet tempestiuum est ad ordinem redire coeptorum,

---

1 exaggeranda 2 optinandam (*corr. m3*) saepae 3 ne quibus quibus (*alt. del. m1*) 4 eius 5 ibique *m1* ob*que *m2* inplauilitate 8 persaepae 10 propera ¦ 10 *sq.* nume pompolii 12 quorumdam exharescerent 13 iura 14 discidens tollerabiles 16 sunt placabilis 16 *sq.* summae siaceruitas 17 exorabilis 21 longitus baliscis terpentit 23 extollendo 23 *sq.* despicatissime 25 qualibet od ceptorum

---

1 exaggerando *G* crudelitatem *WG* 3 ni *G* 4 facile eos *EG* facilius *Momms.* 5 implacabilitate *E Val.* impia uilitate *AG* 10 propere *EAG* 10 *sq.* Pompilii *EAG* 11 similes *AG* similem *E* Catonum *Val.* -nis *Nov.* 12 arduis *Corn.* 13 iure *EAG* 14 discedens *EAG* tollerabilis *EAG* 16 si implacabiles *AG* 16 *sq.* summa est acerbitas *AG* 17 exorabiles *Wm2AG* 20 auctusque *WA* actusque *G* accitusque *E* 21 longius *Wm2AG* basilisci serpentes *AG* basiliscus serpentes *E* 23 extollendos *AG* 25 quamlibet *Em1AG* ad *EAG* coeptorum *E* caeptorum *A* ceptorum *G*

tamen nihil impedituri temporum cursus, inmorabimur paucis, quae 368 sqq. per iniquitatem curantium uicariam praefecturam in urbe, contra quam oportuerat, gesta sunt, quia ad nutum Maximini et uoluntatem, isdem ministris uelut apparitoribus gerebantur. 44. post hunc uenit Vrsicinus, ad mitiora propensior, qui qu*oni*am cautus esse uoluit et ciuilis, rettulerat Esaiam cum aliis, ob commissum adulterium in Rufinam detentis, Marcellum maritum eius ex agente in rebus, reum inminutae maiestatis deferre conari: ideoque ut cunctator contemptus, et ad haec fortiter exsequenda, parum conueniens, quae efficere ...... *abrogata potestate* discessit. 45. huic successit Hemonensis Simplicius, Maximini consiliarius ex grammatico, post administratam .... nec erectus nec tumidus, sed obliquo aspectu terribilis, qui conpositis ad modestiam uerbis, acerba meditabatur in multos. et primo Rufinam, cum uniuersis auctoribus adulterii commissi uel consciis, interfecit, super quibus Vrsicinum rettulisse praediximus, alios deinde conplures nullo noxiorum discrimine uel insontium. 46. cruento enim certamine cum Maximino uelut antepilano suo contendens, superare eum in succidendis familiarum nobilium neruis, studebat, Busirim ueterem et Antaeum imitatus et Falarim, ut taurus ei solus deesse uideretur Agrigentinus.

47. His in hunc modum ac talibus actis, Hesychia quaedam matrona, ob intentatum crimen in domo apparitoris, cui custodienda est tradita, multa pertimescens et saeua, fulcro plumeo uultu contracto, incubuit, et animam occluso narium spiramento, effudit.

48. Adiunctum est his aliud haut mitius malum. Eumenius enim

---

1 inmorauimus que 2 curatium 3 ad *m2 ex* id (?) *m1* 4 aparitoribus 4 *sq.* uenitur sicionus 5 quam 7 inmunitae 8 conatis 9 conueniensque 9 *sq.* efficere testate 11 *sine lac.* 12 tum idus (i *ex* u) 14 conscii 14 *sq.* utsicinum 15 alicis 16 insonitium merciento 17 cum succi uendis 18 ante umemitatis 19 uitae rusei solus decesse agri centinus 20 aetatis hesycta 22 fulctro incubut 24 eum

---

1 immorabimur *G* memorabimus *Val.* 2 curantium *WAG* 3 quae *G* 4 *sq.* Vrsicinus *EAG* 5 quoniam *G* 7 imminutae *EAG* 8 conari *Momms.* conatos *Günther* 9 ⟨aptus⟩ conueniensque *Nov.* 9 *sq.* e uicaria potestate *G* quae efficeret exacte *Pet.* quae efficere (*lac.*) ⟨abrogata po⟩testate *Her.* 11 per administratio⟨ne⟩m *W. Meyer Spir.* ⟨prouinciam⟩ *Lind.* ⟨praefecturam⟩ *Nov. lac. indic. Momms.* 14 consciis *G* 14 *sq.* Vrsicinum *Wm2AG* 15 alios *Wm2* alias *EAG* 16 insontium *EAG* cruento *Nov.* in cruento *G* 17 eum *EAG* succidendis *EAG* 18 Antaeum imitatus *AG* 19 ut taurus ei *Val.* u. t. *G* uitae truci *EA* ut ae⟨reus tau⟩rus ei *Her.* deesse *EAG* Agrigentinus *WG* 20 actis *Cl.* exactis *EAG* ac⟨ti⟩tatis *uulgo* Hesychia *G* 22 fulcro *AG* incubuit *EAG* 24 enim *EAG*

368 sqq. et Abienus, ambo ex coetu amplissimo, infamati sub Maximino, in Fausianam, feminam non obscuram, post Victorini obitum quo iuuante uixere securius, Simplicii aduentu perterrefacti, non secus uolentis magna cum minis, ad secreta receptacula se contulerunt. 49. sed Fausiana damnata, inter reos recepti, uocatique edictis, semet abstrusius amendarunt: quorum Abienus apud Anepsiam diu delitiscebat. sed ut solent insperati casus adgrauare miserabilis clades, Sapaudulus nomine, seruus Anepsiae, uerberatae coniugis dolore perculsus, negotium ad Simplicium detulit, nocte progressus, missique apparitores, indicatos e latebris abstraxerunt. 50. et Abienus quidem, exaggerato crimine stupri, quod intulisse dicebatur Anepsiae, morte multatus est. mulier uero ut continendae uitae spem firmam dilato posset habere supplicio, adpetitam se nefa*riis* artibus, uim in domo Aginati perpessam, asseuerauit. 51. haec (ut gesta sunt) malignius ad principem Simplicius retulit, agensque ibi Maximinus infestus, ob causam quam supra docuimus, Aginatio, simultate una cum potestate in maius accensa, ... inpense ut rescriberetur eum occidi: et inpetrauit facile male sanus incitator et potens. 52. metuensque grauioris inuidiae pondus, ne pronuntiante Simplicio, et consiliario suo et amico, periret homo patriciae stirpis, retinuit apud se paulisper imperiale praeceptum, haerens et ambigens quemnam potissimum exsecutorem atrocis rei fidum inueniret *et* efficacem. 53. tandemque, ut solent pares facile congregari cum paribus, Doryforianus quidam repertus est Gallus, audax ad usque insaniam, cui hanc operam implere breui pollicito, deferri prouidit uicariam, et con-

---

1 sum 3 uixeres praeter refacta uolentes 4 nimis 5 edectis 7 apaudulus 8 uerberate perclusus 9 idetulit progressum 10 crimines turri 12 dilecto possit 13 nefa (*in fin. vs.*) domi perpessamus eueravit 14 m*ugitus (*fu.* a) 16 simultata *sine lac.* 18 gratuoris 19 simplitio 19*sq.* etenuit 20 imperale praeceptum (e *ult. ex* o) 21 introcis et *om.* 23 doryfarianus 24 differri

---

1 sub *G* sunt *EA* 3 uixere *W2AG* perterrefacti *G* uolentis *AG* ⟨l⟩oquentis *Nov.* 3*sq.* uol⟨u⟩entis magna (ma⟨li⟩gna *Her.*) in animis *Corn.* u⟨i⟩olenti, s⟨ed⟩ magni acuminis *Pet.* uolentis magna culminis *Momms.* 4 minis *G* 5 edictis *EAG* 6 amandarunt *AG* 7 miserabiles *HAG* ⟨S⟩apaudulus *Cl. et Her.* 8 perculsus *EAG* 9 detulit *EAG* progressus *EG* 10 stupri *EAG* -pro *Günther* 12 dil ato posset *G* 13 nephariis *EAG* domo *Wm2AG* asseuerauit *Wm2AG* 14 malignius *Pet.* (malignus *iam Schneider*) mugitus *WAG* ascitus *E* ocius *Val.* auctius *Hermann* tum citus *Binsfeld* reddidit *AG* 16 simultate *EAG* orauit *ante* impense *add. G* 18 grauioris *EAG* 19 Simplicio *EAG* 19*sq.* retinuit *EAG* 20 imperiale *EAG* 21 atrocis *EAG* et *add. G* 23 Doryphorianus *G* Doriforianus *EA* 24 deferri *EG*

monitorium cum Augusti litteris tradidit, instruens hominem saeuum 368 sqq. quidem sed rudem, qua celeritate Aginatium sine ullo deleret obstaculo dilatione qualibet inuenta, forsitan euasurum. 54. festinauit (ut mandatum est) Doryforianus magnis itineribus Romam, et inter . . . . andi initia, magna quaeritabat industria, qua ui senatorem perspicui generis interficeret, iuuantibus nullis. cognitoque eum iam pridem repertum, in uilla propria custodiri, ipse tamquam capita sontium *Aginatium*, *pari*terque Anepsiam, horrore med*io* tenebrarum, audire disposuit, quo tempore hebetari solent obstrictae terroribus mentes: ut inter innumera multa, Aiax quoque Homericus docet, optans perire potius luce, quam pati formidinis augmenta nocturnae. 55. et qu*oni*am iudex, quin immo praedo nefandus, ad id solum quod promisit, intentus, cuncta extollebat in maius, iusso sub *quaestione* Aginatio statui, agmina fecit introire carnificum, catenisque sonantibus triste, mancipia squalore diuturno marcentia, in domini caput ad usque ultimum lacerabat exitium, quod in stupri quaestione fieri uetuere clementissimae leges. 56. denique cum iam contigua morti tormenta, ancillae uoces expressissent obliquas, indicii fide parum plene discussa, Aginatius ad supplicium duci pronuntiatur abrupte, nec auditus cum magnis clamoribus appellaret nomina principum, sublimis raptus occiditur, pari sententia Anepsia interfecta. haec agi-

---

1 augustu 2 que agginatium 3 forsitante uasurum 4 dorque forianus magnisque iteneribus (♂) et interandi initia 5 magnaque ritabat uis 6 inuantibus 7 propria uulto diripse 7 *sq.* fontium perque anepsiam horrorem et tenebrarum 8 disposui 9 habitari obstrictam e mentem et 10 humericus 11 quam 13 sub aginatio 15 capud ♂ 15 *sq.* strupri questione 17 uocis uocis (*pr. del. m2*) indiciis 18 pariam pronuntiatum 19 auditui 20 patri sententiam

---

1 Augusti *EAG* 2 et *Gdt.* qua *G* Aginatium *EAG* 3 euasurum *EAG* 4 Doryphorianus *Wm2G* Doriforianus *EA* magnis *AG* intrandi *EA* salutandi *G* ⟨administr⟩andi *Val.* ⟨scrut⟩andi *Pet.* ⟨min⟩andi *Brakm.* ⟨odor⟩andi *Her.* 5 ui *Nm2G* 6 iuuantibus *WAG* nonnullis *G* 7 custodiri *EA* uulto diro *G* caput sontium *G* capita *restit. Her.* ⟨Aginatium⟩ *Her.* 7 *sq.* par⟨iter⟩que Anepsiam *Val.* perque A. *EA* A. per *G* per⟨ae⟩que A. *Momms.* per⟨inde⟩que A. *Her.* 8 horrore med⟨io⟩ *Val.* horrorem *G* disposuit *EAG* 9 hebetari *G* hebetare *Em2* habitare *A* obstrictae *G* mentes *G* ut *EG* 10 Homericus *EAG* 11 argumenta *EA* quoniam *G* 13 sub ⟨quaestione⟩ Aginatio *Her.* (*cf. 15, 5, 13*) A. *G* sub⟨ito⟩ *A. Corn.* sibi A. *Pet.* sub ⟨eculeo seruitio⟩ Aginatii *Momms.* 15 stupri *EAG* 17 uoces *Em2AG* indicii *G* 18 parum *Wm2* per eam *G* pari iam *EA* Aginatium *G* pronuntiatur *EA* pronuntiatum *G* pronuntiatus *Lind.* 19 auditus *G* 20 pari sententia *EAG*

368 sqq. tante, (cum adesset) perque emissarios (cum procul ageret) Maximino, funera urbs deplorauit aeterna.

57. Sed uigilarunt ultimae dir*ae* caesorum. namque ut postea tempestiue dicetur, et idem Maximinus sub Gratiano intoleranter se efferens, damnatorio iugulatus est ferro, et Simplicius in Illyrico truncatus, et Doryfor*ianum* pronuntiatum capitis reum, trusumque *in carce*rem Tullianum, matris consilio, princeps exinde rapuit, reuersumque ad lares, per cruciatus oppressit inmensos. *ueru*m unde huc fleximus reuertamur. is urbanarum rerum status (ut ita dixerim) fuit.

369 **2.** 1. At Valentinianus magna animo concipiens et utilia, Rhenum omnem a Raetiarum exordio, ad usque fretalem Oceanum, magnis molibus conmunibat, castra extollens altius et castella, turresque adsiduas per habiles locos et oportunos, qua Galliarum extenditur longitudo: non numquam etiam ultra flumen aedificiis positis, subradens barbaros fines. 2. denique cum reputaret munimentum celsum et tutum, quod ipse a primis fundarat auspiciis, praeterlabente Nicro nomine fluuio, paulatim subuerti posse undarum pulsu inmani, meatum ipsum aliorsum uertere cogitauit, et quaesitis artificibus peritis *a*quar*ia*e rei, copiosaque militis manu, arduum est opus adgressus. 3. per multos enim dies conpaginatae formulae *e* roboribus, con*i*ect*a*eque in alueum, fixis refixisque aliquotiens prope ingentibus stilis, fluctibus erectis confundebantur, auul-

---

1 emisarios 2 fenera urbis aeternas 3 ut celarunt dir 4 tempestiuae dicitur intuleranter 5 iuiulatus 5*sq.* truonatus *m2 ex* trunnatus *m1* 6 uorifor capiti 6*sq.* trusum queret tulliano in matre 7 rapiunt 8 lares isper munde fluximus 10 ad magnanimo 11 retiarum fretalum 12 conmouebat castello 13 locas 14 positus 15 duod 16 auspicis ꝫ 18 quesitis qua re 19 ardum 20 formosae cone teque 21*sq.* erecti confidebantur auulseque

---

2 funera *EAG* deplorauit urbs aeterna *G* 3 uigilarunt *Her.* (*cf. 6, 25*) accelerarunt *G* ut cessarunt *EA* ultrices *G* dirae *EAG* 4 dicetur *AG* intolleranter *EAG* 5 iugulatus *EAG* 5*sq.* truncatus *EA* trucidatus *Wm2G* 6 Doryphorianum *G* Doriforianum *A* Doriforum *E* capitis *EAG* 6*sq.* ⟨in carce⟩rem Tullianum *Haupt* in carcere Tulliano *G* 7 matris *G* rapuit *EG* 8 per *E uulgo* in Galliis per *G* ⟨ueru⟩m unde *Her. Nov.* (*cf. 30, 4, 22*) nunc u. *EA* sed iam u. *G* ut u. *Haupt* fleximus *EG* ⟨ut⟩ *Nov.* 10 at *EG* magna animo *EAG* 11 fretalem *G* finalem *Corn.* 12 communibat *Her.* communiebat *G* 13 locos *EAG* 14 positis *EAG* 15 quod *EAG* 18 aquariae *G* 19 arduum *EAG* 20 formulae ⟨e⟩ *Her.* formae e *G* (*c. c.*) coniectaeque *AG* conexeque *Wm2* 21 erectis *G* confundebantur *G* conlidebantur *Gron. Corn.*

saeque ui gurgitis inter*ib*an*t*. 4. uicit tamen imperatoris uehementior cura, et morigeri militis labor, mento tenus (dum operaretur) saepe demersi: tandem non sine quorundam discrimine, castra praesidiaria, inquietudini urgentis amnis exempta, nunc ualida sunt. 369

5. *His* ac talibus laetus, exsul*tans*que . . . . . . pro anni et temporis † tudila conducens rei publicae studium, ut offic*io* principis congruebat. ratusque aptissimum ad id quod deliberabat, inplendum, trans Rhenum in monte Piri (qui barbaricus locus est,) munimentum exstruere disposuit raptim. utque celeritas effectum negotii faceret tutum, per Syagrium tunc notarium, postea praefectum et consulem, Aratorem monuit ducem, ut dum undique altum esset silentium, id arripere conaretur. 6. transiit cum notario dux (ut iussum est) statim, fodereque per militem quem duxit, fundamenta exorsus, Hermogenen susceperat successorem, eodemque puncto quidam optimates Alamanni uenere, obsidum patres, quos lege foederis mansuraeque diutius pacis, haut aspernanda pignora tenebamus. 7. qui flexis poplitibus supplicabant, ne Romani securitatis inprouidi, quorum fortunam sempiterna fides caelo contiguam fecit, prauo deciperentur errore, pactisque calcatis, re*m* *a*dorerentur indignam. 8. uerum haec et similia loquentes in cassum,

---

1 interan uice uhementior 2 *sq.* saepae demersit 3 hiscum mine 3 *sq.* inrui etudiner ingentis 4 *sq.* sunt ac talibus 5 *sq.* exsul quae pro animi et temporis tudila conducens 6 trudium ut offer 7 ratusque ad ed optissimos ad id 8 hrenum pyri 10 siagrium oratorem 11 actum 12 natorio podereque 14 *sq.* uenire obsidiem 15 foederes 16 subplicabant 17 sempitenna ꝯ 18 *sq.* praue deficerentur errore pro repactisque calaleatis redorerentur induenam

---

1 interibant *Val.* interrumpebantur *G* uicit *G* uehementior *EAG* 2 *sq.* demersi *G* 3 discrimine *Wm2AG* 3 *sq.* inquietudini *Momms.* inquietudine *Em2AG* 4 urgentis *Hadr. Val.* errantis ingentis *G* rigentis *C.F. W.M.* ringentis *restit. Gron.* ruentis *Nov.* *lac. indic. Cl. et Her. c. c.* 5 ⟨his⟩ ac *C.F.W.M.* exultansque *EAG* exin, quae *Pet.*: *lac. indic. Her.* (*c.p.*) anni *G* corporis *EA* 6 statu dilapsos *G* tutela *EA* captu *C.F. W.M.* statu utilia *Pet.* iudicio *Gron.* copia *Her.* conduc⟨er⟩ent *Pet.* studium *Gron.* curam habuit *G* triduum *EA* studio *Pet.* ut offitio *HG* ut operi *EA* et operae *Pet.* 6 *sq.* congrue ⟨age⟩bat *Pet.* 7 aptissimum ad in *G* ad id aptissimos *EA* ad id oportunissimum *C.F. W.M.* 8 Piri *TAG* 10 Syagrium *AG* Aratorem *G* 11 altum *Grut. ex cod. Fauchetii* 12 notario *EAG* fodereque *EA* ponereque *G* 14 uenere *Wm2AG* 14 *sq.* obsidum patres *Lind.* obsides imperatoris *G* obsidium patribus *A* 15 foederis *EA* 18 prauo *EG* deciperentur *G* errore *G* ut pro re *A* calcatis *EAG* 18 *sq.* rem adorirentur indignam *G*

369 cum nec audire*ntur*, nec quietum aliquid uel mite referri sentirent, filiorum flentes exitium, discesserunt, isdemque aegre *di*gressis, ex abdito collis propinqui sinu, barbaricus prosiluit globus, op*tim*a*ti*bus danda responsa, (ut intellegi dabatur) operiens: *et* adortus milites seminudos, humum etiam tum *ges*tantes, expeditis agiliter gladiis, ob*trun*cabant, inter quos etiam duces ambo sunt caesi. 9. nec indicaturus gesta superfuit qui*s*qua*m*, praeter Syagrium, qui deletis omnibus ad *comi*tatum reuersus, irati sententia principis sacramento exutus, abiit ad lares, id conmeruisse scaeuo iudicatus arbitrio, quod euaserit solus.

10. Haec inter per Gallias latrociniorum rabies saeua scatebat in perniciem multorum, obseruans celebres uias, fundensque indistanter, quidquid inciderit fructuosum. denique praeter conplures alios quos absumpserunt insidiae tales, Constantianus tribunus stabuli impetu est clandestino exceptus, moxque interfectus, Valentini*ani* adfinis, Cerealis et Iustinae germanus.

11. At procul tamquam horum similia cientibus furiis, per omne latus Maratocupreni grassatores acerrimi uagabantur, uici huius nominis incolae, in Syria prope Apamiam positi, nimium quantum numero et exquisitis fallaciis abundantes, ideoque formidati, quod mercatorum mili-

---

1 audiret qui cum mittere ferri 2 hisdemque agri gressis 3 colles propinquis in prosilui opimibus dum danda 4 odortus moltes 5 etiam t um antesexpeditum obcabant 7 quiqua syagrum ad tatum 8 reuersum principes 9 io 10 conmeruisset scaeso quae deuaserit gallia latrociniarum 11 indutanter 12 fructus subdenique 12 *sq.* quem adsumpserunt 14 ualentini caerealis 16 actentibus furus 17 morato cupreni aggerrimi uagabatur 18 apamiam iam minimum 19 fallatiis mercatorem

---

1 audirentur *G* quietum *Lind. om. G* uel *om. G* mite referri *G* 2 aegre ⟨di⟩gressis *Momms.* digressis *G* 3 collis propinqui sin⟨u⟩ *Her.* (*cf. 31, 3, 8*) c. p. *Wm2AG* prosiluit *Wm2AG* globos *A* optimatibus *AG* optimatum *Wm2* opinionibus *E* tum *uulgo: om. G* 4 ⟨et⟩ adortus *Cl.* aggressique *G* adortus⟨que⟩ *uulgo* milites *Wm2G* 5 gestantes *G* ante se *A* expeditis *Val.* expediti *G* obtruncabant *Nm2G* occabant *EA* 7 quisquam *EAG* Syagrium *AG* comitatum *G* 8 reuersus *Wm2G* principis *EAG* id *om. G* 9 commeruisse *G* scaeuo *Günther Pet.* saeuo *G* quod *Wm2AG* 10 Gallias latrociniorum *EAG* 11 indistanter *C.F.W.M.* indubitanter *Wm2AG* inductanter *E* 12 inciderat *G* fructuosum *Wagn.* fructus *G* quos *AG* 12 *sq.* absumpserunt *G* 14 Valentiniani *G* 16 similes *G* cientibus *Hadr. Val.* agitantibus *G* ardentibus *EA* furiis *EAG* 17 Maratocupreni *G* acerrimi *WAG* uagabantur *EAG* 18 Apamiam positi *G* nimium *G* 19 mercatorum *EAG*

tumque honoratorum specie sine stre*pitu* ullo diffusi, opimas domos et uillas et opes peruadebant. 12. nec quisquam aduentum eorum cauere poterat inopinum, non destinata, sed uaria petentium et longinqua, et quo*cum*que uentus duxerat erumpentum: quam ob causam prae ceteris hostibus Saxones timentur ut repentini. et quamlibet coniurati multorum opes adtriuerint, *oes*troque concepti furoris exagitati, s*trag*es edidere luctificas, sanguinis nihilo minus auidi quam praedarum, *ta*me*n* ne per minutias gesta narrando, r....... enus operis inpediam cursum, id unum sufficiet, eorum exitiale poni commentum. 13. quaesitus in unum impiorum hominum globus, imi*ta*tus rationalis officium, ipsumque iudicem, uespertinis tenebris lugubre clamante praecone, ciuitatem ingressi, ambitiosam domum cuiusdam primatis, ut proscripti iussique interfici, cum gladiis obsederunt, raptaque suppellectili pretiosa, quia subito perculsi familiares, hebetatis sensibus non defenderant dominum, caesis pluribus ante reuolutam lucem gressu disce*ss*ere ueloci. 14. uerum cum exuuiis referti multorum, rapiendi dulcedinem praetermitterent, interceptam imperiali motu, oppressi interiere omnes ad unum, eorumque suboles parua etiam tum, ne ad parentum exempla subcresceret, pari 369

1 honeratorum stre (*lac. 3 litt.*) ullo die fosi orimas ꝭ 2 et opes peruadabant 3 potentium 4 quaque torum pentum 5 saxaues tumentur tamlibet coniuratus 6 adtribuerint (*lac. 6 litt.*) troque exagitatis r (*lac. 2 litt.*) ese dedere 7 nihil omnis 7*sq.* praedarum (*lac. 3 litt.*) reme per minutas 8 gesti narrando r (*lac. 10 litt.*) enus operis 9 commerium 10 hominum *add. m2* imitus 11 lugubrae 12 pero scripte 13 eum praetiosa 15 discere 16 exubiis reperti 16*sq.* pariendi dulcedine praetermitteret at interceptam 17 oppressunt interire (int *add. m2*) 18 iraua suberesceret

1 honoratorum *WAG* stre⟨pitu⟩ *Val. om. G* iure *Gron.* diffusi, opimas *Val.* fusi optimas *A* discrimine *G* 2 et oppida *G* et turres *Corn.*: *del. Nov.* peruadebant *EG* peruastabant *Corn.* 3 petentium *Wm2AG* 4 quo⟨cum⟩que *Nov.* quoquo *G* quaqua *Eyss.* euentus *Corn.* erumpentum *Cl.* corrumpentium *WA* irrumpentium *G* perrumpentum *Pet.* 5 Saxones timentur *G* quamlibet *EG* coniurati *Lind.* coniuratis *G* 6 attriuerint *Lind.* attribuerentur tamen *G* ⟨oes⟩troque *Val.* oestro *G* 6*sq.* str⟨ag⟩es edidere *Val.* caedes dedere *G* cedes edidere *Wm2* 7 nihilo minus *EAG* ⟨ta⟩-me⟨n⟩ ne *uulgo* sed ne *G* 8 minutias *G* gesta *EAG* narrando operis *G* narrando ⟨ur⟩gentis o. *Pet.* n. plenum o. *Her.* n. r⟨ectum aliquat⟩enus o. *Brakm. Nov.* 9 commentum *uulgo* commertium *EAG* 10 hominum *om. G* imitatus *G* 12 proscripti *Wm2AG* 13 cum *G* 15 discessere *EAG* 16 exuuiis *EAG* referti *Val.* repleti *G* rapiendi *Wm2 Lind.* parandi *G* dulcedine⟨m⟩ *Cl.* 16*sq.* -ine nihil praetermitterent intercepti *G* interceptam *rest. Cl.* intercepta *Her.* 17 nutu *Corn.* oppressi interiere *G* 18 parua *G* subresceret *EAG*

369 sorte deleta *est*, et lares uersi, quos ambitiose luctuosis aliorum dispendiis, construxerunt. et haec quidem textu processere narrato.

3. 1. Theodosius uero, dux nominis inclyti, animi uigore collecto, ab Augusta profectus, quam ueteres appellauere Lundinium, cum milite industria conparato sollerti, uersis turbatisque Brittanorum fortunis, opem maximam tulit, oportuna ubique ad insidiandum barbaris praeueniens loca, nihilque gregariis imperans, cuius non ipse primitias, alacri capesseret mente. 2. hocque genere cum strenui militis munia et praeclari ducis curas expleret, fusis uariis gentibus et fugatis, quas insolentia nutriente securitate, adgredi Romanas res inflammabat, in integrum restituit ciuitates et castra, multiplicibus quidem damnis adflicta, set ad quietem temporis longi fundata.

3. Euenerat autem eodem haec agente facinus dirum, erupturum in periculum graue, ni inter ipsa conatus principia fuisset extinctum. 4. Valentinus quidam *natus* in Valeria Pannoniae, superbi spiritus homo, Maximini illius exitialis uicarii, postea praefecti coniugis frater, ob graue crimen actus in Brittanias exsul, quietis inpatiens *ut* malefica bestia, ad res perniciosas consurgebat et nouas, in Theodosium tumore quodam, quem solum resistere posse nefandis cogitationibus aduertebat. 5. multa tamen clam palamque circumspiciens, crescente flatu cupiditatis inmensae, exules sollicitabat et milites, pro temporis captu ausorum inlecebrosas pollicendo mercedes. 6. iamque propinquante temptatorum effectu, doctus haec unde conuenerat, dux alacrior ad audendum, et corde celso ad uindictam conpertorum erectus, Valentinum quidem, cum

---

1 cortē delecta et dares ambitiosa 3 theodosio nomino animo 5 uerses 8 capessere in mente 8*sq.* praeclara 9 tiariis 10 securitatem 11 adflictis et 13 enenerat 14 nunter 15 ualentinianus quidem in pannonia 16 excitalis 17 actum ut *om.* 18 pernitiosas 20 multo curiditatis 21 ex militis 21*sq.* inlecebricas 23 audendam

---

1 sorte deleta *EAG* est *add. G* lares *Wm2* laresque *G* euersi *G* ambitiose *AG* 2 construxerunt *A* exstruxerant *G* 3 Theodosius *Em2AG* nominis *Wm2G* animi *Lind.* 5 uersis *EAG* 8 capesseret *EAG* 8*sq.* praeclari *AG* 9 uariis *EAG* 10 securitate *G* 11 adflicta sed ad *Val.* affectas *G* 12 quiete *G* 13 euenerat *EAG* *an*⟨corr⟩igente? *Cl. c. c.* 14 ni inter *Wm2AG* 15 Valentinus *AG* quidam *G* quidam ⟨natus⟩ *Momms.* Pannoniae *Em2A* 16 exitialis *EAG* 17 actus *EAG* ⟨ut⟩ *Kell.* 19 quodam ⟨inflatus⟩ *Corn.* 20 multa *G* cupiditatis *G* 21 et milites *EAG* 21*sq.* illecebrosas *Lind.* illecebras *Em1G* 23 audendam *AG*

paucis arta ei societate iunctissimis, letali poena plectendos, Dulcitio dediderat duci: militari scientia uero, qua superabat praesentes, futura coniciens, de coniuratis quaestiones agitari prohibuit, ne formidine sparsa per multos, reuiuiscerent prouinciarum turbines consopiti. 369

7. Hinc ad corrigenda plura conuersus et necessaria, periculo penitus dempto, cum aperte constaret, nulla eius propitiam deseruisse fortunam, instaurabat urbes et praesidiaria (ut diximus) castra, limitesque uigiliis tuebatur et praetenturis, recuperatamque prouinciam, quae in dicionem concesserat hostium, ita reddiderat statui pristino, ut eodem referente et rectorem haberet legitimum, et Valentia deinde uocaretur arbitrio principis, uelut oua*ntis*.

8. . . . tudio nuntio inest. ha*ec* etiam praecipua. Arcanos genus hominum a ueteribus institutum, super quibus aliqua in actibus Constantis rettulimus, paulatim prolapsos in uitia, a stationibus suis remouit, aperte conuictos, acceptarum promissarumque magnitudine praedarum allectos, quae apud nos agebantur, aliquotiens barbaris *pr*odidisse. id enim illis erat officium, *ut* ultro citroque, per longa spatia discurrentes, uicinarum gentium strepitus nostris ducibus intimarent.

9. Ita spectatissime ante dictis rebus aliisque administratis similibus, ad comitatum accitus, tripudiantesque relinquens prouincias, ut Furius Camillus uel Cursor Papirius, uictoriis crebris et salutaribus erat insignis. et fauore omnium ad usque fretum deductus, leni uento transgressus, uenit ad conmilitium principis, cumque gaudio susceptus et

---

1 artaci societatem laetali plectendo 2 milituri 3 conitiens formidines parca 4 conpositi 5 paericulo 6 propitia 7 praesidi[a]ria 8 uirgiliis pretenturis que 9 diciones concesserant 11 *sq.* uelut oua (*lac. 2 litt.*) t (*lac. 5 litt.*) tudio nuntio inest haetiam 12 areanos 13 *sq.* constantibus 15 praecarum 16 que barbarico didisse 17 ut *om.* 20 tripodiantesque 21 crebis salutarius

---

1 arta ei societate *Em2A* arta societate *Em1G* plectendos *AG* 2 militari *EAG* uero scientia *tr. G* 3 sparsa *AG* 4 consopiti *Val. c. c.* 6 coepta propitiam *G* prop⟨o⟩sita *Gdt.* 8 uigiliis *EAG* 9 ditionem *EA* diciones *G* concesserat *EAG* 11 uelut—12 praecipua *om. G* ouantis. inter eius dispositiones est *Val.* uelut oua⟨n⟩t⟨is g⟩audio nuntio inaest⟨imabili cognito. inter⟩ haec tam praecipua *Her.* 12 haec *A* etiam *E uulgo* Arcanos *Her.* 13 *sq.* Constantis *EAG* 15 acceptorum promissorumque *G* predarum *EA* praemiorum *G* 16 barbaris prodidisse *G* b. edidisse *Hadr. Val.* 17 ut *add. G* per multa spatia *E om. G* 20 tripudiantesque *WAG* 21 Papyrius *AG* crebris *EAG* salutaribus *EAG*

369 laudibus, in locum Iouini ut lenti successit, qui equorum copias tuebatur.

368 sqq. 4. 1. Diu multumque a negotiis discussus urbanis, adigente cumulo foris gestorum, ad ea strictim exsequenda regrediar, exorsus ab Olybrii praefectura, tranquilla nimis et leni, qui numquam ab humanitatis statu deiectus, sollicitus erat et anxius, nequid usquam factum eius asperum inueniretur aut dictum, calumniarum acerrimus insectator, fisci lucra unde poterat circumcidens, *iustorum in*iustorumque distinctor, et arbiter plenus, in subiectos admodum temperatus. 2. sed obnubilabat haec omnia uitium, parum quidem nocens rei communi, sed in alto iudice maculosum, quod citeriorem uitam paene omnem u*er*gentem in luxum, per argumenta *scaeni*ca amoresque peregerat, nec uetitos nec incestos.

3. Post hunc urbem rexit Ampelius, cupidus ipse quoque uoluptatum, Antiochiae genitus, ex magistro officiorum, ad proconsulatum geminum indeque multo postea ad praefecturae culmen euectus, lectus alia et *ad* populi fauorem adipiscendum, aptissimus, non numquam tamen rigidus, atque utinam in proposito perseuerans. correxisset enim ex parte, licet exigua, inritamenta gulae et ganeas taetras, ni flexus in molliora, amisisset gloriam diu uicturam. 4. namque statuerat, ne taberna uinaria ante horam quartam aperiretur, neue aquam uulgarium calefaceret quisquam, uel ad usque praestitutum diei spatium, lixae coctam proponerent carnem, uel honestus quidam mandens uideretur in publico. 5. quae probra aliaque his maiora, dissimulatione iugi neg-

---

1 locum ut lentis iouini quo 3 negetiis discursis 4 exsequendar 5 ad 6 nec quibus quam tactum 7 agerrimus insectatur ♂ 8 circumcidens iustorumque disiunctor 9 subiectis 10 communis 11 maculose ceteriorem u (*lac. 5 litt.*) gentem ui 12 ce (*lac. 3 litt.*) ca amorisque uetuos 15 euetus 16 ad *om.* 18 gylae galmeas tetras 20 uulgarum 21 ad usque prestitutum lex e 22 uelli onestus diueretur 23 allia quas his

---

1 ut lenti *Momms.* (*post* Iouini *colloc. Her.*) Valentis (*ante* I.) *Hm2AG* qui *EG* 3 negotiis *WAG* discussus *G* disparatus *Momms.* discretus *Nov.* 4 exequenda *WAG* 5 ab *EAG* 6 nequid *uulgo* ne quod *AG* usquam *AG* factum *Wm2AG* 7 acerrimus *WAG* 8 ⟨iustorum in⟩iustorumque *Val.* distinctor *G* 9 subiectos *Val.* subitis *Momms.* 10 rei communi *A om. G* 11 maculosum *EAG* citeriorem *EAG* uergentem *G* in *EAG* 12 scenica *G* amoresque *EAG* peragebat *N Val.* uetitos *EAG* 14 magis⟨te⟩r⟨i⟩o *Corn.* 15 euectus *EAG* laetus alias *G* alias *Gdt.* 16 et ad *AG* ad *Gdt.* 18 gulae *EAG* ganeas *EAG* 20 uulgarium *Wm2AG* 21 usque ad *tr. G* lixae *EA* 22 uel honestus *Nm2AG* uideretur *EAG* 23 aliaque *EAG*

lecta, ita effrenatius exarserunt, ut nec Epimenides ille Cretensis, si fabularum ritu ab inferis excitatus, redisset ad nostra, solus purgare sufficeret Romam: tanta plerosque labes insanabilium flagitiorum oppressit.

6. Et primo nobilita*tis*, ut aliquotiens pro locorum copia fecimus, dein plebis digeremus errata, incidentia ueloci constringentes excessu. 7. praenominum claritudine conspicui quidam, (ut putant,) in inmensum semet extollunt, cum Reburri et Flauonii et Pagonii, Gereonesque appellentur, ac Dalii cum Tarraciis et Ferasiis, *aliis*que ita decens sonantibus originum insignibus multis. 8. non nullos fulgentes sericis indumentis, ut ducendos ad mortem, uel ut sine diritate ominis loquamur, praegresso exercitu, arma cogentes, manipulatim concitato fragore, sequitur multitudo seruorum. 9. tales ubi comitantibus singulos quinquaginta ministris, tholos introierint balnearum, 'ubi ubi sunt nostrae?' minaciter clamant: *si* apparuisse subito ignotam conpererint m*eretricem*, aut oppidanae quondam prostibulum plebis, uel meritorii corporis ueterem lupam, certatim concurrunt, palpantesque aduenam, deformitate magna blanditiarum ita extollunt, ut Samiramin Parthi uel Cleopatras Aegyptus aut Artemisiam Cares uel Zenobiam Palmyreni. et haec admittunt hi quorum apud maiores, censoria no*ta* senator adflictus est, ausus dum adhuc non deceret, praesente communi filia coniugem osculari.

10. Ex his quidam cum salutari pectoribus oppositis coeperint,

---

1 erimeni deside 5 prima nobilitas 8 reburri (i *ex* l) et flabunii (flabianii *m1*) et pagonii gereonisque 9 tarracus et perrasusque ita deces 10 eriginum 11 docendos (*corr. m3*) omnes 12 progressae cogites 13 multi dum talibus comitantibus 14 introierit blanearum (baln- *m3*) ubi ubi (*pr. del. m3*) nostru (-m *add. m3*) 15 si *om.* ignota m (*lac. 4 litt.*) 16 prestibulum (pros- *m3*) pleus (plebis *m3*) 16 *sq.* uetere lupa 18 ita semiram in 20 censoriano senator 21 praesens 23 coeperunt (e *pr. ex* p)

---

1 Epimenides *EAG* ille *G* Idae *EA* 5 primo *A* primum *G* nobilitatis *AG* 8 Flauonii *Her.* Ragonii *Her.* Gerionesque *G* 9 Tarraciis *G* Ferasiis *Her.* Perrasiis aliisque *G* decens *G* 10 originum *HAG* 11 ducendos *WAG* ominis *G* 12 ⟨ut⟩ progressos exercitu armato duces *Pet.* praegresso *G* agm⟨in⟩a *Btl.* cogentes *Wm2G* 13 multitudo *G* tales ubi *G* 14 introierint *AG* balnearum *WAG* ubiubi *G* ubi *WA* nostrae *Cl.* nostri *Haupt om. G* 15 clamantes si *G* (si *post* a. *pos. Brakm.*) ignotam *G* meretricem *G* 16 prostibulum *HAG* plebis *AG* 16 *sq.* ueterem lupam *AG* 18 ut *AG* Cleopatram *A* 20 nota *AG* adflictus est senator *tr. G* 21 praesente *Wm2AG* 23 coeperint *Nov.*

osculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua sauianda, uel manus, id illis sufficere ad beate uiuendum existimantes, et abundare omni cultu humanitatis peregrinum putantes, cuius forte etiam gratia sunt obligati, interrogatum, quibus thermis utatur aut aquis, aut ad quam successerit domum.

11. Et cum ita graues sint et cultores uirtutum, (ut putant,) si uenturos undelibet equos aut aurigas, quendam didicerint nuntiasse, ita sol*ler*ter imminent eidem et percunctantur, ut Tyndaridas fratres eorum suspexere maiores, cum priscis illis uictoriis indicatis, gaudio cuncta conplessent.

12. Horum domus otiosi quidam garruli frequentant, uariis adsentandi figmentis, ad singula ulterioris fortunae uerba plaudentes, parasitorum in comoediis *face*t*i*as adfectando. ut enim illi sufflant milites gloriosos, obsidiones et pugnas *co*ntra milia hostium, isdem ut heroicis aemulis adsignantes, ita hi quoque columnarum constructiones, alta fronte suspensas, mirando, atque parietes lapidum circumspectis coloribus nitidos, ultra mortalitatem nobiles uiros extollunt. 13. poscuntur etiam in conuiuiis aliquotiens trutinae, ut adpositi pisces et uolucres ponderentur, et glires, quorum magnitudo saepius *rep*licata, non sine taedio praesentium, ut antehac inusitata, laudatur adsidue, maxime cum haec eadem numerantes, notarii triginta prope adsistant, cum

---

1 minatium 2 genia etuianda beatae 4 putantos (-tes *m3*) 6 cultures 7 uentoris nequos 7 *sq.* italos terhiminent uident 9 suspexires indicatii 10 conplescent 12 uiterieris uerbari audentes 13 cemoediis (*lac. 8 litt.*) etas et 14 obsidiones et pugnas uirum milia herocis 15 calumniarum constructionis 16 parieti 18 conubiis trutine 19 ponerentur saepius (*lac. 2 litt.*) licata 20 taedit 21 adsistante

---

2 genua suauianda *AG* genas sauiandas *Niemeyer* 3 humanitatis cultu *tr. G* 4 putantes *WA om. G* 6 cultores *AG* 7 uenturos *AG* equos *G* 7 *sq.* ita sol⟨ler⟩ter imminent eidem et *Her.* 8 ⟨ue⟩lociter imminent, uident *Val.* imminent *G* eos examinant auide *Momms.* 9 suspexere *G* indicatis *G* 10 complessent *WAG* 12 ulterioris *Haupt* altioris *G* interioris *NA* uerba *AG* plaudentes *Lind.* ridentes *A* laudantes *G* 13 comoediis *HAG* ⟨face⟩t⟨i⟩as *Val.* (*lac. 2 litt.*) etas *G* ⟨adsentationes fac⟩etas *Haupt* ut *G* 14 obsidiones et pugnas ⟨co⟩ntra *Cl.* urbium et pugnas et *G* et pugnas ⟨ad⟩uersum *Pet.* heroicis *AG* 15 columnarum constructiones *G* 16 parietes *AG* 18 conuiuiis *G* 19 ponderentur *G* ⟨rep⟩licata *Val.* delicata *G* ⟨prae⟩dicata *Gdt.* 20 taedio *NAG* inu⟨i⟩sitata *Btl.* 21 prope triginta *tr. G* adsistant *G* adsistunt *Nov.*

thecis et pugillaribus tabulis, ut deesse solus magister ludi litter*ar*ii uideretur.

14. Quidam detestantes ut uenena doctrinas, Iuuenalem et Marium Maximum curatiore studio legunt, nulla uolumina praeter haec in profundo otio contrectantes, quam ob causam non iudicioli est nostri, 15. cum multa et uaria pro amplitudine gloriarum et generum, lectitare debe*re*nt, audientes destinatum poe*na*e Socraten, coniectumque in carcerem, rogasse quendam scite lyrici carmen Stesichori modulantem, ut doceretur id agere, dum liceret: interroganteque musico, quid ei poterit hoc prodesse, morituro postridie, respondisse, ut aliquod sciens amplius, e uita discedat.

16. Ita autem pauci sunt inter eos seueri uindices de*li*ctorum, ut si aquam calidam tardius attulerit seruus, trecentis adfligi uerberibus iubeatur: si hominem sponte occiderit propria, instanti*bu*s plurimis, ut damnetur ut reus, dominus hactenus exclama*bi*t: 'quid faciat ma.... mosus et nequam? et siquid ..... deinceps ausus fuerit, † cortu ...

17. ...... tis autem hoc apud eos est nunc .... m, quod expedit peregrino, † frure interficere cuiuslibet, quam cum rogatus *sit* ad conuiuium excusare: defectum enim patrimonii se opimi perpeti senator existimat, si is defuerit quem aliquotiens libratis sententiis, inuitauerit semel.

1 locus litterii 1 *sq.* -i uideretur *m1 in ras.* 4 curatore 7 debent pone 7 *sq.* arcerem progasse quondam excite 9 quae 10 merituro (mor- *m3*) post tridie aliquot 11 e uita discedam *m3* cūita disceuat *m1* 12 tectorum 13 ardius recentis adflictu 14 ponte occiderat instante 15 damnetur iremus exclamat 15 *sq.* ma (*lac. 8 litt.*) mosus 16 siquis (*lac. 15 litt.*) di deinceps (in *m2 ex* m) cortu (*lac. 11 litt.*) tis 17 (*lac. 8 litt.*) m 18 frure quamquam rogatus (*lac. 5 litt.*) 19 ex ♂ patrimoniis oppidi 20 sus defuerit

1 solus *G* litterarii *WAG* 4 curatiore *AG* 7 deberent *G* poenae *AG* 7 *sq.* carcerem *Wm2AG* 8 rogasse quendam scite *Wm2G* 10 morituro postridie *WAG* aliquid *Wm2AG* 11 e uita discedat *G* e uita discedam *Wm2* 12 delictorum *G* 13 tardius *AG* trecentis adfligi *G* 14 sponte occiderit *G* instantibus *G* 15 ut reus *Cl.* unus *G* reus *Val.* serenus *C. F. W. M.* iratus *Kiessl.* protinus *Corn.* i⟨n⟩rem⟨iss⟩us *Pet.* ⟨pos⟩tremus *uel* ⟨ex⟩tremus *Her. del. Nov.* exclama⟨bi⟩t *Cl. c. c.* exclamet *Val. C. F. W. M. Kiessl.* 15 *sq.* maniosus *G* ma⟨nifesto ra⟩biosus *Corn.* famosus *Her.* m. morosus *Brakm.* ma⟨le factis fa⟩mosus *Nov.* 16 et siquid — cortu *om. G* at siquid *Pet.* siquis ⟨aliud eius mo⟩di *Val.* cor⟨rige⟩tu⟨r⟩ *Val.* cur⟨e⟩tu⟨r⟩ *Pet.* 17 ciuilitatis *G* ⟨summu⟩m *add. Eyss.* ⟨uel maximu⟩m *Nov. om. G* 18 fratrem *Val.* -s iure *G* phrynen *Schn.* intercipere *Schn.* quibuslibet *G* quam cum *Val.* quamquam *WAG* rogatus ⟨sit⟩ *Eyss.* rogatis *G* rogatus *Lind.* rogatur *Val.* 19 enim *WAG* patrimonii se *G* opimi *Her.* (*cf. 29, 1, 43*) oppido *Lind. om. G* 20 si is *WAG*

18. Pars eorum si agros uisuri processerint longius, aut alienis laboribus uenaturi, Alexandri Magni itinera se putant aequiperasse, uel Caesaris: aut si a lacu Auerni lembis inuecti *sint* pictis Puteolos, Duilli certamen, maxime cum id uaporato audeant tempore. ubi si inter aurata flabella, laciniis sericis insiderint muscae, uel per foramen umbraculi pensilis, radiolus inruperit solis, queruntur quod non sunt apud Cimmerios nati. 19. dein cum a Siluani lauacro uel Mamaeae, aquis uentitant sospitalibus, ut quisquam eorum egressus, tenuissimis se terserit linteis, solutis pressoriis, uestes luce nitentes ambigua, diligenter explorat, quae una p*ortan*tur, sufficientes ad induendos homines undecim: tandemque electis aliquot inuolutus, receptis anulis quos (ne uiolentur umoribus,) famulo tradidit, digitis †et metatis ueid.

20. Enim uero siqui u*et*us in *con*mil*itio* principis recens digressus . . . . rit in . . . aeui prouecti, sub tali praesente . . . : . . . irio . . . . . *si*lenti*i* praesul existimatur: ceteri tacitur*ni* *audiunt* dicta . . . . . solus pater familias textu*i* *nar*rans aliena, et placentia referens, erudite pleraque fallendo. . . . . .

1 processerunt alienus 2 magmi tenera (*corr. m3*) equiperasse 3 tembis inuecti pictis 4 uelle sit 5 flabella (b *m3*: u *m1*) lacinus sercis insiderint musce 5 toramen 6 quaeruntur sunt (*lac. 6 litt. in fin. pag.*) 7 cimerrios dem ♂ mameae 8 utettitant 9 solitis arbitrua 10 unam p (*lac. 9 litt.*) tur sufficient ex adiuuendos 11 inuolutos 12 moribus tradeat et metatis ne id ue id (ne id *m3*) 13 siquibus in mil (*lac. 7 litt.*) regens 14 (*lac. 14 litt.*) rit m (*lac. 7 litt.*) aeut prouectibus 14*sq.* presente (*lac. 6 litt.*) irio (*lac. 5 litt.*) lenii 15 tacitur (*lac. 6 litt.*) dicta solias 16 tectu (*lac. 2 litt.*) rant aliena referrent et urile 17*sq.* fallendo (*lac. 5 litt.*) quaedam

1 processerint *Dederichs* alienis *AG* 2 itinera *AG* 3 lembis *W2AG* sint *Dederichs* sunt *G* 4 ⟨D⟩uilli certamen *Kell.* uel Caietam *G* uelle⟨ris⟩ c. *O. Hirschfeld* si *AG* 5 flabella laciniis *WAG* sericis *G* insederint foramen *Wm2AG* 6 sunt *WAG* 7 Cimmerios *G* 8 uentitant *G* ut dictitant *EA* 9 solutis *Lips.* politas *Pet.* ambigua *Val.* arbitra *G* 10 una portantur sufficientes *G* uni *Nov.* induendos *A* iuuandos *G* 11 inuolutus *G* 12 humoribus *G* tradidit *Cl. c. c.* tradiderat *G* tradat *EA* digitis abiit *Cl.* d. ut metatis *G* d. ut m⟨a⟩ctatis *Val.* d. oneratis *Hemsterhus.* d. umectatis *Gron. pat. qui ut Ern. haec ut gloss. sequestr.* segmentatis *Pet.* d. ut me⟨n⟩titis *Hermann* d. ut gem⟨m⟩atis *Binsfeld* d. ut metatus *Momms.* d. ut ⟨castris⟩ metatis *Nov.* abit *G* re⟨d⟩it *Val. Hermann* re⟨nid⟩et *Binsfeld* 13 enim — 17 fallendo *om. G* si qui u⟨et⟩us in ⟨con⟩mil⟨itio⟩ *Her.*, *qui* ⟨Horum⟩ de numero *scr.* siquis e militia *Val.* recens *Val.* 14 ⟨fue⟩rit in ⟨otium⟩ *Her.* abierit in larem *Val.* aut *uulgo* ut aeui prouecti, sub *Her.* aeui prouectus *Val.* 14*sq.* silentiis *Eyss.* (*cf. Sol. 1, 6*) 15 taciturni audiant dicta solus *Val.* 16 textui narrans *Her.* tectus *Val.* referens *Val.* et utile *A* erudite *Her.*

21. Quidam ex his (licet rari) aleatorum uocabulum declinantes, ideoque se cupientes appellari t . . . . s: inter quos tantum differt quantum inter fures et latrones†. hoc tamen fatendum est, quod cum omnes amicitiae Romae tepescant, aleariae solae, quasi gloriosis quaesitae sudoribus, sociales sunt, et adfectus nimii firmitate plena conexae: unde quidam ex his gregibus inueniuntur, ita concordes, ut Quintilios esse existimes fratres. ideoque uidere licet ignobilem artis tesserariae callentem arcana, ut Catonem Porcium ob repulsam praeturae, nec suspectam antea nec speratam, incedere grauitate conposita maestiorem, quod ei in maiore conuiuio uel consessu, proconsularis quidam est antelatus.

22. Subsident aliqui copiosos homines senes aut iuuenes, orbos uel caelibes, aut etiam uxores habentes seu liberos, (nec enim in hoc titulo discrimen aliquod obseruatur,) ad uoluntates condendas, allicientes praestrigiis miris: qui cum supremis iudiciis ordinatis, quaedam reliquerint his quibus morem gerendo testati sunt, ilico pereunt, ut id in-

---

2 appellarit (*lac. 9 litt.*) s inter defert 4 sole 5 soci abssunt et adfecti nimis conixae 6 quit illios 8 portium 9 gratuitate 10 quod *incipit fragm. M* et *MV* maiores *MV* 12 curio sos *MV* 13 caelibos *MV* se *MV* in *om. V* 14 aliquo *MV* tondendas *MV* 15 potest regns *M* (nis *m2*) p. regiis *V* suo remis *MV* quae bant *M* quaebant *V* 16*sq.* inpleris orae fatorem *MV* (imp. *V*)

---

1 quidam *G* 2 appellari *AG* tesserarios *G* t⟨ablista⟩s *Her. c. c.* differt *EAG* 3 fures ⟨est⟩ *Her. c. c.* f. at⟨que⟩ *Nov.* 5 sociales sunt *G* adfect⟨u⟩s nimii *Her.* adfectu nimio *G* connexae *G* 6 Quintilios *Em2A* quis illos *G* 7 existimet *G* 9 grauitate *EAG* 10 ei *G* maiore *Cm2Em2AG* (-res *cett.*) mauros *Y* coniunio *K* concessu *K* consensu *UT* quidem *H* 11 antellatus *T* 12 subsidens *WHT* subrident *A* copiosos *Grut. ex cod. Fauchetii* obos *Tm1* 13 caelibes *FYQHNG* coelibes *A* celibes *KUCWE* celebes *T* etiam *om. U* halentes *Y* se⟨u⟩ liberos *Momms.* siue l. *T* uel l *E* et l. *AG* sine liberis *Wm2HNm2* se l. *cett.* in *G om. cett.* 14 aliquod *QWm2HTNm2AG* aliquot *E* aliquo *cett.* uoluptates *NE* condendas *EG* colendas *Wm2HT* tondendas *cett.* 15 praestrigiis *Löfst.* eos praestigiis *Val.* post regiis *H* eos technis *G* potest regiis *cett.* supremis *G* postremis *Em2A* suo remis *cett.* iuditiis *K* ordinariis *Y* quaedam *Her.* quebant *KUC* quaebant *QN* quaebat *W* quebat *T* quibat *H* quae (que *E*) bona *EA* quae habebant *G* quae ⟨ha⟩bent *Cl.* 15*sq.* relinquerint *T* reliquaerint *KE* 16 iis *N* illico *QTNE* ideo *K* 16*sqq.* ut -id quisquam *om. G* impleri sorte fatorum *Val.* impleris *FKYCQWTNA* in pleris *E* impletis *Uml* orae fatorem *FKYCWN* orare f. *H* craefatorem *Q* que f. *E*

pleri sorte fatorum operiente, nec putes, nec facili potest aegritudo testam .... comitatu est his quisquam.

23. *Alius* cum dignitate (licet *mediocri,*) *cer*uice tumida gradiens, notos antea obliquato contuetur aspectu, ut post captas Syracusas existimes reuerti Marcellum.

24. Multi apud eos negantes esse superas potestates in caelo, nec in publicum prodeunt nec prandent nec lauari arbitrantur se cautius posse, antequam ephemeride scrupulose sciscitata didicerint, ubi sit uerbi gratia signum Mercurii, uel quotam cancri sideris partem polum discurrens optineat luna.

25. Alius si creditorem suum flagitare molestius aduerterit debitum, ad aurigam confugit, audentem omnia praelicenter, eumque ut ueneficum curat urgeri: unde non nisi reddita cautione, dispendioque

---

1 puteos *MV* 2 testam (*lac. 13 litt. M 20 V*) comitatum *MV* 2*sq.* quistuam (*lac. 9 litt. M 16 V*) cum *MV* 3 licet (*lac. 12 litt.*) uicet umida gradies *MV* 4 antira aliquato *MV* 5 reuertimus marcellum *MV* 7 publico *MV* lauariari *MV* 8 efemeri descrupulosae *M* e. descrupilosae *V* 9 cancro *MV* 10 optinent *MV* 11 aliud *MV* flagitarem lestiuo *MV* 13 beneficum curatur geri *MV*

---

1 fatorum *Tm1* operante . . . nec facile possit . . . testari *Pet.* operientem *YTm1 del. Nov.* [nec] putes *Eyss.* puteos *F et cett.* facile *Fm1* egritudo *KYUTE* 2 testamentum *E* testament *A* testam *cett.* *lac. 16 litt. E 18 CTN 23 FYW 25 U 28 K 33 H 35 Q 8 A* ⟨nec funus⟩ *Pet.* comitatu *A* -tum *cett.* -tur *Pet.* ⟨si accitus in⟩ comitatum est ⟨ex⟩ his quisquam cum *Her.* quisquam *A* qui *E* quistuam *cett.* 3 alius *G lac. 12 litt. N 13 E 14 Y 15 C 16 F 18 W 20 KT 21 QH 23 U 10 A* mediocri, ceruice *Val.* c. *G* (*lac. 11 NA 6 E 13 Q 14 FT 15 KYCW 18 H 24 U*) uice *cett.* (uite *T*) tumida *Nm2Em2AG* -t humida *CQTNm1Em1* -t umida *cett.* gradiens *AG* gradios *U* gradus *T* gradies *cett.* 4 antea *G* ancira *T* antira *cett.* obliquato *AG* aliquanto *FKYUCQWHTNm2E* affectu *A* 4*sq.* aexistimes *Y om. E* 5 reuerti *Nov.* reuertisse *Wm2HTE* reuertisse M. *Nm2* reuerti M. *G* reuertimus *cett.* 6 negant *G* posteates *Wm1* postes *T* celo *KUT* coelo *A* haec *Tm2* 7 publicum *C. F W. M.* -ca *U* -co *cett.* prodiunt *T* lauari *Cm2Wm2HTNm2AG* lauantur *E* lauariari *cett.* 8 ephemeride scrupulose *UHNm2AG* (-osius *Nm1*) e. scrupulosae *FKQWT* ephemerides crupulosae *Y* ephemerides scrupulosae *C* effemeride scrupulose *E* didicerent *T* 9 mercarii *Ym1* cancri *CEAG* carcro *Y* cancro *cett.* syderis *CH* 10 optineat *N* obtineat *CAG* obtinent *YU* optinet *Km2Wm2E* obtinet *HT* optinent *cett.* 11 alius *EAG* aliud *cett.* flagitare molestius *G* flagitaret estiuo *Wm2TNm2* flagitaret aestiuo *H* flagitarem lectiuo *E* flagitare illectiuo *A* flagitarem lestiuo *cett.* 12 ⟨c⟩ausi⟨di⟩cum *Corn.* audientem *T* omina *T* prelicenter *K* praedicenter *YQ* predicentur *U* 12*sq.* ut beneficum *om. E* 13 ueneficum *TG* ben- *cett.* curat urgeri *HAG* curatur geri *cett.*

adflictus graui discedit. et additur huic, debitorem uoluntarium includit ut proprium, nec ante eius professionem absoluit.

26. Parte alia uxor, ut prouerbium loquitur uetus, eandem incudem diu noctuque tundendo, maritum testari conpellit, hocque idem ut faciat uxor, urget maritus instanter: et periti iuris altrinsecus adsciscuntur, unus in cubiculo alter eius aemulus in triclinio, repugnantia trac*ta*turi: isdemque subseruntur genitalium fatorum interpretes controuersi, hinc praefecturas profusius largientes, et sepulturas diuitum matronarum; inde ad exequias uirorum iam aduentantes necessaria parari oportere iubentes: et testatura ...... ancillas suapte natura pallidior, spiritu pridie consumpto defuncta ...... † umrom atque, ut Tullius ait: 'nec

---

2 negante *MV* (*corr. Mm2*) profectionem *MV* 3 eadem *MV* 4 tundenda *MV* 6 tracturi *MV* 7 extoruith (*lac. 4 litt. M 7 V*) terpraeter *MV* 8 praefectus pas profusus *MV* matroniarum *MV* 9 exaequias *MV* fama *MV* 10 inuentes *MV* *lac. 4 litt. M 11 V* capte *MV* pallidi (*lac. in fin. vs. M*) aspirati *MV* 11 consumpta *V* (*lac. 9 litt. M 15 V*) um romaque *MV* millius *MV*

---

1 afflictus *CQHTNEA* discendit *Wm1* -cludit *man. rec. in ras., K* includi *Momms.* 2 nec ante *G* negante *cett.* professionem *Val.* proiectionem absolui *Momms.* 3 in parte *Her.* (in *ex* -t) uaetus *T* eandem *G* incudes *Wm2HTNm2* incude *EA* 4 die *T* tundendo *AG* -da *cett.* compellit *FKYUCQWHTNEAG* hoque *Fm1* hoc quidem *E* 5 assciscuntur *T* asciscuntur *HNEm2A* ascinscuntur *Em1* 6 cubili *H* alterius *NE* emulus *UTNE* trelinio *Wm1T* triclino *Y* re- *om. E* repugnatia *G* tractaturi *EAG* tracturi *cett.* 7 iisdemque *CHNAG* fatorum interpretes *Her.* extorruith -terprete *E* (*sic*) extorruidith (*lac. 2 litt.*) terprete *U* extornith (*7*) terpraeter *Y* extorruit h (*10*) terpreter *N* excenith (*11*) terpraeter *Wm2T* excenith (*12*) terpreter *H* extoriuth (*6*) terpraeter *C* extorinth (*12*) terpraeter *K* exteruit. hinc .... interpretes *A* extorum i. *G* astrorum i. *Corn.* extorum⟨que⟩ i. *Momms.* 8 praefecturas *G* profectus *U* praefectus pas *cett.* pars *man. rec. in lac. K* profusius *Cm2EAG* profusus *FKYTUQWHTN* *lac. 8 litt. post* pas, *A* matronarum *CWm2HTNEAG* matroniarum *cett.* 9 exequias *FKYUQWHTNEAG* iam adu. *Nov.* foeminas inuitantes *G* iam⟨iam⟩ a. *Val.* senum a. *Harmon* ⟨in⟩signium a. *Cl.* necesaria *U* necessaria—testatura *in ras. K* 10 iubentes *Gdt.* inuenies *U* uiuentes *H* innuentes *AG* inuentes *cett.* et test. — 11 ait *om. G* *lac. 5 litt. EA* 10 *QN 14 K 20 T 21 YUCWH* capte natura *in ras. K* testatur ancilla *Her.* ancilla suapte *A* ancillas cate *NE* a. capte *cett.* pallidior, spiritu *Her.* pallidi *cett.* haspirati *H* asp- *cett.* 11 pridie *om. T* consumpta *omnes lac. 3 litt. post* consumpta *N* defucta *N* desuncta *Y* *lac. 8 litt. N 16 YE 19 UCF 21 W 24 KH 28 Q 31 T 7 A* um *om. TE* a⟨t⟩que *Her.* Tullius *Cm2Nm2EAG* miluis *T* millius *cett.*

in *re*bus humanis quicquam bon*um* norunt nisi quod fructuosum sit: amicos tamquam pecudes eos potissimum diligunt, ex quibus se sperant maximum fructum esse capturos'.

27. Cumque mutuum illi quid petunt, soccos ut Miconas uidebis et Lachetas: cum adiguntur ut reddant, ita coturnatos et turgidos, ut Heraclidas illos Cresfonten et Temenum putes. hactenus de senatu.

28. Nunc ad otiosam plebem ueniamus et desidem. in qua nitent ut nominibus cultis, quidam calceorum expertes, ut Messores Statarii Semicupae et Serapini, et Cicymbricus cum Gluturino et Trulla, et Lucanicus cum Porclaca et Salsula, similesque innumeri. 29. hi omne quod uiuunt, uino et tesseris inpendunt et lustris, et uoluptatibus et spectaculis: eisque templum et habitaculum et contio et cupitorum spes omnis, Circus est maximus: et uidere licet per fora et conpita et plateas et conuenticula, circulos multos collectos, in se controuersis iurgiis

---

1 bus *MV* bos (*lac. in fin. vs. 2 litt. M*) nouunt *MV* 4 et micaunas *MV* 5 adiunguntur *MV* tungidos *V* 6 illes *MV* cresfontem *V* 7 defidem *MV* 8 et *post* cultis *add. V* cimessores *MV* 9 semicupa *MV* serapim *MV* et contrulla *V* 9*sq.* lucunucus *MV* 10 pordaca *V* similisque *MV* omnes *MV* 11 uiuunt *ex* habent (?) *M, ex* hibunt *Vm2* teseris *MV* 11 -lupt. — 475, 4 quem *non exstant in M 7 vss. ereptis* 11 uolupti[b]us 12 copitorum 13 omnes circum

---

1 in rebus *QEAG* imbus *Yml WHTN* inbus *cett.* hamanis *WH* bonum *G iam in mg. M* hos *EA* bos *cett. post* bos *nulla lac. in V et cett.* norunt *EAG* nouunt *cett.* quid? quod? *W* quid *T* sic *G* 2 tanquam *FKYUCQHTNEAG* diligant *KUmlQml* se *om. T* 4 qui *FmlT* paetunt *T* socc⟨at⟩os ut *C.F.W.M.* Miconas *Val.* Miciones *G* 5 adiungunguntur *H* adiungitur *T* adiguntur *AG* redant *T* credant *E* conturnatos *T* cotunatos *C* cothurnatos *NAG* turgidos *Wm2HTNEAG* tungidos *cett.* et *T* 6 illos *Y(?) Wm2HTNEAG* illes *cett.* Cresfontem *EA* Cresphontem *FYm2UCWTNG* cresphontes *Yml* cres-hontem *K* thesiphontem *H* tresphontem *Q* themenum *H* 7 ociosam *KUTNE* desidem *omnes* 8 ut nom. *Val.* et n. *AG* ut in hominibus *E* ut numinibus *H* ⟨in⟩clutis *C.F.W.M.* et *ante* quidam *add. FKYUCQWHTNEA del. G Val.* ut Messores *Her.* Cimess- *cett.* statuarii *E* 9 Semicupae *G* -pa *cett.* Serapini *TG* serapin *N* serapim *cett.* cimbricus *Wm2T* ambricus *H* Sisymbricus *Her.* glutarino *U* gluturio *T* contrulla *FKYUCWHTN* cum trulla *EA* 9*sq.* Lucanicus *G* lucumicus *U* bacunucus *T* Lucunculus (?) *Her.* 10 Porclaca *rest. Nissen* Pordaca *omnes* similesque *Cm2NEAG* -lisque *cett.* hi omne *G* homines *NE* hii omnes *T* hi omnes *cett.* 11 quot *T* tesseris *CHNEAG* thesseris *T* teseris *cett.* impedunt *T* impendunt *cett.* uoluptatibus *EAG* 12 cupitorum *Val.* compitorium *EA om. G* 13 omnis *G* Circus *EAG*

ferri, aliis aliud (ut fit) defendentibus. 30. inter quos hi qui ad satietatem uixerunt, potiores auctoritate longaeua, per canos et rugas clamitant saepe, rem publicam stare non posse, si futura concertatione, quem quisque uindicat, carceribus non exiluerit prin*ceps*, *et* inominalibus equis, parum cohaerenter circumflexerit metam. 31. et ubi neglegentiae tanta est caries, exoptato die equestrium ludorum inluciscente, nondum solis puro iubare, fusius omnes festinant praecipites, ut uelocitate currus ipsos anteeant certaturos: super quorum euentu discissis uotorum studiis anxii, plurimi agunt peruigiles noctes.

32. Vnde si ad theatralem uentum fuerit uilitatem, artifices scaenarii per sibilos exploduntur, siqui sibi aere humiliorem non conciliauerit plebem. qui si defuerit strepitus, ad imitationem Tauricae gentis, peregrinos uociferantur pelli debere, quorum subsidiis semper nisi sunt ac steterunt, et taetris uocibus et absurdis; quae longe abhorrent

---

1 alii aliud defit 1*sq.* sacietatem 2 longeua 2*sq.* ianos et rogant uel amittant 4 prin (*lac. 13 litt.*) nominabilis (l *ex* s, *V*) aequis *MV* 5 coherce (*lac. 10 litt. M 18 V*) er circumelexerit *MV* 7 iuuaret fusius *MV* curros *MV* 8 anteeaint *M* anteea in *V* discissis *ex* discisses *M* discissi *V* 10*sq.* scenarii *MV* 11 exploruntur *V* 12 sui si *MV* 14 tetris *MV*

---

1 aliis *EAG* ut fit *AG* 2 canos *Val.* rugas *Val.* fora *G* Eponam *Gdt.* 2*sq.* clamitant *G* 4 uindicant *Wm1A* 4*sq.* princeps et (*reliquis omissis*) circumflexerit *G* *post* prin *lac. 10 litt. CA 11 E 12 YN 13 WT 14 FU 17 KH sine lac. Q;* prim⟨us aut⟩ *Her.* inominalibus *Harmon* nominalibus *K* funalibus *Val.* nominabilis *cett.* 4*sq.* abominabilis equus *Her.* 5 equis *FKYUCQWHTEA* cohaerenter *Val.* cohercere *K* choherce *E* coerce *NA* (*lac. 13 litt. N 15 EA 20 T 24 KW 25 YQ 27 U 28 FH*) er; er *om. E*: et *TA* circumflexerit *G* circumelegerit *Nm2A* circumelexerit *cett.* (exercitum e. *Q*) 5*sq.* et ubi—caries *om. G* neglegentie *U* negligentiae *KCHTNEA* 6 tanti *Y* exoptando *T* aequestrium *H* equaestrium *N* inlucescente *FKYUWTEG* illucescente *CQHNA* nam dum *T* 7 solitis *Nm2* sole *H* iubare *Vm3FKYUCQWHTNEm2AG*: lunare *et* lumine *Em1* fusius *NEAG* effusius *YCQHT* efusius *FK* efuxius *W* effusus *U* precipites *KUE* currus *Cm2HNEAG* curros *cett.* 8 anteeant certaturos *Wm2HNG* ante erant caertaturos *T* anteea incertaturos *FKYUCQWm1* antea incerta ituros *E* antea in certamen ituros *A* discissis *Nm2G* discissi *FKYUCQWHTEA* ueterum *U* 10 artificis *Wm2HT* 10*sq.* scaenarii *TA* scenales *E* scenarii *cett.* 11 sibulos *T* sybilos *Q* exploduntur *NAG* exploraritur *Fm1* explorantur *Fm2KYUCQWHTE* si qui sibi *FYUCm1QWHT* si quis sibi *Cm2NEAG* ere *T* aura mobiliorem *Corn.* 12 qui si *uulgo* cui si *G* sui si *cett.* def⟨er⟩uerit *Corn.* ad dimicationem *E* taurice *U* thaurice *E* 13 nixi *Cm2HNE* 14 que *UE* adhorrerent *T*

a studiis et uoluntate ueteris illius plebis, cuius multa facete dicta memoria loquitur et uenuste. 33. sed enim nunc repertum est pro sonitu laudum inpensiore, per applicatos homines ad plaudendum, ut in omni spectaculo exodiario uenatori aurigae et histrionum generi omni, et iudicibus celsis, itidemque minoribus, nec non etiam matronis, clametur adsidue: 'per te illi discant'; quid autem debeat disci, nemo sufficit explanare.

34. In his plerique distentioribus saginis addicti, praeeunte nidoris indagine, acutisque uocibus feminarum, a galliciniis ipsis in modum pauorum ieiunitate clangentium, humum summis pedum unguibus contingentes, aulis adsistunt, digitos praerodentes, dum patinae deferuescent: alii nauseam horridae carnis, dum excoquetur, intentius despectantes, ut discissarum pecudum exta rimari cum anatomicis Democritum putes, docentem quibus modis posteritas mederi doloribus possit internis.

35. Sit satis interim haec digessisse super rebus urbanis. nunc redeamus ad cetera, quae per prouincias agitauere multiplices casus.

---

1 plebes *V* facese *M* faces e- *V* 2 uenustas id *MV* 3 aplicatos *M* hominis auloquendum et *MV* 4 genere *MV* 4*sq.* iudicibus—11 di *non exstant in M, 7 vss. ereptis* 5 ne[c] (*fu.* n) 6 obsidie ille 8*sq.* niuoris inlagine 10 hiennitare 11 digitis (gitis *M*) praerudentes (*ex* -rund- *M*?) *MV* patine (pati ne- *V*) *MV* 12 excoquitur *MV* 13 disciscorum *MV* 14 mo[d]is *V* dolori *V* 15 renis *MV*

---

1 ab *H* plebis *UCm2Wm2HTNEAG* plebes *FKCm1QWm1* facete dicta *AG* pacis edicta *Nm2* faces edicta *cett.; an* facete ⟨e⟩dicta ? *Cl. c. c.* 2 uenuste *Nov.* uenusta *G* uetustas *NA* uenustas *cett.* sed *Eyss.* id *rest. C. F. W. M.* perpetuum *H* 3 impensiore *omnes* applicato *U* -tos *cett.* hominis *UWm1Nm1* -nes *cett.* ad ⟨p⟩laudendum *Nov.* ad loquendum *QWm2HTNm2EAG* (-quaen- *NE*) cui loquendum *Y* ad plodendum *C. F. W. M.* auloquendum *cett.* ut et *cett.* 4 exordiario *YCWHT* aurige *FKYUW* hystrionum *KH* generi *Nm2G* genere *cett.* a (*pro* et) *Günther* 6 assidue *EAG* illi discant *Cl.* ille discat *G* 8 nidoris *Wm2AG* 9 indagine *EAG* 9*sq.* pauorum *rest. Her.* pauonum *A* 10 ieiunitate *Haupt* inanitate *G* 11 digitos *AG* digitis *cett.* praerodentes *AG* pretrudentes *E* prerudentes *KUCTN* praeru- *cett.* patinae *CHNEAG* derfernescent *T* deferuescunt *EAG* 12 aliam *T* horride *U* torridae *Btl.* horrendam *Corn.* excoquetur *Cl. c. c.* exquoquitur *T* excoquitur *cett.* dispectantes *T Pet.* 13 discissarum *EAG* discisorum *N* discisorum *cett.* extra *T* anatonicis *YCm1* anatonitis *T* anatoniticis *Wm1* anatoniicis *Wm2H* 13*sq.* docentem *om. N* 14 doloribus *Wm2HTNEAG* dolori *FKYUCQWm1* interrim *Wm1* 15 hec *U* diggessisse *E* rebus *QWm2HTNEAG* ennis *U* renis *cett.* 16 caetera *KCHTNAG* que *UE* prouintias *K* exagitauere *K* causas *U*

5. 1. Erupit Augustis ter consulibus Saxonum multitudo, et Oceani 370
difficultatibus permeatis, Romanum limitem gradu petebat intento, saepe nostrorum funeribus pasta: cuius eruptionis primae procellam, Nannenus sustinuit comes, regionibus isdem adpositus, dux diuturno bellorum labore conpertus. 2. sed tunc ad mortem destinatae plebi congressus, cum milites quosdam ruisse, et se uulneratum, inparem fore certaminibus aduerteret crebris, docto imperatore quid agi deberet, id est adeptus, ut peditum magister Seuerus, opitulatum rebus dubiis adueniret. 3. qui ducens militem rei sufficientem, cum uenisset ad loca, discriminatis ordinibus, *su*per*bos* barbaros ante conluct*at*ionem, adeo terruit et turbauit, ut nec controuersas opponerent manus, set signorum aquilarumque fulgore praestricti, uenialem poscerent pacem. 4. diuque uariatis consiliis, cum id rei publicae conducere uideretur, pactis indutiis, et datis ex condicione proposita iuuenibus multis, habilibus ad militiam, discedere permissi sunt Saxones, sine inpedimento, unde uenerant reuersuri. 5. quibus omni iam formidine uacuis, reditumque parantibus, occulte pedites missi, insidias in abdita quadam ualle struxerunt, unde praetereuntes adgredi negotio poterant leui. set longe secus accidit quam sperabatur. 6. sonitu enim aduentantium perciti, exsiluere quidam intempestiue, uisique subito, dum se firmare festinant, ululantibus lugubre barbaris, uertuntur in pedes. stetere tamen mox conglobati,

---

2 permea (*in fin. vs. del. m2*) permeatis *V* militem *MV* inuento *V* 4 dum *MV* 4*sq.* laborem bellorem labore *MV* 5 morte destinate *MV* congressis *MV* 6 cum *ex* con *M* 8 oppitulatum *V* dubiis ad *desinit fragm. M* 10 ordinibus per barbaros conluctionem 11 sit 11*sq.* aquilorum qui 12 pascerent 13 ad inductiis 16 omnia uacuisse 18 leuis et 20 intempestiuae

---

1 augustus *T* occcani *UCHTE* 2 limitem *Um2G* militem *cett.* glatio *Em2* intento *G* inuento *FKYCQWm1A* inuenta *Nm2* et uento *HT* cruento *Wm2E* sepe *UHE* 3 postea *T* parta uictoria *E* eruptionibus *Um1* prime *KUTE* nannemus *T* nanneius *N* nanneus *E* 4 substinuit *UHT* iisdem *CHNEAG* hisdem *Q* appositus *QTm2NEA* appositis *CHTm1* dux *Val. om. G* dum *cett.* 5 bellorum labore *NAG* labore bellorum *E* bello rem laborem *T* laborem bellorem labore *cett.* compertus *F et cett.* mortem *CQTNEAG* -te *cett.* destinatae *FKYUCQWHTNAG* plebis *Fm1YUCm1WHT* congressus *YUNm2EAG* -sis *cett.* 6 cum milite *C* commilites *T* imparem *FKYUCQWHTNAG* 10 ordinibus ⟨su⟩per⟨bos⟩ barbaros *Cl.* ordinibus barbaros *G* ordinibus fer⟨os⟩ barbaros *Pet.* conluctationem *Em2AG* 11 sed *EAG* 11*sq.* aquilarumque *EAG* 12 poscerent *EAG* 13 id *EAG* indutiis *EAG* 16 omni *Wm2AG* uacuis *Wm2G* 18 leui sed *EAG*

370 extremaque sorte uires (licet non integras) suggerente, confligere cogebantur, multaque caede perculsi, concidissent nullo relicto, ni catafractorum equitum cuneus, ad inferendum periculum transeuntibus barbaris, ex alio latere prope diuortium itineris, pari modo locatus, clamore percitus tristi, agiliter subuenisset. 7. exin concursum infestius, firmatisque pectoribus, hinc inde incumbentes Romani, clausos hostes eductis gladiis obtruncabant: nec quisquam eorum genitales reuisere potuit lares, ne uno quidem caedibus concorporalium superesse permisso. ac licet iustus quidam arbiter rerum, factum incusabit perfidum et deforme, pensato tamen negotio, non feret indigne, manum latronum exitialem tandem copia data co*nsum*ptam.

369 sq. 8. Post haec ita prospere consummata, Valentinianus uersando sententias multiformes, anxia sollicitudine stringebatur, reputans multa et circumspiciens, quibus commentis Alamannorum et Macriani regis frangeret fastus, sine fine uel modo rem Romanam inrequietis motibus confundentis. 9. inmanis enim natio iam inde ab incunabulis primis, uarietate casuum inminuta, ita saepius aduliscit, ut fuisse longis saeculis aestimetur intacta. seditque consilia alia post alia imperatori probanti, Burgundios in eorum excit*ari* perniciem, bellicosos et *p*ubi*s* inmensae uiribus afluentes, ideoque metuendos finitimis uniuersis. 10. scribebatque frequenter ad eorum reges per taciturnos quosdam et fidos, ut isdem tempore praestituto superuenirent, pollicitus ipse quoque, transito cum Romanis agminibus Rheno, occurrere pauidis, pondus armorum uitantibus insperatum.

---

1 exstremaque 2 concedissent 2 *sq.* catafracitorum 4 iteneris pri 7 reuissere 9 deformae 10 ferret 11 coria coptam 12 reconsumata 13 stringebantur 15 romanem 16 confundentes inmanes uinculo nabilis 17 aduliscis longius 18 concilio alio 19 probantibus urguendi os excita ubi 20 metuendo 21 scribebat quae frequen&r

---

2 concidissent *EAG* 2 *sq.* catafractorum *EAG* 4 pari *AG* 7 reuisere *EAG* ⟨ut⟩ perf. *Günther* 10 feret *EAG* 11 copia *EA* coria *WG* co⟨nsum⟩ptam *C.F.W.M.* captam *EA* comptam *G* deletam *Nov.* 12 consummata *WG* 13 stringebatur *EAG* 15 Romanam *EAG* 16 confundentis *Pet.* immanis *EAG* incunabulis *EAG* 17 adulescit *EAG* longis *Wm2AG* 18 consilia *G* consilio *uulgo an* consilium? *Cl.* (*cf. 19, 7, 6*) alia *AG* 19 Burgundios *AG* excitari *G* ⟨p⟩ubi⟨s⟩ *Val.* turbae *G* urbis *A* 20 affluentes *EAG* metuendos *AG* 21 scribebatque frequenter *EAG* 23 agminibus Romanis *tr. G*

11. Gratanter ratione gemina principis acceptae sunt litterae: 369 sq. prima quod iam inde *a* temporibus priscis, subolem se esse Romanam, Burgundii sciunt, dein quod salinarum finiumque causa Alamannis saepe iurgabant. *et* cateruas misere lectissimas, quae antequam miles congregaretur in unum, ad usque ripas Rheni progressae, imperatore ad exstruenda munimenta districto, terrori nostris fuere uel maximo. 12. igitur paulisper morati, cum neque Valentinianus (ut spoponderat) die praedicto uenisset, nec promissorum aliquid aduerterent factum, ad comitatum misere legatos, poscentes adminicula sibi dari, redituris ad sua, ne nuda hostibus exponerent terga. 13. quod ubi negari per ambages sentirent et moras, maesti exinde discesserunt et indignati. hocque conperto, reges ut ludibrio habiti, saeuientes, captiuis omnibus interfectis, genitales repetunt terras.

14. Apud hos generali nomine rex appellatur Hendinos, et ritu ueteri potestate deposita remouetur, si sub eo fortuna titubauerit belli, uel segetum copiam negauerit terra, ut solent Aegyptii casus eius

---

1 rationale accepte 2 a *om.* 3 finumque alamannis *incipit fragm. M* 4 et *om. MV* 4 *sq.* congregarentur *V* 5 imperator *MV* 6 extruenda *M* truenda *V* destricto *MV* 6 *sq.* igitur *bis MV*; *corr. Vm2* 7 diae *V* 9 clari *V* pedituris *MV* re *V* 12 ludibria *V* omnibus *ex* ominibus *V* 12 *sq.* reppetunt *ex* reppitunt *V* 14 ős *V* res *M* rês *V* appellatum *M* apellatum *V* 15 si *om. V* 16 ter flaui *MV*

---

1 ratione *EAG* 2 a *add. C.F.W.M.* 3 finiumque *EAG* Alemannis *NG* sepe *UE* 4 et *add. A plura intercidisse censet Her.* que *U* milites *Fm2KYUCQWHT* 4 *sq.* congregarentur *FKYUCQWHT* 5 Reni *G* progressi *T* progresse *UE* imperatore *Nm2EG* -tori *Wm2HT* -torem *A* -tor *cett.* 5 *sq.* ad exstruenda *G* ad truenda *FKm1YUCQW* ad tuenda *Km2* ad struenda *Wm2HTN* ad trudenda *EA* 6 minimenta *Ym1* districto *Nm2G* destr- *cett.* 7 moram *Y* neque *ex* que, *Km2* sponderat *T* 7 *sq.* predicto *U* 8 neque *T* aderterent *Km1* aduerteret *E* concitatum *Cm1* concitandum *U* 9 redituris *FKYUCQWHNGE* petituris *A* reddituris *T* peditum *E* peditum re sua hostibus nuda apponerent terga *E* ne *Um2Cm2Wm2HTNAG* re *FKYUm1Cm1QWm1* 11 moesti *FKYCQWHNEA* mesti *UT* necti G inde *Nm1* et *om. G* comperto *FKYUCQWHTEAG* ludibrio *Cm2Wm2HTNAG* ludibria *FKYUCm1QWm1E* 12 saeuitates *Y* seuientes *UHTE* 14 apud hos *QWm2HTEAG* apud os *FKYUCWm1N* (ōs *N*) generalis *Y* rex *Cm2G* res *cett.; om. E* appelatur *HTG* -tum *cett.* hendiuos *Ym1* 15 potate *N* disposita *T* si *G om. cett.* titubante *Y* 16 uel *om. U* terra ut *Val.* terra quemadmodum *G* perflaui *Em2* terflaui *cett.* (flani *Km1*) aegiptii *Ym1T* egiptii *UE*

modi suis adsignare rectoribus. nam sacerdos apud Burgundios omnium maximus uocatur Sinistus, et est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis, ut reges.

370 15. Per hanc occasionem inpendio tempestiuam, Alamannos gentis ante dictae metu dispersos, adgressus per Raetias Theodosius (ea tempestate magister equitum) pluribus caesis, quoscumque cepit ad Italiam iussu principis misit, ubi fertilibus pagis acceptis, iam tributarii circumcolunt Padum.

363 sqq. **6.** 1. Hinc (tamquam in orbem migrantes alium) ad Tripoleos Africanae prouinciae ueniamus aerumnas, quas (ut arbitror) Iustitia quoque ipsa defleuit, quae unde instar exarsere flammarum, textus aperiet absolutus. 2. Austoriani his contermini partibus barbari, in discursus semper expediti ueloces, uiuereque adsueti rapinis et caedibus, paulisper pacati, *ad* genuinos turbines reuoluti sunt, hanc causam praetendentes ut seriam. 3. Stachao quidam nomine popularis eorum, ut in otio nostra peragrando licentius, agebat quaedam uetita legibus, inter quae

---

1 modum uis *MV* 2 maximos *V* 5 retias *MV* (*ex* petias *M*) 6 aequitum *MV* 7 pacis *MV* 11 instra *V* teatus *V* 12 austuriani *MV* partibus *ex* bartibus *M* 14 ad *om.* *MV* hac *MV* 15 ouo *MV* 16 quae dum *V* que *MV*

---

1 modi *Em2AG* nondum *T* modum *cett.* suis *Val.* ius *KYUEWTNEA* omnis *Harmon* *om.* *G* uis *cett.* signare *Km1* assignare *Km2QHTEA* burgundos *N* 2 maximos *FYUCm1QWm1* 4 occaxionem *K* impendio *FKYUCQWHTNEAG* Alemannos *G* gente *T* genus *U* 5 antedicte *U* dispersus *N* disperos *Wm1* agressus *Wm1* aggraessus *H* aggressus *FKYUCQWm2TNAG* rethias *T* Rhetias *KEA* theodoxius *K* 6 equitum *UCWTAG* cesis *KUH* quoscunque *UQHTG* coepit *FKYCWH* caepit *TN* ytaliam *T* 7 ut *Km1* pagis *Hm2EA* agris *G* campis *Cm2* pacis *cett.* accaeptis *T* 7 *sq.* circuncolunt *Y* 9 hic *U* huic *WHT* tanquam *FKYUCQHEAG* tripolios *T* 10 africane *U* affricane *T* aphricanae *N* prouincie *UE* prouintiae *K* erumnas *UCHT* iusticia *K* 11 deflente *Em1* que *UHE* instar *Wm2HTNG* instrumenta *EA* instra *FKYUCQWm1* flamarum *Q* textus *Wm2HTNEG* teatus *FKYUQWm1* reatus *C* aperiret *U* 12 austuriam *T* austriani *Q* 13 sper *N* expedit *U* assueti *CHTEA* caelibus *Wm1* cedibus *KUWm2E* 14 ad *post* pacati *add.* *Her.* (*cf.* *24, 3, 6*); in *add.* *AG* geminos *T* hanc *omnes* pretendentes *HEA* pretedentes *K* preterientes *U* 15 seriani *T* sercam *K* stacho *H* schathao *T* nominem *K* ut in otio *Val.* uti nuno *Ym1* uere nouo *A* uti nouo *cett.* *om.* *G* 16 peragrande *Y* quaedam *AG* quae dum *FKYCQWHTN* que dum *UE* inter quae *AG*

illud potius eminebat, quod prouinciam omni fallaciarum uia prodere 363 sqq. conabatur, ut indicia docuere uerissima: quocirca supplicio flammarum absumptus est.

4. Huius necem ulcisci, ut propinqui damnatique iniuste causantes, ferarum similes rabie concitarum, exsiluere sedibus suis, Iouiano etiam tum imperante, ueritique prope Leptim accedere, ciuitatem muris et populo ualidam, suburbano eius uberrimo insidere per triduum, mactatisque agrestibus, quos inopinus hebetauerat pauor, uel confugere coegerat ad speluncas, incensa supellectili multa, quae uehi non poterat, referti rapinis reuerterunt ingentibus, trahentes captiuum Siluam quoque, casu cum caritatibus in agro inuentum, ordinis sui primatem.

5. Hac subita clade Leptitani perterriti, ante incrementa malorum, quae intentabat barbaricus tumor, praesidium inplorauere Romani, comitis per Africam recens prouecti. qui cum uenisset, militaris copias ducens, ferreque opem rebus rogaretur adflictis, non nisi abundanti

---

1 petius *MV* prouinciatu *MV* 5 feraraim *V* 6 uaeritique *MV* accidere *MV* 7 *sq.* actatisque *MV* 8 habitauerat *MV* 9 incensas suppellectili *MV* que *MV* recerti *ex* reuerti *M*; reuerti *V* 10 inuerterunt *MV* 10 *sq.* casuum seritatibus *MV* 12 incriminenta *MV* 13 que *MV* 15 duces *MV* (*corr. M*) nisi abun *desinit fragm. M*

---

1 potuissem eminebat *Km1* potius *FKm2YUCQWHTNm2G* peius *EA* prouinciam *Cm2Wm2HTNAG* prouinciam tu *Wm1* prouinciam cum *E* prouintiatu *K* prouinciatu *cett.* fallatiarum *K* 2 inditia *FUCWHTE* que circa *U* fllamarum *H* 3 absuptus *CT* assumptus *H* 4 ulcissci *T* dannati *E* 5 ferarum *Um2QNEAG* feraraim *FKYUm1Wm1* ferina *Wm2HT* rabiae *T* concitatarum *N* exiluere *FKYUCQWHTNEA* 6 aetiam *E om. T* uentique *U* leptum *Hm1* accedere *CWm2HTNAG* accidere *cett.* 7 suburbanum *Nm1* eis *Y* uberrimo *om. E*: uberino *T* 7 *sq.* mactatisque *Wm2HTNm2G* uastatisque *E* actatisque *cett.* 8 hebetauerat *Cm2Wm2HEAG* haebetauerat *N* habitauerat *cett.* cogerat *H* 9 incensa *CWm2HTNEAG* -sas *cett.* supellectili *KYCWHNEAG* supp- *cett.* quae *CWm2TNEAG* poterant *T* referti *Val.* reuerti *FKUCQWHTN* reuersi *EA* aucti *G* 10 reuerterunt *G* inuert- *cett.* trahentes trahentes *E* siluani *TE* que (*pro* quoque) *N* 11 cum caritatibus *Val.* um seritatibus *cett.* (feri- *HEA* seritantibus *T*); *om. G* 12 huc *Fm1Y* lepitani *Hm1* lepticam *T* peteriti *Hm2* incrimenta *Cm1* incrementa *Cm2HTNEAG* incriminenta *cett.* malorumque malorum *Km1*: *del. prim.* malorum, *m2* 13 quae *CWm2HTNEAG* incentabat *U* intemptabat *E* intendebat *HT* presidium *KU* imploraüere *FKYUCWHTNEAG* 14 africam *T* aphricam *N* profecti *T* militares *Cm2AG* 15 ducens *CWm2TEAG* duces *FKYQWm1N* rebus *om. N* afflictis *CHTNEA* habundanti *H*

363 sqq. commeatu adgesto, et camelorum quattuor milibus apparatis, castra firmabat esse moturum. 6. hocque responso, miserandis ciuibus stupefactis, atque negantibus, sufficere se posse post uastationes et incendia ita enormibus instrumentis remedia quaerere damnorum inmanium, dissimulanter diebus ibi quadraginta consumptis, nullo temptato, idem discesserat comes.

7. Qua spe Tripolitani frustrati, formidantesque extrema, adlapso legitimo die concilii, quod apud eos est annuum, Seuerum et Flaccianum creauere legatos, Victoriarum aurea simulacra Valentiniano ob imperii primitias oblaturos, utque lacrimosas prouinciae ruinas docerent intrepide. 8. quibus conpertis, Romanus, misso equite uelocissimo, magistrum officiorum petit Remigium, adfinem suum uel rapinarum participem, ut prouideret imperatoris arbitrio cognitionem huius negotii *Vincentio* uicario sibique deferri. 9. uenerunt in comitatum legati, aditoque principe, uerbis quae perpessi sunt, ostenderunt: obtulerunt decreta, textum continentia rei totius. quibus lectis cum neque relationi officiorum magistri, fauentis Romani flagitiis, nec contraria referentibus crederetur, promissa disceptatio plena dilata est eo more, quo solent inter potiorum occupationes, ludi potestat*e*s excelsae.

10. Dum remedia quaedam a conmilitio principis exspectantur, suspensis Tripolitanis, diuque anxiis, rursus globi superuenere barbarici, fiducia sublati praeteritorum, Leptitanoque agro et Oeensi interniciua populatione transcursis, expleti praedarum aceruis ingentibus, abscesserunt, occisis decurionibus multis, inter quos Rusticianus sacerdotalis, et Nicasius enitebat aedilis. 11. haec autem eruptio ideo arceri non potuit, quod ad legatorum preces negotiorum quoque militarium cura praesidi delata Ruricio, mox translata est ad Romanum. 12. et iam recens inflictae cladis nuntius missus ad Gallias, excitauit acrius principem. ideoque tribunus et notarius Palladius mittitur, ut et militi dis-

---

1 camellorum 3 negandis 4 itae normibus 7 frustati 8 flictianum 10 obque 10 *sq.* intrepidae 13 Vincentio *om.* 14 ibique differri 19 potestas 20 principio 21 superuenire 22 eensi 23 transcurris incentibus 23 *sq.* abcsesserunt δ 28 clades

---

3 negantibus *EAG* 4 ita enormibus *EA* et e. *W* e. *G* 5 inde *uulgo* 7 frustrati *EAG* 8 Flaccianum *G* Elictianum *A* 10 utque *G* 13 ⟨Vincentio⟩ uicario *Kell.* 14 sibique *E Lind.* sibi *G* deferri *EG* 19 potestates *A* potestatis *EG* 20 principis *EG* 21 superuenere *EAG* 22 Oeensi *Val.* oensi *W* 23 transcursis *AG* ingentibus *EAG* 24 Rusticianus *WA* Rusticanus *G* 28 cladis *EAG*

perso per Africam praeberet stipendium debitum, et gesta per Tripolim 365 sqq. fide congrua scrutaretur.

13. Inter tales tamen consulendi moras exspectandique responsa, Austoriani successu gemino insolentes, ut rapaces alites aduolarunt, inritamento sanguinis atrocius efferatae; cunctisque (nisi quos fuga discriminibus eximeret) interemptis, praedas quas antehac reliquerant, *auexerunt,* arboribus exsectis et uitibus. 14. tunc Mychon quidam nobilis oppidanus et potens, captus in suburbano, lapsusque antequam uinciretur, quia pedibus aeger, euadere penitus uetabatur, in puteum aquis uacuum sese coniecit, unde costa diffracta, leuatus a barbaris, ductusque prope portas, coniugis miseratione redemptus est, et ad pinnas muri fune sublatus, post biduum interiit. 15. unde elati in pertinaciam saeuissimi grassatores, ipsa pulsauere moenia Leptitana, funestis plangoribus resonantia feminarum, quas numquam antea hostiliter clausas, pauor exanimabat insolitus, obsessaque urbe per octo continuos dies, cum quidam oppugnatores sine ullo uulnerarentur effectu, redierunt ad propria tristiores.

16. Ob quae super salute dubii ciues, ultimaque temptantes, profectis ante legatis nondum reuersis, Iouinum mittunt atque Pancratium, quae uiderint quae*que* ipsi perpessi sint, imperatorem fida relatione docturos. qui Seuerum apud Carthaginem inuentum et Flaccianum, superiores illos legatos, percontando quid egerint, cognouerunt eos audiri a uicario iussos et comite. e quibus Seuerus ilico perit, uexatus acerbitate morborum: nihilo minus tamen properarunt ad comitatum magnis itineribus ante dicti.

17. Ingresso post haec Palladio Africam, Romanus quas ob res uenerat, ante praestructus, ut securitatem suam in tuto locaret, numerorum principiis per quosdam secretorum mandauerat conscios, ut ei

---

1 preberet tribolim 4 successo auolarunt 5 efferate 7 auexerunt *om.* et sectis 9 uinceretur qua 10 diffraeta 11 rortas 12 interuit 12 *sq.* pertinatiam seuissimi 15 obsessasque 16 proprias (*lac. 4 litt. in fin. vs.*) tristiores 18 que 19 mutunt 20 que *om.* 21 cartaginem flactianum 25 iteneribus ♂ antedici ♂

---

1 Tripolim *EAG* 4 Austuriani *EG* successu *AG* aduolarunt *EG* 7 auexerunt *add. G* ⟨auerterunt⟩ *Brakm* exsectis *EAG* Micon *Her.* 9 uinciretur quia *EAG* 10 diffracta *EAG* 11 portas *EAG* 12 interiit *EAG* 15 obsessaque *EAG* 16 propria *EAG an* proprias ⟨sedes⟩ ? *Cl.* 19 mittunt *WAG* 20 quae⟨que⟩ *Her. et Cl* 21 Flaccianum *WAG* 23 periit *AG* 26 Ingressus . . . Palladius . . . Romano . . . praestructo *Momms.* 27 praestructu⟨ru⟩s *Gdt.* praestructis *Harmon*

365 sqq. tamquam potenti, et palatii summatibus proximo, stipendii quod pertulerat, praestarent maximam partem: et ita est factum. 18. confestimque ille ditatus, perrexit ad Leptim, utque ad ueritatis perueniret indaginem, Erecthium et Aristomenen, facundos municipes et insignes, libere suas ciuiumque et finitimorum retexentes aerumnas, ad loca uastata secum eduxit. 19. quibus aperte cuncta monstrantibus, luctuosis prouinciae cineribus uisis, reuertit, Romanumque ut desidem increpans, relaturum se cuncta uerissime, quae uiderat, minabatur ad principem. atque ille ira percitus et dolore, se quoque mox referre firmauit, quod missus ut notarius incorruptus, donatiuum militis omne in quaestus auerterit proprios. 20. qua gratia flagitiorum arbitra conscientia, cum Romano deinde Palladius concordabat, reuersusque ad comitatum, arte mendaciorum impia Valentinianum fefellerat, Tripolitanos frustra queri commemorans. ideoque rursus ad Africam cum Iouino postremo omnium legatorum, remittitur, (Pancratius enim decesserat apud Treueros,) ut cum uicario ipse merita legationis quoque secundae spectaret: praeter haec linguas Erecthi et Aristomenis, praecidi iusserat imperator, quos inuidiosa quaedam locutos, idem Palladius intimarat.

21. Secutus (ut statutum est) uicarium, notarius uenit ad Tripolim. hocque conperto, Romanus domesticum suum illuc uolucriter misit, et Caecilium consiliarium, in ea prouincia genitum, per quos (incertum pretio an fallaciis,) circumuenti, municipes omnes grauabant Iouinum, destinatius adserentes, nihil eorum mandasse, quae docuerat principem: eo usque iniquitate grassante, ut ipse quoque Iouinus, ad salutis suae discrimen, confiteretur se imperatori mentitum.

22. Quibus per Palladium regressum . . . . . cognitis, Valentinianus

---

1*sq.* pertulerant 3 dictatus (t *alt. m2 ex* c *m1*) 3*sq.* indagmen (*ex* indaginen) 4 erechtium facundus 8 uiderant 10 questus 11 aduerterit ua flagitorum ♂ 12 concortia cum dabat 13 fefelleret tripolitanus quaeri 14 affricam 15 decessaerat reuersos 17 linguas *ex* lingaas crethi [et aristomenis] 18 inuidioso 19 statuum 20 domesticus 21 cecilium consiliarum 21*sq.* praetio 22 fallatiis muncipiis (ii *ex* u) 26 *sine lac.*

1*sq.* pertulerat *G* 3 ditatus *EG* 3*sq.* indaginem *HAG* 4 Erechthium *AG* Aristomenem *WA* facundos *EAG* 8 uiderat *EAG* 11 auerterit *G* uerterit *E* qua *EAG* 12 concordabat *G* concordia conciliabat *A* 13 fefellerat *EAG* Tripolitanos *EAG* queri *EG* 15 Treueros *G* 17 Erechthii *G* Erecthii *N* 18 inuidiosa *EG* 19 statutum *EAG* 20 domesticum *EAG* uelociter *A* 21 consiliarium *EAG* 22 municipes *EAG* 26 *lac. indic. Cl. c. c.*: ⟨iam⟩ *Her.*

ad acerbitatem procliuior, Iouinum quidem ut auctorem, Caelestinum 370 uero Concordiumque et Lucium, ut falsi conscios et participes, puniri supplicio capitali praecepit, Ruricium autem praesidem, ut mendacem, morte multari, hoc quoque accedente, quod in relatione eius uerba quaedam (ut uisum est) inmodica legebantur. 23. ac Ruricius quidem apud Sitifim caesus *est*, reliqui apud Vticam sententia uicarii Crescentis addicti. Flaccianus tamen ante legatorum interitum, cum a uicario audiretur et comite, constanter saluti suae propugnans, adclamationibus iratorum militum impetuque cum conuiciis paene confossus est, obicientium, ideo Tripolitanos non potuisse defendi, quod ipsi ad expeditionalis usus praebere necessaria detrectarunt. 24. et ob haec trusus in carcerem, dum consultus super eo quid conueniet agi, decerneret imperator, sollicitatis (ut dabatur opinari) custodibus, in urbem Romam abierat, profugus, ibique delitiscens, fatali lege discessit.

25. Hoc memorando fine externis domesticisque cladibus uexata, conticuit Tripolis, non indefensa, quia uigilauit Iustitiae oculus sempiternus, ultimaeque legatorum et praesidis dirae. diu enim postea huius 376 modi casus emersit: solutus sacramento Palladius, destitutusque fastu quo tumebat, discessit ad otium. 26. et cum Theodosius ductor exercituum ille magnificus, oppressurus Firmum perniciosa coeptantem, uenisset in Africam, *et* proscripti Romani rem mobilem (ut iussum est) scrutaretur, inter chartas eius inuenta est et Meteri cuiusdam epistula, id continens 'domino patrono Romano Meterius', et in fine post multa nihil ad rem pertinentia: 'salutat te Palladius proiecticius, qui non aliam ob causam dicit se esse proiectum, nisi quod in causa Tripolitanorum apud aures sacras mentitus est'. 27. his litteris ad comitatum missis et lectis, Valentiniani iussu Meterius raptus, suam esse confitetur epistulam, ideoque Palladius exhiberi praeceptus, cogitans quas criminum

1 aceruitatem 2 poniri 4 mortem quoque (*ex* queque) accidente 5 at 6 est *om.* criscentis 8 propungnans 9 couitiis paenae 10 tripolitanus ꝯ usos 11 [ob h]aec 12 diu conueniret 13 propinari 17 ultimeque 18 distitutus quae 19 *sq.* exercitum 20 pernitiosa 21 Africam praescripti 22 esse epistola 24 protecticius 27 misisset iussum 27 *sq.* confiteretur 28 epistolam

1 acerbitatem *EAG* 2 puniri *EAG* 4 morte *EAG* accedente *GE* 5 ac *G* 6 ⟨est⟩ *Cl.* Crescentis *EAG* 9 conuiciis *G* 10 usus *EAG* expeditionales *EAG* 12 dum *G* conueniet *Cl. c. c.* 13 opinari *AG* 14 decessit *G* 17 ultricesque *G* 18 destitutusque *EAG* 19 *sq.* exercituum *EAG* 21 et *add. G* proscripti *Kell.* nobilem *A* 22 est et *G* (*rest. Pet.*) est *A* 24 proiecticius *G* 27 missis et *EAG* iussu *EAG* confitetur *HAG*

376 coxerit moles, in statione primis tenebris obseruata, custodum absentia, qui festo die Christiani ritus in ecclesia pernoctabant, innodato gutture laquei nexibus interiit. 28. hoc fortunae secundioris indicio plene conperto, deletoque tristium concitore turbarum, exiluerunt Erecthius et Aristomenes e latebris, qui cum sibi iussas abscidi linguas didicissent, ut prodigas, ad longe remota declinarunt et abdita, doctoque super nefanda fraude Gratiano imperatore fidentius, — Valentinianus enim obierat, — ad Hesperium proconsulem et Flauianum uicarium, audiendi sunt missi, quorum aequitas auctoritate nixa iustissima, torto Caecilio, aperta confessione cognouit, ipsum suasisse ciuibus . . . grauarent mentiendo legatos. haec acta secuta est relatio gestorum pandens plenissimam fidem; ad quam nihil responsum est.

370 sqq. 29. Et nequid coturni terribilis fabulae relinquerent intemptatum, hoc quoque post depositum accessit aulaeum. Romanus ad comitatum profectus, secum Caecilium duxit, cognitores accussaturum, ut inclinatos in prouinciae partem: isque Merobaudis fauore susceptus, necessarios sibi plures petierat exhiberi. 30. qui cum Mediolanum uenissent, frustraque se tractos ob simultates documentis probabilibus ostendissent, absoluti redierunt ad lares. Valentiniano tamen superstite, post superiora quae narrauimus, Remigius quoque digressus ad otium, laqueo uitam elisit, ut congruo docebimus loco.

---

2 ecclesiam innudato 3 necibus fortune iudicio 4 erethius 6 prodigas ei a longe 9 mixta 10 confusione *sine lac.* 14 auleum 16 prouincie 17 peterat 17 *sq.* fr*ustra quae (*fu.* a) 18 obsimulatis 19 ualentinianum 20 laqui eo uatam 21 AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM · EXPLIC̄ LIB̄ · XXVIII · INCIPIT LIBER · XXVIIII ·

---

2 ecclesia *EAG* innodato *EAG* 3 nexibus *EAG* inditio *EAG* 4 Erechthius *AG* 6 ut praedictum est *Momms.* (*sed cf. Gell. 29, 1, 8*) ut procaces *Pet.* ad *G om. E* ci⟨to⟩ ad *Her.* 9 nixa *Lind.* 10 confessione *EAG* ⟨suis, ut⟩ *Cl.* (*c. p.*) 15 accusaturum *EAG* 17 petierat *EAG* 18 ob simul⟨t⟩ates *Val.* adsimulatis *Nov.* 19 Valentiniano *EAG* 20 laqueo uitam *EAG*

LIBER XXVIIII.

1. *Theodorus Notarius Imperium affectat, et apud Valentem Antiochiae accusatus Maiestatis, conuictusque cum plurimis criminis consciis interficitur.*
2. *Multi in Oriente ueneficiorum et aliorum criminum rei delati, damnatique, pars iure, pars iniuria iugulantur.*
3. *In Occidentis tractibus uaria Valentiniani Aug. saeuitiae et efferatae crudelitatis exempla.*
4. *Valentinianus A. Rhenum nauali ponte transgressus, culpa militis Macrianum Alamannorum Regem incautum capere non potuit.*
5. *Theodosius, Magister equitum per Gallias, Firmum Maurum Nubelis Reguli filium, qui a Valentiniano desciuerat, multis proeliis atterit, ac demum eo ad uoluntariam mortem compulso, pacem Africae reddit.*
6. *Quadi, nefaria Gabinii Regis sui caede incitati, Pannonias et Valeriam igni et ferro cum Sarmatis uastant, et legiones duas paene totas delent. De Claudii Praefectura Urbana.*

---

1. 1. Exacta hieme rex Persarum gentium Sapor, pugnarum fiducia 371
pristinarum inmaniter adrogans, suppleto numero suorum abundeque firmato, erupturos in nostra catafractos et sagittarios et conductam mise*rat* plebem. 2. contra has copias, Traianus comes et Vadomarius ex rege Alamannorum cum agminibus perrexere perualidis, hoc obseruare principis iussu adpositi, ut arcerent potius quam lacesserent Persas. 3. qui cum uenissent Vagabanta, legionibus habilem locum, rapidos turmarum procursus hostilium in se ruentium acriter, exceperunt inuiti, o*per*aque consulta retrocedentes, ne ferro uiolarent aduersorum quemquam primi, et iudicarentur discissi foederis rei, ultima trudente necessitate, congressi sunt, confossisque multis, discessere uictores. 4. inter moras tamen utrimque secus temptatis aliquotiens leuibus proeliis, uarioque finitis euentu, pactis indutiis ex consensu, aestateque consumpta, partium discessere ductores, etiam tum discordes. et rex quidem Parthus,

---

1 gentior *m2 ex* gentium *m1* 3 nostro sagictarios *δ* 4 misit traganus 6 arderent lacesserant 7 nabilem 8 exciperunt 9 oraque retrucidentes forro *δ* 10 *sq.* tradente recessitate 11 confossique 13 induciis quae.

---

1 Pers⟨ic⟩arum *Nov.* gentium *EA* (*rest. Pet.*) gentis *G* senior *Her. an* ⟨in⟩gentior ? *Cl.* 3 nostra *AG* 4 mise⟨ra⟩t *Cl. c. c.* Traianus *G* 6 dispositi *Madv.* arcerent *EAG* lacesserent *EAG* 7 habilem *Wm2 Val.* nobilem *EAG* 8 exceperunt *EAG* 9 operaque *G* retrocedentes *Wm2G* 10 trudente *EG* 10 *sq.* necessitate *EAG* 11 confossisque *EAG*

371 hiemem Ctesifonte acturus, redit ad sedes, et Antiochiam imperator Romanus ingressus. qui dum ibi moratur, securus interim hostium externorum, intestinis paene perierat fraudibus, ut aperiet series delata gestorum.

371-2 5. Procopius quidam, inquies homo, turbarum cupiditati semper addictus, Anatolium detulerat et Spudasium palatinos, exigi quae de aerario interceperant, iussos, insidiari comiti Fortunatiano, molesto illi flagitatori. qui animi asperitate confestim ad insanum percitus modum, pro p*ot*estatis auctoritate, quam regebat, Palladium quendam, obscurissime natum, ut ueneficum a memoratis conductum, et Heliodorum, fatorum per genituras interpretem, adigendos prodere quae scirent, praetorianae iudicio tradidit praefecturae. 6. cumque ad facti uel temptati quaestionem acrius ueniretur, exclamabat Palladius confidenter, leuia esse haec de quibus agitur, et praetereunda: alia se (si licuerit dicere,) monstraturum, metuenda et potiora, quae ingenti molimine iam praestructa, (nisi prospectum fuerit) uniuersa confundent. iussusque docere fidenter quae norat, rudentem explicuit inmensum, adfirmans Fidustium praesidialem, et cum Irenaeo Pergamium, nomen imperaturi post Valentem, de*te*standis praesagiis, didicisse secretim. 7. et correptus Fidustius ilico, (namque aderat forte,) occulteque inductus uiso indice †, nulla infitiatione obumbrare iam publicata conatus, rei totius calamitosum aperit textum, absolute confessus, se cum Hilario *et* Patricio, uaticinandi peritis, quorum Hilarius militauerat in palatio, de imperio consuluisse futuro: motasque secretis artibus sortes, et nuncupationem principis optimi, et ipsis consultoribus luctuosos exitus praedixisse. 8. atque cunctantibus quisnam ea tempestate omnibus uigore animi

---

1 hiemen tesifonte 3 apeririet (i *alt. add. m2*) dalata (a *pr. m2 ex m1*) 5 quidem 6 natolium que 9 pestatis 10 beneficum 11 interpraetem 11 *sq.* praetoriane 14 alia resillicuerat 15 metuendae potiora quam 17 fidem terque inmensem 18 praesidalem hereneo imperatori 19 destandis 20 occultoque 22 et *om.* 23 uaticinandis 25 luctuosas 26 *sq.* animanti staret

---

1 hiemem *EAG* Ctesiphonte *CAG* rediit *EG* 3 aperiet *Em2AG* delata *EA* dilata *G* d⟨il⟩atata *Reines.* decla⟨ra⟩ta *Pet.* 5 quidam *Em2AG* 6 Anatolium *WG* 8 a nimia *G* nimia *E* 9 potestatis *EAG* 10 ueneficum *AG* 13 exclamat *G* 14 haec esse *tr. G* se si *G* licuerit *EAG* 15 metuenda et *G* quae *Em2AG* 17 fidenter *EAG* explic⟨a⟩uit *Nov. c. c.* immensum *EAG* 18 praesidialem *EA* Irenaeo *G* hireneo *E* imperaturi *G* 19 detestandis *EAG* 20 occulteque *Nm2G* indice uiso *tr. Cl. c. c.* u. indici⟨s ore⟩ *Nov.* 22 et *add. Val.* 23 uaticinandi *G* uaticinandique *EA* peritos *G* 25 luctuosos *EAG* 26 scrutantibus *Pet.* 26 *sq.* animi antistaret *EAG*

antistaret, uisus est aliis excellere Theodorus, secundum inter notarios adeptus iam gradum. et erat re uera ita ut opinati sunt. namque antiquitus claro genere in Galliis natus, et liberaliter educatus, a primis pueritiae rudimentis, modestia prudentia humanitate gratia litteris ornatissimus, semper officio locoque, quem retinebat, superior uidebatur, altis humilibusque iuxta acceptus. solusque paene omnium erat, cuius linguam non infrenem, sed dispicientem quae loqueretur, nullius claudebat periculi metus. 9. his addebat fidem Fidustius, excarnificatus iam ad interitum, omnia quae praedixit, se indicante Theodorum per Euserium didicisse, uirum praestabilem scientia litterarum, abundeque honoratum: Asiam quippe paulo ante rexerat pro praefectis. 10. quo in custodia condito, gestorumque uolumine imperatori recitato de more, prodigiosa feritas in modum ardentissimae facis fusius uagabatur, elata turpi adulatione multorum, maximeque omnium, praefecti praetorio tunc Modesti. 11. qui dum formidine successoris agitaretur in dies, obumbratis blanditiarum concinnitatibus, cauillando Valentem, subrusticum hominem, sibi uarie conmulcebat, horridula.eius uerba et rudia, flosculos Tullianos appellans, et ad extollendam eius uanitiem, sidera quoque, si iussisset, exhiberi posse promittens. 371-2

12. Igitur et Theodorus a Constantinopoli, quam ex negotio familiari petierat, rapi celeri iubetur effectu, et dum ille reducitur, ex praeiudiciis uariis, quae diebus exercebantur et noctibus, plures a disiunctissimis regionibus trahebantur, dignitatibus et nobilitate conspicui. 13. cumque nec carceres publici, iam distenti, inclusorum cateruas, nec priuata domicilia sustinerent, constipatione uaporata confertas, qu*oni*am uinculis maxima pars eorum attinebatur, et suam et proximi cuiusque uicem, omnes horrebant. 14. aduenit aliquando tamen ipse quoque Theodorus,

---

1 theodoris 3 ingalliis natus ingalliis natus (in g. n. *pr. del. m1*) 6 pene 7 linguam (u *ex* ai) 8 idem 9 indicantem 10 enserium praestabili 11 *sq.* [prope fectis qui in custo]dia 13 ardentissime relata 14 adulationem 16 concinnantibus 17 uariae 18 tullianus 19 premittens 20 constinopoli ♂ 22 que 24 ne destenti inclusorum iam cateruas 25 quam 27 at uenit tamem ♂

---

1 Theodorus *EAG* 8 ⟨f⟩idem *Cl.* 9 indicante *Em2AG* 10 Euserium *AG* Eusemum *Reines.* Eucaerium (*uel* Eucaerum) *Val.* Eucherium *Her.* praestabile⟨m⟩ *Corn.* 11 pro praefectis *G* quo *HAG* 13 elata *G* 14 adulatione *EAG* 16 concinnitatibus *AG* concinnationibus *E* 18 Tullianos *EAG* 19 promittens *TAG* 24 nec *EAG* distenti *EAG* iam *alt. del. Pet. Nov.* 25 quoniam *Nm2G* quia *A* qua *Em2* 26 cuiusque *om. G* 27 aduenit *AG*

371-2 praemortuus et atratus, quo in deuia territorii parte abscondito, paratis omnibus quae indagines futurae poscebant, internarum cladum litui iam sonabant.

15. Et quia fallere non minus uidetur, qui gesta praeterit sciens, quam ille qui numquam facta fingit †: non abnuimus (neque enim ambigitur,) salutem Valentis, et antea saepius per occultas coitiones, et tunc in extrema demersam, ferrumque ad iu*gu*lum eius prope adactum a militaribus, fato reflectente depulsum, quem lacrimosis in Thracia discriminibus destinarat. 16. namque et in nemoroso quodam inter Antiochiam et Seleuciam loco, leni quiete post meridiem consopitus, a Sallustio tunc scutario, et saepe alias adpetitus, insidiantibus multis, uitae terminis a primigenio ortu adscriptis, ausa inmania frenantibus, euadebat. 17. ut sub principibus Commodo et Seuero, non numquam accidebat, quorum summa ui salus crebro oppugnabatur, adeo ut post intestina pericula multa et uaria, alter in amfitheatrali cauea cum adfuturus spectaculis introiret, a Quintiano senatore inlicitae cupidinis homine, ad debilitatem paene pugione uulneraretur: alter inopinabili impetu, tempore aetatis extremo, a Saturnino centurione, consilio Plautiani praefecti, in cubiculo iacens, confoderetur, ni tulisset suppetias filius aduliscens. 18. quocirca etiam Valens erat uenia dignus, uitam quam ereptum ire perfidi properabant, omni cautela defendens. sed inexpiabile illud erat, quod regaliter turgidus, pari eodemque iure, nihil inter se distantibus meritis, nocentes innocentesque maligna insectatione uolucriter perurgebat, ut dum adhuc dubitaretur de crimine, imperatore non dubitante de poena, damnatos se quidam prius discerent quam suspectos. 19. adolescebat autem obstinatum eius propositum, admouente

---

1 adratus 2 future 6 tunt ♂ 7 iulum (gu *add. m3*) addictum 8 fatore fectende 11 tunt ♂ adpetenter 13 *sq.* numquam acceptum accidebat tem octauianum exprocon (*lac. 2 1/3 vss.*) offensarum auctore (29, 3, 5—29, 5, 39, *quatern. archetypi traiect.*) 15 alteri (i *m2 ex* a) nam a[m] fi[dre] *atrali 16 quintiniano inlicite cupidinis (d *ex* n) 17 a penae 18 pautiani 21 [pe]rfidi omnis 24 et 25 *sq.* suspectus

---

1 atratus *AG* parte territorii *tr. G* 2 cladium *EA Btl.* 5 ⟨con⟩fingit *Nov. c. c.* 7 iugulum *EAG* adactum *G* 8 reflectente *EA* reluctante *G* 10 ac *Pet.* 11 appetitus *G* adpetenter *rest. Pet.* adpet⟨itus, lat⟩enter *Her.* 13 *sq.* numquam accidebat quorum summa *G*: *codd. ceteri ut V*: hic deficit multum *Em2* 15 alter in amphitheatrali *EAG* 16 Quintiano *G* 17 ad *EAG* 18 Plautiani *G* 21 omni *EAG* 23 meritis ⟨et immeritis⟩ *Momms.* 24 ut *Lind.* 25 *sq.* suspectos *HAG*

stimulos auaritia, et sua et eorum qui tunc in regia uersabantur, nouos 371-2
hiatus aperientium, et siqua humanitatis fuisset mentio rara, hanc appellantium tarditatem: qui cruentis adulationibus, institutum hominis mortem in acie linguae portantis, ad partem pessimam deprauantes, omnia turbine intempestiuo perflabant, euersum ire funditus domus opulentissimas festinantes. 20. erat enim expositus accessu insidiantium et reclusus, uitio gemino perniciose inplicitus, quod intoleranter irascebatur, tunc magis cum eum puderet irasci, et quae facilitate priuati opertis susurris audierat, an uera essent, excutere tumore principis supersidens, pro ueris accipiebat et certis. 21. inde factum est ut clementiae specie, penatibus multi protruderentur insontes, praeceps in exilium acti, quorum in aerario bona coacta, et ipse ad quaestus proprios redigebat, ut damnati cibo precario uictitarent, angustiis formidandae paupertatis adtriti, cuius metu uel in mare nos ire praecipites, suadet Theognis poeta uetus et prudens. 22. quae etiam si recta fuisse, concesserit quisquam, erat tamen ipsa nimietas odiosa. unde animaduersum est recte hoc definitum, nullam esse crudeliorem sententiam ea, quae est (cum parcere uidetur) asperior.

23. Igitur cum praefecto praetorio, summatibus quaesitis in unum, quibus cognitiones commissae sunt, intenduntur eculei, expediuntur pondera plumbea, cum fidiculis et uerberibus, resultabant omnia truculentae uocis horroribus, inter catenarum sonitus 'tene claude conprime abde' ministris officiorum tristium clamitantibus. 24. et quoniam addi*ci* post cruciabiles poenas uidimus multos, ut in tenebrosis rebus confusione cuncta miscente, summatim quia nos penitissima gestorum memoria fugit, quae recolere possumus, expeditius absoluemus.

---

1 stimolus uastabantur 2 hiatos 3 cruentes 4 morte eminacie lingae ♂ pertantes (-tis *m2*) 5 perflauante uersum 5 *sq.* oppulentissimas 7 pernitiose 8 *sq.* irasci et quae tacilitate—susurris *add. m2 in mg.* 11 poenatibus protuderentur preceps 12 questus 12 *sq.* redigebatur ut 13 praecario 14 praecipitas ♂ 16 obdiosa anima aduersum 17 que ♂ 18 con 19 quaesitim munum 20 interduntur 21 uelueribus 22 somtus 23 addi

---

1 stimulos *EAG* uersabantur *EAG* 2 hiatus *EAG* 3 cruentis *WAG* 4 mortem in acie *EAG* portantis *EAG* 5 perflabant euersum *G* perflante uersum *EA* 8 facilitate *WG* 11 protruderentur *Em2AG* praecip⟨ite⟩s *Gdt.* 12 aerariu⟨m⟩ *Val.* 12 *sq.* redigebat *G* 16 odiosa *EAG* animaduersum *EAG* 18 cum *EAG* 19 quaesitis in unum *AG* que in unum coactis *E* 20 intenduntur *Wm2G* 21 uerberibus *Wm2AG* 22 sonitus *EAG* adde *Momms.* (*cf. Liv. 26, 16, 3*) obde *Her.* (*cf. Prud. Perist. 5, 95*) 23 addici *G* abdi *Momms.*

371-2 25. Primo intro uocatus post interrogatiunculas leues, Pergamius, a Palladio (ut dictum est) proditus, quaedam inprecationibus praescisse nefariis, sicut erat inpendio eloquentior, et in uerba periculosa proiectus, inter ambigentes iudices, quid prius quaeri debeat quidue posterius, dicere audacter exorsus, multa hominum milia quasi consciorum sine *fine* strependo fundebat, modo non ab extremo Atlante, magnorum criminum arguendos poscens aliquos exhiberi. quo (ut consarcinante nimis ardua) morte multato, aliisque gregatim post illum occisis, ad ipsius Theodori causam quasi ad Olympici certaminis puluerem, peruenitur. 26. eodem die inter conplura alia hoc quoque euenerat triste, quod Salia, thesaurorum paulo ante per Thracias comes, cum de uinculis educitur audiendus, et calceo inserit pedem, quasi ruina incidentis inmensi terroris repente perculsus, animam inter retinentium manus efflauit.

27. Constituto itaque iudicio, et cognitoribus praescripta ostentantibus legum, sed ex uoluntate dominantis moderantibus momenta causarum, horror peruaserat uniuersos. totus enim deuius ab aequitate dilapsus, iamque eruditior ad laedendum, in modum harenariae ferae, si admotus quisquam fabricae diffugisset, ad ultimam rabiem saeuiebat.

28. Inducti itaque Patricius et Hilarius, ordinemque replicare iussi gestorum, cum inter exordia uariarent, fodicatis lateribus, inlato tripede quo utebantur, adacti ad summas angustias, aperiunt negotii fidem, ab ipsis exordiis replicatam. et prius Hilarius:

29. 'Construximus' inquit 'magnifici iudices, ad cortinae similitudinem Delficae, diris auspiciis, de laureis uirgulis, infaustam hanc mensulam, quam uidetis, et inprecationibus carminum secretorum, choragiisque multis ac diuturnis, ritualiter consecratam, mouimus tandem: mouendi autem quotiens super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. 30. conlocabatur in medio domus, emaculatae odoribus Arabicis undique,

---

1 uocatu interrogat iungulas 2 dictus inpraecationibus 4 debat 5 *sq.* sinestrepido (-pendo, *m2*) 6 aut 9 theodoro ♂ odolympico 10 uenerat 11 saliathos aurorum 13 retinentiam 14 praescriptis 15 monenta 16 uniuersis 18 rabilem seuiebat 23 inquid 24 delfice 25 inpraecationibus 27 archanis 28 aemaculatae

---

1 uocatus *Wm2 C. F. W. M.* uocatur *Nm2A* uocatu *WG* interrogatiunculas *Wm2AG* 2 dictum *EAG* 3 loquentior *Btl.* 4 debeat *EG* debebat *A an* deb⟨eb⟩it? *Cl.* 6 fine *add. G* ab *G* ut *EA* 8 argu⟨t⟩a *C.F.W.M.* 9 ad Olympici *Wm2AG*: ad *del. Nov.* 10 euenerat *G* 11 Salia thesaurorum *AG* 13 retinentium *WAG* 14 praescripta *G* 15 ponderantibus *Pet.* momenta *EAG* 16 uniuersos *EG* 18 rabiem *EAG* 20 tripode *EG* 22 replicati *Nov.* prior *g* 27 arcanis *EAG*

lance rotunda † pure superposita, ex diuersis metallicis materiis fabrefacta. cuius in ambitu rotunditatis extremo, elementorum uiginti quattuor scriptiles formae incisae perite, diiungebantur spatiis examinate dimensis. 31. ac linteis quidam indumentis amictus, calciatusque itidem linteis soccis, torulo capiti circumflexo, uerbenas felicis arboris gestans, litato conceptis carminibus numine, praescitorum auctore, caerimoniali scientia supersistit cortinulae s . . . . . . pensilem anulum librans, aptum ex Carfathio filo perquam leui, mysticis disciplinis initiatum: qui per interualla distincta, retinentibus singulis litteris, incidens saltuatim, heroos efficit uersus, interrogationibus consonos, ad numeros et modos plene conclusos, quales leguntur Pythici uel ex oraculis editi Branchidarum. 32. ibi tum quaerentibus nobis, qui praesenti succedet imperio, quoniam omni parte expolitus fore memorabatur, et adsiliens anulus, duas perstrinxerat syllabas *ΘΕΟ* cum adiectione litterae posterae, exclamauit praesentium quidam, Theodorum praescribente fatali necessitate portendi. nec ultra super negotio est exploratum: satis enim apud nos constabat hunc esse qui poscebatur.' 371-2

33. Cumque totius rei notitiam ita signate sub oculis iudicum subiecisset, adiecit beniuole, id Theodorum penitus ignorare. post haec interrogati, an ex fide sortium quas agitabant, ea praescierint, quae sustinerent: uersus illos notissimos ediderunt, clare pronuntiantes, capitalem eis hanc operam scrutandi sublimiora cito futuram: nihilo minus tamen ipsi quoque cum cognitoribus, principi caedis incendiaque fla*gi*tantes, furias inminere; quorum tres ponere sufficiet ultimos:

---

2 ambitur 3 scriptilis examinatae 4 hac 5 torolo capite berbenas 6 praescitiorum 7 cortinules (*lac. 8 litt.*) artum 8 initatum 10 ero os consonans 11 araculis et editi 12 succidet 14 et cum littere postrema 18 iudicum *ex* sudicum 19 paenitus 23 ipsis 23*sq.* incendi atque flatantes 24 res

---

1 turi *Momms. del. C.F.W.M. ut dittogr.* 2 ambitu *EAG* 3 scriptiles *AG* 4 ac *E C.F.W.M.* has *G* hanc *Wm2* calceatusque *G* 5 torulo *EG* capiti *Nm2 Val.* uerbenas *EAG* 6 praescitorum *N* praescitionum *G* praesagitionum *Corn.* 7 cortinulas *G* cortinulis *Val.* cortinulae s⟨acerdos⟩ *Gdt.* c. s⟨acrae⟩ *Her.* c. s⟨ollemniter⟩ *Brakm.* c. s⟨inistra⟩ *Nov.* c. s⟨acratae⟩ *Wünsch* aptum *Wagn.* artum *HG* sartum *EA* aptus *Ilberg* tortum *Günther* 8 carphathio *A* carpathio *G* carbasio *Val.* initiatum *EAG* -tus *Corn.* 9 recinentibus *C.F.W.M. Ellis* 10 heroos *HAG* consonos *G* 11 oraculis editi *EAG* (aed- *E*) 12 succedet *WAG* 13 et *om. G* 14 ΘΕΟ *Val.* et *EAG* ⟨s⟩et *Pet.* posterae *Her.* postremae *E Gdt.* proximae *Eyss.* 23 ipsi *AG* caedes *Em2G* incendiaque *EG* 23*sq.* flagitantes *G* flatantes *defend. Her.* 24 tres *AG*

371-2 *οὐ μὰν νηποινίγε σὸν ἔσσεται αἷμα καὶ αὐτοῖς*
Τισιφόνη βαρύμηνις ἐφοπλίσσει κακὸν οἶτον
ἐν πεδίοισι Μίμαντος ἀγαιομένοιο Ἄρηος

quibus lectis, unguibus male mulcati, separantur exanimes. 34. postea ut cogitati sceleris officina pateret aperte, honoratorum inducitur globus, uertices ipsos continens rerum. cumque nihil praeter se quisque cernens, ruinam suam inpelleret super alium, permisso quaesitorum coeptans dicere Theodorus, primo in precem uenialem prostratus, dein artius respondere conpulsus, ostendit se cognita per Euserium, ne ad imperatorem referret, ut conatus est aliquotiens, ab eo prohibitum, adserente, non adpetitu regni occupandi inlicito, sed ratione quadam indeclinabilis fati, id quod sperabatur, ultro uenturum. 35. deinde haec eadem Euserio sub cruenta quaestione confesso, confutabant Theodorum litterae suae, per ambagis obliquas ad Hilarium scriptae, quibus spe iam firma concepta ex uatibus, de re non cunctabatur, sed tempus patrandae cupidinis quaeritabat.

36. Quibus post haec cognita sequestratis, Eutropius Asiam proconsulari tunc optinens potestate, ut factionis conscius arcessitus in crimen, abscessit innocuus, Pasifilo eximente philosopho, qui ut eum mendacio iniusto peruerteret, crudeliter tortus, de statu robustae mentis non potuit deturbari. 37. his accessit philosophus Simonides, aduliscens ille quidem, uerum nostra memoria seuerissimus. qui cum audisse negotium per Fidustium deferretur, et causam non ex ueritate sed ex unius nutu pensari sensisset, didicisse se dixit praedicta, et conmissa pro firmitate animi tacuisse.

---

1 *sqq.* ΟΥΜΑΝΝ ΗΤΙΟ ΙΝΙ ΥΕΥΟΝΕC CΕΤ ΑΙ ΜΜ ΚΑΙΑΥΤ ΟΙC ΤΙCΙ ΦΩΝΗΒΑ ΡΥΜΗ ΝΙC ΕΦΟΠ ΑΗCΕΙ ΚΑΚΟΝΟΙΤΟ ΝΕΝ ΠΕΑ ΙΟΙCΙ ΜΜΑΝΤΟ CΑΙΑ ΕΟ ΜΕΝΟΚΑΡ hoc 4 quibus *m2 ex* quebus *m1* mulcatis 5 honeratorum 5 *sq.* globi 8 pacem postratus 9 actius recognata at 10 referre 12 hac 13 confessione 19 parsifilo 20 inusto destatur ubi istae 24 pensaris iussisset

---

1 *μὴν G* *νηποινὶ A* *ἀτίμητὸν G* *γε σὸν G* *αἷμα G* 2 *ἐφοπλίσσει Gron.* *ἐφοπάσσει G* 3 * *αὔτικα ἐν πειοδις ἴμμαντος καιομένοις κάρ G* *ἀγαιομένοιο Ἄρηος Haupt* 4 quibus ⟨uersibus⟩? *Her.* mulcati *G* supinantur *C.F.W.M.* 5 honoratorum *EAG* 5 *sq.* globus *AG* 7 permissu *Val.* permisso *rest. Pet.* 8 precem *Val.* prostratus *EAG* 9 artius *Cm2 Val.* altius *EA* coactius *G* se cognita *A* re cognita *EG* Eucaerium *Val.* 10 referret *HAG* 12 haec *G* 13 Eucaerio *Btl.* confesso *G* 14 ambages *HAG* 19 Pasiphilo *G* 20 iniusto *G* de statu robustae *AG* 24 pensari *AG* sensisset *G* sciuisset *A* uidisset *Val.* sed *Gdt.*

38. Quis omnibus perspicaciter inquisitis, imperator cognitorum 371-2 consultationi respondens, sub uno proloquio cunctos iubet occidi, et uix sine animorum horrore, funestum spectaculum multitudine innumera contuente, et onerante questibus caelum (namque singulorum mala omnium esse communia credebantur,) ducti uniuersi flebiliter iugulantur, praeter Simonidem — quem solum saeuus ille sententiae lator, efferatus ob constantiam grauem, iusserat flammis exuri. 39. qui uitam ut dominam fugitans rabidam, ridens subitas momentorum ruinas, inmobilis conflagrauit, Peregrinum illum imitatus (Protea cognomine) philosophum clarum, qui cum mundo digredi statuisset, Olympiae quinquennali certamine, sub Graeciae conspectu totius, escenso rogo quem ipse construxit, flammis absumptus est. 40. et post hunc diebus secutis, omnium fere ordinum multitudo, quam nominatim recensere est arduum, in plagas calumniarum coniecta, percussorum dexteras fatigauit, tormentis et plumbo et uerberibus ante debilitata, sum*ptum*que est de quibusdam sine spiramento uel mora supplicium, dum quaeritur an sumi deberet, et ut pecudum ubique trucidatio cernebatur.

41. Deinde congesti innumeri codices, et acerui uoluminum multi, sub conspectu iudicum concremati sunt, ex domibus eruti uariis, ut inliciti, ad leniendam caesorum inuidiam, cum essent plerique liberalium disciplinarum indices uariarum et iuris.

42. Neque ita multo post Maximus ille philo*so*phus, uir ingenti nomine doctrinarum, cuius ex uberrimis sermonibus ad scientiam copiosus, Iulianus exstitit imperator, oraculi supra dicti uersus audisse insimulatus, seque conperisse adsensus, sed reticenda professionis consideratione non effudisse, uerum ultro praedixisse consultores ipsos suppliciis poenalibus perituros, Efesum ad genuinam patriam ductus, ibique capite truncatus †, sensit docente periclo postremo, quaesitoris iniquitatem omnibus esse criminibus grauiorem. 43. constrictus etiam Diogenes laqueis impiae falsitatis, uir nobili prosapia editus, ingenio facundia forti, suauitateque praestans, dudum Bithyniae rector, ut opimum patri-

---

2 consultatione 4 continente quaestibus 6 saeus 7 *sq.* ut domina ut 8 inmobiles 9 filosofum 11 grecias 15 sum quees 22 philophus 24 surra 30 impie prosepiae ingenio (i *pr. ex* u) 31 fortis suauitatae quae prestans bythiniae et (*pro* ut)

---

2 consultationi *EG* 4 contuente *AG* 6 saeuus *Wm2AG* 7 *sq.* dominam *EAG* 8 immobilis *EAG* 11 Graeciae *WAG* ascenso *AG* 15 sumptumque est *EAG* 16 queritur *EAG* 20 plerisque *Momms.* 24 supra *EAG* 28 capite *om. G* c. ⟨absciso⟩ *Nov.*; *c. p.* periculo *Wm2AG* 30 prosapia *EAG* 31 forti *Pet.* forensi *G* oris *Corn.* Bithyniae *HAG* ut *EAG*

371-2 monium eius diriperetur, capitali est poena adfectus. 44. ecce autem Alypius quoque, ex uicario Brittaniarum, placiditatis homo iucundae, post otiosam et repositam uitam, (quoniam huc usque iniustitia tetenderat manus,) in squalore maximo uolutatus, ut ueneficus reus citatus est, cum Hierocle fi*li*o adulescente indolis bonae, urgente Diogene quodam, et uili et solo, ... omnique laniena excruciato, ut uerba placentia principi, uel potius accersitori, loqueretur: quo cum poenis non sufficerent membra, uiuo exusto, ipse quoque Alypius, post multationem bonorum exulare praeceptus, filium miserabiliter ductum ad mortem, casu quodam prospero reuocatum, excepit.

2. 1. Per id omne tempus, Palladius ille, coagulum omnium aerumnarum, quem captum a Fortunatiano docuimus primum, ipsa sortis infimitate, ad omnia praeceps, clades alias super alias cumulando, lacrimis uniuersa perfuderat luctuosis. 2. nanctus enim copiam nominandi, sine fortunarum distantia, quos uoluisset, ut artibus interdictis inbutos, ita ut ferarum occulta uestigia doctus obseruare uenator, multos intra casses lugubres includebat, quosdam ueneficiorum notitia pollutos, alios ut adpetitoribus inminuendae conscios maiestatis. 3. et ne uel coniugibus maritorum uacaret miserias flere, inmittebantur confestim qui signatis domibus inter scrutinia supellectilis patris addicti, incantamenta quaedam anilia uel ludibriosa subderent amatoria, ad insontium perniciem concinnata: quibus in iudicio recitatis, ubi non lex non religio non aequitas ueritatem a mendaciis dirimebat, indefensi bonis ablatis, nullo contacti delicto, promiscue iuuenes aliique, membris omnibus capti, ad supplicia sellis gest*ato*riis ducebantur. 4. inde *ef*fectum est per orien-

---

2 brittaniorum uicandae 4 beneficus 5 hiero clifio ursente 6 *sine lac.* omneque ad 7 cumque 11 it 12 fortunatione 12 *sq.* infirmitate 14 nominandis in 16 cases 17 beneficiorum notitiam 19 miseras 20 suppellectilis nec canta menta 21 uel utebriosa 22 excitatis 23 nulli 24 promissae 25 gestoriis fectum

---

2 iucundae *EAG* -iarum *Nm2AG* 4 ueneficus *E Cl.* ueneficii *G* ueneficiis *Wm2A* 5 Hierocle filio *G* Hierocliphis *N* Hieroglyphio *A* urgente *EAG* 6 *lac. post* solo *indic. Her.* omnique *HAG* ut *AG* 7 arcessitori *G* cum *G* 10 recepit *G* 11 id *WAG* 12 Fortunatiano *AG* 12 *sq.* infimitate *G* 14 nominandi sine *G* 16 casses *EAG* 17 ueneficiorum *AG* notitia *EAG* 19 miserias *EAG* 20 patris *restit. Pet.* poenis *G* incantamenta *G* 21 uel ludibriosa *G* 22 recitatis *G* lec⟨t⟩itatis *Pet.* 23 nullo *G* 24 promiscue *EG* (*an* -ce? *Cl.*) ⟨inu⟩ali⟨di⟩que *Corn.* 25 supplicium *G* gestatoriis *G* ⟨ef⟩fectum *Cl.* factum *EAG*

tales prouincias, *ut* a dom*i*nis metu similium exurerentur libraria omnia: 371-2
tantus uniuersos inuaserat terror. namque ut pressius loquar, omnes ea tempestate uelut in Cimmeriis tenebris reptabamus, paria conuiuis Siculi Dionysii pauitantes, qui cum epulis omni tristioribus fame saginarentur, ex summis domorum laquеariis, in quibus discumbebant, saetis nexos equinis, et occipitiis incumbentes, gladios perhorrebant.

5. Tunc et Bassianus, praeclaro gener*e n*atus, notarius militans inter primos, quasi praenoscere altiora conatus, licet ipse de qualitate partus uxoris consuluisse firmaret, ambitioso necessitudinum studio, quibus tegebatur, morte ereptus, patrimonio opimo exutus est.

6. Inter fragores tot ruinarum, Heliodorus, tartareus ille malorum omnium cum Palladio fabricator, mathematicus (ut memorat uulgus,) conloquiis ex aula regia praepigneratus abstrusis, iam funebres aculeos ex*er*tabat, omni humanitatis inuitamento ad prodenda quae sciret uel fingeret, lacessitus. 7. nam et sollicitius cibo mundissimo fouebatur, et ad largiendum pelicibus, merebat aes conlaticium graue, et incedebat passim ac late, os circumferens uultuosum, omnibusque formidatum, ea fiducia sublatior, quod ad lupanar, quo (sicut ipse uoluit,) liberius uersabatur, cubiculariis officiis praepositus, adsidue propalam uentitabat, elogia parentis publici praeferens, futura pluribus luctuosa, 8. per quae eum (ut forensium causarum patronum,) quid in primis orationis partibus conlocaret, ut proficere possit facilius et ualere, quibusue figurarum commentis, splendida loca adtemptare debeat praemonebat.

9. Et quoniam longum est *narrare omnia* quae cruciarius ille con-

---

1 prouincias ad omnis 2 pressus 3 cimerriis riptabamus 3*sq.* conuiuiis aculi dyonisii 4 aepulis 4*sq.* famae sacinarentur 5 saettis 6 aequinis occupitiis glodiis 7 procero generatus 11 tractareus 14 extabat prodendi 15 pollicitus 16*sq.* incidebat passima ac 17 formidatis 18 coluit 18*sq.* seruabatur 19 adsiduae 20 elongia perferens que 23 adtemp[tare—praemonebat] 24 (*sine lac.*) quae

---

1 ⟨ut⟩ a dom⟨i⟩nis *Her.* ut omnes *G* exurerent *G* 2 praessius *EA* expressius *G* 3 Cimmeriis *G* reptabamus *EAG* conuiuis *AG* 3*sq.* Siculi *EAG* 4*sq.* saginarentur *EAG* 5 setis *EAG* 6 occipitiis *EAG* gladios *EAG* 9 praec⟨l⟩aro gener⟨e n⟩atus *Her.* procerum g. n. *G* 11 tartareus *Wm2AG* 14 exertabat *Val.* excitabat *EAG* prodenda *Wm2G* 15 sollicitius *G* 16 incedebat *EAG* 17 ac late *EA* elate *G* que *om. EG* formidatum *Her.* (*cf. 14, 11, 23*) formidatus *EAG* 18 quod *Em1G* uoluit *G* 18*sq.* uersabatur *Em2 Val.* 20 elogia *EAG* praeferens *Lind.* per quae *Her.* per⟨ite⟩que *Momms.* 22 facilius Valens *G* 23 praemonebatur *G* (-bat *rest. Momms. Her.*) 24 ⟨narrare (*iam Nov.*) omnia⟩ quae *Cl. et Her.* quod *Gdt.*

371-2 flauit, hoc unum edisseram, quam praecipiti confidentia, patriciatus columina ipsa pulsauit. qui ex clandestinis (ut dictum est) regiorum confabulationibus inmaniter adrogans, et ipsa uilitate ad facinus omne uenalis, egregium illud par consulum, Eusebium et Hypatium (germanos fratres) Constanti principis quondam adfines, ad cupidinem altioris fortunae erectos, et consuluisse et agitasse quaedam super imperio detulit, addens itineri ad mendacium ficte constructo, quod Eusebio etiam principalia indumenta parata sint. 10. quibus haustis auenter, fremibundus et minax, cui nihil licere debuerat, quia omnia sibi licere etiam iniusta existimabat, inremisse ab extremis regionum interuallis exhibitis omnibus, quos solutus legibus accusator perduci debere, profunda securitate mandarat, suscipi quaestionem criminose praecepit. 11. cumque nodosis coartationibus aequitate diu calca*ta*, et nexibili adseueratione perditi nebulonis durante, nullam confessionem exprimere tormenta grauia potuissent, ablegatosque ab omni huius modi, conscientia ipsa uiros ostenderet claros, calumniator quidem ita ut antea honorabiliter colebatur, illi uero exilio et pecuniariis adflicti dispendiis, paulo postea reddita sibi multa, sunt reuocati, dignitatibus integris et splendore.

12. Nec tamen post haec tam paenitenda, repressius actum est uel pudenter, non reputante alta nimium potestate, quod recte institutis ne cum inimicorum quidem incommodis, in delicta conuenit ruere uoluntaria, nihilque sit tam *deforme* quam ad ardua imperii supercilia, etiam acerbitatem naturae adiungi. 13. sed Heliodoro (incertum morbo an quadam excogitata ui) mortuo (nolim dicere *sero*: 'utinam nec ipsa res loqueretur!') funus eius per uispillones elatum, pullati praecedere honorati conplures, inter quos et fratres iussi sunt consulares. 14. ibi

---

1 ediseram quamquam 2 regionum 3 facimus 7 fictae quo 9 omni 10 externis exibitis 12 praecipit 13 aequitatae iacta et nixi uilia 16 daros honerabiliter 17 e 19 repraessius aetum 20 instituti sine 21 delecta 22 deforme *om.* 22*sq.* aetiam aceruitatem 24 noli* (*fu.* n) sero *om.* 25 funes uis pillonis polleati procedere 26 effrater consularos

---

1 edisseram *EAG* quam *Val.* 2 regiorum *G* 3 facinus *EAG* 7 quod *EAG* 9 omnia *EAG* 10 extremis *G* 12 precepit *EA* 13 calca⟨ta⟩ *Her.* (*cf. 21, 13, 13*) iactata *G* laq⟨uea⟩ta *Corn.* et nexibili *Lind.* et uix uili *EA* nixis *G* et inflexibili *Corn.* 15 conscientia ueritas ipsa *G* 16 claros *EAG* 17 et *EAG* addicti *Btl.* 19 actum *EAG* 20 institutis ne *AG* 21 delicta *EAG* 22 ⟨deforme⟩ *Val.* (*cf. Cic. ad Q. fr. I 1, 37*) iniquum *add. G*, dirum *A* 23 acerbitatem *EAG* 24 aliqua *G* nolim *G* dicere ⟨sero⟩ *Momms.* 25 funus *EAG* uespillones *AG* pullati praecedere *G* 26 et fratres *EAG* consulares *EAG*

tunc rectoris imperii caries tota stoliditatis apertius est profanata, qui cum abstinere inconsolabili malo rogaretur obnixe, inflexibilis mansit, ut uideretur aures occlusisse ceris (quasi scopulos Sirenios transgressurus). 15. superatus tamen precibus destinatis, tandem nudatis capitibus, infaustam bustuarii libitinam ad usque sepulchrum incedentes *et* pedibus, quosdam etiam conplicatis articulis, praeire mandauit. horret mens reminisci, quo iustitio humilitati tot rerum apices uisebantur, et praecipue consulares, post scipiones et trabeas et fastorum monumenta mundana. 16. inter quos omnes *ab* aduliscentiae *rudimentis* uirtutum pulchritudine commendabilis, noster Hypatius praeminebat, uir quieti placidique consilii, honestatem lenium morum uelut ad perpendiculum librans, qui et maiorum claritudini gloriae fuit, et ipse posteritatem mirandis actibus praefecturae geminae decorauit. 371-2

17. Accesserat hoc quoque eodem tempore ad Valentis ceteras laudes, quod cum in aliis ita saeuiret infeste, ut poenarum maiores *aegre* ferret finiri cum morte dolores, Numeri*um* tribunum, malitia quendam exsuperantem, isdem diebus conuictum, confessumque quod exsecto uiuae mulieris uentre, atque intempestiuo partu extracto, infernis manibus excitis, de permutatione imperii consulere ausus est, familiaritatis contuitu, ordine omni musante, abire iussit inlaesum, salutem et inuidendas opes et militiae statum, integrum retenturum.

18. O praeclara informatio doctrinarum, munere caelesti indulta felicibus, quae uel uitiosas naturas saepe excoluisti! quanta in illa caligine temporum correxisses, si Valenti scire per te licuisset, nihil aliud

---

1 rectores 2 ineosolabili obnixae 3 occlusise caeris scopulos (c *ex* t) 4 praecibus 5 bustuari 5 *sq.* incidentes pedibus 7 nunc reminiscit uisibantur 8 praecipuae traueas 9 omnes aduliscentiae uirtutum 11 perpeniculum 12 posteritate 15 infestae 15 *sq.* maturis (*lac. 7 litt.*) ferret 16 dolens numen 17 et superantem hisdem 19 familiaritateeis 22 munerae 23 sepe exculuisti 24 correxisse ualentis

---

1 rectoris 2 inconsolabili *Nm2AG* 3 occlusisse *AG* Sireneos *G* 5 bustuarii *EAG* incedentes *EAG* et *add. Val.* 7 mens *Cl.* animus (*pro* nunc) *A Btl.* reminisci *EAG* qua iustitia *G* qua tristitia *Corn.* humiliati *AG* 8 trabeas *EAG* 9 ⟨ab⟩ aduliscentiae ⟨rudimentis⟩ *Her.* (*cf. 27, 9, 8*) adulescentia et *G* adolescentiae *EA* ⟨ex⟩ adolescentia *Wagn.* ⟨ab⟩ a. *Nov.* 11 perpendiculum *EAG* 12 posteritatem *EAG* 15 moras (maiores *Her.*) aegre *G* maturi⟨u⟩s ⟨uim prae se⟩ *Brakm.* 16 dol⟨or⟩es Numeri⟨um⟩ *uel* Numen⟨ium⟩ *Her.* Pollentianum *G* 19 familiaritatis *Val.* familiaritatis eius *EG* familiaritate eius *A* 19 *sq.* intuitu *G* 20 mussante *AG* 23 excoluisti *EAG* 24 correxisses *EAG* Valenti *Em2AG*

371-2 esse imperium, ut sapientes definiunt, nisi curam salutis alienae, bonique esse moderatoris, restringere potestatem, resistere cupiditati omnium rerum, et inplacabilibus iracundiis, nosseque (ut Caesar dictator aiebat,) miserum esse instrumentum senectuti recordationem crudelitatis, ideoque de uita et spiritu hominis, qui pars mundi est et animantium numerum complet, laturum sententiam, diu multumque cunctari oportere†, nec praecipiti studio, ubi inreuocabile factum est, agitari, ut exemplum est illud antiquitati admodum notum. 19. apud proconsulem Asiae Dolabell*am*, *Smyrnaea mulier subolem* propriam et mari*tum* uenenis necasse confessa, quod filium e matrimonio *priore susceptum occiderint*, et conperendinata cum consilium ad quod res ex more delata est, anceps, quid inter ultionem et scelus statui debeat, haesitaret, ad Areopagitas missa est (Athenienses iudices tristiores), quorum aequitas deorum quoque iurgia dicitur distinxisse. hi causa cognita centesimo post anno cum accussatore mulierem adesse iusserunt, ne aut absoluerent ueneficam, aut ultrix necessitudinum puniretur. ita numquam tardum existimatur, quod est omnium ultimum.

20. Post commissa iniquitatibus uariis ante dicta, et inpressas foede corporibus liberis, quae superuixerant, notas, inconiuus Iustitiae oculus, arbiter et uindex perpetuus rerum, uigilauit adtente. namque caesorum ultimae dirae, perpetuum numen ratione querellarum iustissima commouentes, Bellonae accenderant faces, *ut* fides oraculi firmaretur, quod nihil inpune praedixerat perpetrari.

---

1 aliaenae 2 *sq.* omnem 3 quac 6 latorum 7 inreuocabulum 9 dolabellamyrna (*lac. 11 litt.*) propriam mari 10 *sq.* eeo *m1* arimonio *m2* (ri *ex* li) et 11 rex 11 *sq.* dilata 13 areo pagites 15 aegustatore (accusatore *m3*) 16 beneficum 18 *sq.* inpressus fide 19 que inconuiuus 20 uigilanti 21 dire numeratione quaerellarum 22 bello ne accederant ut *om.*

---

2 *sq.* omnium *EAG* 6 laturum *AG* 7 oporere *G* inreuocabile *EAG* 9 Dolabellam Smyrnaea *AG* Dolabellam Smyrna *Wm2* ⟨mulier subolem⟩ *Her.* (*cf. Gell. 12, 7, 1*) materfamilias filium *G* subolem *A* filium *Wm2* proprium *Wm2G* maritum *Wm2AG* 10 e matrimonio ⟨priore⟩ *Her.* ex alio matrimonio *Gdt.* ex priore uiro *G* ex alio marito *A* 10 *sq.* ⟨susceptum occiderint⟩ *Her.* ab eis occisum comperisset *G* ab eis comperit necatum *A* 11 res *Wm2A om. EG* 11 *sq.* delata *E* 13 Areopagitas *EAG* 13 accusatore *EAG* 16 ueneficam *AG* ueneficium *N* (*prob. Val., conlato Gell.*) 18 impressas foede *G* 19 inconiuus *Eyss.* inconniuens *AG* 20 uigilauit *G* 21 ultrices *G* perpetium *G* numen ratione *E Val.* 22 commouente *G* accenderant *EAG* ut *EAG*

21. Dum haec quae supra digesta sunt, Antiochiae Parthico fragore cessante, per intestinas dilatantur aerumnas, coetus furiarum horrificus, post conuolutos multiplices casus, ab eadem urbe digressus, ceruicibus Asiae totius insedit hoc modo. 22. Festus quidam Tridentinus ultimi sanguinis et ignoti, in nexum germanitatis a Maximino dilectus, ut sodalis et contogatus, decernentibus fatis, ad orientem transgressus est, ibique administrata Syria magisterioque memoriae peracto, bona lenitudinis et reuerentiae reliquit exempla, unde regere Asiam proconsulari potestate exorsus, uelificatione tranquilla, ut aiunt, ferebatur ad gloriam. 23. audiens autem Maxim*in*um optimo cuique exitialem, obtrectabat subinde actibus eius, ut perniciosis et foedis. sed cum impie peremptorum exsequiis suffragantibus, ad praefecturam uenisse hominem conperisset inmeritum, exarsit ad agenda sperandaque similia, et histrionis ritu mutata repente persona, studio nocendi concepto, incedebat oculis intentis ac diris, praefecturam autumans adfore prope diem, si ipse quoque se contaminasset insontium poenis. 24. et quamquam sint multa et uaria, quae (ut leuius interpretemur,) egit asperrime: pauca tamen dici sufficiet, quae sunt nota *ac* peruulgata, ad aemulationem eorum commissa, quae facta sunt Romae. ratio enim eadem est ubi*que* recte secusue gestorum, etiam si magnitudo sit dissimilis rerum. 25. philosophum quendam Coeranium, haut exilis meriti uirum, ea causa tormentorum inmanitate inuictum occidit, quod ad coniugem suam familiariter scribens, id sermone addiderat Graeco: *σὺ δὲ νόει καὶ στέφε τὴν πύλην,* quod dici prouerbialiter solet, ut audiens altius 372

---

3 inconuolutos 4 festinus ♂ 5 innoti 6 discernentibus 8 reuerentia reliquid 9 potestati 10 maximum 11 pernitiosus 12 exsequis 13 sperandoque 15 ridis praefecturum 16 die quoque si incontium 17 interpraetemur 18 pauci 18 *sq.* nota peruulgati ad aemulatione 20 ubi desit 21 coheraneum 22 inmanitatem ultum 23 ad sermone 23 *sq.* COIΛΘΝΟΘ IKΛI CTЄ ΦЄTHNTYΛHN 24 prouerbiliter

---

3 conuolutos *Pet.* (*cf. 14, 11, 26*) 4 Festus *EA* Festinus *G* 5 ignoti *EA* innoti *G* 6 decernentibus *EG* 8 reuerentiae *EAG* (-nda *Nov.*) clementiae *Corn.* 9 potestate *EAG* 10 Maximinum *EAG* 11 pernitiosis *EAG* 13 sperandaque *AG* 15 diris *Her.* rigidis *EAG* prefecturam *Em2AG* 16 diem *WAG* i. q. se *EA* se *G* insontium *Wm2AG* 17 lenius *EAG* *Günther* 18 pauca *EAG* n. ac peruulgata *G* ⟨e⟩ nota peruulgata *Her.* n. peruulgataque *A* n. *del. Pet. ut gl.* 18 *sq.* ad emulationem *EAG* 20 ubi⟨que⟩ *Lind.* ibi *AG* sit *Kell.* 21 Coeranium *G* 22 inui⟨c⟩tum *Her.* inultum *G* ultum *A* ultima *Corn.* multa *Haupt* mul⟨ca⟩tum *C. F. W. M.* mul⟨ta⟩tum *Pet.* 23 id *NG del. Nov.* *τοὶ restit. Pet.* *σὺ δὲ νόει G* 24 *καὶ G* *πύλην Casaubon. Haupt* prouerbialiter *EAG*

372 aliquid agendum agnoscat. 26. anum quandam simplicem interuallatis febribus mederi leni carmine consuetam, occidit ut noxiam, postquam filiam suam ipso conscio curauit adscita. 27. in chartis cuiusdam municipis clari, scrutari ex negotio iussis, genitura Valentis cuiusdam inuenta est, repellensque calumnias is cuius intererat, cum obiectaretur ei quam ob rem constellationem principis collegisset, fratrem suum fuisse Valentem, dudumque obisse, documentorum plena fide monstrare, pollicitus, inexspectato ueritatis indicio, laniatis later*ibus*, trucidatus est. 28. uisus aduliscens in balneis admouere marmori manus utriusque digitos alternatim et pectori, septemq*ue* uocales litteras numerasse, ad stomachi remedium prodesse id arbitratus: in iudicium tractus, percussus est gladio post tormenta.

3. 1. Hic et mihi uertenti stilum in Gallias, confunditur ordo seriesque gestorum, inter multa et saeua Maximinum repperiens iam praefectum, qui potestate late diffusa, scaeuum imperatori accesserat incentiuum, maiestati fortunae miscenti licentiam grauem. quisquis igitur dicta considerat, perpendat etiam cetera, quae tacentur, ueniam daturus, ut prudens, si non cuncta conplectimur, quae consiliorum prauitas crimina in maius exaggerando commisit. 2. aduliscente enim acerbitate, rationum inimica rectarum, trux suopte ingenio Valentinianus, post eiusdem Maximini aduentum, nec meliora monente ullo nec retentante, per asperos actus uelut aestu quodam fluctuum ferebatur et procellarum, adeo ut irascentis saepe uox et uultus *et* incessus mutaretur et color. quam rem indicia uaria testantur et certa, e quibus pauca sufficiet poni.

---

1 agensum δ 3 curabit cuius dato 4 scutari 5 quae calumniosis obiextaretur 6 constillationem 7 decumentorum pollicito 8 lacer 9 admonere (n *ex* u) 10 pectoris septem quoales 11 perculsus 13 his uertendi 15 profectum qui potestatem diffusas ceuum 17 quaetam centur 18 si con 19 exagi gerando aceruitate δ 20*sq.* maximiani 22 aesto 22*sq.* ut ini rascentis 23 et *om.* mataretur (mut- *m3*) 24 certae quibus

---

3 curauit *EAG* accita *G* cuiusdam *AG* 4 scrutari *EAG* 5 calumnias is *AG* obiectaretur *EAG* 6 constellationem *EAG* 7 obiisse *EG* documentorum *EAG* pollicitus *G* 8 laniatus *EAG* laniatibus *Pet.* later⟨ibus⟩ *Kell.* lacertis *Wm2Nm2* lacer *Wm1AG Pet.* 9 admouere *EAG* 10 pectori *EG* septemque *G* uocales *EAG* 11 percussus *NG* 13 hic *Madv.* hinc *Günther* uertenti *G* 15 prefectum *EG* potestate *Nm2AG* saeuum *NAG* 17 quae tacentur *EAG* 18 non *G* 19 exaggerando *WAG* 20*sq.* Maximini *AG* 22 aestu *EAG* 23 irascentis *EAG* et *alt. add. G* mutaretur *EAG* 24 certa e *AG*

3. Adultus quidam ex his quos paedagogianos appellant, ad obseruandam uenaticiam praedam, Spartanum canem retinere dispositus, ante praedictum tempus absoluit, adsultu eius euadere conantis adpetitus et morsu: ideoque necatus ad exitium fustibus, eadem humatus est die. 372 4. praepositum fabricae oblato thorace polito faberrime, praemiumque ideo exspectantem, ea re praecepit occidi, † riadpraei, quod pondus paulo minus habuit species ferrea, quam ille firmarat. Epiroten aliquem ritus Christiani presbyt*erum* acceptum Octauiano .... ex proconsule .... offensarum auctore licet tardius ad sua remisso. 5. Constantianus strator paucos militares equos ex his ausus mutare, ad quos probandos missus est in Sardiniam, eodem iubente lapidum ictibus oppetit crebris. Athanasius fauorabilis tunc auriga, suspectus cum uulgari leuitate, ut uiuus incendi iuberetur, si quid temptasset huius modi, *imprecaretur, idemque* non multo postea ueneficiis usus incessebatur, nulla delata uoluptatum artifici uenia, ignibus aboleri praeceptus est. 6. Africanus causarum in urbe defensor adsiduus, post administratam prouinciam, ad regendam aliam adspirauit, cuius suffragatori magistro equitum Theodosio id petenti, subagresti uerbo pius responderat *imperat*or: 'ab*i*' inquit 'comes, et muta ei caput, qui sibi mutari prouinciam cupit': et hoc elogio perit homo disertus, ad potiora festinans, ut multi. 7. Claudium et Sallustium, ex Iouianorum numero ad usque tribunatus dignitates progressos, accusabat quidam uilitate ipsa despectus, quod cum imperium Procopius adfectasset, aliqua pro eo locuti sunt bona. cumque nihil

2 sanum 5 ablato thoroce faberrimo 6 praecipit occideri adp̆i (*i. e.* praei) 7 formarat 8 presbyte nostros firmus ut in (*29, 5, 39*) 8*sq.* tem (*cf. 29, 1, 17*) Octauianum offensorum (-arum *m2*) 9 t. redire ad sua permisso 11 et 12 eum uulgari 13 leuitante 13*sq.* hiius modi non 14 beneficiis usum merebatur 15 uenta auoleri (abo- *m3*) 18*sq.* pilis responderator abinquid 19 capud 20 desertus 20*sq.* cladium 21 ouianorum 22 progressus

2 canem *EAG* 5 oblato *AG* thorace *Wm2AG* faberrime *EAG* 6 praecepit occidi quod *Wm2AG* occidi ⟨di⟩ri⟨t⟩at⟨e⟩ pari *Haupt* 7 firmarat *Wm2 C. F. W. M.* 8 Epiroten—9 remisso *om. G* 8 presbiterum *EA* acceptum (*ex 1, 17*) Octauiano *Her.* 9 remisso *Her.* redire . . . permisso *A* 11 est *G* 12 oppetiit *AG* cum *EA* ei *G* cum ⟨artium malarum iurasset⟩ *Momms.* 13 leuitate *EAG* huius modi *EAG* 13*sq.* ⟨imprecaretur, idemque⟩ *Her.* cuius *G* ⟨quem⟩ *Val.* ⟨quoniam se⟩ *Momms.* 14 ueneficiis *A* usus *Gdt.* inces⟨s⟩ebatur *Cl.* ferebatur *G* fatebatur *Momms.* nulla⟨que⟩ *Gdt.* 15 uenia *G* aboleri *WAG* 18 pius *Haupt om. G* responderat ⟨imperat⟩or *Cl.* respondit imperator *H Eyss. Haupt* responderat *AG* 18*sq.* abi inquit *EAG* 19 caput *WAG* 20 periit *AG* disertus *EAG* 20*sq.* Claudium *G* 21 Iouianorum *AG* 22 progressos *AG*

372 quaestiones repperirent adsiduae, mandare magistris equitum auditoribus princeps, ut agerent in exilium *Claudium*, et Sallustium pronuntiarent capitis reum, pollicitus quod eum reuocabit ad supplicium raptum; hocque ita (ut statutum est) obseruato, nec Sallustius morte exemptus est, nec Claudius nisi post eiusdem Valentiniani obitum deportationis maestitia liberatus, ...

.... longae ... cusauerit, cum illi saepissime torquerentur. 8. replicatis igitur quaestionibus dense, et quibusdam ui nimia tormentorum absumptis, ne uestigia quidem ulla delatorum reperta sunt criminum. in hoc negotio protectores, ad exhibendas missi personas, de ..... fustibus praeter solitum caesi.

9. Horrescit a*ni*mus omnia recensere, simulque reformidat, ne *ex* professo quaesisse uideamur in uitia principis, alia commodissimi. illud tamen nec praeteriri est aequum nec sileri, quod cum duas haberet ursas saeuas hominum ambestrices, Micam auream et Innocentiam, cultu ita curabat enixo, ut earum caueas prope cubiculum suum locaret, custodesque adderet fidos, uisuros sollicite, nequo casu ferarum dele*re*tur luctificus calor. Innocentiam denique, post multas quas eius laniatu cadauerum uiderat sepulturas, ut bene meritam in siluas abire dimisit innoxiam, exop*tans* similes edit*uram*.

4. 1. Et haec quidem morum eius et propositi cruenti sunt documenta uerissima. sollertiae uero circa rem publicam usquam digredientis,

---

1 adsidue 2 claudium *om.* 3 reuocauit 4 obueruatione 5 cladius ualentianus uitium 6 *sq.* (*lac. 3 vss.*) longae (*lac. 3 litt.*) cusauerit 8 denset 9 *sq.* dilatorum 11 *sine lac.* praetor 12 horruscitamus 12 *sq.* reformidati ni perfesso 13 uideatur illi ad 14 quo 15 *sq.* cultant acerabat 16 eorum 17 quae ea superarum debetur 19 cadauerunt 20 exop (*lac. 4 litt.*) simile sedit (*lac. 5 litt.*) 21 proposito cruenta 22 sollertis puplicam ♂ nusquam

---

1 assiduae *HA* 2 C. *add. G post* agerent: *post* exilium *colloc. Cl.* 3 reuocabit *G* 4 obseruato nec *G* 5 Claudius *TG* Valentiniani *AG* obitum *G* exitium *A* 7 longe recusauerit *A om. G* (*lac. 6 litt., addito asterisco*) 8 dense et *G* 9 nimia *om. G* 9 *sq.* delatorum *EAG* 11 de *lac. indic. Her.* dicuntur *G* praeter *WAG* usi *G* 12 horrescit animus *AG* reformidat *AG* ne *EAG* 12 *sq.* ⟨ex⟩ professo *Lind.* (⟨de⟩ (*ex l. 11*) p. *C.F. W.M.*) professo *G* professio *EA* 13 uideamur *Nm2 Val.* alias *EAG* illud *G* 14 quod *EAG* 15 *sq.* cultu ita curabat *Val.* cura agebat enixa *G* 16 earum *EG* 17 *asterisco instruxit G* casu ferarum *Lind.* dele⟨re⟩tur *Val.* delibetur *Gron.* hebet⟨et⟩ur *Btl.* 18 uigor *Btl.* 19 cadauerum *EAG* 20 exop⟨tans⟩ similes edit⟨uram⟩ *Pet. om. G. lac. 3 litt.* quae exinde similes edidit strages *Val.* 21 propositi cruenti *G* 22 sollertiae *uulgo* solertis *EAG* usquam *Wagn.*

nemo eum uel obtrectator peruicax incusabit, illud contemplans, quod 372 maius pretium operae foret in coercendis uerius limite barbaris, quam pellendis. et cum dedisset .... *e s*peculis, siquis hostium se commouisset, desuper uisus obruebatur.

2. Agitabatur autem inter multiplicis curas, id omnium † prima de potissimum, ut Macrianum regem auctum *in*ter mutationes crebras sententiarum, iamque in nostros adultis uiribus exsurgentem, ui superstitem raperet uel insidiis, ut multo ante Vadomarium Iulianus: et praeui*sis quae* negotium poscebat et tempus, cognitoque transfugarum indiciis, ubi conprehendi nihil *hostile o*periens poterit ante dictus, tacite quantum concessit facultas, nequi conserendo officeret ponti, iunxit nauibus Rhenum. 3. et antegressus contra Mattiacas aquas, primus Seuerus, qui pedestrem curabat exercitum, perpensa militum paucitate, territus stetit, timens ne resistere nequiens, inruentium opprimeretur hostilium agminum mole. 4. et quia suspicabatur uenalia ducentes mancipia scurras, casu illic repertos, id quod uiderant, excursu celeri nuntiare, cunctos mercibus direptis occidit. 5. aduentu itaque plurium copiarum, animati iudices, castrisque ad tempus breuissimum fixis, quia nec sarcinale iumentum quisquam nec tabernaculum habuit, praeter principem cui tapete .... suffecerat pro tentorio, parumper ob tenebras morati nocturnas,

---

1 nec quo ouireciator contemplauo 2 opere forticen regendus ucrius milite quo 3*sq.* dedisset (*lac. 3 vss.*) peculis 5 obruebatur (*lac. 9 litt. in fin. vs.*) 6 aut et it prima de 7 auitum ter creuras 9 uel in insidiis 9*sq.* praeui (*lac. 4 litt. in fin. vs.*) negotium 10 transfigurarum 11 nihil periens tas he 12 uinxit 13 contramat siacas quippe destrem (p *pr. add. m2*) 15 rei sterne quees inruenti in 16*sq.* ille crepertos 17 uiderat iunctos 18 plurimum 20*sq.* tapete (*lac. 7 litt.*) sufficerat po 21 nocturnos

---

1 nemo — 3 dedisset *om. G*, *lac. 12 litt. cum asterisco* nemo *C.F. W.M.* nec *Her.* (*cf. 31, 2, 4*) neque *C Val.* obtrectator *Val.* contemplans *Val.* 2 foret in *Her.* forsitan regendis *Val.* regendo seuerius *C.F.W.M.* limite *Val.* quam *Val.* 4 e speculis *G* 6 autem *G* multiplices *EG* id *G* primum et *G* p. ⟨at⟩que *Nov.* 7 auctum *G Pet.* inter *EAG* per *Pet.* crebras *EAG* 7*sq.* successionum *G* 9 uel *EAG* 9*sq.* prouisis quae *Val.* praeuisum *G* 10 transfugarum *G* 11 ⟨hostile⟩ operiens *Her.* operiens *G* tacite *G* rex *EA* 12 iunxit *WAG* 13 Mattiacas *G* qui pedestrem *EAG* 15 resistere nequiens *G* irruentium *EA* inruenti *G* 16 illic *EAG* 17 uiderant *G* cunctos *G* 18 plurium *EAG* 20*sq.* tapetes suffecerant *G* tapete suffecerat *Pet.* (*cf. 16, 5, 5*) tapete ⟨et sisyra⟩ suffecera⟨n⟩t *Her.* 21 pro *EAG* nocturnas *EAG*

372 exiliente *Lucifero, urgente* procinctu pergebant ulterius, itinerum gnaris ducentibus, fre*quenti* equitatu cum Theo*do*sio rectore prae*ire* disposito, † equirat erat ....

....

tempore iaceat, extento strepitu suorum est inpeditus, quibus adsidue mandans, ut rapinis et incendiis abstinere*nt*, inpetrare non potuit. ignium enim crepitu dissonisque clamoribus, satellites exciti, idque quod acciderat, suspicati, carpento ueloci inpositum, regem angusto aditu circumfractis collibus abdiderunt. 6. hac Valentinianus gloria defraudatus, nec *sua* culpa nec ducum, sed intemperantia militis, quae dispendiis grauibus saepe rem Romanam adflixit, ad usque quinquagensimum lapidem terris hostilibus inflammatis, redit Treueros maestus. 7. ubi tamquam leo ob ceruum amissum uel capream, morsus uacuos concrepans, tum cum hostium disiecta frangeret timor, in Macriani locum Bucinobantibus (quae contra Mogontiacum gens est Alamannica) regem Fraomarium ordinauit, quem paulo postea quoniam recens excursus eundem penitus uastauerat pagum, in Brittanias *trans*latum, potestate tribuni, Alamannorum praefecerat numero, multitudine uiribusque ea tempestate florenti: Bitheridum uero et Hortarium (nationis eiusdem primates), item regere milites iussit, e quibus Hortarius, proditus relatione Florenti, Germaniae ducis,

---

1 e. procincti 1 *sq.* itinerunt gnari discentibus fre (*lac. 4 litt.*) 2 theosio prae (*lac. 4 litt.*) 3 equirat erat (*lac. 3½ vss.*) 5 streputi 6 abstinere potui 7 dinis (d *m2 ex* b) sonisque 8 suspencti carpenti 10 sua *om.* sentim temperanti que 11 quinquaginta simum 13 uaquos 13 *sq.* dum cum 15 alamannia 16 que paenitus 17 brittanas latum 18 praeceperat multitudo 19 hortario 20 aortarius proditu speratione germania caducis

---

1 exiliente ⟨Lucifero urgente⟩ *Her.* (*cf. 19, 7, 2*) exiliente luna *G* exigente procinctu *Pet.* procintu *E uulgo* itinerum *EAG* gnaris *E Lind.* 2 ducentibus — 3 erat *om. G*, *lac. 4 litt. cum asterisco* ducentibus *Lind.* frequenti *Eyss.* Theodosion *EA* praeire *Val.* 3 sequi ratus *Eyss.* nequid lateret *Her.* (*cf. 24, 1, 13*) 5 strepitu *EAG* 6 incendiis et rapinis *tr. G* abstinerent *EAG* potuit *EAG* 7 dissonisque *EAG* 8 suspicati *AG* suspecti *Pet.* carpento *EAG* 10 sua *add. AG* c. ⟨propria⟩ *Brakm.* sed *EAG* intemperantia *G* 11 quinquagesimum *EAG* 12 rediit *G* 13 uacuos *AG* 13 *sq.* tum cum *Her.* dum *EAG* 15 Alamanni⟨c⟩a *Cl.* Alamanna *EAG* (Ale- *G*) regem *om. G* 16 quem *G* 17 Brittanias *Her.* Britannos *W* Britanniam *G* translatum *G* 18 praefecerat *G* multitudine *Em2G* 19 Hortarium *G* 20 Hortarius *EAG* Hrot- *Reines.* proditus *EAG* relatione *Val.* opera *G* Germaniae *Val.* Moguntiaci *G*

contra rem publicam quae*dam ad Mac*rianum scripsisse, barbarosque 372
opti*mates*, ueritat*e* tormentis expressa, conflagrauit flamma poenali.

5. 1. Abhinc inter . . . . , ...
. . . . proximo haec narratione disseri continua placuit, ne dum negotiis longe discretis et locis, alia subseruntur, cognitio multiplex necessario confundatur.

2. Nubel uelut regulus per nationes Mauricas potentissimus, uita digrediens, et legitimos et natos e concubinis reliquit filios, e quibus Zammac comiti nomine Romano acceptus, latenter a fratre Firmo peremptus, discordias excitauit et bella. eius enim necem ulcisci, inpensiore studio properans comes, ad insidiatoris perniciem multa ciebat et formidanda. utque rumores distulerunt adsidui, naua*ba*tur opera diligens in palatio, Romani quidem relationes, multa et aspera congerentes in Firmum, libenter suscipi recitarique principi, in earum fauorem concinentibus multis: ea uero quae contra Firmus salutis tuendae gratia docebat crebro per suos, accepta, diutius occultari, Remigio tunc officiorum magistro, adfine amicoque Romani, inter potiores imperatoris necessitates, haec uelut minima et superflua, non nisi oportune legi posse adseuerante.

3. Quae cum ad obruendam defensionem suam agitari aduerteret Maurus, ultimorum metu iam trepidans, ne amendatis quae praetendebat, ut perniciosus et contumax, indemnatus occideretur, ab imperii dicione desciuit, et adiumenta . . . . tium ad uastand . . . .
. . . . 4. . . . . hostis inplacabilis incrementis

---

1 quae (*lac. 5 litt.*) rianum 2 opti (*lac. 5 litt.*) ueritator mentis exoressa 3 inter (*lac. 2 1/2 vss.*) proximo 5 cantinua 5 *sq.* longidusque cretis 6 necessaria 8 nationis 10 firma 11 excitabit inpensior 13 destulerunt adsidiu (δ) nauatur 14 as*pera (*fu.* s) 15 suscipere catarique 15 *sq.* continentibus 16 firmos 18 potioris 19 oportunae 20 agitaria 21 etuiam rapidans ne amandatis 22 contumae condemnatus 23 (*lac. 14 litt.*) tium 23 uastand (*lac. 18 litt.*) hostis

---

1 quaedam ad Macrianum *G* 2 optimates *Em2G* ueritate tormentis expressa *Em2AG* 3 *sq. lac. 8 litt. cum 2 asteriscis, G* 5 proxima *EG* continua *EAG* 5 *sq.* longe discretis *AG* 6 necessario *G* 8 nationes *EAG* 10 Zamma *G* Firmo *AG* 11 excitauit *EAG* impensiore *EAG* 13 distulerunt *Wm2G* nauabatur *Nm2G* 15 suscipi recitarique *G* 15 *sq.* concinentibus *EG* 16 Firmus *AG* 18 potiores *AG* 20 agitari *EAG* 21 metu iam trepidans *Em2AG* amandatis *EAG* 22 contumax *G* indemnatus *Kell.* 23 *lac. 8 litt. G* adiumenta ⟨conquirebat uicinarum gen⟩tium *Kell.* uastandum *A*: *lac. 10 litt. G* 24 ⟨ad hoc periculum antequam⟩ hostis *Her.* ⟨quocirca ne⟩ h. *Val.* ⟨quare ne⟩ h. *uulgo*

373 uirium adulesceret, abolendum cum Comitatensis auxilio militis pauci, Theodosius magister equitum mittitur, cuius uirtutes (ut inpetrabilis) ea tempestate prae ceteris enitebant: Domitii Corbulonis et Lusii ueterum simillimi †, quorum prior sub Nerone alter Traiano rem regente Romanam, pluribus inclaruere fortibus factis. 5. proinde ab Arelate secundis egressus auspiciis, emeatoque mari cum classe, quam ductabat, nullo de se rumore praegresso, defertur ad Sitifensis Mauretaniae litus, quod appellant accolae *I*gilgi*li*tanum. ibique inuentum casu Romanum, leniter adlocutus, misit ad uigilias ordinandas et praetenturas, parum super his quae uerebatur, increpitum. 6. quo ad Caesariensem digresso, Gildonem Firmi fratrem et Maximum misit correpturos Vincentium, qui curans Romani uicem, inciuilit*at*is eius erat particeps et furtorum. 7. recepto itaque tardius milite, quem amplitudo maris . . . . . Sitifim properans, Romanum cum domesticis custodiendum, protectoribus conmitti mandauit, agensque in oppido sollicitudine diducebatur ancipiti, multa cum animo uersans, qua uia quibusue conmentis, per exustas caloribus terras, *pru*inis adsuetum duceret militem, uel hostem caperet discursatorem et repentinum, insidiisque potius clandestinis, quam proeliorum stabilitate confisum.

8. Quod ubi Firmo leui rumore, dein apertis est indiciis cognitum, spectatissimi ducis aduentu praestrictus, ueniam *cum* concessione praeteritorum, missis oratoribus poscebat et scriptis, docentibus eum non sponte sua ad id erupisse, quod morat scelestum, ... iniquitate

---

1 adulescerent abulendum 2 aequitum uirtutis 3 nitebant lusu 4 regem te 6 aut spiciis 7 stipensis maueretanae (mauritaniae *m3*) 8 accollae gilgitanum 10 quod ad cesariensem 11 correcturos 12 curam inciuilitis partices ꝯ futurum 13 *sine lac.* siti in 14 protutoribus 15 deducebatur accipit 16 exuscas 17 terra. Finis adsuaetum 18 propriorum 21 praestrictis ueniam confessiones 22 missi serat uiribus 23 rupisse norat icelestum iniquitate

---

1 adolesceret, ad abolendum *G* comitatensi *G* 2 uirtutes *AG* inpetrabiles *G* 3 ⟨e⟩nitebant *Val. c. c.* ⟨e⟩minebant *Harmon* Lusii *G* 3 *sq. an* sim. uet.? *tr. Cl. c. c.* 4 regente *EAG* 6 auspiciis *WAG* 7 Sitifensis *AG* (-ph- *A*) Mauritaniae *Em2AG* 8 accolae *WAG* ⟨I⟩gilgi⟨li⟩tanum *Lind.* Igilgitanum *G* 10 quo *Em2AG* 11 correpturos *EW Val.* 12 curans *G* inciuilitatis *EAG* furtorum *G* 13 morabatur *ante* maris *add. G*, retinuit *A* (*post* maris) *an* maris ⟨retorsit⟩ *Cl.*? Sitifim *G* 14 protectoribus *Val.* 15 diducebatur *G* ancipiti *EAG* 16 exustas *EAG* 17 terras *EAG* pruinis *G* 18 praeliorum *G* 21 prestrictus *EAG* ⟨cum⟩ concessione *Val.* confessionis *EAG* concessionem⟨que⟩ *Her.* 22 oratoribus *G* 23 erupisse *G* morat *Kell. Eyss.* scelestum *AG* *lac. indic. Cl.* sed *add. G* ⟨sed Romani⟩ *Her.*

grassante licentius, ut monstrare pollicebatur. 9. quibus lectis, paceque 373
obsidibus acceptis promissa, dux ad recensendas legiones quae Africam tuebantur, ire pergebat ad Pancharianam stationem, quo conuenire praeceptae sunt. ibi magnificis uerbis atque prudentibus, spe cunctorum erecta, reuersus Sitifim †, con*so*ciato indigena milite, cum eo quem ipse perduxerat, aegre perpetiens moras, ad procinctus ire ocius festinabat. 10. inter residua autem multa et clara, id amorem eius auxerat in inmensum, quod a prouincialibus commeatum exercitui prohibuit dari, messes et condita hostium uirtutis nostrorum horrea esse, fiducia memorans speciosa.

11. His ita cum laetitia possessorum dispositis, ad Tubusuptum progressus, oppidum Ferrato contiguum monti, legationem secundam Firmi repudiauit, quae obsides (ut ante statutum est), non *dux*era*t* secum. unde omnibus pro loco et tempore cautius exploratis, concito gradu Tyndensium gentem et Masinissensium petit, leuibus armis instructas, quas Mascizel et Dius fratres Firmi ductabant. 12. cumque essent hostes iam in contuitu, membris omnibus celeres, post missilia hinc inde crebrius iacta, committitur certamen asperrimum, interque gemitus mortis et uulnerum, audiebatur barbarorum ululabilis fletus captorum et caesorum †, pugnaque dirempta, plures agri populati sunt et incensi. 13. inter quos clades eminuere fundi Petrensis, excisi radicitus, quem Salmaces dominus (Firmi frater) in modum urbis exstruxit. hoc successu uictor elatus, mira uelocitate Lamfoctense oppidum occupauit, inter gentes positum ante dictas, ubi abunde rei cibariae copiam condi effecit, ut si pergens interius alimentorum offendisset penuriam, iuberet e propinquo conuectari. 14. quae dum ita procedunt, Mascizel reparatis

---

2 raecensendas affricam 5 conciato 6 otius 7 auserat 9 mensis 11 tubus optum 12 continguum 13 repudiant era 14 cantius explorantes concitos 15 tyndesium 16 edius firmis octabant 16*sq.* cum pessent 17 membribus 19 morte ululabiles 20 caesorum pupulati ꝫ 21 eminere 22 exstruxit (*lac. 8 litt. in fin. vs.*) 24 cibaria candi 26 ca reperatis

---

5 con⟨so⟩ciato *Günther* conciliato *EAG* concitato *uulgo* 7 multa *om. G* auxerat *AG* 9 messes *G* messis *Wm2* 11 Tubusuptum *G* 12 contiguum *EAG* 13 repudiauit *AG* duxerat *Wm2G* 14 cautius *EAG* exploratis *AG* concito *AG* 15 Tyndensium *G* 16 et Dius *G* Firmi ductabant *G* cumque *G* 17 membris *EAG* 19 mortis *A* mortes *G* uulnera *G* audiebantur *EA* ululabilis *G* 20 sauc⟨i⟩orum *Her.* 21 eminuere *EG* 24 cibariae *EAG* condi *Wm2AG* 26 ita *EAG* reparatis *EAG*

373 uiribus, nationum confinium adminicula ductans, conserta manu cum nostris, fusis e parte suorum *com*pluribus, ipse equi pernicitate aegre discrimini mortis exemptus est.

15. Fessus aerumnis gemini proelii Firmus, imoque aestuans corde, nequid ultimae rationis omitteret, Christiani ritus antistites oraturos pacem cum obsidibus misit. qui quoniam suscepti lenius pollicitique uictui congrua militibus (ut praeceptum est), laeta retulere responsa † eprocem, missis muneribus, Maurus ipse fidentius ad Romanum perrexerat ducem, equo insidens apto ad ancipitis casus, cumque prope uenisset, fulgore signorum et terribili uultu Theodosi praestrictus, iumento desiluit, curuataque ceruice humi paene adfixus, temeritatem suam flebiliter incusabat, pacem obsecrando cum uenia. 16. susceptusque cum osculo, quoniam id rei publicae conducebat, bonae spei iam plenus, sufficientia praebuit alimenta, et quibusdam propinquis suis ad obsidum uicem relictis, abscessit, captiuos (ut spoponderat) redditurus, quos primis turbarum exordiis rapuit: biduoque post, Icosium oppidum, cuius supra docuimus conditores, militaria signa et coronam sacerdotalem, cum ceteris quae interceperat, nihil cunctatus restituit, ut praeceptum est.

17. Exinde cum discursis itineribus magnis, Tipasam noster dux introiret, legatis Mazicum, qui se consociauerant Firmo, suppliciter obsecrantibus ueniam, animo elato respondit, se in eos ut perfidos arma protinus commoturum. 18. quibus *im*minenti*s* periculi metu defixis, reuertique iussis ad sua, Caesaream ire tendebat, urbem opulentam quondam *et nobilem*, cuius itidem originem in Africae situ digessimus plene, eamque ingressus, cum omnem paene incendiis late dispersis, uidisset exustam, horridasque canitie silices, primam et secundam legionem ad tempus ibi locari disposuit, ut fauillarum egerentes aceruos, agitarent ibi praesidium, ne repetito barbarorum impetu uastaretur.

---

2 fuisse pluribus aequi 3 discriminine 6 obsilydibus 7*sq.* responsae procem missis 10 terribilium ulti iumenta 11 curuatoque 13 speciam 19 iteneribus tiposam 21 eo 22 minanti 23 opolentam δ 24 et nobilem *om.* 24*sq.* digressimus (δ) plene(m) 25*sq.* uiuisset 27 uillarum δ agittarent δ

---

2 fusis e *G* ⟨com⟩pluribus *Her. c. c.* 3 discrimini *Her.* discrimine *EAG* 6 obsidibus *EAG* 7 responsa *EAG* 8 e⟨t⟩ pacem, missis *Her.* praemissis *AG* ⟨r⟩e⟨ci⟩proce m. *Pet.* prae se m. *Löfst.* 9 ancipites *EAG* 10 terribili uultu *AG* iumento *EAG* 10*sq.* desiliit *AG* 11 curuataque *EAG* 13 spei iam *EAG* 19 Tipasam *G* Tiporam *A* 21 eos *EAG* 22 imminentis *NAG* minantis *Eyss.* 24 et nobilem *add. G* 25 plene *EAG* 25*sq.* uidisset *EAG*

19. Quae cum rumores ueri distulissent et crebri, prouinciae rectores, tribunusque Vincentius, e latibulis quibus sese commiserant, egressi tandem intrepidi, ad ducem ocius peruenerunt. quibus ille gratanter uisis atque susceptis, agens etiam *tum* apud Caesaream, fide rerum diligentius explorata, conperit Firmum per speciem pauentis *et* supplicis, tectiore consilio id moliri, ut nihil hostile operientem exercitum, in modum tempestatis subitae conturbaret. 20. quam ob rem conuersus hinc uenit ad municipium Sugabarritanum, Transcellensi monti adcline, ubi inuentos equites quartae Sagittariorum cohortis, quae ad rebellem defecerat, ut contentum se supplicio leniori monstraret, omnes contrusit ad infimum militiae gradum, eosque et Constantianorum peditum partem, Tigauias uenire iusserat cum tribunis, e quibus unus torquem pro diademate capiti inposuit Firmi. 21. quae dum aguntur, reuerterunt Gildo et Maximus, Bellen e principibus Mazicum et Fericium gentis praefectum ducentes, qui factionem iuuerant, quietis publicae turbatoris .... producerent uinctos. 22. quo ita ut statutum est facto, lucis primo exortu, ipse egressus, cum inuenisset eos in exercitu circumsaeptos: 'quid de istis nefariis' inquit 'proditoribus fieri oportere, contubernales deuoti, censetis?' secutusque adclamationem rogantium, sanguine uindicari, eos qui inter Constantianos merebant, prisco more militibus dedi*di*t occidendos, Sagittariorum uero primoribus manus incidit, residuos supplicio capitali multauit, ad aemulationem Curionis, acerrimi illius ducis, qui Dardanorum ferociam, in modum Lernaeae serpentis aliquotiens renascentem, hoc genere poenarum extinxit. 23. sed obtrectatores maliuoli uetus factum laudantes, hoc ut 373

---

1 uero sustulissent et curii 2 commiseran 3 otius 4 tum *om.* 5 fauentis supplices 6 concilio morili (*corr. m3*) merientem 7 tempestatus 9 uentos quarte cohortes 11 constantiniorum 12 *sq.* deademate capite dumque *transpos.* 15 iuberant puplicae 15 *sq. lac.* *3½ vss.* ita et 17 facito 18 exercitus circumseptos inquid 19 adclamatione 21 dedit 24 lerneae 25 malliuoli ʒ

---

1 crebri d. et ueri *tr. Her.* ueri distulissent *G* et crebri *Eyss.* et certi *Nov. om. G* 2 se *G* commiserant *EAG* 4 agensque *G* etiam ⟨tum⟩ *Her.* 5 pauentis *Kell.* parentis *Corn.* et *add. G* supplicis *EAG* 6 consilio *EG* moliri *EAG* operientem *Günther* metuentem *Wm2AG* 7 tempestatis *EAG* 8 accliue *EAG* 9 inuentos *Wm2AG* cohortis *EAG* 11 Constantianorum *G* 12 *sq.* diademate *EAG* 13 capiti *EG* quae dum *tr. Her.* dum que haec *EAG* (ea *Pet.*) 15 iuuerant *AG* publicae *WAG* 15 *sq. lac. 11 litt. cum 2 asteriscis G* 16 ut *EAG* 17 facto *EAG* 18 in *del. C.F.W.M.* ⟨agm⟩ine exercitus *Nov.* exercitu *EAG* 19 acclamationem *AG* 21 dedi⟨di⟩t *Cl. c. c.*

373 dirum uituperant et asperrimum, Dardanos hostes memorantes interniciuos, et iuste quae sustinuere, perpessos, hos ue*ro* subsignanos milites debuisse lenius corrigi, ad unum prolaps*os* errorem. quos *ne*scientes forsitan admonemus, hanc cohortem et facto et exemplo aduersam ante dictis . . . . . . 24. Bellen et Fericium, quos duxerat Gildo, tribunumque Sagittariorum Curandium, ea re iussit occidi, quod nec ipse umquam cum hostibus congredi uoluit, nec suos ut pugnarent hortari. agebat autem haec Tullianum illud aduertens, quod 'salutaris rigor uincit inanem speciem clementiae.'

25. Exin profectus, fundum nomine Gaionatis, muro circumdatum ualido, receptaculum Maurorum tutissimum, arietibus admotis euertit, et caesis omnibus incolis, moenibusque conplanatis, ad Tingitanum castellum progressus, per Ancorarium montem, Mazicas in unum collectos, inuasit, iam tela reciprocantes, uolitantia grandinis ritu. 26. et cum esset utrimque discursum, agmina uiris armisque incitata nostrorum, non perferentes Mazices, licet bellicosum genus et durum, diuersis stragibus inplicati, foedo diffluxere terrore, ruentesque in fugam, caesi sunt absque his qui reperta copia discedendi, supplici prece, ueniam (quam dari tempus flagitauerat) inpetrarunt. 27. Suggen eorum ductore . . . . Romano successerat, in Sitifensem Mauritaniam ire disposito, ad agitanda praesidia, ne prouincia peruaderetur, ipse praeteritis elatior casibus, gentem petit Musonum, quam conscientia rapinarum et caedum, actibus congregauerat Firmi, ut sperabatur maiora mox adepturi.

28. Progressusque aliquantum, iuxta Addense municipium comperit, dissonas cultu et sermonum uarietate, nationes plurimas unum spiranti-

---

1 incerniciuos 2 que subtinuere perpescos hocue 3 lenius *m2* melius *m1* prolops scientes 4 hunc exem (♂) aduersum 4 *sq.* dictis helleno nec 6 ne 8 uigor 13 ancorarium (-iam *m2*) 14 reci procancos 15 discursim 16 libet ♂ 17 asbque 18 discidendi uenum ♂ 19 sugogen (o *del. m2*) ductore (*lac. 3 vss.*) 21 sitifinsem 22 poteritis 23 conscientiam 25 addesemum capium

---

1 interniciuos *EAG* 2 sustinuere *EAG* perpessos *EAG* hos *G* uero *EAG* 3 melius *G* mitius *Nov.* prolapsos *EAG* ⟨ne⟩scientes *Her.* 4 hanc *EG* f. ⟨fuisse⟩ *Haupt* aduersam antedictis (*lac.*) *Her.* aduersam. antedictos *G* 5 Bellen et *G* Hellenem et *A an* Bellen nec non? *Cl.* 7 nec *AG* 8 rigor *Em2AG* seueritas *Wm2* 10 Galonatis *WA* 13 Ancorarium *EG* 14 reciprocantes *HAG* 15 discursum *EAG* 17 absque *EAG* 18 discedendi *AG* 19 Suggena *G* 20 *lac. 4 litt. cum asterisco G* 21 Sitifensem *EAG* 22 preteritis *EAG* 23 conscientia *Em2AG* 25 Addense municipium *G*

bus animis, inmanium exordia concitare bellorum, adigente hortanteque 373 sq.
maxima spe praemiorum, sorore Firmi nomine Cyria, quae abundans diuitiis, et destinatione feminea, nisibus magnis instituit iuuare germanum. 29. quocirca Theodosius ueritus, ne Marti sese committeret inpari, congressusque multitudini inmensae cum paucis, — tria enim armatorum milia ductabat atque quingentos — amitteret uniuersos, inter pudorem cedendi, pugnandique ardorem, gradiens retro paulatim, trudente pondere plebis abscessit. 30. hocque euentu barbari nimium quantum *elati*, sequentesque pertinaciter .... certare necessitate .... *compul*sus, semet ipsum et ad internicionem perdiderat cunctos, ni gentium turbulenta concussio, procul Mazicum uisis auxiliis, quos anteibant quidam Romani, arbitrata in se impetum agminum ferri conplurium, uersa in pedes, aperuisset nostris exitus antehac intersaeptos. 31. exinde cum militem ducens incolumem, Theodosius ad fundum uenisset nomine Mazucanum, exustis desertoribus paucis, aliisque ad sagittariorum exemplum, quibus manus ademptae sunt, contruncatis, Tipasam mense Februario uenit. 32. ubi diutius agens, ut antiquus ille Cunctator pro negotio consultabat, commentis potius et prudentia, quam periculosis congressibus, hostem pugnacem et inpetrabilem iactu telorum, si fors copiam dederit, oppressurus. 33. mittebat tamen adsidue suadendi quosdam peritos, ad gentes circumsitas, Baiuras Cantaurianos Auastomates Cafaues Bauaresque et finitimos alios, nunc timore nunc *praemiis* eos ad societatem alliciens, ueniamque petulantiae interdum promittendo cum ....

---

1 *sq.* hortatenque maximas perpremiorum 3 iubare 4 ueritas ni 5 inmense 7 caedendi ardorum 8 *sq.* quantum (*lac.* 5 *litt.*) equentesquae 9 *lac.* $2^1/_3$ *vss.* 10 (*lac.* 9 *litt.*) sussemet 11 ingentium turbolenta concusso 12 anteibat 14 interseptos milites incolumen 16 adusque 17 tipatam 21 peritis 22 dauaresque 23 nun miseos allaciens 23 *sq.* inter cum 24 *lac.* 3 *vss.*

---

1 *sq.* hortanteque *EAG* 2 spe *EAG* 3 iuuare *Em2AG* 4 ueritus *EAG* ne *NAG* 5 armatorum *om. G* 7 ardorem *EAG* 8 elati *Val.* 8 elati—10 ipsum *om. G, lac. 9 litt. cum 2 asteriscis* 8 *sq.* sequentesque *A* 10 ⟨compul⟩sus *Her.* 11 ni *EAG* concussio *EAG* confusio *Pet.* 12 anteibant *EAG* 14 militem *EA* incolumem *A* incolumes *G* 16 aliisque *AG* 17 Tipasam *Her.* Stiparam *A* stipatam *E* 21 peritos *EAG* 22 Bauaresque *Dessau* 23 nun⟨c prae⟩mi⟨i⟩s *Her.* nunc nummis *Wm2HTCNm2* nunc promissis *G* nunc minis *A* eos *WAG* alliciens *EAG* 23 *sq.* interdum *EAG* 24 cum – 514, 1 tultorius *sine lac. om. G*

363 sq. t ulterius per ambages et moras, hostem frangentem suos impetus oppressurus, ut quondam Pompeius Mithridatem.

34. Qua causa declinans perniciem proximam Firmus, licet praesidiorum magnitudine communitus, relicta plebe quam coegerat magna mercede, quoniam latendi copiam nocturna quies dedit, Caprarienses montes longe remotos penetrauerat et diruptis rupibus inaccessos. 35. cuius abitu clandestino multitudo dispersa sine rectore particulatim*que* diffluens, inuadendi eius castra nostris copiam dedit, hisque direptis, et interfectis qui resistebant, uel in deditionem acceptis, regionum maxima parte uastata, gentibus per quas transibat dux consultissimus, adposuit fidei conpertae praefectos. 36. hac inopina sequendi confidentia territus perduellis, seruis comitantibus paucis, digressu celeri consulturus saluti, nequo praepediretur obstaculo, abiecit pretiosarum sarcinas specierum, quas auexerat secum. uxorem enim fessam labore continuo, et per ancipitis di . . . . 37. Theodosius nullique adeum . . . . . tium parcens, mundiore uictu stipendioque milite recreato, Capraríensibus Abannisque eorum uicinis proelio leui sublatis, ad municipium properauit . . . . . ense: *set* ueris nuntiis doctus, barbaros occupasse iam tumulos, per anfracta undique spatia in sublime porrectos, nullique peruios nisi indigenis locorum perquam gnaris, repedando dedit hostibus facultatem, per indutias (licet breues), Aethiopum iuxta agentium, adminiculis augeri uel maximis. 38. qui concateruatis copiis fremituque minaci, sine sui respectu ruentes in pugnam, auerterunt eum inaestimabilium turmarum specie dira perterrefactum, statimque redintegratis animis commeatus uehens abunde, reuertit, et conglobatis suis scutaque in formidabilem mouentibus gestum,

---

1 tultorius 4 commonitus magnam 6 remoto[s] penetrauerit 7 *sq.* particulatim 8 nostri 11 conperte inopia (o *ex* p) 12 comittantibus 13 praetiosarum 14 nam fassam 15 perancipitis di (di *m2*) (*lac. 3 vss.*) 16 adeum (*lac. 10 litt.*) tium uictus 18 *lac. 4 litt.* set *om.* 21 repetendo facultatibus inducias 22 gentium 23 copus 24 *sq.* perterrae tactum 26 stutaque ♂

---

1 . . . . t ulterius *Her.* (*cf. 17, 13, 30*) 4 communitus *EAG* magna *EA* 6 penetrauerat *EA* penetrauit *G* 7 *sq.* particulatim⟨que⟩ *Her. c. c.* 8 nostris *EAG* 11 inopina *EG* 12 comitantibus *EAG* 14 uxorem—15 per anc. di *om. G* (*lac. 11 litt. cum 2 asteriscis*) enim *Cl.* nanque *Em2A* 15 per ancipitis *Her.* 16 adeuntium *EWm2 uulgo om. G* cadentium *Val.* uictu *Wm2G* 18 *sine lac. G* ⟨set⟩ ueris *Cl.* uerisque *G* 21 repedando *G* facultatem *EAG* 22 agentium *G* 23 cateruatis *G* copiis *EAG* 24 *sq.* perterrefactum *EAG*

controuersas isdem opposuit manus. 39. quamquam igitur inmite quoddam barbaricis concrepantibus tubis, manipuli furentium inminebant, ipsi quoque parmas genibus inlidentes: tamen ut pugnator ille cautus et prudens, militis paucitate diffisus, audacter agmine quadrato incedens, ad ciuitatem nomine Contensem flexit iter intrepi*dus, ubi captiuos* nostros Firmus ut in munimento abstruso locarat et celso: cunctisque receptis, in proditores satellitesque memorati animaduertit acriter (ut solebat.) 373 sq.

40. Hoc ei magni numinis adiumento, gerenti prosperrime, uerus indicat explorator, confugisse ad Isaflensium populum Firmum: ad quem reposcendum una cum fratre Mazuca, ceterisque necessitudinibus illuc ingressus, cum adipisci non posset, genti bellum indixit. 41. et proelio atroci commisso, ferocientibus barbaris ultra modum, aciem rotundo habitu figuratam opponit, adeoque Isaflenses pondere cateruarum urgentium inclinati sunt, *ut* plurimi caderent, et ipse Firmus ferox et saepe in suam perniciem ..... praeceps equo auferretur in fugam, per saxa et rupes discurrere citius adsueto, Mazuca uero frater eius caperetur, letaliter saucius. 42. qui Caesaream mitti dispositus, ubi saeua inusserat monumenta facinorum pessimorum, dilatato uulneris hiatu discessit. caput tamen eius auulsum residuo in*tegro* corpore, cum magno uisentium gaudio, urbi inlatum est ante dictae. 43. post haec Isaflensium gentem, quae obstitit, superatam, dux nobilis incommodis multis, (ut aequitas poscebat) adflixit. ibi Euasium potentem municipem, Florumque eius

---

2 ab his 3 ille *add. m2* 4 milites diffusus quadranto incidens 5 inter intrepi (*lac. 6 litt.*) quorum summa ui (29, 1, 17) 6 recenis 7 satelutisque anima aduertit 8 nominis prosperime ♂ 9 exploratur 10 necessitaidinibus illuc (c *ex* t) 12 *sq.* aciem in rotunda habitus fuguratam 13 *sq.* ingentium 14 ut *om.* 15 pernicionem (*sine lac.*) quo 16 citus 17 innusserat 19 incorpore 21 que 22 municipiem

---

1 *sq.* quiddam *G* 2 ⟨t⟩ubis *Her.* (*cf. 16, 12, 27*) armis *G* 4 militis *EA* miles *G* diffisus *EAG* quadrato incedens *EAG* 5 iter *EAG* intrepi⟨dus, ubi captiuos⟩ *Val.* intrepidum (*lac. 3 litt. cum asterisco*) *G* 6 receptis *G* 7 satellitesque *Em1G* animaduertit *EAG* 8 numinis *Wm2 Val.* 9 explorator *EAG* 10 necessitudinibus *EAG* 12 in *ut dittogr. del. Cl* (*cf. 23, 4, 14*) rotundo *A* 13 habitu *G* figuratam *EAG* 13 *sq.* urgentium *uulgo* uigentium *Pet.* 14 ut *add. EAG* 15 perniciem *Wm2G lac. indic. Her.* equo *G* 16 citius *G* 17 inusserat *EAG* 18 decessit *EG* 19 in⟨tegro⟩ corpore *Her.* corpore *G* 22 municipem *EAG*

373 sq. filium, et quosdam alios per secretiora consilia temeratorem quietis iuuisse confutatos aperte, flammis absumpsit.

44. Exindeque pergens interius, nationem Iubalenam spiritu adgressus ingenti, ubi natum Nubelem patrem did*ic*erat Firmi, repulsus altitudine montium, et flexuosis angustiis, stetit. et quamlibet facto in hostem impetu pluribusque peremptis, aperuerit uiam, formidans tamen sublimia collium, ad insidiandum aptissima, ducens suos incolumes, reuertit ad Audiense castellum: ubi Iesalensium gens fera semet dedi*d*it uoluntaria, auxilia praestare spondens et commeatus.

45. His et eius modi gloriosis actibus exultans amplissimus ductor, ipsum otii turbatorem petebat ualido uirium nisu, ideoque prope munimentum nomine Medianum diu consistens, per multas prudentesque sententiarum uias, eundem sibi prodi posse sperabat. 46. haecque cogitationibus anxiis, altioreque prospiciens cura, rursus ad Isaflenses hostem conperit reuertisse: quos nihil moratus, ut antea, agminibus adoritur incitatis. cui rex Igmazen nomine spectatus per eos tractus opibusque insignis, progressus obuiam confidenter: 'cuius loci es tu' inquit 'uel quid acturus huc uenisti? responde.' quem Theodosius fundata mente intuens toruum: 'comes' ait 'Valentiniani sum (orbis terrarum domini) ad opprimendum latronem funereum missus: quem nisi statim reddideris, ut inuictus statuit imperator, peribis funditus cum gente quam regis.' quo audito Igmazen post conuicia multa, quae congessit in ducem, ira doloreque perculsus, abscessit. 47. et secutae principio lucis, utrimque occursurae sibi ad confligendum processerunt acies minacissimae, et barbarorum uiginti paene milia in ipsis locata sunt frontibus, occultatis pone terga subsidialibus globis, ut adsurgentes paulatim nostros multitudine clauderent insperata: hisque Iesaleni auxiliares accessere quam

---

1 secratiora tameratorem 1 *sq.* luuisse 2 adsumpsit 3 *sq.* spiritus adgressos ingento 4 nobilem dederat 7 insidia dum incolomes 8 *sq.* dedit 12 quae 17 progressibus inquid 18 acturus (r *ex* s) 20 misse 21 gentem (m *del. m3*) 22 adito conuincia congressit 24 occursuram confligendam minacissime 25 paena 26 paulotim δ 27 iesalem

---

1 secretiora *EAG* temeratorem *EAG* 1 *sq.* iuuisse *EAG* 2 absumpsit *EAG* 3 *sq.* spiritu adgressus ingenti *EAG* 4 Nubelem *G* didicerat *G* 7 insidiandum *EAG* incolumes *EAG* 8 *sq.* dedi⟨di⟩t *Btl.* 9 uoluntaria, *Her. c. c.* 16 concitatis *G* 17 progressus *EAG* 20 missus *EAG* 21 gente *EAG* 22 audito *EAG* conuicia *G* conuitia *EA* congessit *EAG* 24 occursurae *EAG* confligendum *EAG* minacissimae *HA* 25 pene *EAG* Iessaleni *G* Hiesaleni *E* Iesalenses *A*

plures, quos adiumenta et commeatus nostris docuimus promisisse. 48. contra Romani, quamuis admodum pauci, tamen fortibus animis, uictoriisque antegressis elati, densetis lateribus, scutisque in testudinis formam cohaerenter aptatis, restiterunt gradibus fixis, et a sole orto usque *ad* diei extimum, pugna protenta, paulo ante uesperam uisus est Firmus, equo celsiori insidens, sago puniceo porrectius panso, milites clamoribus magnis hortari, ut dedant Theodosium oportune, truculentum eum appellans et dirum, et suppliciorum saeuum repertorem, si discriminibus eximi uellent, quae perferebant. 49. hae insperatae uoces ad dimicandum quosdam acrius incitarunt, alios deserere proelium inlexerunt. proinde ubi noctis aduenit quies prima, partibus tenebrarum obuolutis horrore, dux reuersus ad Audiense castellum, militesque recognoscens, eos quos a pugnandi proposito pauor et uerba detorserant Firmi, diuerso genere poenarum extinxit: alios ademptis dexteris quosdam uiuos conbustos. 50. excubiasque agens cura peruigili, barbarorum aliquos ausos, cum apparere non possent, post occasum lunae castra sua temptare, fudit uel inruentes audentius cepit. digressus exinde passibus citis, Iesalensis ut ambiguae fidei per tramites adortus obliquos, (unde parum sperari potuit) ad paenuriam uastauit extremam, perque Caesariensis Mauritaniae oppida reuersus Sitifim †, Castorem et Martinianum, rapinarum flagitiorumque Romani participes, ad interitum tortos incendit. 373 sqq.

51. Redintegratur post haec cum Isaflensibus bellum, primoque conflictu, barbarorum pluribus pulsis et interfectis, rex eorum Igmazen, uincere antehac adsuetus, terrore fluctuans mali praesentis, nihilque commerciis uetitis ad uitam spei sibi restare, si obstinatius egerit, arbitratus, quantum caute fieri potuit et occulte, prorupit ex acie solus,

---

2 romam 3 desetis scutique ineestudinis ☿ 4 coherenter araptatis fixos ortu 5 ad *om.* 6 aequo spanso 7 mognis (mag- *m3*) 8 sae[ui]um 10 inserere 12 errore aduodiense 13 ad pauore uerba (u *alt. m2 ex* ti *m1*) 17 studit ☿ cetis 18 uessaliensis 19 speram atremam 20 reuersum 21 flagitiarumque romam 23 conflictum interfectus igmacen

---

1 ⟨com⟩plures *Kell.* 2 Romani *EAG* 3 densetis *E Eyss.* densatis *G* scutisque *EAG* 4 aptatis *EA* adaptatis *G* fixis *EAG* orto *Nm2AG* 5 ad *add. CWHTN Val. del. Günther* 6 panso *AG* 7 magnis *EAG* 8 seuum *EAG* saeuium *Val.* 10 deserere *G* 12 ⟨h⟩orrore *Val.* ad *AG* Audiense *A* Duod- *G* 13 a *EAG* pauor et uerba *G* 17 *an* ⟨ef⟩fudit *c. c.? Cl.* audacius *G* citis *EAG* 18 Iessalenses *G* 19 sperari *EAG* extremam *EAG* 20 reuersus *G* 21 flagitiorumque Romani *EAG* 23 conflictu *EAG* interfectis *EAG* Igmazen *EAG*

373 sqq. uisumque Theodosium suppliciter petit, ut Masillam Mazicum optimatem ad se uenire iuberet. 52. per quem (*ut ro*gauerat), missum, clandestinis conloquiis monuit, ducem suopte ingenio pertinacem, ut ad praebendam sibi copiam agendi quae uellet, popularibus suis acriter inmineret, eosque adsiduitate pugnandi mutaret in metum, promptos quidem ad *per*duellis fauorem, sed iacturis multiplicibus fessos. 53. paruit Theodosius dictis, et crebritate certaminum Isaflenses ita protriuit, ut isdem labentibus pecudum *ritu*, Firmus ipse latenter euaderet, et auiis et diuturnis latebris amendandus, inibi dum de fuga consultat, tentus ab Igmazene custodiretur. 54. et quoniam obscurius gesta didicerat per Masillam, in extremis rebus unum remedium superesse contemplans, calcare uiuendi cupiditatem uoluntaria statuit morte: uinoque consulto distentis et crapulatis, silenti nocte oppressis altiore somno custodibus, peruigil ipse inpendentis aerumnae terrore, insonis gradibus relicto cubili, manibus repens et pedibus, longius sese discreuit, repertumque funiculum, quem *ad* finiendae uitae parauerat casus, de clauo parieti adfixo, suspendit, ubi collo inserto, animam absque moris cruciabilibus exhalauit.

55. Quod dolenter ferens Igmazen, ereptamque sibi gloriam gemens, quia non contigerat ad castra Romana uiuum ducere perduellem, interposita fide publica per Masillam, ipse camelo necati cadauer inpositum ferens, cum tentoria exercitus aduentaret, ad Subicarense castellum locata, in iumentum transtulit sarcinale, et Theodosio obtulit exultanti. 56. qui conuocatis armatis simul atque pleb*eïi*s, interrogatisque an agnoscerent

---

1 misiliam 2 quem gauerat 3 siopte praehendam 4 que uis 5 *sq.* duellis fauorem 7 itaflenses 8 ritu *om.* firmusque abiis 9 igmace 11 calcale 12 destentus 12 *sq.* crapulentis 14 graccibus 15 desese ad *om.* 16 parauere 17 absque (b *ex* p) mores crutiabilibus 18 igmace nerepertam quae gemen 19 uilium 20 masilam carmelo 21 ab 22 insarcinale obtulit (b *ex* p) 23 plebis

---

1 petiit *G* Masillam *Lind.* Massillam *G* Masilam *Her.* (*cf. Dessau 2223*) 2 ut rogauerat *EAG* 3 suopte *EAG* prebendam *EAG* 4 suis *Wm2G* 5 motaret *Pet.* 5 *sq.* perduellis *G* 7 Isaflenses *EAG* 8 ritu *add. EA* (*post* pecudum) more (*ante* p.) *Wm2Nm2G* Firmus ipse *Her.* (*cf. 41*) Firmus ⟨quo⟩que *C.F.W.M.* Firmus *EAG* auiis *Wm2G* 9 amandatus *G* ⟨at⟩tent⟨i⟩us *C.F.W.M.* Igmazene *G* 11 calcare *EAG* 12 distentus *EAG* distentis *Gdt.* 12 *sq.* crapulatis *Her.* crapulentus *A* 14 gradibus *G* 15 longius sese *EAG* ad *add. Her.* (*cf. 26, 8, 12*) 16 parauerat *Cl. c. c.* 17 moris *G* modis *Wm2* morte *A* 18 Igmazen *EAG* ereptamque *A* interceptamque *G* gemens *Wm2G* 19 uiuum *EA* uinctum *G* 20 Masillam *G* camelo *EG* 21 ad *EAG* Rusubbic- *Val.* 22 sarcinale *G* 23 plebeiis *G* (-eis *Nov.*) plebe *EA*

uultum, *cum* eiusdem esse sine ulla didicisset ambage, ibi paulisper moratus, Sitifim triumphanti similis redit, aetatum ordinumque omnium celebrabili fauore susceptus. 373 sqq.

6. 1. Dum hoc puluere per Mauritaniam dux ante dictus anhelat et Africam, Quadorum natio mota est diu inexcita repentino, parum nunc formidanda, set inmensum quantum antehac bellatrix et potens, ut indicant properata quondam raptim procliuia, obsessaque ab isdem Marcomannis*que* Aquileia, Opitergiumque excisum, et cruenta conplura per celeris acta procinctus, uix resistente perruptis Alpibus Iuliis, principe Pio, quem ante docuimus, Marco. et erat (ut barbaris) ratio iusta querellarum. 2. Valentinianus enim studio muniendorum limitum glorioso quidem sed nimio, ab ipso principatus initio flagrans, trans flumen Histrum in ipsis Quadorum terris quasi Romano iuri iam uindicatis, aedificari praesidia*ria* castra mandauit: quod accolae ferentes indigne, suique cautiores, legatione tenus interim et susurris arcebant. 3. sed Maximinus in omne auidus nefas, et genuinos mitigare nequiens flatus, quibus praefecturae accesserat tumor, increpabat Aequitium, per Illyricum eo tempore magistrum armorum, ut peruicacem et desidem, necdum opere quod maturari dispositum est, consummato: addebatque ut consulens in commune, quod si paruo suo Marcelliano deferretur potestas per Valeriam ducis, munimentum absque ulla causatione consurgeret. utrumque mox est impetratum. 4. qui promotus profectusque cum uenisset ad loca, intempestiue turgens ut filius, nullis adfatibus delinitis, his quos numquam temptatae cupiditatis figmenta, regionum suarum faciebant extorres, opus paulo ante inchoatum

1 cum *om.* didicisse 1 *sq.* moratur siti ei triumphanteo 5 diu *hic om.* (*cf. l. 7*) 6 formidandas et indicat 7 quoniam 7 *sq.* marcomannes aquileiatiu 9 procinctu salpibus (s *pr. del. m3*) iulius primicerius 10 marico quaerellarum 11 stadio muniendarum 13 praesidia 15 interimit 16 nequeens 21 ubique 22 promotos intempestiuen 23 cepiditatis 24 faciebat incoatum

1 cum *add. G ante* eiusdem, *A ante* sine didicisset *AG* 1 *sq.* moratus Sitifim triumphanti *Em2G* 2 rediit *G* 5 motu *Em2A* ⟨diu⟩ inexcita *Her.* (diu *ex* tiu *l. 7*) excita *Em2A* insultu *G* 6 sed *Wm2AG* indicant *G* 7 populata *Pet.* quondam *Val.* raptu procliui *Val.* procl. *et* que *om. G* Marcomannis⟨que⟩ *Cl.* ac M. *G* Marcomannis *WAG* 8 Aquileia *E uulgo* A. diu *AG* A. ⟨diu⟩tiu⟨s⟩ *Nov.* perceleri *E* per celeres *AG* 9 procinctus *AG* Alpibus Iuliis *Wm2AG* principe Pio *Her.* primicerio *G* principe ⟨se⟩rio *Val.* 10 Marco *Val.* marito *A* 11 studio *EAG* muniendorum *Em2G* 13 praesidiaria *EAG* 15 et *EG* 16 nequiens *EAG* 21 absque *G* 22 promotus *EAG* intempestiue *EAG* 23 cupiditatis *EAG* 24 faciebant *AG*

374 adgreditur, admissa copia *re*fragandi suspensum. 5. denique Gabinium regem, nequid nouaretur modeste poscentem, ut adsensurus humanitate simulata cum aliis ad conuiuium conrogauit, quem digredientem post epulas, hospitalis officii sanctitate nefarie uiolata, trucidari securum effecit.

6. Cuius rei tam atrocis disseminatus rumor ilico per diuersa, et Quados et gentes circumsitas efferauit, regisque flentes interitum, in unum coactas misere uastatorias manus, quae Danubium transgressae, cum nihil exspectaretur hostile, occupatam circa messem agrestem, adortae sunt plebem, maioreque parte truncata, quicquid superfuit, domum cum multitudine uarii pecoris, abduxerunt. 7. euenisset profecto tunc inexpiabile scelus, numerandum inter probrosas rei Romanae iacturas; paulo enim afuit quin filia caperetur Constanti, cibum sumens in publica uilla, quam appellant Pristensem, cum duceretur Gratiano nuptura, *ni* fauore propitii numinis, praesens Messala, prouinciae rector, eam iudiciali carpento inpositam, ad Sirmium uicensimo sexto lapide disparatam, cursu reduxisset effuso.

8. Hoc casu prospero regia uirgine periculo miserae seruitutis exempta, cuius ni potuisset impetrari redemptio captae, magnas inussisset rei publicae clades, latius se cum Sarmatis Quadi pandentes, ad raptus et latrocinia gentes aptissimae, praedas hominum uirile et muliebre secus agebant et pecorum, uillarum cineribus exustarum, caesorumque incolentium exultantes aerumnis, quos necopinantes sine ulla parsimonia deleuerunt. 9. per omnia itaque propinqua, malorum similium dispersa formidine, praefectus praetorio agens tunc apud Sirmium, Probus, nullis

---

1 admisse fragandi 4 aepulas scactitate frugidari efficit 5 dissiminatus 7 coactae miserae 8 messe agreste adorte 9 dominum 10 expiabile 11 romananae (romane *m3*) 12 lumen 13 pistrensem gratia non ni *om.* 14 mesala rectorem iudiciali 15 sirmiam 16 redixisset 17 prospera misere 18 cuiuisi potuisset magnos inusisset 22 ullo 24 praetoria (-io *m3*) sirmum

---

1 admissa *G* ⟨re⟩fragandi *Pet.* rogandi *G* fraganter *E* fraganti *A* 4 hospitales, *G* sanctitate *NAG* trucidari *EAG* effecit *EAG* 5 disseminatus *EAG* 7 coactas *Pet.* 8 messem *EA* messes *G* agrestem *EAG* 9 domum *Wm2AG* 10 inexpiabile *EAG* (*cf.* dom[in]um 9) 11 Romanae *EAG* 12 abfuit *G* sumens *EA* cibum sumens *om. G* 13 Pristensem *Her.* Gratiano *EAG* ni *add. EAG* 14 eam *EA om. G Her.* 15 Sirmium *Wm2G* disparatum *G* 16 reduxisset *EAG* 17 prospero *G* 18 cuius ni *Kiessl.* cuius si *EA* cui nisi *WG* cuius nisi *Lind.* magnas inussisset *WAG* 20 uirilis et muliebris sexus *G* 22 ulla *EAG* 24 praetorio *EAG* Sirmium *Wm2AG*

bellorum terroribus adsuetus, rerum nouarum lugubri uisu praestrictus, 374
oculosque uix attollens, haerebat, diu quid capesseret ambigens: et cum paratis uelocibus equis, noctem proximam destinasset in fugam, monitus tutiore consilio, mansit inmobilis. 10. didicerat enim omnes secuturos confestim, qui moenibus claudebantur, tegendos latebris oportunis: quod si contigisset, inpropugnata ciuitas uenisset in manus hostiles. 11. proinde parumper lenito pauore, ad arripienda quae urgebant, acri nisu adsurgens, retersit obrutas ruderibus fossas, m*ur*orumque maximam partem, pacis diuturnitate contemptam et subuersam, ad usque celsarum turrium minas expediit, studio aedificandi coalitus: hac ratione opere uelociter absoluto, quod inpensas aedificandi causa theatri, dudum congestas, sufficientis ad id quod efficere maturabat, inuenit. atque huic spectato consilio, salutare addidit aliud, et sagittariorum cohortem ex statione proxima adfuturam obsidio, (si uenisset,) acciuit.

12. His uelut obicibus, barbari ab oppugnanda urbe depulsi, parum ad has calliditates dimicandi sollertes, sarcinisque inpediti praedarum, ad Aequitii uertuntur indaginem. et cum ad Valeriae spatia longe remota, secessisse captorum didicissent indiciis, illuc properato petierant gradu, frendentes, hacque ex causa iugulo eius intenti, quod per ipsum circumuentum regem existimabant insontem. 13. quibus cognitis, cursu ruenti, infestius obuiam legiones motae sunt duae, Pannonica et Moesiaca, ualida proeliis manus: quae si conspirasset, abierat procul dubio uictrix. sed dum discretim grassatores adoriri festinant, ortis inter se discordiis inpediti, de honore certabant et dignitate. 14. quo intellecto, Sarmatae sagacissimi, non exspectato certandi signo sollemni, Moesiacam primam incessunt, dumque militis arma tardius per tumultum expediuntur, inter-

---

5 claudebatur 7 acrinio 8 recrisit 8 *sq.* -ribus—diu- *add. m2 in mg.* morumque 9 subuersas 10 expetit aedificando cohalitus 11 theatri (i *ex* a) sufficientibus 12 salutarae 17 uertimur 18 secessisset raptorum pertierant 19 hocque 21 ruentis obuiat pannonicae mesiaca 23 festinanti 24 honere quod 26 milites

---

5 claudebantur *EAG* 7 acri ni⟨s⟩u *Pet.* acri animo *AG* (animo *E*) 7 *sq.* adsurgens arces ob pacis *G* 8 retersit *A* detersit *Her.* (*cf. Suet. Aug. 18*) retexit *Nov.* murorumque *EA* 9 diuturnitatem contemptas *G* subuersam *Val.* 10 expediit *Lind.* expedit *G* coalitus *EAG* 11 aedificandi *AG* theatri causa *tr. G* sufficientis *Her.* sufficientes *AG* 17 Equitii *AG* uertuntur *EAG* 18 secessisse *EAG* captorum *G* petierant *A* pergebant *G* 19 hacque *EAG* 20 concito *G* 21 ruenti *Cl.* ruentibus *G* obuiam *AG* Pannonica et *Wm2AG* 23 festinant *EAG* 24 honore *EAG* quo *EAG* 26 militis *Cl.* militi *Her.* expediunt *EAG*

374 fectis plurimis aucti fiducia, aciem perrupere Pannonicam, disiectaque agminis mole, geminatis ictibus omnem paene delessent, ni periculo mortis aliquos citum extraxisset effugium.

15. Inter haec fortunae dispendia tristioris, dux Moesiae Theodosius iunior, prima etiam tum lanugine iuuenis, princeps postea perspectissimus, Sarmatas Liberos ad discretionem seruorum rebellium appellatos, conlimitia nostra ex alio latere inuadentes, aliquotiens expulit et adflixit, congressibus densis adtritos, adeoque obsistentes fortissime turbas confluentes oppressit, ut caesorum plurium alites iusta sagina satiaret et feras. 16. unde residui, tumore iam deflagrante, metuentes, ne idem dux uirtutis (ut apparuit) expeditae, in primo finium aditu, incursantes cuneos sterneret aut fugaret, uel insidias per siluarum locaret occulta, post multos perrumpendi conatus, subinde tempt*at*os in cassum, abiecta pugnandi fiducia, concessionem petiuere praeteritorum et ueniam, uinctique ad tempus, indultae foederibus pacis nihil egere contrarium, eo maxime timore perculsi, quod ad tutelam Illyr*ici*, Gallicani militis ualidum accesserat robur.

374sq. 17. Dum haec tot ac talia per turbines agitantur adsiduos, Claudio regente urbem aeternam, Tiberis qui media intersecans moenia, cloacis et fluuiis abundantibus multis, Tyrreno mari miscetur, effusione imbrium exuberans nimia, et supra amnis speciem pansus, omnia paene contexit. 18. et stagnantibus ciuitatis residuis membris, quae tenduntur in planitiem molliorem, montes soli et quidquid insularum celsius eminebat, a praesenti metu defendebatur: et ne multi inedia contabescerent, undarum magnitudine nusquam progredi permittente, lembis et scafis copia suggerebatur abunde ciborum. at uero ubi tempestas molliuit, et flumen retinaculis ruptis, redit ad solitum cursum, absterso metu nihil postea mole*sti*us exspectabatur. 19. hic ipse praefectus egit admodum quiete,

---

1 perrumpere disiectamque 2 delinsent *m1* delissent *m2* 9 plurimum iuste sanguinea (-a *del. m2*) 11 expedite 13 temptos 14*sq.* uictique 16 illyri 19 regentem 20 abundantius 22 que 24 inaedia 25 permitte 28 moletur quietem

---

1 aucta *Günther* perrupere *AG* disiectaque *A* 2 delessent *EAG* 9 plurium *EA* iusta sagina *Corn. Pet.* iuxta sanguine *Val.* iusto s. *Btl. Schn.* sanguine *EA* sanguineas *G* 13 temptatos *Wm2AG* 14*sq.* ui⟨n⟩ctique *Nov.* 16 Illirici *EA* 19 regente *EAG* 20 abundantibus *G* abundantius altus *Pet.* 23 quicquid *EAG* 26 flumen ⟨auctum⟩ *Momms.* 27 rediit *EG* rediuit *A* 28 mole⟨s⟩t⟨i⟩us *Cl.* molestum *Cm2AG* quiete *G*

nullam seditionem super querella iusta perpessus, et instaurauit uetera plurima. inter quae porticum excitauit ingentem, lauacro Agrippae contiguam, Euentus Boni cognominatam, ea re quod huius numinis prope uisitur templum. 374 sq.

---

2 que agrippe 3 nominis 4 AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM · EXPLICIT LIBER XXVIIII · INCIPIT LIBER · XXX · FELICITER ·

---

3 numinis *O. Hirschfeld*, *Kiessl.*

LIBER XXX.

1. *Para Rex Armeniorum euocatus a Valente, et Tarsi specie obsequiorum custoditus, cum trecentis popularibus fugit, et frustratus uiarum obseruatores, equis Regnum repetit, nec multo post a Traiano Duce in conuiuio interficitur.*
2. *Valentis A. et Saporis P. R. de Armeniae et Hiberiae Regnis contendentium legationes.*
3. *Valentinianus A. post uastatos aliquos Alamanniae pagos, cum Macriano Alamannorum Rege colloquitur, ac pacem facit.*
4. *Modestus Praefectus Praetorio a iure dicendo Valentem auertit: et de Caussidicina, deque Jurisconsultis, et uariis Aduocatorum generibus.*
5. *Valentinianus Sarmatis et Quadis Pannoniarum populatoribus bellum illaturus, in Illyricum proficiscitur, et transito Danubio Quadorum pagos uastat, uicos incendit, barbaros cuiusque aetatis iugulat.*
6. *Idem dum legatis Quadorum populares suos purgantibus respondet iratus, ictu sanguinis exstinguitur.*
7. *Quo patre natus sit, et quas res Princeps gesserit.*
8. *Eius saeuitia, auaritia, inuidia, et timor.*
9. *Eiusdem uirtutes.*
10. *Valentinianus iunior Valentiniani filius, in castris apud Bregetionem Augustus appellatur.*

---

373 sqq. **1.** 1. In*ter* has turbarum difficultates, quas per*fi*dia ducis rege Quadorum excitauit occiso per scelus, dirum in oriente committitur facinus, Papa Armeniorum rege clandestinis insidiis obtruncato: cuius materiae impio conceptae consilio, hanc primordialem fuisse nouimus causam. 2. consarcinabant in hunc etiam tum adultum, crimina quaedam apud Valentem exaggerantes male sollertes homines dispendi*is* saepe communibus pasti. inter quos erat Terentius dux demisse ambulans semperque submaestus, sed quoad uixerat, acer dissensionum instinctor. 3. qui adscitis in societatem genti*li*bus paucis, ob flagitia sua suspensis in metum, scribendo ad comitatum adsidue, Cylacis necem replicabat et Arrabanis, *ad*dens eundem iuuenem ad superbos actus elatum, nimis esse in subiectos inmanem. 4. unde quasi futurus particeps suscipiendi tunc pro instantium rerum ratione tractatus, idem Papa regaliter uocatus, et

---

1 in percha 2 excita ut sceles 3 armoeniorum (-men- *m2*) materia 4 conceptae *ex* concepto 5 adultiam 6 dispendi 8 submestus 9 gentibus 10 adsiduae gylacis 11 arrabanus (*lac. 4 litt.*) dens superuos nemisisse

---

1 inter *G* perfidia *Val.* Percha *G* dux *G* 2 excitauit *G* scelus *EAG* 3 Para *AG* materiae *EAG* 5 adultum *AG* 6 dispendiis *EAG* 9 genti⟨li⟩bus *Val.* 10 Cylacis *G* 11 Artabanis addens *G* superbos *EAG* nimis esse *G* 13 Para *Nm2AG* ⟨e⟩uocatus *Her.*

apud Tarsum Ciliciae obsequiorum specie custoditus, cum neque ad im- 373sqq. peratoris castra accipi nec urgentis aduentus causam scire 'cunctis reticentibus posset, tandem secretiore indicio conperit, per litteras Romano rectori suadere Terentium, mittere prope diem alterum Armeniae regem, ne odio Papae, speque quod reuertetur, natio nobis oportuna deficeret ad iura Persarum, eam rapere ui uel metu uel adulatione flagrantium.

5. Quae reputans ille, inpendere sibi praesagibat exitium graue. et doli iam prudens, neque aliam nisi cito discessu salutis repperiens uiam, suadentibus his quibus fidebat, conglobatis trecentis comitibus, secutis eum e patria, cum equis uelocissimis, ut in magnis solet dubiisque terroribus, audacter magis quam considerate pleraque die parte emensa, egressus cuneatim, properabat intrepidus. 6. cumque eum prouinciae moderator, apparitoris qui portam tuebatur in*dicio* percitus, festinato studio repperisset in suburbanis, ut remaneret enixius obsecrabat, et parum hoc impetrato, mortis auersus est metu. 7. nec minus paulo postea legionem secutam, iamque aduentantem, ipse cum promptissimis retrorsus excurrens, fundensque in modum scintillarum sagittas, sed uoluntate *de*errans, ita in fugam conpulit ut cum tribuno milites uniuersi perterrefacti, uiuidius quam uenerant remearent ad muros. 8. exin solutus omni formidine, biduo et binoctio exanclatis itinerum laboribus magnis, cum ad flumen uenisset Eufraten, et inopia nauium, uoraginosum amnem uado transire non posset, nandi inprudentia pauentibus multis, ipse omnium maxime cunctabatur: et remansisset ni cunctis uersantibus ,uaria, id repperire potuisset effugium, in necessitatis abrupto tutissimum. 9. lec-

---

1 speci*e (*fu.* a) 2 nesurgentes aduenus 4 rectoris uaderet terrentium 5 dio reuertitur nationibus 6 adultione 7 que praesagebat 8 scito 10 uelocissimi 11 emens 13 inpercitus 14 supperisset suburbani nixius 15 imperato 16 promptissimi 17*sq.* errans ha 18*sq.* perterrae facti 20 biducet 21 inopiam 22 inpudentia 24*sq.* lectulus

---

2 nec urgentis *G* nec urgens ⟨nega⟩ti *Momms.* aduentus *EA* adcessus *G* 4 suadere *G* suaderet *W* Terentium *EAG* 5 odio *G* diu *EA* Parae *G* Para *A* reuertetur *G* natio nobis *G* 6 adulatione *EAG* 7 quae *Em2A* quod *G* praesagibat *Her.* praesagiebat *EAG* 8 cito *AG* 10 uelocissimis *EAG* 11 diei *EAG* emensa *EAG* 13 moderatoris apparitor *G* in⟨dicio⟩ percitus *Pet.* percitus *G* imperatus *uulgo* 14 reperisset *AG* suburbanis *EG an* suburbano? *Cl.* enixius *EAG* 15 impetrato *EAG* 16 promptissimis *Wm2AG* 17*sq.* ⟨de⟩errans *Her. c. c. uel* uoluntarie 18 ita *Val. om. EG* 20 biduo et *EAG* exantlatis *G* 21 inopia *EAG* 22 imprudentia *EAG* 24*sq.* lectulos *EAG*

373 sqq. tulos in uillis repertos, binis utribus suffulserunt, quorum erat abundans prope in agris uinariis copia: quibus singulis proceres insidentes, et regulus ipse, iumenta trahentes, praeruptos undarum occursantium fluctus obliquatis meatibus declinabant: hocque commento, tandem ad ulteriorem ripam post extrema discrimina peruenerunt. 10. residui omnes, equis inuecti natantibus, et circumluente flumine saepe demersi iact*at*ique, infirmati periculoso madore, expelluntur ad contrarias margines, ubi paulisper refecti, expeditius quam diebus praeteritis incedebant.

11. Hoc nuntiato, princeps ante dicti fuga perculsus, quem elaqueatum fidem rupturum existimabat, cum sagittariis mille succinctis et leuibus, Danielum mittit et Barzimerem, reuocaturos eum — comitem unum, alterum Scutariorum tribunum. 12. hi locorum gnaritate confisi, quia ille properans ut peregrinus et insuetus, maeandros faciebat et gyros, conpendiosis uallibus eius itinera praeuenerunt, et diuisis inter se copiis clausere uias proximas duas, trium milium interuallo distinctas, ut transiturus per utramuis caperetur inprouidus: sed euanuit cogitatum hoc casu. 13. uiator quidam ad citeriora festinans, cum biuium armato milite uidisset oppletum, per posterulam tramitem medium, squalentem frutectis et sentibus, uitabundus excedens, in Armenios incidit fessos, et ductus ad regem, arcano sermone solum quae uiderat, docet, ac retinetur intactus. 14. moxque metu dissimulato, eques mittitur clandestinus ad dextrum itineris latus, diuersoria parat*ur*us et cibum, quo paulum progresso, in laeuum tractum item alius talia facturus ire iubetur ocissime, alterum aliorsum nesciens missum. 15. quibus ita utiliter ordinatis, rex ipse cum suis, dumeta per quae uen*er*at *uiatore* relegente retrorsus, monstranteque hispidam et iumento onusto exiguam callem, pos terga relictis mili-

---

1 biis 3 undarurum ♂ 6 fluiti ne iactique 7 modore 8 effecti 9 sante 10 deuibus 12 que 13 insuetos meandros 15 uius proxima 16 utram uix cogitatu 17 ceteriora uiuum 17 *sq.* militem disset 19 fessos eductus 20 que 22 paratus et in cibum 23 alius *m2* alia *m1* occisi me 25 uenat relegenter et rursus 26 quae

---

1 binis *EG* his *A del. Pet.* 6 flumine *EAG* iactatique *G* actique *Pet.* 7 madore *G* 8 refecti *AG* 9 ante *WG* 10 leuibus *EAG* 12 quia *Pet.* quod *G* 13 insuetus *EAG* 14 callibus *Ern.* 15 uias proximas *Wm2G* 16 utramuis *EAG* cogitatum *uulgo* cogitatus *EG* 17 citeriora *EAG* biuium *Val.* cliuum *G* 18 uidisset *EAG* posterulae *Momms.* pos tergum clam per tram. *Her.* 19 et ductus *G* 22 paraturus et cibum *AG* 23 ocissime *G* 25 uen⟨er⟩at ⟨uiatore⟩ relegente *Pet.* (legente *Her.*) uiator uenerat relegens *G* uenerat relegens *A* uenit relegente *Gdt.* retrorsus *Pet.* eo ipso *G* 26 que *om.* *G* per *add.* *G ante* hispidam, *Wm2 ante* exiguam post *EAG*

tibus, euolauit, qui captis eius ministris, missis ad mentes obseruantium praestringendas, quasi uena*ti*ciam praedam, modo non porrectis brachiis exspectabant, dumque hi uenturum operiuntur, ille regno incolumis restitutus, et cum gaudio popularium summo susceptus, fide pari dein*de* remansit inmobilis, iniuriis quas pertulerat, omnibus demussatis. 373 sqq.

16. Danielus post haec et Barzimeres, cum lusi iam reuertissent, probrosis lacerati conuiciis, ac si inertes et desides, ut hebetatae primo adpetitu ue*ne*natae serpentes, ora exacuere letalia, cum primum potuissent, lapso pro uirium copia nocituri. 17. et leniendi causa flagitii sui uel fraudis, quam meliore consilio pertulerunt, apud imperatoris aures (rumorum omnium tenacissimas) incessebant falsis criminibus Papam, incentiones Circeas in uertendis debilitandisque corporibus, miris modis eum callere fingentes: addentesque quod huius modi artibus, offusa sibi caligine, mutata sua suorumque forma, transgressus, tristes sollicitudines, (*si* huic inrisioni superfuerit) excitabit.

18. Hinc *in* illum inexplicabile auctum principis odium, et doli struebantur in dies, ut per uim ei uel clam uita adimeretur: agentique tunc in Armenia Traiano, et rem militarem curanti, id secretis committitur scriptis. 19. qui inlecebrosis regem insidiis ambiens, et modo serenae mentis Valentis indices litteras tradens, modo ipse sese eius conuiuiis ingerens, ad ultimum conposita fraude, ad prandium uerecundius inuitauit: qui nihil aduersum metuens uenit, concessoque honoratiore discubuit loco. 20. cumque adponerentur exquisitae cuppediae, et aedes

---

1 etus 2 uena (*in fine vs.*) ciam 3 tandemque illo incolomis 4 *sq.* fiderandine mansueti mobilis 6 barzmeres iam iam aest (*pro* ac si) 7 haebeatae 8 uenatae ex hac uere laetalia 9 proprium copia 12 cireas debilitati indisque 13 adentesque 14 mutatas uasorumque 15 si *om.* excitauit 16 in *om.* 17 aragenti quae 18 militari ad 19 quae 19 *sq.* modos seraene 20 utterans 21 conuiciis 22 ni*hil (*fu.* l) honoratior 23 *sq.* aedessas pleneruorum

---

1 eius *EAG* 2 uenatitiam *EAG* manibus *G* 3 dumque *G* ille *EAG* incolumis *EAG* 4 fide pari dein⟨de⟩ mansit inmobilis *Her.* in eadem fidei certitudine m. i. *G* in fide grandi remansit inm. *Haupt.* 6 Barzimeres *AG* lusi iam reuertissent *G* 7 ac si *N uulgo* ut *Wm2AG* hebetatae *AG* 8 uenenatae *AG* exacuere *WAG* exseruere *vel* exsertauere *Her.* 9 pro uirium *AG* 11 Param *AG* 12 Circeas *G* debilitandisque *EAG* 13 addentesque *EG* 14 mutata sua suorumque *C.F.W.M.* mutatus uasorumque *G* 15 si *add. G* (*ante* s., *Brakm.*) excitabit *G* 16 in *add. G* inexpiabile *Val.* 17 agentique *G* Parae agentique *A* 18 militarem *EAG* id *G* 19 qui *G* modo *EG* 20 litteras *G* 21 conuiuiis *G* 22 honoratiore *EG*

373 sqq. amplae neruorum et articulato flatilique sonitu resultarent, iam uino incaliscente ipso conuiuii domino, per simulationem naturalis cuiusdam urgentis egresso, gladium destrictum intentans, toruo lumine ferociens quidam inmittitur barbarus asper, ex his quos Scurras appellant, confossurus iuuenem, *ne* exilire posset etiam tum praepeditum. 21. quo uiso regulus forte prominens ultra torum, expedito dolone, adsurgens ut uitam omni ratione defenderet, perforato pectore deformis procubuit uictima, multiplicatis *ictibus* foede concisa. 22. hocque figmento nefarie decepta credulitate, inter epulas quae reuerendae sunt uel in Euxino ponto hospitali numine contuente, peregrinus cruor in ambitiosa lintea conspersus, spumante sanie satietati superfuit conuiuarum, horrore maximo dispersorum. ingemiscat siquis uita digressis est dolor, huius adrogantiam facti Fabricius ille Luscinus, sciens qua animi magnitudine Democharen, uel (ut quidam scribunt) Niciam, ministrum reppulerit regium, conloquio occultiore pollicitum, quod Pyrrum Italiam tunc bellis saeuissimis exurentem, ueneno poculis necabit infectis, scripseritque ad regem, ut a citeriore caueret obsequio. tantum reuerentiae locum apud priscam illam iustitiam, uel hostilis mensae genialitas obtinebat. 23. uerum excusabatur recens inusitatum facinus et pudendum, necis exemplo Sertorianae, adulatoribus forsitan ignorantibus, quod (ut Demosthenes, perpetuum Graeciae decus, adfirmat), numquam similitudine aut inpunitate alterius criminis, diluitur id quod contra ac liceat, arguitur factum.

2. 1. Haec per Armeniam notabiliter gesta sunt. Sapor uero post
375 suorum pristinam cladem, conperto interitu Papae, quem sociare sibi in-

---

3 districtum 4 supras 4*sq.* confossuros 5 ne *om.* inpraepeditus 6 uiam 7 rectore 8 ictibus *om.* 8*sq.* nefariae decerta crudelitate 9 aepulas reuerende 10 hospitalinum ne ambisitiosalain et 11 spumantes ante societatiaetati (aetati *del. m2*) conuiuiarum 13 buscinus 16 scribseritque 16*sq.* regem uia exteriore 18 genitalitas 19*sq.* adultatoribus 20 quot 22 in 24 interito

---

1 amplae *A* pulsu *G* assidue *Her.* 3 destrictum *uulgo* 4 s⟨c⟩urras *Wagn.* 4*sq.* confossurus *EAG* 5 ne *add. G* praepeditum *G* 6 ut uitam *A* obuiam *G* 7 pectore *Wm2G* 8 ictibus *add. E post, G ante,* multiplicatis decepta *G* 9 credulitate *AG* 10 numine *Em2AG* ambitiosa *EAG* lintea *Hadr. Val.* toralia *G* iam et *EA* lances *Gron.* 10*sq.* sparsus *G* 11 spumante sanie *Val.* et spumans *G* satietati *G* 11 societati ⟨l⟩aetali superf⟨l⟩uit *Momms.* conuiuarum *EAG* 13 Luscinus *G* Lucinus *A* Timocharem *A* 16*sq.* ut a citeriore *Pet.* ut ab interiore *AG* 18 genialitas *G* 19*sq.* adulatoribus *EAG* 20 quod *EAG* 22 id *Em2AG* 24 interitu *EAG* Parae *AG*

pendio conabatur, maerore graui perculsus, augenteque nostri exercitus 373 sqq. alacritate formidinem, maiora sibi praeseminans, 2. Arrace legato ad principem misso, perpetuam aerumnarum causam deseri penitus suadebat Armeniam: si id displicuisset, aliud poscens, ut Hiberiae diuisione cessante, remotisque inde partis Romanae praesidiis, Aspacures solus regnare permitteretur, quem ipse praefecerat genti. 3. ad quae Valens in hanc respondit sententiam, nihil derogare se posse, placitis ex consensu firmatis, sed ea studio curatiore defendere . . . . . . glorioso proposito, contrariae regis litterae hieme iam extrema perlatae sunt, uana causantis et tumida. 377-8 adseuera*rat* enim non posse semina radicitus amputari discordiarum, nisi interuenissent conscii pacis foederatae cum Iouiano, quorum aliquos uita didicerat abscessisse.

4. Ingrauiscente post haec altius cura, imperator eligere consilia 377 quam inuenire sufficiens, id conducere *re*bus existimans, Victorem magistrum equitum et Vrbicium, Mesopotamiae ducem, ire propere iussit in Persas, responsum absolutum et uniusmodi perferentes: quod rex iustus et suo contentus, ut iactitabat, sceleste concupiscat Armeniam, ad arbitrium suum uiuere cultoribus eius permissis: et ni Sauromaci praesidia militum inpertita principio sequentis anni (ut dispositum est) inpraepedita reuerterint, inuitus ea conplebit, quae sponte sua facere supersedit. 5. quae legatio recta quidem et libera, ni deuiasset in eo, quod absque mandatis, oblatas sibi regiones in eadem Armenia suscepit exiguas.

Qua regressa aduenit Surena, potestatis secundae post regem, has easdem imperatori offerens partes, quas audacter nostri sumpsere legati.

---

1 merore 2 legito ♂ 3 deleri paenitus 4 armenam sub displacuisset (-plic- *m2*) aliquot 5 partes 6 atque 7 derogasse posse 8 *sine lac.* 9 litteras perlate una 10 at seuerat 11 conscurotis federate 13 impetrator 14 bus 15 maesopotamiae ore propem re 18 permissi set 20 compleuit 21 quidam libora di[ui]asset 23 qua regressa *incipit fragm. M, quod tamen fere medium periit, versuum litteris 30 ± primis conservatis* 24 eadem *MV*

---

2 Arsace *G* 3 deseri *Wagn.* 4 Armeniam *EAG* si id *G* aliud *G* 5 partis *EAG* 6 ad quae *Wm2AG* 7 derogare se *EAG* 8 *lac. indic. Her.* 9 litterae *EAG* uana *Em2AG* 10 adseuera⟨ra⟩t *Cl.* adseuerabat *Em2G* adserebat *Haupt* adse⟨r⟩uerat *Pet.* 11 conscii *NAG* pacis *G* uotis *A* 13 imperator *EAG* 14 rebus *EAG* 15 ire propere *Wm2G* 16 huiusmodi *Her. c. c.* (*om.* et) 18 eius ex pacto permissis: et *G* permissis sed *Wm2 uulgo* Sauromati *Btl.* 20 complebit *G* 21 quidem *EAG* libera *EAG* l. ⟨erat⟩ *Her.* deuiasset *EAG* 23 que *U* regraessa *H* secunde *KU* 24 easdem *Cm2Nm2HAG* eadem *cett.* partem *Um1* supsere *N*

377-8 6. quo suscepto liberaliter et magnifice, set parum impetrato quod poscebat, remisso, parabantur magna instrumenta bellorum, ut mollita hieme imperatore trinis agminibus perrupturo Persidem, ideoque Scytharum auxilia festina celeritate mercante.

7. Proinde parum adeptus ea quae spe uana conceperat, Sapor, ultraque solitum asperatus, quod ad expeditionem accingi rectorem conpererat nostrum: iram eius conculcans, Surenae dedit negotium, ut ea quae Victor comes susceperat et Vrbicius, armis repeteret, si quisquam repugnaret, et milites Sauromacis praesidio destinati, malis adfligerentur extremis. 8. haecque (ut statuerat) maturata confestim, nec emendari potuerunt nec uindicari, quia rem Romanam alius circumsteterat metus, totius Gothiae Thracias licentius perrumpentis: quae funera tunc explicari poterunt carptim, si ad ea quoque uenerimus.

373 9. Haec per eoos agita*ta* sunt tractus. quorum inter seriem Africanas clades et legatorum Tripoleos manes inultos etiam tum et errantes, sempiternus uindicauit iustitiae uigor, aliquotiens serus, sed scrupulosus

---

1 -ces et *MV* qe (*del.*) *ante* quod *M* 2 -mento *Mm1* 3 imperator ei *MV* 5 ademptus eaque *MV* una conciperat *V* (*periit in M*) 7 dediti *MV* 7 *sq.* ut aeque *MV* 8 reperteret *MV* (*corr. M*) 9 sauromagis *MV* (*corr. Vm3*) 10 emandari *V* emendari *M* 13 siea dea *M* si ea dea *V* 14 . . . . . . ta *M* eo osagitta *V* 16 scropulosus *M* cropulosus *V*

---

1 sucepto *H* -ce sed parum *FKYUCWHTNEAG* quos *K* 1 *sq.* posscebat *Tm1* 2 remissi *Em2* hyeme *CHNA* 3 imperatore trinis *Wm2TNm2G* (*rest. Nov.*) imperator ei tribus *Cm1* imperatore tribus *H Gdt.* imperator cum trinis *Em1* i. ei trinis *cett.* perrupturus *E* praesidem *H* scythianrum *Ym1* scitharum *U* schittarum *K* 4 caeleritate *H* mercantem *KU*: *om. T* 5 adeptus *Wm2HTNEAG* ademptus *cett.* ea quae *Wm2HNAG* uana *AG* una *cett.* conceperat *FKYUCQWHTNEm2AG* conceptus *Em1* 6 cingi *H* 6 *sq.* compererat *FKYUCQWHTNEA* conceperat *G* 7 nostram *U* occultans *Wm2HTN* concultans *Wm1* surene *KE* dedit *Wm2HTNEAG* debiti *Q* dediti *cett.* negocium *YUNE* 7 *sq.* ut ea quae *Wm2HTAG* ut que *E* ut eque *KU* ut aeque *cett.* 8 Urbitius *KEA* urbicinus *T* repeteret *omnes* et si *G* 9 Sauromacis *Vm3Wm3EAG* Sauromatis *Wm2HT Btl.* sauromaci *N* sauromagis *cett.* presidio *KUT* affligerentur *CHTNEA* 10 hecque *UTE* 11 po potuerunt *H* circumstiterat *T* metus, *Harmon* 12 traciae *ante* gothiae *del. E* gothyae *H* gothie *UTE* thratias *K* tracias *Tm1E* que *UTE* 13 poterint *T* potuerunt *U* si ad ea *FKYUCQWTNEAG* si id ea *H* 14 hec *UTE* eos *Wm2HTNG* agitata *Um2Wm2HTEAG* agittata *Km2* agicta *CQ* agita *Wm1* agitta *cett.* sant *Ym1* series *N* 14 *sq.* aphricanas *N* afrinas *T* 15 inulctos *HN* multos *T* et *om. E* 16 non *ante* uindicauit *add. U* iusticiae *K* iustitie *U* scrupulosus *HTNEAG* scropulosus *FKYUCQW*

373

quaesitor gestorum recte uel secus, hoc modo. 10. Remigius (quem populanti prouincias rettulimus comiti fauisse Romano), postquam Leo in eius locum magister esse coepit officiorum, a muneribus rei publicae iam quiescens, negotiis se ruralibus dedit prope Mogontiacum in genitalibus locis. 11. quem ibi morantem securius, praefectus praetorio Maximinus reuersum ad otium spernens, ut solebat dirae luis ritu grassari per omnia, laedere modis quibus poterat adfectabat: utque rimaretur plura quae latebant, Caesarium antehac eius domesticum, postea notarium principis, raptum, quae Remigius egerit, uel quantum acceperit, ut Romani iuuaret actus infandos, per quaestionem cruentam interrogabat. 12. quibus ille cognitis cum esset (ut dictum est) in secessu, conscientia malorum urgente, uel rationem formidine superante calumniarum, innodato gutture laquei nexibus interiit.

---

1 secus] rectus *MV* 2 comitis fuisse *MV* (fauisse *M corr.*) 5 .... ectos *Mm1* 6 spernent *V* .... t *M* solebant *MV* ruis *Mm1* egrassari *V* gras .... *M* 7 adfectabat *M* adfectabant *V* 8 ante h: *MV* 9 que *MV* acciperit *MV* 10 quaestionem *M* questionem *V* 11 secessum *V* (*non exstat in M*) 12 urgentẹ *V* urgente *M* ratione formidinem *V* ratione for .... *M* 12*sq.* innudato *MV* 13 laqueis *V* (*deest M*) interii *V* .... t *M*

---

1 quesitor *KUE* questor *T* secus *NA* secius *G* rectus *cett.*, uel rectus *del. Wm2 om. HT* 2 prouintias *K* retulimus *FKYUCQWHTNEAG* comitem *Cm2Nm2A* comiti *EG* fauisse *G* fuisse *cett.* affinem *post* romano *add. E* *om.* leo *lac. 4 litt. FY, 3 K: in Y prima hasta litterae* l *(?) uidetur: om. sine lac. UCQWHT* 3 caepit *CT* cepit *UE* offitiorum *KH* 4 negociis *YUN* mogonciacum *N* Moguntiacum *KA* maguntiacum *T* magontiacum *YUHE* 5 praefectus *FYCWHTNAG* prefectus *KUE* pretorio *UT* 5*sq.* maximus *T* 6 ocium *KUNE* spernens *Cm2Wm2HNEAG* spernent *cett.* solebat *YHNEG* -bant *cett.* ritu *tr. post* solebat *E* dire *KUT* luis *KYUCQWHNEAG* leuis *T* grassari *EAG* egrassari *FKYUCQWTN* et grassari *H* 7 ledere *KUHTE* poterant *C* adfectabat *Wm2* affectabat *TNEG* adfectabant *FKYUWm1* affectabant *CQA* defectabat *H* ut quae *QHT* 8 pulura *Fm1* que *KUTN* cesarium *U* caesarum *T* caesareum *K* antehac *YCQWm2HTNm2EG* ante haec *Nm2A* ante he *U* ante hae *cett.* 9 quae *NEAG* que *cett.* remigium *Wm2HT* acceperit *FKYUCQWHNEAG* accaeperit *T* 10 iuuarit *Wm2H* iuuant *U* aestus infandos *N* questionem *KUT* cruentum *Km1* interogabat *T* 11 in secessu *Wm2HTNEG* -sum *cett.* 12 qua ratione *K* rationem formidine *Nm2G* -one -dinem *cett.* 12*sq.* innodato *EAG* inundato *KQm1H* innudato *cett.* 13 gucture *HN* laquei *Nm2G* laqueis *FKYUQWHTNm1AG* laquaeis *C* interiit *Cm2Wm2Nm2HTAG* interii *FKYUCm1Wm1Nm1*

374 **3.** 1. Secuto post haec anno Gratiano adscito in trabeae societatem Aequitio consule, Valentiniano post uastatos aliquos Alamanniae pagos, munimentum aedificanti prope Basiliam, quod appellant accolae Robur, offertur praefecti relatio Probi, docentis Illyrici clades. 2. quibus ille ut cunctatorem decuerat ducem, examinatius lectis, attonitus cogitationibus anxiis, Paterniano notario misso, negotium scrupulosa quaesiuit indagine, moxque ueris per eum nuntiis gestorum acceptis, euolare protinus festinarat, ausos temerare limitem barbaros, primo fragore (ut mente conceperat), oppressurus armorum. 3. quia igitur abeunte autumno, multa inpediebant et aspera, adnitebantur omnes per regiam optimates, ut ad usque *ueris* principium oratum retinerent et exoratum: primum durata pruinis itinera, ubi nec adultae in pastum herbae repperirentur,

---

1 secuturos thecanno *MV* gratiano *M* grauiano *V* 2 alamanniae *M* alimannię *V* 3 accole *V* (*periit in M*) 4 offectur *V* (♂) . . . . . . ur *M* prouido gentis *V* prouido gen . . . *M* illyri *V* (♂) (*interiit in M*) 6 *sq.* indagini *V* (*excidit ex M*) 7 q. ueueris *M* q. ueteris *V* gesterum *V* (♂) gesto . . . *M* euolaret *V* . . . . . . et *M* 8 festinaret ausus *MV* teme *desinit fragm. imperfectum M*; *incipit* rare . . . . . . tem *fragm. integrum* primos *V* 9 qua *MV* 10 atnitebantur *MV* 11 ueris *om. MV* pertinerent *M* perciperent *V*

---

1 sequturos *H* sequuturos *Q* secuto post haec anno *G* secuti sunt hoc anno *E* secuturos thecanno *cett.* Gratiano *G* Grauiano *FKYUCQWHTNEA* ascito *HNA* adsito *Y* ut *Y* trabee *U* trabiae *T* sotietatem *HT* 2 Equitio *FKYUCQWTNEG* Alemanniae *NEG* alamaniae *Wm2Tm1* alimanniae *FKYCm1* alialimanniae *Q* alimanie *U* alimaniae *Wm1Tm1* 3 munimentum *om. E* edificanti *UTE* Basileam *A* adpellant *FYUKWm1* accole *KYUE* 4 prefecti *KUT* Probi docentis *G* prouidi *E* prouida gentis *Wm2HTNm2* prouido gentis *cett.* yllirici *KT* ylirici *E* illyrii *N* Illyricae *A* 5 docuerat *CT* examinatis *Ym1* 6 negocium *YUNEA* scrupulosum *T* quesiuit *KUHE* 6 *sq.* indagini *FKYUQWT* -ine *cett.* 7 que ueris *EAG* que ueteris *FKYUCQWHTN* nunciis *A* acceptis *om. E* euolare *Nm2EAG* uiolaret *Um1* euoleearet *Qm1* euolaret *cett.* 8 festinarat *Günth.* festinabat *EG* festinauit *H* festinaret *cett.* destinarat *Harmon* ausos *EAG* ausus *cett.* primos *FKYUCQWm1* primo *cett.* ut mente conceperat *om. E* 9 concaeperat *T* oppraessurus *HE* quia *Cm2AG* quem *E* qua *cett.* autunno *T* 10 impediebant *FKYUCQWTNEAG* impediebat *H* adnitebantur *NEG* annitebantur *FKYUCQWA* amittebantur *T* annitebatur *H* 11 principem *T* ueris *add. EAG post* principium; ante pr. *tr. Harmon* moratum *Tm1*: *om. EG* retinerent *Momms.* perciperent *FKYUCQWHTA* preriperent *E* pertinerent *G* et *om. G* primus *H* 12 adulte *UHT* adulcte *E* herbe *UE* reperirentur *CQTNAG* repperiuntur *U*

nec cetera usui congrua, penetrari non posse firmantes: dein uicinorum 374 Galliis regum inmanitatem, maximeque omnium Macriani, ut formidati, tunc praetendentes, quem constabat inpacatum relictum, etiam ipsa urbium moenia temptaturum. 4. haec memorantes, addentesque utilia, reduxere eum in meliorem sententiam, statimque (ut conducebat rei communi,) prope Mogontiacum blandius rex ante dictus accitur, procliuis ipse quoque ad excipiendum foedus (ut apparebat). et uenit inmane quo quantoque flatu distentus, ut futurus arbiter superior pacis, dieque praedicto conloquii, ad ipsam marginem Rheni, caput altius erigens, stetit hinc inde sonitu scutorum intonante gentilium. 5. contra Augustus escensis amnicis lembis, saeptus ipse quoque multitudine castrensium ordinum, tutius prope ripas accessit, signorum fulgentium nitore conspicuus, et inmodestis gestibus murmureque barbarico tandem sedato, post dicta

---

1 ceteri *Vm1* (δ) sui *MV* congraua *V* (*corr. Vm3*) paenetrari *M* 2 gallus *V* (*corr. Vm3*) macriano *MV* 5 sentiam *Vm1* (δ) conducebant *MV* (*corr. M*) 6 mogonciacum blandus *MV* 7 itaparebat *M* 8 quanto (-te *Mm1*) quae *MV* 8 *sq.* dicque prodicto *MV* 9 marghinem *MV* (*corr. Vm3*) 10 augustos *V* 10 *sq.* esensis *MV* 11 septus *MV* (*ex* eptus *V*) 12 tutius *Mm1* totius *Mm2V* 13 murmurque *MV*

---

1 caetera *KCQHTNAG* usui congrua *G* suis congrua *Km1Q* suis ncognita *Wm2HTNm2* sui cognita *Wm1* sui congrua *cett.* (-graua *Nm1*) 2 gallus *FKYUCQWm1* immanitatem *FKYUCQWHTNEA* Macriani *Nm2EAG* macrino *Y* macriino *U* macriano *cett.* et *T* 3 ut *pro* tunc, *WHT* pretendentes *KUTE* impacatum *FKYUCQWHNEA* incapacantum *Tm1* 4 maenia *T* menia *U* tentaturum *CQNAG* hec *UTE* adentesque *T* 5 etiam *ante* sententiam, *Tm1* conducebat *EAG* conducebant *FKYUCQWHTN* 5 *sq.* comuni *K* omnium *T* 6 Mogontiacum *FCQWm2NAG* magonciacum *E* maguntiacum *T* moguntiacum *K* mogentiacum *Wm1* megontiacum *U* magontiacum *YH* blandius *EG* bandus *Km1* blaudus *Ym2* blandus *cett.* anteductus *U* 7 fedus *UT* ut apparebat *omnes* immane *QNA* 8 quantoque *F et cett.* distenctus *N* dieque *Km2QWm2HEAG* dicique *T* dicque *cett.* 8 *sq.* praedicto *HTAG* predicto *Km2Wm2E* prodito *Nm2* prodicto *cett.* 9 colloquii *CQHTNE* colloqui *A* ipsum *E* imaginem *U* reheni *Tm1* 10 intontante *Km1* intononte *Ym1* insonante *N* gentilitium *U* Augustus *Wm2HTEAG* augustos *FKYUCQWm1N* 10 *sq.* escensis *Eyss.* exscensis *E* ensis *N* ascensis *G* extensis *A del. Wm2 om. HT* esensis *cett.* 11 auinicis *YUCWm1* amicis *Wm2HT* lenibus *T* lembis *in ras. K* saeptus *uulgo* 11 *sq.* ordinem *Y* 12 tutius *G* totius *FKYUCQWHTNm1* tocius *K* totus *A* otius *Nm2* ocius *Pet. om. E* 13 immodestis *CNEA* immodestus *H* murmureque *CNEAG* murmurumque *T* murmurque *cett.*

374 et audita ultro citroque uersus, amicitia media sacramenti fide firmatur. 6. hisque perfectis, discessit turbarum rex artifex delenitus, futurus nobis deinceps socius, et dedit postea ad usque uitae tempus extremum, constantis in concordiam animi facinorum documentum pulchrorum. 7. periit autem in Francia postea, quam dum interniciue uastando perrupit auidius, oppetit, Mallobaudis bellicosi regis insidiis circumuentus. post foedus tamen sollemni ritu impletum, Treueros Valentinianus ad hiberna discessit.

ante 378 **4.** 1. Haec per Gallias et latus agebantur arctoum. at in eois partibus alto externorum silentio, intestina pernicies augebatur, per Valentis amicos et proximos, apud quos honestate utilitas erat antiquior. nauabatur enim opera diligens, ut homo rigidus audire cupiens lites, a studio iudicandi reuocaretur, metu ne ita ut Iuliani temporibus, defensione innocentiae respirante, frangeretur potentium tumor, adsumpta licentia, latius solitus euagari. 2. ob haec et similia, concordi consensu dehortantibus multis, maximeque Modesto, praefecto praetorio, regiorum arbitrio spadonum exposito, et subagreste ingenium, nullis uetustatis

---

1 uersu *MV* (*add. Vm2*) sacramenti et inti fide *MV* 2 delinitus *MV* 4 periit *ex* perut *V* 5 interneciue *MV* 6 mellobaudis *MV* 9 areto um *Mm1* aroto um *Mm2* utroto um *Vm1* arctoum *Vm2* 10 intestino *MV* 12 nouabatur *V* 12 *sq.* astudior *MV* 14 innocentia *MV* frangerentur *M* tum quod sumpta *MV* 16 regiorum *MVm1* regionum *Vm2* 17 ingentium nullius *MV*

---

1 audito *T* ultra *T* uersu *om. E* uersus *G* uersis *Reines.* ⟨multa et contro⟩uersa *Her.* (*cf. 31, 16, 1*) rursus *Momms.* uersa *Harmon* saramenti *U* et inti *del. Wm2 om. HTEAG* et niti *N* et inti *cett. an* et ritu⟨s⟩? *Cl.* 2 profectis *U* praefectis *T* delen- *uulgo* 3 deincaeps *T* sotius *KHT* uite *UT* aextremum *K* 4 concordia *Her.* pulcrorum *KHE* pulcriorum *T* 5 interniciue *NE* interneciuae *Fm1YQ* internecine *K* interneciue *cett.* perrumpit *EG* percupit *U* 6 oppetiit *Wm2HTEG* Mallobaudis *Lind.* Mel- *cett.* bellicos *N* circunuentus *FYN* fedus *UT* 7 solemni *YCQHNE* solenni *AG* impeditum *Y* triueros *T* hyberna *CHN* iberna *Wm1* 9 hec *T* arctoum *FYUCWHNAG* arctorum *KT* arthoum *E* artoum *Qm1* aeois *C* eo his *Q* eos *Ym1* 10 silenrio *A* intestina *CAG* intestino *cett.* pernities *KQHTNE* angebatur (?) *E* 12 nauabatur *omnes* 12 *sq.* a studio *Wm2HTNm2EAG* astadior *YUQ* astudior *cett.* 13 indicandi *K an* diiudicandi ? *Cl.* moetu *K* maetu *E* 14 innocentiae *H. Michael* frangeretur *omnes* tumor adsumpta *G* tum quod sumpta *cett.* 15 hec *UTE* 16 adhortantibus *Km1* prefecto *KUT* pretorio *KUT om. Y* regionum *Vm1FKYUCQWHTNEm1* 17 patronum *pro* spadonum *C* ingenium *QHm2EAG* ingentium *cett.* nullis *G* nullius *cett.* uastitatis *T*

lectionibus expolitum, coacto uultu fallente, et adserente, quod infra imperiale columen causarum essent minutiae priuatarum, ille ad humilitandam celsitudinem potestatis, negotiorum examina spectanda instituisse arbitratus (ut monebat) abstinuit penitus, laxauitque rapinarum fores quae robora*ba*ntur in dies, iudicum aduocatorumque prauitate sentientium paria, qui tenuiorum negotia militaris rei rectoribus, uel intra palatium ualidis uenditantes, aut opes aut honores quaesiuere praeclaros.

3. Hanc professionem oratorum forensium, *πολιτικῆς μορίου εἴδωλον* (id est ciuilitatis particulae umbram) uel adulationis partem quartam esse definit amplitudo Platonis, Epicurus autem *κακοτεχνίαν* nominans inter artes numerat malas, Tisias suasionis opificem esse memorat adsentiente Leontino Gorgia. 4. quam a ueteribus ita deter*mi*natam, orientalium quorundam uersutia ad usque bonorum extulit odium, unde etiam retinaculis temporis praestituti, frenatur. ergo absolutis super eius indignitate paucis †, quam in illis partibus agens expertus sum, ad coeptorum cursum regrediar institutum.

5. Florebant elegantiae priscae patrociniis tribunalia, cum oratores concitae facundiae, attenti studiis doctrinarum, ingenio fide copiis ornamentisque dicendi pluribus eminebant, ut Demosthenes. quo dicturo concursus audiendi causa ex tota Graecia fieri solitos, monumentis Atticis continetur, et Callistratus, quem nobilem illam super Oropo causam (qui locus in Euboea est) perorantem, idem Demosthenes, Academia cum

---

1 legationibus *MVm1* lectionibus *Vm2* infra *ex* imfra, *M* 1 *sq.* im-[periale .... esse] *M*: *fu.* im ..... pg imperiole *V* 3 spec *desinit fr. M* 4 paenitus plures 5 roborantur quae 5 *sq.* sententium parii (-ia *m2*) 7 uenditante *m2 ex* uendiasten *m1* 8 *sq.* oraturum forens iure ΠΟaΙΤΙΚΗC ΜΟΡΙΟ ΥΙΔωΔΟΝ 9 adultionis 10 definitam ΚaΚΟ ΤeΧΝΙaΝ 11 ΚΤ(Τ?Ι?)ΗCΙaS 12 uerteribus deternatam 13 uersutiam 17 prisce oratoris 19 demothenes 20 audienda graetia 21 ropo 22 eubda

---

1 lectionibus *omnes* cobacto *T* adsererente *Km1* asserente *QHTNEA* 2 columem *Y* culmen *Wm2HTG* minutie *U* minutae *T* 2 *sq.* humilitandam *Nm1EA* humiliandam *FKYUQWHTNm2* humiliandum *G* 3 caelsitudinem *T* negociorum *YUNEA* spectando⟨rum⟩ *C. F. W. M.* instituta esse *G* ⟨ueteres⟩ *Nov.* 4 monebat⟨ur⟩ *Günther* moneba⟨n⟩t *Momms.* monebat ⟨ignauia, iudiciis⟩ *Nov.* fores *G* funes *Pet.* ⟨ianuas⟩ plures *Her.* 5 roborabantur *G* sentientium *EAG* 7 uenditantes *AG* 8 oratorum *EAG* forensium *G* 8 *sq.* *πολιτικῆς μορίου εἴδωλον* *AG* 9 adulationis *Em2AG* adulatione⟨m eiu⟩s *Momms.* 10 definit *AG* *κακοτεχνίαν* *AG* ⟨an⟩nominans *Cl. c. c.* 11 Tisias *Val.* Ctesias *AG* 12 ueteribus *WAG* determinatam *AG* 13 uersutia *AG* 17 oratores *AG* 18 comptae *Wagn.* 19 Demosthenes *EAG* 20 audiendi *AG* Graecia *WAG* 21 Oropo *WAG* 22 Euboea *WAG an* Boeotia ? *Cl.*

Platone relicta, sectatus est: ut Hyperides et Aeschines et Andocides et Dinarchus et Antifon ille Rhamnusius, quem ob defensum negotium, omnium primum antiquitas prodidit accepisse mercedem. 6. nec minus apud Romanos, Rutilii et Galbae et Scauri uita moribus frugalitateque spectati, et postea per uarias aeui sequentis aetates, censorii et consulares multi et triumphales, Crassi et Antonii et cum Philippis Scaeuolae aliique numerosi, post exercitus prosperrime ductos, post uictorias et tropaea, ciuilibus stipendiorum officiis floruerunt, laureasque fori speciosis certaminibus occupantes, summis gloriae honoribus fruebantur. 7. post quos excellentissimus omnium Cicero, orationis imperiosae fluminibus saepe depressos aliquos iudiciorum eripiens flammis, 'non defendi homines sine uituperatione fortasse posse, neglegenter defendi sine scelere non posse' firmabat.

8. At nunc uidere est per eoos omnes tractus uiolenta et rapacissima genera hominum, per fora omnia uolitantium, et subsidentium diuites domus, ut Sparta*nos* canes aut Cretas, uestigia sagacius colligendo, ad ipsa cubilia peruenire causarum.

9. In his primus est coetus eorum, qui seminando diuersa iurgia, per uadimonia mille iactantur, uiduarum postes et orborum limina deterentes, et aut inter discordantes amicos, aut propinquantes, uel adfines, *si* simultatum leuia senserint receptacula, odia struentes infesta: in quibus aetatis progressu, non *ut* aliorum uitia intepescunt, sed magis magisque roborantur: inter rapinas insatiabiles, inopes, ad capiendam uersutis orationibus iudicum fidem, quorum nomen ex iustitia natum est, sicam ingenii destringentes. 10. horum obstinatione libertatem temeritas, con-

1 ΥΠΕΡΙΔΗC exhinc 2 ramnusius 3 *minus (i *add. m2*) 5 sequentes (-tis *m3*) 5 *sq.* consulores (-ares *m3*) 6 crassu (-si *m3*) 7 ductus 8 tropea ciuilique foris 10 cicaero 10 *sq.* fulminibus sepae 14 ad (at *m3*) eos 14 *sq.* uiolente trapacissima 15 *sq.* diuites et domus 16 sparta 18 primis liminando 19 poteste turborum (*corr. m3*) 19 *sq.* deterrentes 20 aui discordiantes 21 si *om.* leuias inserin in 22 ut *om.* uicia ♂ 25 distringentes

1 Hyperides *EAG* Eschines *NA* 5 *sq.* consulares *EAG* 6 Crassi *EAG* 7 ductos *EAG* 8 ciuilibus *EAG* fori *G* 9 aucupantes *Corn.* 10 fluminibus *EA* 14 at *EAG* eoos *Loisell. ex cod. Valent.* uiolenta et *EAG* 15 *sq.* diuites domus *A* diuites domos *G* 16 Spartanos *Em2G* 18 primus *EAG* seminando *A* minando *G* rimando *Her.* 19 postes et orborum *Wm2AG* limina *EAG* 19 *sq.* deterentes *AG* 20 aut *Em2A* auidi *G* discordantes *EAG* propinquos *AG* 21 si *add. Val.* cum *Nov.* leuia senserint *Val.* ob leuia scrinii *G* ut *add. G* 25 destringentes *uulgo* obstinatione *om. G*

stantiam audacia praeceps, eloquentiam inanis quaedam imitatur adfluentia loquendi: quarum artium scaeuitate, ut Tullius adseuerat, nefas est religionem decipi iudicantis. ait enim 'cumque nihil tam incorruptum esse debeat in re publica quam suffragium, quam sententia, non intellego cur qui ea pecunia corruperit, poena dignus sit: qui eloquentia, laudem etiam ferat. mihi quidem hoc plus mali facere uidetur, qui oratione, quam qui pretio iudicem corrumpit: quod pecunia corrumpere prudentem nemo potest, dicendo potest'.

11. Secundum est genus eorum, qui iuris professi scientiam, quam repugnantium sibi legum aboleuere discidia, uelut uinculis ori inpositis, reticentes, iugi silentio umbrarum sunt similes propriarum. hi uelut fata natalicia praemonstrantes, aut Sibyllae oracul*or*um interpretes, uultus grauitate ad habitum conposita tristiorem, ipsum quoque uenditant, quod oscitantur. 12. hi ut altius uideantur iura callere, Trebatium locuntur, et Cascellium et Alfenum, et Auruncorum Sicanorumque iam diu leges ignotas, cum Euandri matre abhinc saeculis obrutas multis. et si uoluntate matrem tuam finxeris occidisse, multas tibi suffrag*ar*i absolutionem lectiones reconditas pollicentur, si te senserint esse nummatum.

13. Tertius eorum est ordo, qui ut in professione turbulenta clarescant, ad expugnandam ueritatem ora mercennaria procudentes, per prostitutas frontes uilesque latratus, quo uelint aditus sibi patefaciunt crebros: qui inter sollicitudines iudicum per multa distentas, inresolubili nexu uincientes negotia, laborant, ut omnis quies litibus inplicetur, et nodosis quaestionibus de industria iudicia circumscribunt, quae cum

---

1 preceps 2 sceuitate 2 *sq.* est ad 4 sententiam 7 praetio pecunia 11 ret*icente (*fu.* t) sint hi*ielut (*i *ex* u) 12 sibylle oraculum interpraetes 14 *sq.* locantur 15 castellium auponcorum 15 *sq.* dici lege si gaotas (-gno- *m3*) 16 cubandri multi 17 suffragi 18 esse nummatum *add. m2* 19 m *ante* est *del. m2* proffessione 20 mercenaria 21 prostituas 22 sollicitudine 22 *sq.* inresubilo 23 uincientis ·omnes inplicitur 24 questionibus

---

1 *sq.* adfluentia *Her.* (ad *ex vs.* 2 *sq.*) 2 saeuitate *G* 2 *sq.* est religionem *G* 4 sententia *Hm2 AG* 7 *sq.* pudentem *O. Hirschfeld* 10 dissidia *G* 11 reticentes *Val.* sunt *EG* hi uelut *EAG* 12 oraculorum *AG* 14 *sq.* loquntur *HAG* 15 Cascellium *CN Val.* Caesellium *G* Aruncorum *AG* (Aur- *G*) diu *G* 16 ignotas *Em2AG* Euandri *EAG* multis *Wm2AG* 17 suffragari *uulgo* suffragantes *G* suffragii *EA* 18 senserint esse nummatum *EA* nummatum senserint *G* 21 prostitutas *AG* 22 solicitudines *Em2AG* 22 *sq.* inresolubili *Wm2AG* 23 uincientes *HAG* omnis *Em2AG* inplicetur *Em2AG*

recte procedunt, delubra sunt aequitatis: cum deprauantur, foueae fallaces et caecae: in quas si captus ceciderit quisquam, non nisi post multa exiliet lustra, ad usque ipsas medullas exsuctus.

14. Quartum atque postremum est genus inpudens peruicax et indoctum, eorum qui cum inmature a litter*ari*is eruperint ludis, per angulos ciuitatum discurrunt, mimiambos non causarum remediis congrua commentantes, fores diuitum deterendo, cenarum ciborumque aucupantes delicias exquisitas. 15. qui cum semel umbraticis lucris, et inhiandae undique pecuniae sese dediderint, litigare frustra quoslibet innocentes hortantur, et ad defendendam causam admissi, quod raro contingit, suscepti nomen et uim negotii sub ore disceptatoris, inter ipsos conflictuum articulos instruuntur, circumlocutionibus indigestis ita scatentes, ut *in* conluuione taeterrima audire existimes ululabili clamore Thersiten. 16. cum autem ad inopiam muniendarum uenerint allegationum, ad effrenatam deflectunt conuiciandi licentiam: quo nomine ob adsidua in personas honorabiles probra, diebus dictis aliquotiens sunt damnati, e quibus ita sunt rudes non nulli, ut numquam se codices habuisse meminerint. 17. et si in circulo doctorum auctoris ueteris inciderit nomen, piscis aut edulii peregrinum esse uocabulum arbitrantur: si uero aduena quisquam inusitatum sibi antea Marcianum (uerbo tenus) quaesierit oratorem, omnes confestim Marcianos appellari se fingunt. 18. nec iam fas ullum prae oculis habent, sed (tamquam auaritiae uenundati et usucapti) nihil praeter inseminatam petendi licentiam norunt. et siquem semel intra retia ceperint, cassibus mille inpedicant, per morborum simulationem uicissim consulto cessantes: utque peruulgati iuris proferatur lectio una, septem uendibiles introitus praeparant, dilationum examina longissima contexentes. 19. et cum nudatis litigatoribus dies cesserint et menses et anni,

---

2 caeciderit per 4 inpunes 5 litteris 7 caenarum 8 dilicias inhiande 9 peccuniae 10 cintingit ♂ 11 conflic(*quasi* a)tuum 12*sq.* utconlu (*del.* *m2*) utconluinones teterrima 13 clamor et hersiten 14 allegationem 14 *sq.* defrenatam 15 conuiciendi ab 16 horiorabiles ♂ dioctis 19 edulli 22 tamquod 25 inconsulto peruulganti uana 26 uendebiles exanima

---

2 post *Corn.* 4 impudens *G* 5 literariis *AG* litterar⟨um⟩ *Nov.* 8 delitias *WAG* (-cias *G*) 12*sq.* ut in conluuione *Pet.* ut conluuionis *G* 13 teterrimae *Em2G*; taeterrima *rest. Pet.* clamore Thersiten *EAG* 14 allegationum *Em2AG* 14*sq.* efrenatam *EAG* (effr- *A*) 15 conuiciandi *EAG* (-uit- A) ob *G* 16 dictis *G* et noctibus dictis *Em2A* 19 edulii *EAG* 20 inu⟨i⟩sitatum *Pet.* 22 tanquam *EAG* 23 interminatam *uulgo* 25 consulto *EG* peruulgati *EAG* una *G* 26 uendibiles *EAG* examina *EAG*

tandem obtrita uetustate controuersia intromissa, ipsa capita splendoris ingressa, alia secum aduocatorum simulacra inducunt. cumque intra cancellorum uenerint saepta, et agi coeperint alicuius fortunae uel salus, atque laborari debeat ut ab insonte gladius uel calamitosa detrimenta pellantur, conrugatis hinc inde frontibus, bracchiisque histrionico gestu formatis, ut contionaria Gracchi fistula *sola* post occipi*ti*um desit, consistitur altrinsecus diu: tandemque ex praemeditato conludio, per eum qui est in uerba fidentior, suaue quoddam principium dicendi exoritur, Cluentianae uel pro Ctesifonte orationum aemula ornamenta promittens: et in eam conclusionem cunctis finem cupientibus desinit, ut nondum se patroni post speciem litis triennium editam causentur instructos, spatioque prorogati temporis impetrato, quasi cum Antaeo uetere conluctati, perseueranter flagitant pulueris periculosi mercedes.

20. Verum tamen haec cum ita sint, non desunt aduocatis incommoda plurima, parum sustinenda recte uicturo. namque sellulariis quaestibus inescati, inter se hostiliter dissident, et *ab*rupta maledicendi ferocia, (ut dictum est) multos offendunt: quam tunc effutiunt, cum commissarum sibi causarum infirmitatem, rationibus ualidis conuallare non possunt. 21. et iudices patiuntur interdum doctos ex Filistionis aut Aesopi cauillationibus, quam ex Aristidis illius Iusti uel Catonis disciplina productos: qui aere graui mercati publicas potestates, ut creditores molesti, opes cuiusque modi fortunae rimantes, alienis gremiis excutiunt praedas. 22. ad ultimum id habet causidicina cum ceteris metuendum et graue, quod hoc ingenitum est paene litigantibus cunctis, ut cum iurgia mille casibus cadant, accidentia secus in potestate esse existiment patronorum, et omnem certaminum exitum isdem soleant ad-

---

2 aduocatorem 3 septe 4 laborati 5 conrogatis bracchuusque 6 concionaria grachi sola *om.* occipium 8 *sq.* etaritur cluenda ne 9 proctesi fontes 11 lites 12 imperato anteo 16 inescat rupta 17 effugiunt 18 orationibus conualere 20 esopi 21 mercatis 22 cuiusce 24 penae 25 occidentia sectis 26 solant

---

2 aduocatorum *EAG* 3 septa *WAG* 4 laborari *EAG* *an* debe⟨r⟩et? *Cl. c. c.* calamitoso *G* 5 conrugatis *EAG* brachiisque *Wm2AG* 6 ni (*pro* ut) *Btl.* Gracchi *WAG* fistula ⟨sola⟩ *Schn.* (*cf. 28, 4, 13*) occipitium *EAG* 8 exoritur *Pet. Gudeman* exeritur *G* 9 Cluentianae *A* pro Cluentio *G* Ctesiphonte *WAG* 11 litis *EAG* 12 impetrato *EG* 16 inescati *G* inescant *A* ⟨ab⟩rupta *Momms.* ⟨e⟩r. *Gdt.* ⟨prae⟩r. *Nov.* 17 effutiunt *G* 18 rationibus *Lind.* conual⟨l⟩are *Grut.* conuelare *G* 21 mercati *Em2AG* 22 cuiusque *Lind.* 25 accidentia secus *G* 26 soleant *WG*

signare, et non uitiis rerum, aut iniquitati aliquotiens disceptantium, sed solis defensantibus irascantur. uerum unde huc declinauimus, reuertamur.

375 **5.** 1. Pubescente iam uere, Valentinianus a Treueris motus, per nota itinera gradu celeri contendebat, eique regiones aduentanti quas petebat, legatio Sarmatarum' offertur: pedibusque eius prostrata, orabat pacifica prece, ut propitius ueniret et lenis, nullius diri facinoris participes popularis suos inuenturus aut conscios. 2. quibus saepe eadem iterantibus, hactenus perpensa deliberatione respondit, haec in locis ubi dicuntur admissa, quaerenda uerissimis documentis et uindicanda. cumque exinde Carnuntum Illyriorum oppidum introisset, desertum quidem nunc et squalens, sed ductori exercitus perquam oportunum, ubi fors copiam dedisset aut ratio, e statione proxima reprimebat bar*bar*icos adpetitus.

3. Et quamquam terrori cunctis erat dum sperabatur, ut acer et uehemens, mox iudices damnari iussurus, quorum perfidia uel secessione Pannoniarum nudatum est latus: cum illuc uenisset, ita intepuit, ut neque in Gabinii regis inquireret necem, neque inusta rei publicae uulnera, quo sinente uel agente, segnius euenissent, curatius uestigaret: eo uidelicet more, quo erat seuerus in gregariis corrigendis, remissior erga maiores fortunas, uel uerbis asperio*ri*bus incessendas. 4. solum tamen incitato petebat odio Probum, numquam ex quo eum uiderat, minari desinens uel mitescens: cuius rei causae nec obscurae fuerunt nec leues. hic praefecturam praetorio *non* tunc primitus nanctus, eamque multis atque utinam probabilibus modis, in longum proferre gestiens †, non ut prosapiae suae claritudo monebat, plus adulationi quam uerecundiae dedit. 5. contemplatus enim propositum principis, quaerendae undique pecuniae uias absque iustorum iniustorumque discretione scrutantis, errantem non reducebat ad aequitatis tramitem (ut saepe moderatores fecere tranquilli:) sed ipse quoque flexibilem sequebatur atque trauersum.

---

2 hinc 5 sarriatarum offere 6 praece ueniret elenes 7 particips sepae 12 foris baricos 14 ager 16 pannaniorum 17 iniusta publica 18 ut curatius 20 asperiobus 22 obscure 23 non *om.* 27 scrutantes 28 sepe 29 facere

---

2 huc *G* 5 Sarmatarum offertur *G* *an* offere⟨batur⟩? *Cl.* 6 et lenis *EAG* 7 participes populares *AG* 12 fors *Wm2AG* barbaricos *EAG* 14 acer *G* 16 Pannoniarum *EAG* 17 inusta *AG* rei publicae *EAG* 18 curatius *Btl. Nov.* accuratius *EG* 20 asperioribus *EAG* 23 ⟨non⟩ tunc *Her.* (*cf.* *17, 11, 1*) haud (*pro* tunc) *Momms.* 24 ⟨spatium⟩ g. ? *c. c. Her.* g. ⟨tempus⟩ *Nov.* 27 scrutantis *Hm2AG* 29 fecere *EAG* transuersum *EA*

6. unde graues oboedientium casus, *et* exitialia prouisorum nomina 375 titulorum, iuxta opulentas et tenues, eneruatas succidere fortunas, argumentis aliis post ualidioribus aliis, usu laedendi repperiente longaeuo. denique *per* tributorum onera uectigaliumque augmenta multiplicata, optimatum quosdam ultimorum metu exagitatos, mutare conpulit sedes, et flagitantium ministrorum amaritudine quidam expressi, cum non suppeteret quod daretur, erant perpetui carcerum inquilini: e quibus aliquos cum uitae iam taederet et lucis, suspendiorum exopta*ta* remedia consumpserunt. 7. haec ita inlecebrosius atque inhumanius agi, loquebatur quidem pertinax rumor; Valentinianus uero tamquam auribus cera inlitis ignorabat, indifferenter quidem lucrandi, uel ex rebus minimis auidus, idque tantum cogitans quod offerebatur, parsurus tamen fortasse Pannoniis, si haec ante ingemescenda conpendia conperisset, quae nimium sero tali didicit casu. 8. ad prouincialium residuorum exemplum, etiam Epirotae acturos sibi gratias a praefecto mittere conpulsi legatos, Ificlen quendam philosophum, spectatum robore pectoris hominem, adegere (non sponte propria) pergere ad id munus implendum. 9. qui cum imperatorem uidisset, agnitus aduentusque sui causam interrogatus, Graece respondit, atque ut philosophus ueritatis professor, quaerente curatius principe, si hi qui misere, ex animo bene sentiunt de praefecto, 'gementes' inquit 'et inuiti'. 10. quo ille uerbo tamquam telo perculsus, actus eius ut sagax bestia rimabatur, genuino percunctando sermone, quos noscitabat, ubinam ille esset (uerbi gratia) honore suos antecellens et nomine, uel ille diues, aut alius ordinis primus. cumque disceret perisse aliquem laqueo, abisse alium trans mare, consciuis*se* sibi alium mortem, aut plumbo uita erepta extinctum,

---

1 et *om.* 3 longeuo 4 per *om.* quae multiplicata 5 metuu δ 5 *sq.* sedes effligitantium 7 allquos 8 tederet exopta 9 inhumanus 10 ininlitis 10 indifferenter quidem pertinax rumor *ante* indifferenter *del. m1* (?) 11 uelut ex rebis δ 13 que 14 epirote 15 ligato sifiden *m1* legatos ifiden *m3* filosofum 16 robure δ 17 agnitot 18 grecae 19 professior 20 se sitiunt inquid quod 21 agax 22 quod non scitabat 23 ante suos cellens *tr.* 25 consciuis

---

1 et *add. Her.* 2 eneruatas *spur. putat Nov.* 3 post aliis *tr. G* post alia ualidioribus *tr. Her.* 4 ⟨per⟩ *Her.* 5 compulerunt *G* conpulit *rest. Val.* 5 *sq.* et flagitantium *G* 6 oppressi *G* 7 aliquos *WAG* 8 exoptata *NG* exorta *EA* 9 inhumanius *EAG* 10 illitis *EAG* 11 quidem *del. Her. Nov. Pet.* uel *G* 13 dispendia *Her. Nov.* 15 legatos *Wm2AG* Iphiclen *G* 17 agnitus *Wm2AG* 19 professor *EAG* 20 sentiunt *EAG* quo *EAG* 21 sagax *EAG* 22 quos *Val.* noscitabat *A* 23 suos antecellens *Her.* inter suos antecellens *G* ante suos cellens *Val.* excellens *EW* ⟨sui⟩ ordinis *Her.* (*cf. 28, 6, 4*) 25 consciuisse *Wm2AG*

375 in inmensum excanduit, urente irarum nutrimenta tunc officiorum magistro Leone, (pro nefas!) ipso quoque praefecturam, ut e celsiore scopulo caderet, adfectante: quam si adeptus rexisset, prae his quae erat ausurus, administratio Probi ferebatur in caelum.

11. Agens itaque apud Carnuntum imperator per continuos tres menses aestiuos, arma parabat et alimenta, siqua fors secundasset, peruasurus oportune Quados, tumultus atrocis auctores; in quo oppido Faustinus, filius sororis Viuentii praefecti praetorio, notarius militans, Probo spectante negotium, carnificis manu peremptus est post tormenta, uocatus in crimen, quod asinum occidisse dicebatur ad usum artium secretarum, ut adserebant quidam urgentes, (ut *autem aiebat ille*) *ad imbecillitatem firmandam fluentium* capillorum. 12. alio quoque in eum perniciose conposito, quod petenti per iocum cuidam Nigrino, ut eum notarium faceret, exclamauit ille hominem ridens: 'fac me imperatorem, si id uolueris impetrare'. hocque ludibrio inique interpretato, et Faustinus ipse et Nigrinus et alii sunt interfecti.

13. Praemisso igitur Merobaude cum militari peditum manu, quam regebat, ad uastandos cremandosque barbaricos pagos, comite adiuncto Sebastiano, Valentinianus Acincum prope*re* castra commouit, nauigiisque ad repentinum casum coniunctis, et contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transiit in Quados, speculantes quidem ex diruptis montibus eius aduentum, quo plerique ancipites, incertique accidentium, cum suis carita*ti*bus secesserunt: sed stupore defixos, cum in regionibus suis, contra quam opinabantur, augusta cernerent signa. 14. progressus ergo coacto gradu in quantum res tulit, iugulataque aetate promiscua, quam etiam tum palantem subitus occupauit excursus, et tectis conbustis, redit cum incolumibus cunctis, quos duxerat secum, itidemque apud Acincum moratus, autumno praecipiti, per tractus conglaciari frigoribus adsuetos,

---

2 profecturam te 3 era 4 administrato 6 aestibus fros 7 tumultos atroces 11 *sq.* autem—fluentium *om.* 13 pernitiose quidam 14 rideus 15 ludebrio iniquo interpraetato 18 adiunto ♂ 19 séuastigiano prope 21 a*liam (*fu.* l) 22 pleri quae ancipitis 23 caritabus 24 ego 25 quae promis quamquam

---

1 alente *Pet.* 2 praefecturam *EAG* ut e celsiore *A* si celsior e *G* 3 erat *Wm2AG* 4 administratio *EAG* 6 aestiuos *AG* fors *EAG* 7 tumultus atrocis *EAG* 11 *sq* autem—fluentium *add. G* 13 cuidam *NG* 14 ridens *EAG* 15 ludibrio inique *EAG* 19 Sebastiano *Wm2G* propere *Wm2 Val.* 22 ancipites *EAG* 23 caritatibus *EAG* 24 ergo *EAG* 25 conc⟨i⟩to *Günther* promiscua *EAG* 26 rediit *EG* 27 ibidemque *Pet.*

commoda quaerebat hiberna, nullaque sedes idonea repperiri praeter Sauariam poterat, quamuis eo inualidam tempore, adsiduisque malis adflictam. 15. unde hoc etiam si magni intererat, paulisper sequestrato, inpigre motus, peragrata fluminis ripa, castrisque praesidio conpetenti munitis atque castellis, Bregitionem peruenit, ibique diu conpositum ad quietem principis fatum, sortem denuntiabat ei supremam, prodigiis ingerentibus multis. 16. namque diebus ante paucissimis, ruinas fortunarum indicantia celsarum, arsere crinita sidera cometarum, quorum originem supra docuimus. ante apud Sirmium repentino fragore nubium fulmen excussum, palatii et curiae partem incendit et fori, et apud Sauariam eodem adhuc constituto, bubo culminibus regii lauacri insidens, occentansque fu*ne*bria, nulla iacientium sagittas et lapides contemplabili dextera cadere potuit, certatim licet ardenti studio petebatur. 17. item cum ab urbe praedicta, tenderet ad procinctum, per portam uoluit unde introiit, exire, ut omen colligeret, quod cito remeabit ad Gallias. dumque locus adgestis ruderibus neglectus purgatur, lapsam forem ferratam, quae exitum obserauit, multitudo remouere non potuit, uiribus magnis enisa, et *ne ib*idem frustra tereret diem, coactus per aliam egressus est portam. 18. nocteque quam lux ereptura eum uita secuta est, (ut per quietem solet) uidebat coniugem suam absentem, sedere passis capillis, amictu squalenti contectam: quam aestimari dabatur, Fortunam eius esse cum taetro habitu iam discessuram. 19. progressus deinde matutinus, contractiore uultu subtristis, cum eum oblatus non susciperet equus, anteriores pedes praeter morem erigens in sublime, innata feritate con- 375

---

1 hiberny 1 *sq.* praeteriri praeter sabariam 2 inualida 2 *sq.* adfictam un (-de *add. m2*) 5 at 6 suppremam 8 celsorum crinitas comittarum 10 *sq.* suariam 11 regula bracri 12 fubria lacientium 13 ardentis studia 14 a 15 omnem remeauit cumque 16 purgatus feratamque 17 obseruauit 18 et ideni 21 amictusque ualenti 22 tetro matutinis 23 aequos 24 paedes amorem

---

1 hiberna *Wm2AG* sede *G* reperiri *EA* potiri *G* 1 *sq.* Sauariam *Her.* 2 inualidam *Wm2AG* 2 *sq.* afflictam *EAG* 5 ad *WAG* 6 prod. ⟨se⟩ *Pet.* 8 celsarum *AG* crinita *EAG* cometarum *EAG* 9 et (*pro* ante) *G* 10 *sq.* S⟨a⟩uariam *Her.* Sabariam *EG* 11 regii lauacri *EAG* considens *G* 12 funebria *EAG* iacientium *EAG* 13 ardenti studio *EAG* 14 ad *EAG* 15 omen *EAG* remeabit *EAG* dumque *Btl. C. F. W. M.* 16 purgatur *uulgo* purgaretur *G* ferratam quae *G* obserauit *Wm2G* 18 ⟨ne ib⟩idem *Momms.* dum *G* ⟨ne ta⟩ndem *C. F. W. M.* ide⟨o⟩ ne *Her.* 19 eruptura *H Gdt.* 21 amictu squalenti *Wm2G* 22 matutinus *G* 23 equus *Wm2AG* 24 prae timore *C. F. W. M.* morem *NAG* ⟨Str⟩atorem *Hadr. Val.* umerum *Her.*

375 citus, ut erat inmanis, dexteram stratoris militis iussit abscidi, quae eum insilientem iumento fulserat consuete: perissetque cruciabiliter innocens iuuenis, ni tribunus stabuli Cerealis, dirum nefas cum sui periculo distulisset.

6. 1. Post haec Quadorum uenere legati, pacem cum praeteritorum obliteratio*ne*, suppliciter obsecrantes, quam ut adipisci sine obstaculo possent, et tirocinium et quaedam utilia rei Romanae pollicebantur. 2. quos quoniam suscipi placuit, et redire indutiis, quae poscebantur, indultis, quippe eos uexari diutius, nec ciborum inopia, nec alienum tempus anni patiebantur, in consistorium, Aequitio suadente, sunt intromissi. cumque membris incuruatis, starent metu debiles et praestricti, docere iussi, quae ferebant, usitatas illas causationum species iurandi fidem addendo firmabant: nihil ex communi mente procerum gentis delictum adseuerantes in nostros, sed per extimos quosdam latrones, amnique confines euenisse, quae inciuiliter gesta sunt, etiam id quoque addendo, ut sufficiens ad facta purganda firmantes, quod munimentum extrui coeptum nec iuste nec oportune, ad ferociam animos agrestes accendit. 3. ad haec imperator, ira uehementi perculsus, et inter exordia respondendi tumidior, increpabat uerborum obiurgat*or*io sonu, nationem omnem ut beneficiorum inmemorem et ingratam. paulatimque lenitus, *et ad molliora* propensior, tamquam ictus e caelo, uitalique uia uoceque simul obstructa, suffectus igneo lumine cernebatur; et repen*te* co*hi*bito sanguine, letali sudore perfusus, ne laberetur spectantibus et uilibus, concursu ministrorum uitae secretioris, ad conclaue ductus est intimum. 4. ubi locatus in lecto,

---

1 inmanes militi 2 pulserat consuetu 3 ne 5*sq.* preteritorum obliteratio 6 nesi 7 possit 8 suscepi redere indutus 9 os noc (♂) ciborum 10 ani in consistorium equitio in consistorio uadente 12 que 13 menti ♂ gentes 14 eximos 17 agreste 18 respondiuditumdior ♂ 19 obiurgatio 20 lenitus propensior 21 abstricta 22 etrepene cubito laetali 24 secretio ius locutus

---

1 immanis *EAG* militis *Lind.* 2 fulserat *Wm2 Pet.* pulsarat *C.F.W.M. Corn.* consuete *Pet.* ⟨in⟩consulto *Kiessl. Corn.* conflictu *C.F.W.M.* 3 ni *EAG* 3*sq.* dispulisset *Corn.* 6 oblitteratione *EAG* sine *EAG* 7 possent *EAG* 8 suscipi *EAG* redire indutiis *Wm2AG* 9 eos *EAG* anni *EAG* 10 Aequitio suadente *Val.* Equitio introducente *G* 11 curuatis *G* 13 gentis *G* 14 extimos *G* eximios *EA* ex⟨tr⟩emos *Her.* 17 agrestes *EAG* 19 obiurgatorio sono *EAG* 20 et ad molliora *add. G* 21 ictus telo uitalia, uoceque *G* obstructa *A C.F. W.M.* obstricta *G* adstricta *Her.* suffoc⟨a⟩tus *Ern.* 22 et repente cohibito *G* erumpente subito *EA* ⟨et⟩ rigente s. *C.F.W.M.* ⟨et⟩ tepente s. *Wakefield Günther* (*cf. Hist. Misc. 128*) ⟨et⟩ torpente s *Pet.* 23 spectantus *Harmon c. c.* ⟨multis⟩ et uilibus *Her. c. c.* exulibus *Em2g* ⟨peregrinis⟩ et u. *Nov.* 24 secretioris *Wm2G* secretius *A* locatus *HAG*

exiguas spiritus reliquias trahens, nondum intellegendi minuto uigore, 375
cunctos agnoscebat adstantes, quos cubicularii, nequis eum necatum suspicaretur, celeritate maxima conrogarant. et quoniam uiscerum flagrante conpage, laxanda erat necessario uena, nullus inueniri potuit medicus, hanc ob causam quod eos per uaria sparserat, curaturos militem pestilentiae morbo temptatum. 5. unus tamen repertus, uenam eius iterum saepiusque pungendo, ne guttam quidem cruoris elicere potuit, internis nimietate calorum ambustis, uel (ut quidam existimabant), arefactis ideo membris, quod meatus aliqui (quos hae*morr*hoidas nunc appellamus,) obserati sunt gelidis frigoribus concrustati. 6. sensit inmensa ui quadam urgente morborum, ultimae necessitatis adesse praescripta, dicereque conatus aliqua uel mandare, ut singultus ilia crebrius pulsans, stridorque dentium et brachiorum motus uelut caestibus dimicantium indicabat, iam superatus, liuentibusque maculis interfusus, animam diu conluctatam efflauit, aetatis quinquagesimo anno et quinto, imperii (minus centum dies) secundo et decimo.

7. 1. Replicare nunc est oportunum (ut aliquotiens fecimus,) et ab ortu primigenio patris huiusce principis ad usque ipsius obi*tum*, actus eius discurrere per epilogos breuis, nec uitiorum praetermisso discrimine, uel bonorum, quae potestatis amplitudo monstrauit, nudare solita semper animorum interna.

2. Natus apud Cibalas, Pannoniae oppidum, Gratianus maior ignobili stirpe, cognominatus est a pueritia prima Funarius, ea re quod nondum adultus, uenalem circumferens funem, quinque militibus eum rapere studio magno conatis, nequaquam cessit: aemulatus Crotoniaten Milonem, cui mala saepe cohaerenter laeua manu retinenti uel dextra, nulla umquam uirium fortitudo abstraxit. 3. ob ergo ualidum corporis robur,

---

1 exigua intellegendo 9 quas heroidas 9 *sq.* obserate 10 concrustate 11 ultime 13 cestibus dictu cantium 14 libentibusque animum 15 offlauit 17 non 18 obs (*lac. 8 litt.*) actus 19 aepilogos 20 que 24 flumen 26 cumala sepae coherente leua 27 ualidis corporis (-s *del. m2*)

---

1 exiguas *WAG* intelligendi *HG* 9 quos *EG* haemoroidas *AG* nos *Kell.* 9 *sq.* obserati *G* 10 concrustati *G* 13 dimicantium *Wm2AG* deluctantium *Her.* 14 liuentibusque *WAG* animam *EA* conluctatum *G* 15 efflauit *EAG* 17 nunc *AG* 18 huius *Her.* (ce = *correctur. uocis* non 17) obitum actus *AG* o. ⟨omnes⟩ a. *Nov.* 19 breues *AG* 24 funem *EAG* 26 cui mala *G* cohaerenter *G* 27 ergo ob *tr. Nov.* ualidum *Her.* ualidi *AG* corporis *EAG*

et peritiam militum more luctandi, notior multis, post dignitatem protectoris atque tribuni, comes praefuit rei castrensi per Africam, unde furtorum suspicione contactus, digressusque multo postea pari potestate Brittan*ic*um rexit exercitum, tandemque honeste sacramento solutus, reuertit ad larem, et agens procul a strepitu, multatione bonorum adflictus est a Constantio, hoc nomine, quod ciuili flagrante discordia, hospitio dicebatur suscepisse Magnentium, per agrum suum ad proposita festinantem.

4. Cuius meritis Valentinianus ab ineunte aduliscentia commendabilis, contextu suarum quoque suffragante uirtutum, indutibus imperatoriae maiestatis apud Nicaeam ornatus, in Augustum collegium fratrem Valentem adsciuit, *ut* germanitate ita concordia sibi iunctissimum, inter probra medium et praecipua, quae loco docebimus conpetenti. 5. igitur Valentinianus post periculorum molestias plures, dum esset priuatus, emensas, inperitare exorsus, ut arces prope flumina sitas et urbes . . . . et, Gallias petit, Alamannicis patentis excursibus, reuiuiscentibus erectius cognito principis Iuliani interitu, quem post Constantem solum omnium formidabant. 6. ideo autem etiam Valentinianus merito timebatur, quod auxit et exercitus ualido supplemento, et utrubique Rhenum celsioribus castris muniuit atque castellis, ne latere usquam hostis ad nostra se proripiens possit.

7. Utque multa praetereamus, quae egit moderatoris auctoritate fundati, quaeque per se uel duces correxit industrios: post Gratianum filium in societatem suae potestatis adsumptum, Vithicabium regem Alamannorum, Vadomario genitum, aduliscentem in flore primo genarum,

1*sq.* protectioris 3 futurorum suspitione molto ♂ 4 brittanum 9 meriti 10 contexu 10*sq.* reparatoriae 11 niceam ornatis collegiam fratrem fratrem 12 ut *om.* nunctissimum 14 eos et 15 fulminas etas (-na setas *m2*) et turbines et 16 erectis 17 iuliano 18 ualentinianum 19 ualida supplementa 20 hostes 20*sq.* sepe proripiens 22 ut quae 23 que quae ducis 24 uithigabium

1*sq.* protectoris *EAG* 3 furtorum *G* 4 Brittan⟨ic⟩um *Her.* 9 meritis *G* 10 contextu *EAG* 10*sq.* imperatoriae *AG* 11 ornatus *EAG* collegium *WG* fratrem *semel EAG* 12 ut *add. EA* germanitate concordi sibi *G* iunctissimum *EG* 14 esset *AG* 15 arces (*sine* ut) *WG* flumina sitas *AG* 15*sq.* urbes *uulgo* u. ⟨uiser⟩et *Pet.* turbines ⟨barbarorum frenantes defender⟩et *Momms.* u. ⟨munir⟩et *Her.* u. ⟨firmar⟩et *Nov.* 16 petiit *EG* erectius *G* 17 Iuliani *EAG* 18 Valentinianus *G* 19 et exercitus auxit *G* et *del. Her. ut dittogr.* ualido supplemento *G* 20 hostis *EAG* 20*sq.* se (*an* sese? *Cl.*) proripiens *G* 24 Vithicabium *Gdt.*

nationes ad tumultus cientem, et bella, clam (quia non potuit aperte,) confodit: et Alamannis congressus, prope Solicinium locum, ubi insidiis paene perierat, circumuentus, ad exitium ultimum delere potuit uniuersos, ni paucos uelox effugium tenebris amendasset.

8. Inter haec tamen caute †grauiam, conuersos ad metuendam rabiem Saxonas, semper quolibet inexplorato ruentes, delatosque tunc *ad* . . . . res tractus, quorum spoliis paene redierant *locup*letes, malefido quidem sed utili commento peremit, praeda raptoribus ui fractis excussa.

9. Itidemque Brittanos, cateruas superfusorum hostium non ferentes, spe meliorum adsumpta, in libertatem et quietem restituit placidam, nullo paene redire permisso grassatorum ad sua.

10. Effic*ac*ia pari, Valentinum quoque, Pannonium exulem, per has prouincias molientem otium turbare commune, antequam negotium efferuescat, oppressit.

Africam deinde malo repentino per*culsam*, discriminibus magnis exemit, cum uoracis militarium fastus ferre nequiens Firmus, ad omnes dissensionum motus perflabiles gentes Mauricas concitasset.

Similique fortitudine clades ingemiscendas Illy*ri*ci uindicasset, ni morte praeuentus, reliquisset rem seriam inperfectam.

11. Ac licet opera praestabilium ducum, haec quae rettulimus, consummata sunt: tamen ipsum quoque satis constat, ut erat expeditae mentis usuque castrensis negotii diuturno firmatus, egisse conplura: inter quae illud elucere clarius potuit, si Macrianum regem ea tempestate terribilem, uiuum capere potuisset, ut industria magna temptarat,

---

1 tumultu scientiam belladem 2 congresus 3 penae exitum 4 in et fugium 5 grauiam conuersus 6 *sq.* tunc (*lac. 12 litt.*) restractus 7 paenera dierat (*lac. 8 litt.*) tetes 8 ut excussas 10 aepe meliorem 11 suo 12 efficio 15 affricam per (*lac. 6 litt.*) discriminibus 16 nequens 17 perfebiles ♂ 18 ingemiscendis illyci ne 19 seriem 20 propera que 21 *sq.* expedite mentes 22 negotu ♂ egisset 23 que

---

1 cientem *EAG* clam *EAG* 2 congressus *EAG* 3 exitium *EG* 4 ni *Wm2AG* effugium *WG* amandasset *G* 5 gesta, iam conuersos *G* gradiens c. *Pet.* graui⟨terque perac⟩ta, c. *Nov.* 6 *sq.* tunc ad maritimos tractus *G* tunc ⟨ad terrest⟩res tractus *uulgo* 7 redierant *G* ⟨locup⟩letes *uulgo* onusti *G* 8 ui *G* excussa *EAG* 10 spe meliorum *G* 11 sua *Wm2G* 12 efficacia *G* effectu *Pet.* 13 *sq.* efferuesceret *EG* 15 perculsam *EA* perturbatam *G* 16 uoraces *AG* procaces *Corn.* nequiens *Em2AG* 18 ingemiscendas Illyrici *Wm2AG* ni *EAG* 19 rem seriam *HG* re⟨ru⟩m seriem *Btl.* 20 opera *AG* (*cf. 31, 4, 5*) per opera *E* p⟨e⟩r opera⟨m⟩ *Momms.* 22 mentis *EAG* egisse *AG*

postquam eum euasisse Burgundios, quos ipse admouerat Alamannis, maerens didicisset et tristis.

8. 1. Haec super actibus principis breui sunt textu percursa: nunc confisi quod nec metu nec adulandi foeditate constricta posteritas, incorrupta praeteritorum solet esse spectatrix, summatim eius numerabimus uitia, post et praecipua narraturi. 2. . . . . ad*simula*uit non numquam clementiae speciem, cum esset in acerbitatem naturae calore propensior, oblitus profecto quod regenti imperium, omnia nimia, uelut praecipites scopuli, sunt euitanda. 3. nec enim usquam repperitur miti cohercitione contentus, sed aliquotiens quaestiones multiplicari iussisse cruentas, per interrogationes funestas, non nullis ad usque discrimina uitae uexatis: et ita erat effusior ad nocendum, ut nullum aliquando damnatorum capitis eriperet morte, subscriptionis elogio leni, cum id etiam principes interdum fecere saeuissimi. 4. atquin potuit exempla multa contueri maiorum, et imitari peregrina atque interna humanitatis et pietatis, quas sapientes consanguineas uirtutum esse definiunt bonas. e quibus haec sufficiet poni. Artoxerxes Persarum ille rex potentissimus, quem Macrochira membri unius longitudo commemorauit, suppliciorum uarietates, quas natio semper exercuit cruda, lenitate genuina castigans, tiaras ad uicem capitum quibusdam noxiis amputabat: et ne secaret aures more regio pro delictis, ex galeris fila pendentia praecidebat: quae temperantia morum ita tolerabilem eum fecit et uerecundum, ut adnitentibus cunctis, multos et mirabiles actus impleret, Graecis scriptoribus celebratos. 5. Praenestino praetore, qui bello quodam Samnitico properare iussus ad praesidium uenerat segnius, ad crimen

---

2 merens 3 texu percussa 5 esses peccatrix 5 *sq.* numerationis uituo 6 post et praeterita narraturi (*lac. 9 litt.*) ad (*lac. 7 litt.*) bit 7 aceruitatem nature 9 praeteritis copuli deuitanda (d *pr. del. m2*?) militi 10 questiones 10 *sq.* iussisset cruentes post 12 nulli 13 subscriptiones 14 facere adquin 15 malorum (l? i?) peregrina *repet. ante* interna 16 consanguineus 17 artoxerses 19 exercitu idcruda 20 in 21 morere 25 signius

---

3 sint *C.F.W.M.* textu percursa *EAG* 5 esse spectatrix *EG* 5 *sq.* numerabimus uitia *G* 6 praecipua *Val.* bene merita *G* promerita *Günther* adsimulauit *sine lac.*) *G* 7 acerbitatem *EAG* 9 praecipite⟨s⟩ *Cl.* praerupti *AG* praeacuti *Nov.* deuitanda *EAG* miti *G* 10 *sq.* iussisse cruentas *EAG* 11 per *W. Meyer Spir.* 12 nullum *G* 13 subscriptionis *G* 14 fecere *EA* -rint *G* atquin *W* atqui *EAG* 15 maiorum *AG* peregrina atque interna *EAG* 16 consanguineas *EAG* uirtutes *G* (bonas *om.*) 17 Artaxerxes *Wm2AG* 18 cognominauit *E C.F.W.M.* 19 exercuit *EAG* exerc⟨ita⟩uit *Günther* 20 ne *AG* 21 more *EAG* 25 segnius *EAG*

diluendum exhibito, Papirius Cursor, ea tempestate dictator, securem per lictorem expediri homineque abiecta purgandi se fiducia stupefacto, uisum prope *fru*ticem iussit abscidi: hocque ioci gener*e castigat*um, cum eum absolueret, non ideo contemptus, bella diuturna patrum superauit et gra*uia*, *so*lus ad resistendum aptus Alexandro Magno, si calcasset Italiam, aestimatus. 6. haec forsitan Valentinianus ignorans, minimeque reputans, adflicti solacium status semper esse lenitudinem principum, poenas per ignes augebat et gladios: quod ultimum in aduersis rebus remedium, pietas repperit animorum, ut Isocratis memorat pulchritudo: cuius uox est perpetua docentis, ignosci debere interdum armis superato rectori, iustum quid sit ignoranti. 7. unde motum existimo Tullium praeclare pronuntiasse, cum defenderet Oppium: 'et enim multum posse ad salutem alterius, honori multis; parum potuisse ad exitium, probro nemini umquam fuit.'

8. Auiditas plus habendi, sine honesti prauique differentia, et indagandi quaestus uarios per alienae uitae naufragia, exundauit in hoc principe flagrantius aduliscens. quam quidam praeten*de*ntes imperatorem Aurelianum purgare temptabant, id adfirmando quod ut ille post Gallienum, et lamentabilis rei publicae casus, exinanito aerario, torrentis ritu ferebatur in diuites, ita hic quoque post procinctus Parthici clades, magnitudine indigens inpensarum, ut militi supplementa suppeterent et stipendium, crudelitati cupiditatem opes nimias congerendi miscebat:

---

1 dicator 2 experiri quae purgandis fiducia 3 tricem 3 *sq.* loci gener (*lac. 9 litt.*) tum eum ausolaret 4 contemptus (*in fin. vs.*) ius bella parum superauit 5 gra (*lac. 4 litt.*) lus optus 7 solacio statutem peresse 10 docentes superator 11 quam *ante* iustum praeclare *bis*: *pr. del. ml* 13 *sq.* neminium fuit 15 auidatas ♂ 17 principem praetentes 18 utile 20 ritu *ex* rutu diuitesit adhic 21 *sq.* est inpendium crudelitates

---

1 dictator *EAG* 2 expediri *EAG* purgandi se *A* purgandi *EG* purgandi s⟨ui⟩ *Her.* 3 fruticem *G* radicem *EA* ioci genere *AG* castigatum *G* 3 *sq.* cum eum absolueret *Her.* eum absoluit *G* 4 *sq.* contemptus ut ad resistendum *G* ut qui *Val.* suis *Gron.* *ut dittogr. del. Cl.* pa⟨t⟩rum *Gron.* per se *Val.* 5 grauia: solus *Val.* aptus *EAG* 7 solatia status semper *G* solacium *Haupt* 8 exigebat *Corn.* 9 reperit⟨ur⟩ *Gdt.* maiorum *G* 10 docentis *EAG* superato *EAG* 11 quasi (*uel* ⟨tam⟩-quam) *Haupt ad* um *13sq. adponit Her.* 13 *sq.* nemini umquam *Wm2A* nemini *EG* (quam *ex 11 huc refert Her.*) 17 principe *AG* quidem *AG* pretendentes *EAG* 18 ut ille *G* 19 lamentabiles *G* 20 ita hic *G* 21 militi⟨s⟩ *Pet.* et *HAG* 22 stipendium *Kell.* inpendium *AG* crudelitati *G*

dissimulans scire, quod sunt aliqua quae fieri non oportet, etiam si licet, Themistoclis illius † ueri *dis*similis, qui cum post pugnam agminaque deleta Persarum, licenter obambulans, armillas aureas uidisset humi proiectas, et torquem, 'tolle' inquit 'haec' ad comitum quendam prope adstantem uer*sus*, 'quia Themistocles non es', quodlibet *spern*ens in duce magnanimo lucrum . . . . 9. hu*ius* ex*em*pla continentiae similia plurima in *Rom*anis exuberant ducibus: quibus omissis, quoniam non sunt perfectae uirtutis indicia, (nec enim aliena non rapere laudis est,) unum ex multis constans innocentiae uulgi ueteris specimen ponam. cum proscriptorum locupletes domus diripiendas, Romanae plebei Marius dedisset et Cinna, ita uulgi rudes animi set humana soliti respectare, alienis laboribus pepercerunt, ut nullus egens repperiretur aut infimus, qui de ciuili luctu fructum contrectare pateretur sibi concessum.

10. Inuidia praeter haec ante dictus medullitus urebatur, et sciens pleraque uitiorum imitari solere uirtutes, memorabat adsidue, liuorem seueritatis rectae potestatis esse in*di*uiduam sociam. utque sunt dignitatum apices maximi, licere sibi cuncta existimantes, et ad suspicandum contrarios, exturbandosque meliores, pronius inclinati, bene uestitos oderat et eruditos et opulentos et nobiles, et fortibus detrahebat, ut solus uideretur bonis artibus eminere, quo uitio exarsisse principem legimus Hadrianum.

11. Arguebat hic idem princeps timidos saepius, maculosos tales

---

1 quot scilicet 2 uerisimilis quae 3 armulas 4 colle inquid 5 uere est quodlibet (*lac. 12 litt.*) ens 6 lucrum (*lac. 13 litt.*) hu (*lac. 6 litt.*) pla 7 inanis 9 ueteres 10 plebe imarius 11 cinnata animis et 12 peperce[runt] repperietur 13 confessum 15 emitari ueritotes adsiduae 16 seueritatem recte inuidiam 17 *sq.* supplicandum contrarias

---

1 quod *EAG* si licet *Em2AG* 2 dissimilis *G* ue⟨te⟩ri⟨s dis⟩similis *Val.* uere⟨cundi dis⟩similis *Her.* uere dissimilis *Cl.* (*cf.* uere *5*) 3 armillas *EG* 4 tolle inquit *EAG* 5 uers⟨us⟩ *Gdt.* tu *G* puer *Eyss. del. Her. et Cl.* qui *G* es: non quodlibet probans *G* spernens *uulgo* 6 huius exempla (*sine lac.*) *G* (huiusce *Brakm.*) 7 Romanis *G* 9 ueteris *EAG* 10 plebi Marius *EAG* 11 Cinna ita *Pet.* Cinna *EAG* animi sed *Val.* animi et *EAG* 13 concessum *Em2AG* 15 imitari *EAG* uirtutes *EAG* liuorem uirtutum *G* liuorem *del. Val.* rigorem *Gron.* liberam *Pet.* 16 seueritatis *Em2AG* -tatem *Pet.* -tate *Her. del. ut gloss. Corn.* ⟨e⟩rectae *Corn. Pet.* spec⟨ta⟩tae *Her.* in⟨di⟩uiduam *Val.* inuidiam esse *G* 17 suspicandum *Pet.* suggillandum *G* supplantandum *Btl.* sugillandos *Corn.* supplicio dandos *Madv.* 18 contrarios *G* exturbandumque *Btl.*

appellans et sordidos, et infra sortem humilem amendandos, *ipse* ad pauores inritos aliquotiens abiectius pallens, et quod nusquam erat, ima mente formidans. 12. quo intellecto, magister officiorum Remigius, cum eum ex incidentibus ira feruere sentiret, fieri motus quosdam barbaricos, inter alia subserebat: hocque ille audito, quia timore mox frangebatur, ut Antoninus Pius erat seren*us* et clemens. 13. *iudices* numquam consulto malignos elegit, sed si semel promotos agere didi*cisset* inmaniter, Lycurgos inuenisse praedica*bat et* Cassios, columina iustitiae prisca, scribensque hortabatur adsidue, ut noxas uel leues acerbius uindicarent 14. nec adflictis (si fors ingru*is*set inferior,) erat ullum in principis benignitate perfugium, quod semper ut agitato mari iactatis, portus patuit exoptatus. finis enim iusti imperii (ut sapientes docent) utilitas oboedientium aestimatur et salus.

9. 1. Consentaneum est uenire post haec ad eius actus, sequendos recte sentientibus et probandos: ...... si reliqua temperasset, uixerat ut Traianus et Marcus. in prouinciales admodum parcus, tributorum ubique molliens sarcinas: oppidorum et limitum conditor tempestiuus: militaris disciplinae censor eximius, in hoc tantum deerrans, quod cum gregariorum etiam leuia puniret errata, potiorum ducum flagitia progredi sinebat in maius, ad querellas in eos motas aliquotiens obsurdescens: unde Brittanici strepitus et Africanae clades et uastitas emersit Illyrici.

2. Omni pudicitiae cultu domi castus et foris, nullo contagio con-

---

1 appellens et infra—amenandos *add. m2 in mg.* ipse *om.* ad *m2 ex* ap *m1* 2 abiectus et quod *add. m2* 3 menta 3 *sq.* remigis fumium 5 alias 6 serēn iudices *om.* 7 dedi 8 prouoca (*lac. 2 litt.*) cassios conlumina 8 *sq.* scribet quae hortabantur adsiduae 9 ceruius 10 ne ingru (*lac. 7 litt.*) perfugium sed inferio rerat 11 iactatus 15 probandus (*sine lac.*) si 16 trainus 17 ibique limetum 20 quaerellas 20 *sq.* obscuro (o *alt. add. m2*) obsordescens 21 affricane

---

1 appellans *EAG* et intra—amendandos *om. G* intra *uulgo* amendandos *Em2AG* ⟨ipse⟩ *Btl.* 2 abiectius *EAG* 2 *sq.* ima mente *Lind.* inattente *G* imaginamenta *Em2A* 3 Remigius *EAG* 3 *sq.* cum eum *A* 4 cieri *Val.* 5 alia *EAG* 6 serenus *EAG* iudices *add. G* 7 didi⟨cisset⟩ *Nov.* didicit *G* 8 se praedicabat et *G* proclamabat et *Eyss.* columina *EAG* 8 *sq.* scribensque hortabatur *G* 9 acerbius *EAG* 10 nec *G* si fors—inferior *om. G* sors *Btl.* ingruisset inferior, erat *Val.* ingrueret (*lac. 4 litt.*) perfugium sed inferior erat *EA* (*sine lac. A*) m⟨i⟩serior *Btl.* infeli⟨ci⟩or *Corn.* infes⟨t⟩ior *Pet.* 11 iactatis *EAG* 15 probandos *AG* cum quibus *add. G* ⟨ad quos⟩ *Her.* 16 Traianus *EAG* 17 ubique *Wm2AG* limitum *EAG* 20 *sq.* aliquotiens obsurdescens *EAG*

scientiae uiolatus obscenae, nihil incestum: hancque ob causam tamquam retinaculis petulantiam frenarat aulae regalis, quod custodire facile potuit, necessitudinibus suis nihil indulgens, quas aut in otio reprimebat, aut mediocriter honorauit, absque fratre, quem temporis conpulsus angustiis, in amplitudinis suae societatem adsumpsit.

3. Scrupulosus in deferendis potestatibus celsis, nec imperante eo prouinciam nummularius rexit, aut administratio uenundata, nisi inter .... ut solent, occupationis spe uel † inpuniae, quaedam sceleste committi.

4. Ad inferenda propulsanda*que* bella, sollertissime cautus, aestu Martii pulueris induratus, boni prauique suasor et dissuasor admodum prudens, militaris rei ordinum scrutantissimus: scribens decore, uenusteque pingens et fingens, et nouorum inuentor armorum: memoria sermoneque incitato quidem sed raro facundiae proximo uigens, amator munditiarum, laetusque non profusis epulis sed excultis.

5. Postremo hoc moderamine principatus inclaruit, quod inter religionum diuersitates, medius stetit, nec quemquam inquietauit, neque ut hoc coleretur, imperauit aut illud: nec interdictis minacibus, subiectorum ceruicem ad id quod ipse uoluit, inclinabat, sed intemeratas reliquit has partes, ut repperit.

6. Corpus eius lacertosum et ualidum, capilli fulgor colorisque nitor, cum oculis caesiis, semper obliquum intuentis et toruum, atque pulchritudo staturae, liniamentorumque recta conpago, maiestatis regiae decus implebat.

375 **10.** 1. Post conclamata imperatoris suprema, corpusque curatum ad sepulturam, ut missum Constantinopolim inter diuorum reliquias

---

2 frenarata urlae 5 amplenitudinis 7 *sine lac.* 8 inpuniae 9 inferendam propulsanda bellanda bellas lertissimo 9*sq.* aestum (a *ex* c) arti 10 prauisque desuasor 11 prodens 12 fringens 14 letusque profuiss ♂ 15 postrema 18 ipso itemerabatas (ba *del.*, as *add.*, *m2* 20 fulgori 22 stature Uniamentorumque 24 supprema curdatum

---

2 aulae *WAG* 5 amplitudinis *EAG* 7 ⟨imperandi exordia⟩ *Her.* initia *add. G* 8 spe inpune q. sceleste *Her.* impunite *G* inpunita⟨tis⟩ *Eyss.* incuriae *Pet.* scelesta *G* 9 inferenda *Wm2AG* uel propulsanda *Her.* (*cf.* uel *8*) propulsandaque *AG* bella sollertissime *EA* bella sollertissimus *Wm2G* 10 prauique *EAG* dissuasor *Val.* 11 prudens *Wm2AG* 12 fingens *Wm2AG* 13 *comma post* raro *del. Günther* 14 profusis *EAG* 15 postremo *Wm2AG* 18 ipse *EAG* coluit *G* intemeratas *EAG* 20 fulgor *G* 21 tum oculi caesii .... intuentes *Pet. comma post* nitor *del. Her.* intuenti⟨bu⟩s *Lind.* 22 liniamentorumque *WAG* 22*sq.* decus implebat. Reliqua in archetypo desiderantur. *G* 24 curatum *Lind.* conditum *EA*

humaretur, suspenso instante procinctu, anceps rei timebatur euentus 375 cohortibus Gallicanis, quae non semper dicatae legitimorum principum fidei, uelut imperiorum arbitrae, ausurae nouum quoddam in tempore sperabantur: hoc temptandae nouitatis spes adiciente, quod gestorum ignarus etiam tum Gratianus agebat tum apud Treueros, ubi profecturus eum morari disposuerat pater. 2. cum negotium in his esset angustiis, et tamquam in eadem naui futuri periculorum, (si accidissent), participes, omnes eadem formidarent: sedit summatum consilio, auulso ponte que*m* *com*paginarat ante necessitas, inuadens terras hostilis, ut superstitis Valentiniani mandatu, Merobaudes protinus acciretur. 3. hocque ille ut erat sollertis ingenii, quod euenerat ratus, aut forte doctus ab eo per quem uocabatur, rupturum concordiae iura, Gallicanum militem suspicatus, missam ad se tesseram finxit redeundi cum eo, ad obseruandas Rheni ripas quasi furore barbarico crudiscente: utque erat secrete mandatum, Sebastianum principis adhuc ignorantem excessum, longius amendauit, quietum quidem uirum et placidum, sed militari fauore sublatum, ideo maxime tunc cauendum.

4. Reuerso itaque Merobaude, altiore cura prospectum, expedito consilio, Valentinianus puer defuncti filius tum quadrimus, uocaretur *in* imperium cooptandus, centesimo lapide disparatus, degensque cum Iustina matre in uilla, quam Murocinctam appellant. 5. hocque concinenti omnium sententia confirmato, Cerealis auunculus eius ocius missus, eundem puerum lectica inpositum, duxit in castra, sextoque die post parentis obitum imperator legitime declaratus, Augustus nuncupatur more sollemni.

---

1 hamaretur 2 dicate 3 arbitrare ausure 4 nouitati res aduente 6 moradi 9 que (*lac. 11 litt.*) paginarat (p *m2 ex* r *m1*) 10 mandato aciretur 12 eos 13 fixit 14 renis 16 fouore 17 in eo 18 expendito (n *del. m3*) 19 tam in *om.* 20 coaptandus dissiparatus 21 in nulla muro cincta continenti 22 auum culis 24 solemni

---

1 humaretur *EA* 3 arbitrae *A* 4 hac .... re ad⟨n⟩uente *Pet.* nouitati⟨s s⟩pes *Madv.* n. spem *Her.* adic⟨i⟩ente *Her.* suadente *EWm2* adiuuante *Lind.* acuente *Madv.* 5 tum *alt. del. Nov.* 6 morari *EA* 7 accidisset *EA* 9 quem compaginarat *EA* recensitas *Pet.* inuadendi *Corn.* 10 mandatu *C.F.W.M.* acciretur *EA* 11 ⟨odo⟩ratus *Corn.* edoctus *Corn.* 12 eo *EA* 13 finxit *Wm2* 14 Rheni *EA* 16 fauore *EA* 17 ideo *uulgo* et eo *Lind. W. Meyer Spir.* ideo⟨que⟩ *Günther* 18 p. ⟨ut⟩ *Nov.* expedito *Wm2A* 19 tum *EA* in *add. EA* 20 cooptandus*A* disparatus *EA* 21 uilla *EA* Murocinctam *A* concinenti *Lind.* 22 auunculus *EA* 23 lectica⟨e⟩ *Nov.*

375 6. et licet cum haec agerentur, Gratianum indigne laturum existimantes, absque sui permisso principem alium institutum, postea *ta*men sollicitudine discussa uixere securius, quod ille (ut erat beniuolus et pius) consanguineum pietate nimia dilexit et educauit.

---

2 mens 3 pertus

---

2 permissu *EA* ⟨ta⟩men *Pet.* metu *A* me⟨t⟩us *Lind.* men⟨ti⟩s *Gron.* 3 pius *Btl.* (*tum del.*) peritus *A* 4 AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM · EXPLICIT LIBER. XXX., INCIPIT LIBER XXXI.

LIBER XXXI.

1. *Caedis Valentis A. et cladis a Gothis inferendae prodigia.*
2. *De Hunnorum, et Alanorum, aliarumque Scythiae Asiaticae gentium sedibus et moribus.*
3. *Hunni Alanos Tanaïtas armis aut pactis sibi adiungunt, Gothosque inuadunt, ac suis sedibus pellunt.*
4. *Pars maior Gothorum cognomine Theruingorum finibus suis expulsa, permissu Valentis a Romanis transportatur in Thraciam, obsequium et auxilia pollicita. Greuthungi quoque, pars altera Gothorum, furtim ratibus Histrum transeunt.*
5. *Theruingi fame et inopia pressi ac pessime habiti, Ducibus Alauiuo et Fritigerno a Valente deficiunt, ac Lupicinum cum suis fundunt.*
6. *Sueridus et Colias Gothorum Optimates, una cum suis prius recepti, cur rebellauerint, et caesis Hadrianopolitanis, Fritigerno se adiunxerint, ad diripiendas Thracias conuersi.*
7. *Profuturus et Traianus ac Richomeres pugnant aequo Marte cum Gothis.*
8. *Clausi intra Aemimontanas Gothi, deinde a Romanis emissi, Thraciam rapinis, caedibus, stupris, incendiisque foedant, et Barzimerem Scutariorum Tribunum interficiunt.*
9. *Frigeridus Dux Gratiani Farnobium Optimatem cum multis Gothis et Taifalis caedit: reliquis uita, et agri circa Padum dati.*
10. *Lentienses Alamanni a Gratiani A. Ducibus proelio superati, Rege Priario etiam interfecto; et post deditionem datis Gratiano tironibus, domum redire permissi.*
11. *Sebastianus Gothos spoliis onustos apud Beroeam inopinantes concidit: paucos fuga seruauit. Gratianus A. ad patruum Valentem properat, ei contra Gothos laturus auxilium.*
12. *Valens A. ante aduentum Gratiani cum Gothis pugnare constituit.*
13. *Gothi omnes in unum coniuncti, nimirum Theruingi ductu Fritigerni R. et Greuthungi ducibus Alatheo et Safrace, cum Romanis acie instructa confligunt, et fuso equitatu, pedites nudatos atque confertos cum maxima strage in fugam coniiciunt. Valens occisus nusquam comparuit.*
14. *Valentis A. uirtutes, et uitia.*
15. *Gothi uictores Hadrianopolim oppugnant, ubi thesauros suos Valens et Imperatoria insignia cum Praefecto et Consistorianis reliquerat: et omnia frustra experti discedunt.*
16. *Gothi, Hunnorum Alanorumque copiis auro sibi adiunctis, frustra Constantinopolim tentant. Qua arte Iulius, Magister militum trans Taurum, Orientales prouincias Gothis exonerauerit.*

---

1. 1. Int*er* *h*aec Fortunae uolucris rota, aduersa pros*peris* semper 375
alternans, Bellonam furiis in *soc*ietatem adscitis, armabat, maestosque transtulit ad orientem euentus, quos aduentare praesagiorum fides clara

1 int* (*lac. 7 litt.*) (interea *m3*) et uolueris ♂ diuersa pros (aduersa prosperis *m3*) 2 aetatem maestosque (a *add. m3*) *Haec pagina codicis V in libro Aem. Chatelain, "Paléographie des classiques latins", (tabula CXCV) exstat (XXX 1, 1—2, 2)*

1 int⟨er ha⟩ec *Her.* interea et *A* inter haec et *Wm2Nm2* aduersa prosperis *Wm2A* 2 ⟨soci⟩etatem *Val.*

375 monebat, et portentorum. 2. post multa enim quae uates auguresque praedixere ueridice, resultabant canes ululantibus lupis, et querulum quoddam nocturnae uolucres tinniebant et flebile, et squalidi solis exortus hebetabant matutinos diei candores, et Antiochiae per rixas tumultusque uulgares, id in consuetudinem uenerat, ut quisquis uim se pati existimaret, 'uiuus ardeat Valens', licentius clamitaret, uocesque praeconum audiebantur, adsidue mandantium, congeri ligna ad Valentini lauacri succensionem, studio ipsius principis conditi. 3. quae hunc illi inpendere exitum uitae, modo non aperte loquendo monstrabant. super his laruale simulacrum Armeniae regis, et miserabiles umbrae paulo ante in negotio Theodori caesorum, per quietem stridendo carmina quaedam neniarum horrenda, multos diris terroribus agitabant. 4. † uagula gurgulione consecto, exanimis uisa est iacens, cuius mors publicorum funerum aerumnas indicabat amplas et peruulgatas. denique cum Chalcedonos subuerterentur ueteres muri, ut apud Constantinopolim aedificaretur lauacrum, ordine resoluto saxorum, in quadrato lapide qui structura latebat in media, hi Graeci uersus incisi reperti sunt, futura plene pandentes:

5. *ἀλλ' ὁπόταν νύμφαι δροσεραὶ κατὰ ἄστυ χορείῃ*
τερπόμεναι στρωφῶνται ἐυστεφέας κατ' ἀγυιάς,
καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ,
δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων

---

1 ponebat enim *add. m2* auguerisque (e *pr. del. m3*) 2 ueridicere solutabant 3 timebat *m1* temebant *m2* 5 quisque 6 uocisque 8 successionem 10 larbale (-uale *m3*) rogis (re- *m3*) miserabilis 12 nimiarum (a *del. m3*) 12 *sq.* uagula gurgullione 13 exanistiis 14 peruulgatae 15 ueteris 17 repertu (-ti *m3*) lene 19 Ν ΥΝΦΑΙ ΔΡΟϹΕΡΕΚΑΤΑΤΑ ΧΟΡΗΙ 20 ΤΕΡΠΟ ΜΕΝΕϹΤΡΟ ΦΟΩΝΤΕ ϹΕΥϹΤΕΦΕΑ 21 *sq.* ΤΙΧ ΟϹΑΟΙΤ ΡΟΙΟΠΩΑΥϹΤΟΝΟΝΕϹϹΙΚΑΡΔΝΠΟΤΕΔΝΙΑ ΦΥΛ\ΑΤΙΟΛΥϹΠΕΡΛ\ΟΝΛΝΟΡΩΠΩΠ

---

1 monebat *EA* auguresque *EA* 2 resultabant *EA* 3 tinniebant *uulgo* gemebant *EA* tiniebant *Pet.* 5 quisquis *Cm2 Btl. C. F. W. M.* 6 uocesque *EA* 8 succensionem *Wm2A* 10 laruale *EA* regis *EA* miserabiles *A* 12 neniarum *Gron. pat.* nimium *E* nimirum *A* tragula *A* aquila *Val.* uaccula *Btl. Haupt* (uacula *E*) ulula *Her.* ⟨g⟩racula *Nov.* 13 gurgulione *E* confecto *A* exanimis *A* 14 peruulgatas *A* 15 ueteres *EA* 17 reperti *EA* plene *EA* 19 *δροσεραὶ A* *κατὰ A* *χορείῃ Val.* *χο* (*lac. 3 litt.*) *A* 20 *στρωφῶνται Btl.* *στρέψωνται Val.* *στροφόωνται Eyss.* *ἐυστεφέας g* 21 *τεῖχος Lind.* *τύχος A* *usque ab* ΑΟΓΓΡΟΙΟ *litt. maiusc. uerbis indiuisis A* *λουτροῖο Lind.* *πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ Lind.* 22 *δὴ τότε Lind.* *μυρία uel δήϊα Val.* *φῦλα Lind.* *πολυσπερέων ἀνθρώπων uulgo*

Ἴστρον καλλιρόοιο πόρον περάοντα σὺν αἰχμῇ,
καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώρην καὶ Μυσίδα γαίην,
Παιονίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν
αὐτοῦ καὶ βιότοιο τέλος καὶ δῆριν ἐφέξει.

2. 1. Totius autem sementem exitii, et cladum originem diuersarum, quas Martius furor incendio insolito miscendo cuncta conciuit, hanc conperimus causam. Hunorum gens monumentis ueteribus leuiter nota, ultra paludes Maeoticas glacialem oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit. 2. ubi quoniam ab ipsis nascendi primitiis, infantum ferro sulcantur altius genae, ut pilorum uigor tempestiuus emergens, conrugatis cicatricibus hebet*etu*r, senescunt imberbes, absque ulla uenustate, spadonibus similes, conpactis omnes firmisque membris, et opimis ceruicibus, prodigiose *de*formes et pandi, ut bipedes existimes bestias, uel quales in conmarginandis pontibus effigiati stipites dolantur incompte. 3. in hominum autem figura, licet insuaui ita uictu sunt asperi, ut neque igni neque saporatis indigeant cibis, sed radicibus herbarum agrestium, et semicruda cuiusuis pecoris carne uescantur, quam inter femora sua equorumque terga, subsertam, fotu calefaciunt breui. 4. aedificiis nullis umquam tecti, sed haec uelut ab usu communi discreta sepulchra, declinant. nec enim apud eos uel arundine fastigatum repperiri tugurium potest. sed uagi montes peragrantes et siluas, pruinas famem sitimque per*ferre*

1 ΙϹΤΟΡΟΥΚΛΛϹΙΡΟΟΙΟΤΙΟΡΟΝΤΛϹΥΝЄΧΜΝ 2*sqq.* ϹΚΥЄΙΚΝΝΟΛЄΤΙΧΟΡΗΝ ΜΥϹΔaΓΛΙΝΝΠΛΙΟΝΝϹΔЄΤ\ΙΒ̄ΛΤΛϹΥΝЄΛΤΙϹΙΜΛΙΝΟΜЄΝΝϹΤΛΥΤΟΥΚΛΙΒΙΟΤΟΙΟΤЄΛΟϹΚΛ\ΔΝΡЄΙΝЄΦЄ̄ƷЄΙ; 5 Tocius exicii claudum 6 incensio et solito 8 metoticas 10*sq.* cicarensibus haebetur 11 inferuens 12 optimis 12*sq.* prodigiose formes es pandi 13 bipaedes 14 efficiati stipitis inconpte 15 fugura ta nisi ignis 16 saporati 17*sq.* uaporumque 19 tectis 20 fastigata inrepperiri augurium 21 uagminentes siluem famen 21*sq.* per (*lac. 7 litt.*) ab incunabilis

1 *Ἰστροῦ Lind.* *καλλιρόοιο Val.* *πόρον περάοντα Lind.* *αἰχμῇ Lind.* 2 *Σκυθικὴν ὀλέσει Lind.* *Μυσίδα γαῖαν Lind.* *γαίην restit. Pet.* 3 *Παιονίης δ' ἐπιβάντα Val.* *ἐλπίσι μαινομένῃσιν Val.* 4 *δῆριν Pet.* *δῆρις Val.* *ἐφέξει Val.* 5 totius *HA* cladium *EA* 6 incendio *EA* ingentior *Momms.* insolito *Pet.* 8 Meoticas *EA* 10*sq.* cicatricibus hebetetur *Em2A* 11 imberbes *EA* 12 opimis *EA* prodigiose *Kell. Corn.* 13 formae *E* ⟨de⟩formes *A Kell. Corn.* pandi *EA* pa⟨ue⟩ndi *Corn. Gdt.* parui *Eyss.* 14 effigiati *Wm2A* stipites *EA* 15 figura *EA* ita uictu *Her.* ita uisi *Val.* igni *EA* ignis *rest. Pet.* 16 saporatis *EA* saporati *rest. Pet.* cibi *Pet.* 17*sq.* equorumque *E Gdt.* equorum *A* -umue *g* uectorumque *Pet.* (*cf. Apul.*) 19 tecti *A* 20 fastigatum *E Lind.* fastigiatum *A* tugurium*EA* 21 uagi montes *A* siluas *EA* famem *EA* perferre *A* perpeti *E*

ab incunabulis adsuescunt. peregre tec*ta* (*nisi* adigente maxima necessitate) non sub*eunt*: nec enim [apud eos] se tutos existimant esse sub tectis . . . . . 5. indumentis operiuntur linteis uel ex pellibus siluestrium murum consarcinatis; nec alia illis domestica uestis est, alia forensis, sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta, non ante deponitur aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos diffluxerit defrustata. 6. galeris incuruis capita tegunt, hirsuta crura coriis munientes haedinis, eorumque calcei formulis nullis aptati, uetant incedere gressibus liberis. qua causa ad pedestres parum adcommodati sunt pugnas, uerum equis prope adfixi, duris quidem sed deformibus, et muliebriter isdem non numquam insidentes, funguntur muneribus consuetis. ex ipsis quiuis in hac natione pernox et perdius emit et uendit, cibumque sumit et potum, et inclinatus ceruici angustae iumenti, in altum soporem ad usque uarietatem effunditur somniorum. 7. et deliberatione super rebus proposita seriis, hoc habitu omnes in commune consultant. aguntur autem nulla seueritate regali, set tumultuario primatum ductu contenti, perrumpunt quicquid inciderit. 8. et pugnant non numquam lacessiti, sed ineuntes proelia cuneatim, uariis uocibus sonantibus toruum. utque ad pernicitatem sunt leues et repentini, ita subito de industria dispersi incessunt, ut in*con*posita acie, cum caede uasta discurrunt, nec inuadentes uallum, nec castra inimica pilantes, prae nimia rapiditate cernuntur. 9. eoque omnium acerrimos facile dixeris bellatores, quod procul mis-

---

1 tec (*lac. 8 litt.*) adimente 2 sub (*lac. 7 litt.*) ecutos 3 tectis (*lac. 10 litt.*) 4 forenses 6 deffluxerit defrustrata 7 coris hedinis 8 eorum (*del. m1*) eorumque carcei incendere 9 quas 11 et ipsi 12 peruio (o *add. m2*) 13 hiclinatus ♂ 14 effundetur 15 picoposita 16 tumultuari opprimatum 17 *sq.* lacessitis dineuntis praelia 19 perniciatem 20 iugescunt et inposita discurrant 21 parit decernuntur 22 eaque acerimos

---

1 ⟨ipsis⟩ ab i. *Brakm.* ⟨iam⟩ ab i. *Nov.* incunabulis *E* tecta nisi (⟨etiam⟩ *Nov.*) adigente *EA* 2 subeunt *EA* apud eos *del. C. F. W. M.* (*cf. 557, 20*) ⟨s⟩e tutos *C. F. W. M.* securos *EA* ⟨morantes⟩ *Nov.* 4 forensis *EA* 6 diffluxerit *Ernesti in Ind.* defluxerit defrustata *EA* 7 coriis *EA* 8 calcei *EA* incedere *EA* 9 qua *EA* qua ⟨e⟩x *Cl.* 11 ex ipsis *Val.* 12 perdius *A* peruius *E* 14 uanitatem *Btl.* effunditur *EA* 15 proposita *EA* 16 regali sed tumultuario *Wm2A* 17 non *del. Btl.* taciti *Momms.* 17 *sq.* lacessiti sed ineuntes *EA*; sed *del. Her., ut correctur. uocis* set *16* 19 pernicitatem *EA* 20 incessunt *Kell.* uigescunt *W Loisell.* lugescunt *A* lacessunt *Her.* ut *Her.* in⟨com⟩posita *Val.* discurrunt *EA* 21 rapid⟨ita⟩te *Val.* 22 eoque *A* acerrimos *EA*

silibus telis, acutis ossibus pro spiculorum acumine, ar*te* mira coagmentatis, et distin*ctis* . . . . ., comminus ferro sine sui respectu con*fligunt*, hostisque dum mucronum noxias obserua*nt*, contortis laciniis inligant, ut laqueatis resistentium membris, equitandi uel gradiendi adimant facultatem. 10. nemo apud eos arat nec stiuam aliquando contingit. omnes enim sine sedibus fixis, absque lare uel lege aut ritu stabili dispalantur, semper fugientium similes, cum carpentis in quibus habitant: ubi coniuges taetra illis uestimenta contexunt, et coeunt cum maritis, et pariunt, et ad usque pubertatem nutriunt pueros. nullusque apud eos interrogatus, respondere unde oritur potest, alibi conceptus natusque procul, et longius educatus. 11. per indutias infidi *et in*constantes, ad omnem auram incidentis spei nouae perquam mobiles, totum furori incitatissimo tribuentes. inconsultorum animalium ritu, quid honestum inhonestumue sit, penitus ignorantes, flexiloqui et obscuri, nullius religionis uel superstitionis reuerentia aliquando districti, auri cupidine inmensa flagrantes, adeo permutabiles et irasci faciles ut eodem aliquotiens die, a sociis nullo inritante saepe desciscant, itidemque propitientur, nemine leniente.

12. Hoc expeditum indomitumque hominum genus, externa praedandi auiditate flagrans inmani, per rapinas finitimorum grassatum et caedes, ad usque Halan*os* peruenit, *uete*res Massagetas, qui unde sint uel quas incolant terras, quoniam huc res prolapsa est, consentaneum est demonstrare, geografica perplexitate monstrata, quae diu multa luda . . . . . . et uaria, tandem repperit ueritatis interna . . . . 13. Ab*undans aquarum* Hister aduenarum magnitudine fluenti Sauromatas praetermeat,

---

1 acuminear 2 sed distint] (*lac. 13 litt.*) ui con (*lac. 6 litt.*) 3 mocronum noxiis obserua contartis 4 grauandi 6 sidibus (sed- *m3*) 8 terra 11 edocatus inducias infidi (*in fin. vs.*) constantes 12 incidentes nobiles 13 inconsultatorum quod 15 reuerantia destricti flagrates 17 desciscantit 19 perapinas δ 20 usquae adalam res (restant *m3*) massagetae 21 hoc 22 geografico *lac. 9 litt.* 23 *sq.* interna (*lac. 14 litt.*) ad hister

---

1 acumine arte *Wm2A* 1 *sq.* coagmentatis et *Gdt.* 2 distinctis *A* distant⟨ia percursa⟩ *Gdt.* distant⟨iis decursis⟩ *Brakm.* sed district⟨o⟩ comminus *Btl.* ⟨s⟩ui *Val.* con⟨fligunt⟩ *Val.* 3 mucronum *EA* noxias obseruant contortis *EA* 4 grassandi *Pet.* gradiendi *EA* (*cf. 30, 7, 8*) 6 sedibus *EA* ui⟨c⟩tu *Gdt.* 8 taetra illis *Val.* textrinis *Btl.* 11 educatus *EA* ⟨et in⟩constantės *Cl.* inconstantes *Nm2A* constanter *Momms.* 12 incidentis *Val.* mobiles *EA* 13 inconsultorum *A* quid *uulgo* 15 reuerentia *EA* districti *A* flagrantes *EA* 17 desciscant *EA* 20 Alan⟨os⟩ *Val.* Achaiam *EA* ⟨uete⟩res Massagetas *Val.* 21 huc *Wm2A* 22 *sq.* multimoda ⟨tractans⟩ et uaria *Pet.* ⟨inuo⟩luta ⟨difficultate⟩ et u. *Her.* 23 *sq.* ab⟨undans⟩ *Gdt.* ⟨a. aquarum⟩ *Her.* ad Ister *A* 24 ⟨a⟩fluenti *Her.*

ad usque amnem Tanaim pertinentis, qui Asiam terminat ab Europa. hoc transito in inmensum extentas Scythiae solitudines Halani inhabitant, ex montium appellatione cognominati, paulatimque nationes conterminas crebritate uictoriarum adtritas, ad gentilitatem sui uocabuli traxerunt (ut Persae.) 14. inter hos Nerui mediterranea incolunt loca, uicini uerticibus celsis, quos praeruptos geluque torpentes, aquilones astringunt. post quos Vidini sunt et Geloni, perquam feri, qui detractis peremptorum hostium cutibus, indumenta sibi equisque tegmina conficiunt bellatoriis. Gelonis Agathyrsi conlimitant, interstincti colore caeruleo corpora simul et crines, et humiles quidem minutis atque raris, nobiles uero latius fucatis et densioribus notis. 15. post hos Melanchlaenas et Anthropofagos palari accepimus per diuersa, humanis corporibus uictitantes, quibus *ob* haec alimenta nefanda desertis, finitimi omnes longa petiere terrarum. ideoque plaga omnis orienti aestiuo obiecta, usque dum uenitur ad Seras, inhabitabilis mansit. 16. parte alia prope Amazonum sedes, Halani sunt orienti adclines, diffusi per populosas gentes et amplas, Asiaticos uergentes in tractus, quas dilatari ad usque Gangen accepi, fluuium intersecantem terras Indorum, mareque inundantem australe.

17. Hi bipertiti per utramque mundi plagam Halani, quorum gentes uarias nunc recensere non refert, licet dirempti spatiis longis, per pagos (ut Nomades) uagantur inmensos, aeui tamen progressu, ad unum concessere uocabulum, et summatim omnes Halani cognominantur, *ob* mores et modum efferatum uiuendi, eandemque armaturam. 18. nec

1 quas iam 2 scyithiae solitudinis 4 ucabuli ʒ 6 uicim 7 fieri 9 bellatur gē interstincto cerruleo 10 nobilis 11 latis fugatis hoc melan chinas 12 antropo fagos accipemus 13 ob *om.* 16 hilani orientia declines populos has 17 [a]siaticos 18 inuno antem (-und- *m3*) 20 ibi pertiti alani 21 spaciis 22 progressus 23 concensere alani 24 mores et media et efferatam uiuendis etiam inmatarum

1 pertinentes *EA* qui Asiam *Wm2 Lind.* 2 Scythiae solitudines *EA* 5 Neuri *Lind.* 6 uicini *EA* 7 adstringunt *E* feri *EA* 9 bellatoriis *Val.* bellatrix gens *EA* bellatoria *Gdt.* interstincti *Lind.* caeruleo *A* 10 nobiles *EA* 11 lati⟨u⟩s *Btl.* fucatis *EA* hos *EA* Melanchlaenos *Btl.* 11 *sq.* Melanch laenas et Anthropophagos *A* 12 accepimus *WA* 13 ob *add. Em2A* 16 Halani *EA* orienti *EA* acclines *Lind.* adcliues *EA* populosas *Val.* 18 inundantem *Em2A* 20 ⟨h⟩i bipertiti *Her.* ibi partiti *EA* bipertiti *Gdt.* Halani *EA* 22 progressu *A* 23 concessere *EA* Halani *Wm2* ob *add. Val.* 24 eosdem et feritatem uiuendi *Val.* modum uiuendi et efferatam esca naturam *Rossbach* modum efferatum uiuendi *Gdt.* mores imita⟨ti⟩ et efferatam uiuendi sectam ⟨Hunorum et S⟩armatarum *Her.* m. medio⟨criter differentes⟩ et e. u. speciem inma⟨nemque na⟩turam *Nov.* eandemque armaturam *Gdt.* similem et armaturam *Val.*: *lac. indic. Wagn. Eyss.*

enim ulla sunt illis uel tuguria, aut uersandi uomeris cura, sed carne et copia uictitant lactis, plaustris supersidentes, quae operimentis curuatis corticum per solitudines conferunt, sine fine distentas. cumque ad graminea uenerint, in orbiculatam figuram locatis sarracis, ferino ritu uescuntur, absumptisque pabulis, uelut carpentis ciuitates inpositas uehunt, maresque supra cum feminis coeunt, et nascuntur in his et educuntur infantes, et habitacula sunt haec illis perpetua, et quocumque ierint, illic genuinum existimant larem. 19. armenta prae se agentes, cum gregibus pascunt, maximeque equini pecoris est eis sollicitior cura. ibi campi semper herbescunt, intersitis pomiferis locis: atque ideo transeuntes quolibet, nec alimentis nec pabulis indigent, quod efficit umectum solum et crebri fluminum praetermeantium cursus. 20. omnis igitur aetas et sexus inbellis, circa uehicula ipsa uersatus, muniis distringitur mollibus: iuuentus uero equitandi usu a prima pueritia coaliscens, incedere pedibus existimat uile, et omnes multiplici *disci*plina prudentes sunt bellatores. unde etiam Persae, qui sunt originitus Scythae, pugnandi sunt peritissimi.

21. Proceri autem Halani paene sunt omnes et pulchri, crinibus mediocriter flauis, oculorum temperata toruitate terribiles, et armorum leuitate ueloces, Hunisque per omnia suppares, uerum uictu mitiores et cultu, la*troc*inando et uenando ad usque Maeotica stagna, et Cimmerium Bosporum, itidemque Armenios discurrentes, et Mediam. 22. utque hominibus quietis et placidis, otium est uoluptabile, ita illos pericula iuuant et bella. iudicatur ibi beatus, qui in proelio profuderit animam, sene-

---

1 illis celtu gurria uomeres curat 2 iactis paustris 2 *sq.* que opaerimentis curuati 3 solitudinis distentes a 4 orbigulatam sarraclis 5 carpentibus 8 ierit illuc existimat 9 maritimeque eura 10 campis et per pomiferos 12 crebris 13 cetas uersatur munus 15 plena 18 hilani pene pulchrae si criminibus 21 la (*lac. 6 litt.*) inando metotica 21 *sq.* cimerium bosporom 23 iubeant 24 praelio profuerit

---

1 illis uel *Her.* (*cf.* 2, 4) illisce *WA* uomeris *Wm2A* cura *W Val.* curae *EA* 2 lactis plaustris *EA* 2 *sq.* curuatis *A* 3 solitudines *EA* ⟨cir⟩-cumferunt *Pet.* distentas *EA* ad *EA* 4 orbiculatam *EA* sarracis *Lind.* sarriculis *EA* 5 carpentis *EA* caritates *Btl.* 6 *sq.* educantur *EA* 8 ierint illic *EA* existimant *EA* 9 maximeque *EA* cura *EA* 10 semper *Lind.* pomiferis *EA* 12 crebri *Lind.* 13 aetas *EA* uersatus *Her.* muniis *E* muniisque *Lind.* 15 ⟨disci⟩plina *Lind.* 18 Halani *Wm2A* pulchri *EA* pulchrae fi⟨gurae⟩ *Her.* crinibus *Gron.* sic crinibus *A* sed crinibus *Wm2* 19 ⟨in⟩temperata *Corn.* 21 latrocinando *T Lind.* Meotica *EA* 23 iuuant *EA* 24 profuderit *EA*

scentes enim et fortuitis mortibus mun*do* digressos, ut degeneres et ignauos, conuiciis atrocibus insectantur, nec quicquam est quod elatius iactent, quam homine quolibet occiso, proque exuuiis gloriosis interfectorum, auulsis capitibus, detractas pelles pro faleris iumentis accommodant bellatoriis. 23. nec templum apud eos uisitur aut delubrum, ne tugurium quidem culmo tectum cerni usquam potest, sed gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque ut Martem, regionum quas circumcolunt, praesulem uerecundius colunt. 24. futura miro praesagiunt modo. nam rectiores uirgas uimineas colligentes, easque cum incanta*me*ntis quibusdam secretis, praestituto tempore discernentes, aperte quid porte*ndi*tur norunt. 25. seruitus quid sit ignorant, omnes generoso semine procreati, iudicesque etiam nunc eligunt diuturno bellandi usu spectatos. sed ad reliqua textus propositi reuertamur.

ante 376 **3.** 1. Igitur Huni peruasis Halanorum regionibus, quos Greuthungis confines, Tanaitas consuetudo *cog*nominauit, interfectisque multis et spoliatis, reliquos sibi concordandi fide pacta iunxerunt, eisque adhibitis confidentius Ermenrichi late patentes et uberes pagos repentino impetu perruperunt, bellicosissimi regis, et per multa uariaque fortiter facta, uicinis nationibus formidati. 2. qui ui subitae procellae perculsus, quamuis manere fundatus et stabilis diu conatus est, inpendentium tamen diritatem augente uulgatius fama, magnorum discriminum metum uoluntaria morte sedauit. 3. cuius post obitum, rex Vithimiris creatus, restitit aliquantisper Halanis, Hunis aliis fretus, quos mercede sociauerat partibus suis. uerum post multas quas pertulit clades, animam

---

1 moribus mundi gressos degeneris 2 conuitiis 3 exubiis 5 bellatoris 6 usque 7 *sq.* circumcircunt 9 pectiores femineas 9 *sq.* incantantis 11 portetur ignorabant omnis generosi 12 iudicisque 13 spectator reliquas reuertamus 14 peruasi geuthungis 15 nominauit 16 adiuitis 18 bellicosis sene 19 uis 20 est abilis cunatus 22 sedabit 23 hanisalus 24 sociauerit

---

1 mortibus mundo digressos *EA* degeneres *EA* 2 quo s⟨e⟩ *Nov.* 3 exuuiis *EA* 5 bellatoriis *A* 6 usquam *EA* 7 *sq.* circumcolunt *Her.* circumcircant *Vossius* 9 rectiores *EA* uimineas *Val.* 9 *sq.* incantamentis *TA* 11 porte⟨ndi⟩tur *Val.* -etur *Lind.* -atur *Hadr. Val.* ignorant *Pet.* omnes generoso *EA* 12 iudicesque *EA* 13 spectatos *A* reliqua *EA* reuertamur *EA* 14 peruasis *EA* Gruthungis *Lind.* 15 ⟨cog⟩nominauit *Her. c. c.* 16 adhibitis *Her.* adiunctis *EA* adiuti *Eyss.* adscitis *Pet.* 18 bellicosissimi *Em2A* bellicosi sane *Pet.* 19 ui *EA* 20 et *A* stabilis *Val.* habilis *A* conatus *C* (*coni. Val.*) 22 sedauit *EA* 23 Hunnis *A* aliis *EA* 24 sociauerat *A* sociauit E

effudit in proelio, ui superatus armorum. cuius parui filii Viderichi nomine curam susceptam, Alatheus tuebatur et Safrax, duces exerciti et firmitate pectorum noti, qui cum tempore arto praeuenti, abiecissent fiduciam repugnandi, cautius discedentes, ad amnem Danastium peruenerunt, inter Histrum et Borysthenen, per camporum ampla spatia diffluentem. 4. haec ita praeter spem accidisse doctus Athanaricus, Theruingorum iudex, in quem (ut ante relatum est), ob auxilia missa Procopio, dudum Valens commouerat signa, stare gradu fixo temptabat, surrecturus in uires, si ipse quoque lacesseretur, ut ceteri. 5. castris denique prope Danastii margines a Greuthungorum uallo] longius oportune metatis, Munderichum ducem postea limitis per Arabiam, cum Lagarimano et optimatibus aliis, ad usque uicensimum lapidem misit, hostium speculaturos aduentum, ipse aciem nullo turbante, interim struens. 6. uerum longe aliter quam rebatur, euenit. Huni enim (ut sunt in coniectura sagaces), multitudinem esse longius aliquam suspicati, praetermissis quos uiderant, in quietem tamquam nullo obstante, conpositis, rumpente noctis tenebras luna, uado fluminis penetrato, id quod erat potissimum elegerunt, et ueriti ne praecursorius index procul agentes absterreat, Atha*na*ricum ipsum ictu petiuere ueloci. 7. eumque stupentem ad impetum primum, amissis quibusdam suorum, coegerunt ad effugia properare montium praeruptorum. qua rei nouitate, maioreque uenturi pauore constrictus, a superciliis Gerasi fluminis ad usque Danubium, Taifalorum terras praestringens, muros altius erigebat: hac lorica diligentia celeri consummata, in tuto locandam securitatem suam existimans et salutem. 8. dumque efficax opera suscitatur, Huni passibus eum citis urgebant, et iam oppresserant aduentantes, ni grauati praedarum onere desti*ti*ssent. **ante 376**

---

1 prelio 4 at 5 orisaethenen 6 occidisset 8 signi 10 danasti agere ut ungoru uallem 11 maetatis 11 *sq.* con lagari manu 14 reuatur 17 tenebris lune 19 abstrereat it atharicum 21 praerupturum 22 ueturi 23 tufalorum mulos hoc 24 toto 25 sustitatur 26 surgebant opresserant 27 distissent

---

4 Danastum *A* Danastrum *Val.* 5 Boristhenem *WA* 6 accidisse *EA* 8 signa *EA* 10 Danasti⟨i⟩ *Her.* a Greuthungorum uallo *Pet.* ac Greuthungorum uallem *Val.* 11 *sq.* cum Lagarimano *Lind.* 14 rebatur *EA* 17 tenebras *E Val.* luna *EA* 19 absterreat *EA* Athanaricum *EA* 21 ⟨s⟩uffugia *Kiessl.* preruptorum *EA* 22 uenturi *EA* 23 Taifalorum *A* muros *Wm2A* hac *A* 24 tuto *EA* 25 suscitatur *EA* 26 urgebant *EA* 27 destitissent *A*

ante 376 Fama tamen late serpente per Gothor*um* reliquas gentes, quod in*ui*sitatu*m* antehac hominum genus, ut turbo montibus celsis, ex abdito sinu coortum, adposita quaeque conuellit *et* modo ruinae corrumpit: populi pars maior quae Athanaricum attenuata necessariorum paenuria deseruerat, quaeritabat domicilium remotum ab omni notitia barbarorum, diuque deliberans, quas eligeret sedes, cogitauit Thraciae receptaculum, gemina ratione sibi conueniens, quod et cae*spi*tis est feracissimi, et amplitudine fluentorum Histri distinguitur ab aruis patentibus iam peregrini fulminibus Martis: hocque idem residui uelut mente cogitauere communi.

376 **4.** 1. Itaque *duce Ala*uiuo ripas occupauere Danubii, missisque oratoribus ad Valentem, suscipi se humili prece poscebant, et quiete uicturos se pollicentes, et daturos (si res flagitasset), auxilia. 2. dum aguntur haec in externis, nouos maioresque solitis casus, uersare gentes arctoas, rumores terribiles diffuderunt: per omne quicquid ad Pontum a Marcomannis praetenditur *et* Quadis, multitudinem barbaram abditarum nationum, ui subita sedibus pulsam, circa flumen Histrum uagari, cum caritatibus suis disseminantes. 3. quae res aspernanter a nostris inter initia ipsa accepta est, hanc ob causam, quod illis tractibus non nisi peracta aut sopita audiri procul agentibus consueuerant bella. 4. uerum pubiscente fide gestorum, cui robur aduentus gentilium addiderat legatorum, precibus et obtestatione petentium, citra flumen suscipi plebem extorrem: negotium laetitiae fuit potius quam timori, eruditis adulatoribus in maius fortunam principis extollentibus, quae ex ultimis terris tot tirocinia trahens, ei nec opinanti offerret, ut conlatis in unum suis et alienigenis uiribus, inuictum haberet exercitum, et pro militari sup-

---

1 gothor 1*sq.* inusitatu 2 modo nierum *ante* ut 3 cohortum conuellit corrumpit 6 elegerat 7 ceptis 8 arbis petentibus 9 hoc quoque 10 Itaque uiuo 11 suscepisse praece 13 nobos maiorisque 15 et *om.* 17 disseminates 18 nitia 20 pubiscenter ad rubor 21 praecibus suscepi 22 letitiae eruditus 23 que 24 tharens 25 militaris

---

1 Gothorum *EA* 1*sq.* inu⟨i⟩sitatu⟨m⟩ *Btl. Ernesti* inusitatum *EA* 2 (*ante* ut) niuium *Gron.* dierum *Btl.* nimborum *Momms.* ruinae *Her. qui post* conuellit *3 colloc.* 3 coortum *A Btl.* et *post* conuellit *add. Lind.* 6 eligeret *A* 7 conuenien⟨tiu⟩s *uulgo* cespitis *EA* 8 a barb⟨ar⟩is *Val.* aruis *EA* patentibus *Lind.* 9 hocque *Pet.* 10 ⟨duce Ala⟩uiuo *Lind.* 11 suscipi se *EA* 13 nouos maioresque *EA* 15 et *add. Lind.* Quadis⟨que⟩ *Brakm.* 17 disseminantes *EA* 18 initia *EA* 20 iam *ante* fide *EA* ⟨ue⟩raci *Günther* rap⟨ide⟩ *Pet. del. Nov.* robur *T Lind.* rumor *A* 21 suscipi *EA* 22 p⟨r⟩opius *Erf.* eruditis *EA* 23 quae *Btl. Pet.* quod *EA* 24 trahens ei *T Val.* Thracenses *Em2A* 25 militari *EA*

plemento quod prouinciatim annuum pendebatur, thesauris accederet auri 376
cumulus magnus. 5. hacque spe mittuntur diuersi, qui cum uehiculis plebem transferant truculentam. et nauabatur opera diligens, nequi Romanam rem euersurus relinqueretur, uel quassatus morbo letali. proinde permissu imperatoris, transeundi Danubium copiam, colendique adepti Thraciae partes, transfretabantur in dies et noctes, nauibus ratibusque et cauatis arborum alueis agminatim inpositi, atque per amnem longe omnium difficillimum, imbriumque crebritate tunc auctum, ob densitatem nimiam contra ictus aquarum nitentes quidam, et natare conati, hausti sunt plures.

6. Ita turbido instantium studio, orbis Romani pernicies ducebatur. illud sane neque obscurum est neque incertum, infaustos transuehendi barbaram plebem ministros, numerum eius conprehendere calculo saepe temptantes, conquieuisse frustratos,

'quem qui scire uelit'

ut eminentissimus memorat uates,

'Libyci uelit aequoris idem
discere, quam multae zefyro truduntur harenae.'

7. resipiscant tandem memoriae ueteres, Medicas acies ductantes ad Graeciam: quae dum Hellespontiacos pontes, et discidio quodam fabrili, mare sub imo Athonis pede quaesitum exponunt et turmatim apud Doriscum exercitus recensitos, concordante omni posteritate, ut fabulosae sunt lectae. 8. nam postquam innumerae gentium multitudines, per prouincias circumfusae, pandentesque se in spatia ampla camporum, regiones omnes et cuncta oppleuere montium iuga, fides quoque uetustatis recenti docu-

---

1 prouinciatum accideret 2 hacques permittuntur 3 truculentem propera 4 delinqueretur laetali 5 permissum 8 autem (*cpd. scr.* aū) 8 *sq.* densitate 10 austi 13 conpraehendere 15 quis 18 dicere zefiro 19 *sq.* greciam 20 dudum hellis ponti accupantes 20 *sq.* maris ubi montonis 21 turmati 22 recensetus concordiante sun 23 innumme regentium multitudinis 24 quae 25 uetusta res

---

1 prouinciatim *A* accederet *EA* 2 spe *Val.* persuasione *A* mittuntur *A* 3 truculentam *EA* opera *EA* 4 relinqueretur *uulgo* 5 permissu *EA* 8 auctum *EA* 8 *sq.* densitatem *EA* 10 hausti *Em2A* 11 ⟨ad⟩ducebatur *Momms.* augebatur *Her.* (*cf. 30, 4, 1*) 15 qui *EA* 18 discere *EA* turbentur *A et Btl. ex Verg.* 19 reuiuiscant *Val.* 20 dum *Madv.* ductum *Voss.* Hellespontiacos *Madv.* Hellesponti *W* pontes *Madv.* occupantes *EA* 20 *sq.* mare sub imo Athonis *Voss. Madv.* maris, litus montanum *Gdt.* 21 turmatim *EA* 22 recensitos *Voss.* concordante *EA* sunt *Wm2A* 23 innumerae *EA* multitudines *EA* 25 uetustatis *A*

mento firmata est. et primus cum Alauiuo suscipitur Fritigernus, quibus et alimenta pro tempore, et subigendos agros tribui statuerat imperator.

376 sq. 9. Per id tempus nostri limitis reseratis obicibus, atque (ut Aetnaeas fauillas armatorum agmina diffundente barbaria), cum difficiles necessitatum articuli correctores rei militaris poscerent aliquos claritudine gestarum rerum notissimos: quasi laeuo quodam numine deligente, in unum quaesiti potestatibus praefuere castrensibus homines maculosi: quibus Lupicinus antistabat et Maximus, alter per Thracias comes, dux alter exitiosus, ambo aemulae temeritatis. † 10. quorum insidiatrix auiditas materia malorum omnium fuit. nam (ut alia omittamus, quae memorati uel certe sinentibus isdem, alii perditis rationibus, in commeantis peregrinos adhuc innoxios deliquerunt,) illud dicetur, quod nec apud sui periculi iudices, absoluere ulla poterat uenia, triste et inauditum. 11. cum traducti barbari uictus inopia uexarentur, turpe commercium duces inuisissimi cogitarunt, et quantos undique insatiabilitas colligere potuit canes, pro singulis dederunt mancipiis, inter quae ducti sunt optimatum . . . .

12. Per hos dies interea etiam Vithericus Greuthungorum rex cum Alatheo et Safrace, quorum arbitrio regebatur, itemque Farnobio, propinquans Histri marginibus, ut simili susciperetur humanitate, obsecrauit imperatorem legatis prope*re* missis. 13. quibus (ut communi rei conducere uidebatur,) repudiatis, et quid capesserent anxiis, Athanarichus paria pertimescens, abscessit, memor Valentem dudum cum foederaretur concordia despexisse, adfirmantem se religione deuinctum, ne calcaret solum aliquando Romanum, hacque causatione, principem firmare pacem

3 limites reseruatis 3 *sq.* ut et neas 4 difficilis 5 articulis 6 gestorum ♂ notissimum leuo nomine 7 quesiti 8 thacias du 9 emulae 12 reliquerunt 13 periculis obsoluere 14 barbara 16 canaes dederat que ducti (*sine lac.*) 18 greus tongorum 19 malatheo safraco farnabio 20 marginibas 21 prope 22 reppudiatis capesseret 22 *sq.* aithanarichus para 23 foeda retretur 24 dixpessisse calceret 25 hocque occusatione

3 limitis *Nm2 Val.* reseratis *Em2A* 4 difficiles *E Val.* 5 articuli *E Val.* 6 notissimos *EA* numine *EA* 8 Thracias *WA* dux *Nm2A* 9 aem. ambo *tr. Nov. c. c.* 11 *sq.* commeantes *A* 12 deliquerunt *A* 13 periculi *EA* absoluere *EA* 14 barbari *EA* 15 agitarunt *Haupt* 16 derunt *Lind.* dederant *Nm2 Günther* et filii *add. Val. post* quae 17 *lac. indic. Eyss.* ⟨propinqui⟩ *Nov.* 18 Greuthungorum *A* 19 Alatheo *EA* Saphrace *Lind.* Aphrace *A* Farnobio *Val.* 20 marginibus *EA* 21 propere *EA* 22 capesserent *A* Athanarichus *WA* 23 paria *Wm2 Val.* foederaretur *Lind.* 24 despexisse *EA* calcaret *EA* 25 hacque *EA* causatione *Val.* occasione *A*

in medio flumine coegisse: quam simultatem ueritus, ut adhuc durantem, ad Caucalandensem locum |altitudine siluarum inaccessum et montium, cum suis omnibus declinauit, Sarmatis inde extrusis. 376sq.

5. 1. At uero Theruingi, iam dudum transire permissi, prope ripas etiam tum uagabantur, duplici inpedimento adstricti, quod ducum dissimulatione perniciosa, nec uictui congruis sunt adiuti, et tenebantur consulto nefandis nu*nd*i*n*andi commerciis. 2. quo intellecto, ad perfidiam instantium malorum subsidium uerti mussabant, et Lupicinus ne iam deficerent pertimescens, eos admotis militibus, adigebat ocius proficisci.

3. Id tempus oportunum nancti Greuthungi, cum alibi militibus occupatis, nauigia ultro citroque discurrere solita, transgressum eorum prohibentia quiescere perspexissent, ratibus transiere male contextis, castraque a Fritigerno locauere longissime.

4. At ille genuina praeuidendi sollertia, uenturos muniens casus, ut et imperiis oboediret, et regibus ualidis iungeretur, † incidis segnius Marcianopolim tarde peruenit itineribus lentis. ubi aliud accessit atrocius, quod arsuras in conmune exitium, faces furiales accendit. 5. Alauiuo et Fritigerno ad conuiuium conrogatis, Lupicinus ab oppidi moenibus, barbaram plebem, opposito milite, procul arcebat, introire ad conparanda uictui necessaria, ut dicioni nostrae obnoxiam et concordem, per preces adsidue postulantem, ortisque maioribus iurgiis inter habitatores et uetitos, ad usque necessitatem pugnandi est uentum. efferatique acrius barbari, cum necessitudines hostiliter rapi sentirent, spoliarunt interfectam militum magnam . . . . . 6. quae accidisse idem Lupicinus, latenti nuntio doctus, dum in nepotali mensa ludicris concrepantibus, diu discumbens uino marcebat et somno, futuri coniciens exitum, satellites omnes, qui pro praetorio (honoris et tutelae causa) duces praestolabantur, occidit.

---

1 simultamen duratem 6 pernitiosa nehoc 7 nudandi perfidia 8 uerter di 9 adnotis adegebat otius 12 partibus male male 13 lacauere 15 incidis 16 martianopolim 17 quo conmulne 18 ad 20*sq.* praeces adsudue 22 necessitatum 23 rapissent irent 24 magnam. *Quae accedens 25 ne postali 27 petorio offidit

---

1 simultatem *E Val.* durantem *Wm2A* 6 nec *Lind.* 7 negandis *Corn.* nundinandi *EA* perfidiam *EA an lac. post* p. ? *Cl.* 8 uerti *Pet.* uertendi *WE Val.* mussabant *Val.* insimulabant *Pet.* 9 admotis *A* adigebat *A* 12 ratibus *Wm2A* male *semel EA* 13 locauere *EA* 14 prouid. *C.F.W.M.* 15 incedens *E Lind.* in dies *Her.* (*cf.* 6,5) 17 quod *A* commune *EA* 18 Lupicinus latenti nuntio doctus ab *A* Lupicinus ab *E* 21 assidue *EA* 22 necessitatem *EA* 23 rapi sentirent *A* 24 magnam (*lac.*) *Her.* manum *Wm2N* quae accidisse *Lind.* (*cf.* 3, 4) quod accidens *Hadr. Val.* 25 nepotali *Lind.* 27 praetorio *EA* occidit *Wm2A*

376 sq. 7. hocque populus qui muros obsidebat dolenter accepto, ad uindictam detentorum regum (ut opinabatur), paulatim augescens, multa minabatur et saeua. utque erat Fritigernus expediti consilii, ueritus ne teneretur obsidis uice cum ceteris, exclamauit, grauiore pugnandum exitio, ni ipse ad leniendum uulgus sineretur exire cum sociis, quod arbitratum humanitatis specie ductores suos occisos, in tumultum exarsit. hocque impetrato, egressi omnes exceptique cum plausu et gaudiis, ascensis equis euolarunt, moturi incitamenta diuersa bellorum. 8. haec ubi fama, rumorum nutrix maligna, dispersit, urebatur dimicandi studio Theruingorum natio omnis, et inter metuenda multa periculorumque praeuia maximorum, uexillis de more sublatis, auditisque triste sonantibus classicis, iam turmae praedatoriae concursabant, pilando uillas et incendendo, uastisque cladibus quicquid inueniri poterat permiscentes.

9. Aduersus quos Lupicinus properatione tumultuaria coactis militibus, temere magis quam consulte progressus, in nono ab urbe miliario stetit, paratus ad decernendum. barbarique hoc contemplato, globos inrupere nostrorum incauti, et parmas oppositis corporibus inlidendo, obuios hastis perforabant et gladiis, furoreque urgente cruento, et tribuni et pleraque pars armatorum periere, signis ereptis, praeter ducem infaustum, qui ad id solum intentus, ut confligentibus aliis, proriperet ipse semet in fugam, urbem cursu concito petit. post quae hostes armis induti Romanis, nullo uetante, per uaria grassabantur.

10. Et quoniam ad has partes post multiplices uentum est actus, id lecturos (siqui erunt umquam), obtestamur, nequis a nobis scrupulose gesta uel numerum exigat peremptorum, qui conprehendi nullo genere potuit. sufficiet enim, ueritate nullo uelata mendacio, ipsas rerum digerere summitates, cum explicandae rerum memoriae, ubique debeatur integritas fida. 11. negant antiquitatum ignari, tantis malorum tenebris

---

1 dolentur 3 ut quae 4 obsides 6 doctores tuomultum 8 uolarunt incitament diuerso 10 omnes 11 maximarum 15 nona 17 inrumpere parmasu positis 18 obuius cladiis tribuna 20 quia inuentus 21 que hostis 23 hac 25 gresta conpraehendi 26 mendacia 27 degerere 28 antiquitato mignari

---

1 dolenter *EA* 4 obsidis *EA* 6 ductores *EA* tumultum *EA* 8 euolarunt *A* incitamenta diuersa *WA* 10 omnis *EA* 11 maximorum *EA* 15 nono *EA* 17 irrupere *Em2A* incautos *A*; incauti *rest. Pet.* parmas *A* op⟨p⟩ositis *Pet.* suppositis *WA* 18 obuios *EA* gladiis *EA* tribuni *EA* 20 qui *EA* intentus *Btl., Gdt.* 21 hostes *EA* 23 has *EA* 25 gesta *EA* 26 mendacio *WA* 27 digerere *Wm2A* 28 antiquitatum *EA* ter⟨ror⟩ibus *Btl.*

offusam aliquando fuisse rem publicam, sed falluntur malorum recentium 376 sq. stupore confixi. namque si superiores uel recens praeteritae reuoluantur aetates, tales tamque tristes rerum motus saepe contigisse monstrabunt. 12. inundarunt Italiam ex abditis oceani partibus, Teutones repente cum Cimbris, sed post inflictas rei Romanae clades inmensas, ultimis proeliis per duces amplissimos superati, quid potestas Martia adhibita prudentia ualet, radicitus extirpati, discriminibus didicere supremis. 13. Marco itidem moderante imperium, unum spirando uesania gentium dissonarum, post bellorum fragores inmensos, post aeru*mnas* urbium captarum et direptarum, et poenas sumptas pro rectoris interitu, partes eorum exiguas reliquisset intactas. 14. uerum mox post calamitosa dispendia, res in integrum sunt restitutae, hac gratia, quod nondum solutioris uitae mollitie, sobria uetustas infecta, nec ambitiosis mensis nec flagitiosis quaestibus inhiabat, sed unanimanti ardore, summi et infimi inter se congruentes, ad speciosam pro re publica mortem, tamquam ad portum aliquem tranquillum properabant et placidum.

15. Duobus nauium milibus, perrupto Bosporo et litoribus Propontidis, Scythicarum gentium cateruae transgressae, ediderunt quidem acerbas terra marique strages; sed amissa suorum parte maxima reuerterunt. 16. ceciderunt dimicando cum barbaris imperatores Decii pater et filius. obsessae Pamphyliae ciuitates, insulae populatae conplures, inflammata Macedonia omnis, diu multitudo Thessalonicam circumsedit itidemque Cyzicum. Anchialos capta et tempore eodem Nicopolis, quam indicium uictoriae contra Dacos, Traianus condidit imperator. 17. post clades acceptas, inlatasque multas et saeuas, excisa est Filippopolis, centum hominum milibus, nisi fingunt annales, intra moenia iugulatis. uagati

---

2 stu[pore c]onfixi (*omnia m1*) superiore 3 etates sepe 5 cymbris inmensa 6 marciade habita prudentie 7 suppremis 8 oderante 9 post aeri 10 pessum concitas proratoris interitus 12 *sq.* solutio restitutae mollitio 13 *sq.* questibus 14 infirmi 15 prope morte 18 caterue 20 caeciderunt domicando (dim- *m3*) 21 obsesse 22 omnes thesalonicam 24 indici ut 25 it 26 fringunt (r *del. m3*)

---

2 superiores *WA* 4 adsitis *Corn.* 5 immensas *A* 6 adhibita *Madv.* de habitu *EA* addita *Momms.* prudentia *Madv.* 7 ualeat *A* 8 moderante *EA* 9 aeru⟨mnas⟩ *Madv.* miseriam *Eyss.* ruinas *Gdt.* exitus *Pet.* 10 poenas sumptas *Her.* (conci = oena) passim concisos imperatoris exercitus *Pet.* pessum⟨datas copias,⟩ concitas pro⟨prii⟩ rectoris interitu *Nov.* pro rectoris *Her.* pro⟨cu⟩ratoris *Erf.* interitu *Her.* 12 solutioris uitae *Val.* 12 *sq.* mollicie *A* 14 infimi *EA* 15 pro re *A* mortem *EA* 20 dimicando *EA* 22 omnis *EA* 24 indicium *EA* 25 et *EA* 26 fingunt *EA*

per Epirum Thessaliamque, et omnem Graeciam licentius hostes externi, sed adsumpto in imperium Claudio, glorioso ductore, et eodem honesta morte praerepto, per Aurelianum, acrem uirum, et seuerissimum noxarum ultorem, pulsi per longa saecula siluerunt *in*mobiles, nisi quod postea latrocinales globi uicina cum sui exitio rarius incursabant. uerum ea persequar unde deuerti.

376 sq. **6.** 1. Hoc gestorum textu circumlato nuntiis densis, Sueridus et Colias (Gothorum optimates) cum populis suis longe ante suscepti, et curare apud Hadrianopolim hiberna dispositi, salutem suam ducentes antiquissimam omnium, otiosis animis accidentia cuncta contuebantur. 2. uerum inperatoris litteris repente perlatis, quibus transire iussi sunt in Hellespontum, uiaticum cibos biduique dilationem tribui sibi sine tumore poscebant. quod ciuitatis magistratus ferens indigne, (suscensebat enim isdem ob rem suam in suburbano uastatam,) imam plebem omnem cum Fabricensibus, quorum illic ampla est multitudo, productam, in eorum armauit exitium, iussisque bellicum canere bucinis, ni abirent ocius (ut statutum est) pericula omnibus minabatur extrema. 3. quo malo praeter spem Gothi perculsi, et concito quam considerato ciuium adsultu perterriti, steterunt inmobiles, laceratique ad ultimum detestatione atque conuiciis, et temptati missilium iactibus raris, ad defectionem erupere confessam, et caesis plurimis quos impetus deceperat petulantior, auersisque residuis, et telorum uarietate confixis, habitu iam Romano cadaueribus spoliatis armati, uiso propius Fritigerno, iunxerunt semet ut morigeri socii, urbemque clausam obsidionalibus aerumnis urgebant. in qua difficultate diutius positi, passim et promisce ruebant, eminensque aliquorum audacia peribat inulta, multique sagittis et rotatis per fundas lapidibus,

1 pirum (e- *add. m3*) grecam (-ciam *m3*) hostis externis 2 cludio (*corr. m3*) eadem honeste 3 prerepto 4 ultorum mobilis *ex* momlis 5 patrocinales 7 texto 9 disposti 10 occidentia 12 cibus 14 suburbani inam 15 fabrecensibus multididudo ♂ 16 ne otius 17 praeteris 18 adsueto 21 deciperat 23 armatis semet (*lac. 4 litt. in fin. pag.*) 23 *sq.* morigeris ocai 25 pastim promiscae 26 inuitam multisque

1 Epirum *EA* hostes externi *EA* 2 Claudio *EA* eodem honesta *EA* 4 ultorem *EA* immobiles *Wm2A* 5 latrocinales *Lind.* 7 textu *EA* 9 dispositi *EA* 10 accidentia *EA* 12 cibos *EA* 13 succensebat *EA* 14 suburbano *EA* suburbanis *uulgo* imam *Wm2N Val.* 15 Fabricensibus *Lind.* multitudo *EA* 16 ni *Wm2A* 17 praeter *WA* 18 assultu *Lind.* assulto *A* 21 deceperat *EA* 23 armati *A* 24 socii *A* 25 passim *Wm2A* promiscue *EA* 26 inulta multique *Lind.*

interibant. 4. tunc Fritigernus frustra cum tot cladibus conluctari, homines ignaros obsidendi contemplans, relicta ibi manu sufficiente, abire negotio inperfecto suasit, pacem sibi esse cum parietibus memorans, suadensque ut populandas opimas regiones et uberes, absque discrimine ullo, uacuas praesidiis etiamtum adorerentur. 5. laudato regis consilio, quem cogitatorum norant fore socium efficacem, per Thraciarum latus omne dispersi caute gradiebantur, dediticiis uel captiuis uicos uberes ostendentibus, eos praecipue, ubi alimentorum repperiri satias dicebatur, eo maxime adiumento, praeter genuinam erecti fiduciam, quod confluebat ad eos in dies ex eadem gente multitudo . . . ., *du*dum a mercatoribus uenundati, adiectis plurimis quos primo transgressu necati inedia, uino exili uel panis frustis mutauere uilissimis. 6. quibus accessere sequendarum auri uenarum periti non pauci, uectigalium perferre posse non sufficientes sarcinas graues, susceptique libenti consensione cunctorum, magno usui isdem fuere ignota peragrantibus loca, conditoria frugum occulta, et latebras hominum, et receptacula secretiora, monstrando 7. nec quicquam nisi inaccessum et deuium, praeeuntibus isdem mansit intactum. sine distantia enim aetatis uel sexus, caedibus incendiorumque magnitudine cuncta flagrabant, abstractisque ab ipso uberum suctu paruulis et necatis, raptae sunt matres, et uiduatae maritis coniuges ante oculos caesis, et puberes adultique pueri, per parentum cadauera tracti sunt. 8. senes denique multi, ad satietatem uixisse clamantes, post amissas opes cum speciosis feminis †, manibus pos terga contortis, defletisque gentilium fauillis, aedium ducebantur extorres. 376 sq.

7. 1. Haec ex Thraciis magno maerore accepta, Valentem principem in sollicitud*in*es uarias distraxerunt. et confestim Victore magistro

1 conluctari (ct *ex* st) 2 relicti adire 5 uaquas 6 quemquem 7 dediticus 8 praecipuae 9 diumento 10 indices gentem multidudo (δ) dum 11 inaedia 12 frustris accenssere 13 *sq.* perferre non posse non 15 idem 16 *sq.* monstrans donec 17 daeuium 18 distantiae nimiaetatis 20 paruulos rapte uiduate 22 societatem damantes 23 spetiosis 24 deflectisque 25 merore 26 sollicitude suarias (*corr. m3*) uictorem

1 conluctari *EA* 2 relicta *EA* abire *EA* 5 uacuas *EA* 6 quem *EA* 7 dedititiis *EA* 9 adiumento *EA* 10 in dies *EA* gente *EA* *lac. indic. Her. et Cl.* ⟨du⟩dum? *Lind.* 11 enecti *Schn.* uexati *Pet.* 12 frustis *EA* (-tiis *A*) accessere *EA* 13 *sq.* perferre posse non *EA* 15 i⟨s⟩dem *Her.* 16 *sq.* monstrando nec *A* 18 distantia nimia aetatis *A* 20 paruulis *Wm2A* 21 ⟨in⟩puberes *Momms.* 22 satietatem *EA* clamantes *EA* 23 post terga *EA* 24 defletisque *EA* 26 solicitudines uarias *EA* Victore *Wm2A*

376 sq. equitum misso ad Persas, ut super Armeniae statu pro captu rerum conponeret inpendentium, ipse Antiochia protinus egressurus, ut Constantinopolim interim peteret, Profuturum praemisit et Traianum, ambo rectores, anhelantes quidem altius, sed inbellis. 2. qui cum ad loca uenissent, ubi parti*cu*latim perque furta magis et latrocinia, multitudo minui deberet hostilis, ad id quod erat perniciosum, intempestiue conuersi, legiones ab Armenia ductas, opposuere, uesanum adhuc spirantibus barbaris, opere quidem Martio saepe recte conpertas, sed inpares plebi inmensae, quae celsorum iuga montium occuparat et campos. 3. hi numeri nondum experti, quid cum desperatione rabies ualeret indomita, trusos hostes ultra Haemi montis abscisos scopulos faucibus inpegere praeruptis, ut † in barbaros locis et in solis, nusquam repperiens exitum, diuturna consumeret fames, et operirentur ipsi Frigeridum ducem, cum Pannonicis et transalpinis auxiliis aduentantem, quem petitu Valentis Gratianus ire disposuit in procinctum, laturum suppetias his qui ad ultimum uexabantur exitium. 4. post quem Richomeres, domesticorum tunc comes, imperatu eiusdem Gratiani motus e Galliis, properauit ad Thracias, ductans cohortes aliquas nomine tenus, quarum pars pleraque deseruerat, ut iactauere quidam, Merobaudis suasu, ueriti ne destitutae adminiculis Galliae uastarentur licenter, Rheno perrupto. 5. uerum articulorum dolore Frigerido praepedito, uel certe (*ut* obtrectatores finxere maliuoli,) morbum causante, ne feruentibus proeliis interesset, uniuersos regens ex communi sententia, Richomeres Profuturo sociatur et Traiano, tendentibus prope oppidum Salices: unde haut longo spatio separatum, uulgus

---

1 supra 3 contraianum 3 *sq.* rectoris huellantes 5 partilatim 6 pernitiosum intempestiuae 8 rectae 8 *sq.* inmenseque 9 e 10 nondtim quod uaeret 11 hemi insidere 12 ut in barbaros in barbaros locis et in solis numquam 13 ipse 15 procincium 17 gallus 18 cohartes 19 quidem distitutae 20 gallie uactarentur 21 frigeride praepedio ut *om.* obtrectatoris 22 praeliis 24 aut

---

1 super *A* 3 Traianum *A (in erratis)* 3 *sq.* rectores *EA* 4 anhelantes *Lind.* hanelantes *Wm2* hi bellantes *A* 5 particulatim *EA* 9 et *EA* 10 nondum *EA* quid *E Lind.* ualeret *EA* truso hoste *Lind.* 11 inpegere *Her.* inclusere *Momms.* infudere *Nov.* 12 ubi *Wagner* in locis ⟨desertis⟩ et solis *Kiessl.* in asperis locis et incultis *Pet.* in barbaris l. et i. (*om.* barbaros) *Momms.* inpactos l. ⟨uastis⟩ et s. *Nov.* barbaros *semel EA* inclusos *Lind.* nusquam *Val.* reperien⟨te⟩s *Val. Momms.* 13 ipsi *E* 15 procinctum *A* 17 Galliis *EA* 18 cohortes *EA* 19 quidam *TA* destitutae *WA* 20 uastarentur *EA* 21 Frigerido *A* praepedito *EA* ut obtrectatores *Em2A* 23 Contraiano *A* 24 haud *EA*

inaestimabile barbarorum, ad orbis rotundi figuram multitudine digesta 376sq. plaustrorum, tamquam intramuranis cohibitum spatiis, otio fruebatur, et ubertate praedarum.

6. Praeuia igitur spe meliorum, Romani duces (si fors copiam attulisset,) ausuri aliquid gloriosum, Gothos quicquid molirentur, sagaciter obseruabant: id scilicet praestruentes, ut si aliorsum castra mouissent, quod fecere creberrime, terga ultimorum adorti, plures perfoderent contis, magnamque spoliorum auerterent partem. 7. hoc intellecto, hostes uel transfugarum indiciis docti, per quos nihil latebat incognitum, in eodem loco diu manserunt: sed oppositi exercitus metu praestricti, aliorumque militum, quos affluere iam spe*ra*bant: tessera data gentili, per diuersa prope diffusas acciuere uastatorias manus, quae optimatum acceptis ... statimque incensi malleoli, ad carraginem (quam ita ipsi appellant), aliti uelocitate regressae, incentiuum audendi maiora popularibus addiderunt. 8. nihil post haec inter partes praeter indutias laxatum est breues. reuersis enim his quos necessitas euocarat, plebs omnis intra saeptorum ambitum etiam tum contrusa, inmaniter fremens, animisque concita truculentis, experiri postrema discrimina, nec principibus gentis, qui aderant, rennuentibus, † cruditate festinabat. et quoniam haec sole agebantur extremo, noxque aduentans ad quietem inuitos retinebat et maestos, capto per otium cibo, somni manserunt expertes. 9. contra Romani, his cognitis, ipsi quoque exsomnes, uerebantur hostes et male sanos eorum ductores, ut rabidas feras: euentum licet ancipitem, ut numero satis inferiores, prosperum tam*en* ob iustiorem sui causam, mentibus exspectantes inpauidis.

10. Candente itaque protinus die, signo ad ar*ma* capienda ex utraque parte per lituos dato, barbari postquam inter eos ex more iuratum

---

1 inestimabilem 2 cohibita 3 ubestate 6 aliorum 7 facere adhorti profoderent confisi 8 spoliarum 11 afluere spebant 12 que 12*sq.* acceptis statimque incessi 13 at 14 regresse 15 brelies 16 ples septorum 17*sq.* traculentis 18*sq.* aderat 19 festnabat 20 aduentas at inuisos capito 24 tam 25 cadente adar ei (*ex* u) 26 barbati

---

1 inestimabile *NA* 2 cohibitum *Val.* 3 ubertate *EA* 6 aliorsum *N Lind.* 7 fecere *TA* adorti *EA* perfoderent *Lind.* contis *Corn.* 8 spoliorum *EA* confisi 8 *post* hostes *colloc. Her.* (*cf. 18, 3, 4*) 11 sperabant *EA* affl. *EA* 12 ⟨iussis⟩ optimatum *Hadr. Val.* ⟨mandatis ....⟩ *Her.* praeceptis *Pet.* 13 statim ut *Val. Her.* s. quasi *Pet.* incensi *HA* ad *WA* 15 breues *EA* 16 plebs *EA* 17*sq.* truculentis *EA* 18 aderant *EA* 19 cupiditate ⟨praecipiti⟩ *Her. c. c.* cruditate ⟨incohibili⟩ *Nov.* concitate *Pet.* festinabat *EA* 20 aduentans ad *EA* inuitos *Lind.* capto *EA* 24 tamen *Wm2A* 25 ca⟨n⟩dente *Val. ex cod. Fauchetii* ad arma *EA* ex *EA* 26 barbari *EA*

376 sq. est, tumulosos locos adpetere temptauerunt, quo exinde per procliue rotarum modo obuios impetu conuoluerent acriore. hocque uiso, ad suos quisque manipulos properans miles, stabili gradu consistens, nec uagabatur nec relictis ordinibus procursabat. 11. ergo ubi utrimque acies cautius incedentes, gressu steterunt immobili, toruitate mutua bellatores luminibus se contuebantur obliquis. et Romani quidem uoce undique Martia concinentes, a minore solita ad maiorem protolli, quam gentilitate appellant barritum, uires ualidas erigebant. barbari uero maiorum laudes clamoribus stridebant inconditis, interque uarios sermonis dissoni strepitus, leuiora proelia temptabantur. 12. iamque uerrutis et missilibus aliis, utrimque semet eminus lacessentes, ad conferendas coiere minaciter manus, et scutis in testudinum formam coagmentatis, pes cum pede conlatus est. barbarique ut reparabiles semper et celeres, ingentes clauas in nostros conicientes ambustas, mucronesque acrius resistentium pectoribus inlidentes, sinistrum cornu perrumpunt: quod inclinatum subsidialis robustissimus glob*us*, e propinquo latere fortiter excitus, haerente iam morte ceruicibus sustentauit. 13. feruente igitur densis caedibus proelio, in confertos quisque promptior ruens, ritu grandinis undique uolitantibus telis oppetebat et gladiis, et sequebantur equites hinc inde fugientium occipitia lacertis ingentibus praecidentes et terga, itidemque altrinsecus pedites, lapsorum timore inpeditorum, secando suffragines. 14. et cum omnia caesorum corporibus opplerentur, iacebant inter eos quidam semanimes, spem uitae inaniter usurpando, alii glande fundis excussa, uel harundinibus armatis ferro confixi, quorundam capita per medium frontis et uerticis, mucrone distincta, in utrumque umerum magno cum horrore pendebant. 15. et pertinaci concertatione nondum lassatae, aequo Marte partes semet altrinsecus adflictabant, nec de rigore genuino quidquam

3 quisquam 3 *sq.* uagabantur 5 incidentes 7 continentes 8 uarritum 9 sermones 10 praemia similibus 11 utrumque coire 14 conitientes quae 16 globe propinquo herente 17 horte 18 confertis rutu (ri- *m3*) 19 inc (h- *add. m3*) 20 praecidentis 21 timorem peditorum secandos 22 *sq.* semanimus 23 grande excussi 25 uertices humerum 27 quisquam

3 quisque *EA* 3 *sq.* uagabatur *EA* 5 incedentes *EA* 7 concinentes *A* 7 *sq.* gentilitates *Momms.* 8 barritum *A* 9 sermonis *E Val.* 10 praelia *Wm2HTN Val.* missilibus *Gdt.* 11 utrinque *EA* coiere *A* 16 globus e *Nm2 Val.* globus *A* 17 morte *W Val.* cohorte *EA* 18 confertos *A* ritu *EA* 19 hinc *EA* 20 uigentibus *Gdt.* praecidentes *EA* 21 timore impeditorum *EA* secando *Val.* 22 *sq.* semianimes *EA* 23 glande *Em2A* excussa *EA* 25 uerticis *EA* 27 quidquam *Günther* (*cf. 16, 12, 18*)

remittebant, dum uires animorum alacritas excitaret. diremit tamen in- 376 sq.
terneciua certamina, cedens uespero dies, et cunctis qua quisque potuit, inconposite discedentibus, residui omnes repetunt tentoria tristiores. 16. humatis denique pro locorum et temporis ratione, honoratis quibusdam inter defunctos, reliqua peremptorum corpora dirae uolucres consumpserunt, adsuetae illo tempore cadaueribus pasci, ut indicant nunc usque albentes ossibus campi. constat tamen in numero longe minore Romanos, cum copiosa multitudine conluctatos, funerea multa perpessos: non tamen sine deflendis aerumnis, exagitasse barbaram plebem.

8. 1. His casibus proeliorum ita luctuose finitis, nostri proximos Marcianopoleos petiuere secessus. Gothi intra uehiculorum anfractus, sponte sua contrusi, numquam exinde per dies septem egredi uel uideri sunt ausi, ideoque oportunitatem milites nancti, inmensas alias barbarorum cateruas inter *Hae*mimontanas angustias clauserunt, aggerum obiectu celsorum, hac spe nimirum, ut *inter* Histrum et solitudines perniciosa hostium multitudo conpacta, nullosque repperiens exitus, periret inedia, cunctis utilibus ad uiuendum in ciuitates ualidas conportatis, quarum nullam etiam tum circumsedere conati sunt, haec et similia
machinari penitus ignorantes. 2. post quae repetiuit Gallias Richomeres, 377
ob maiorem proeliorum fremitum qui sperabatur, inde adminicula perducturus. haec Gratiano quater et Merobaude consulibus agebantur, anno in autumnum uergente.

3. Inter quae Valens audito lugubri bellorum direptionumque euentu, Saturninum equestris exercitus ad tempus cura commissa, suppetias Traiano ferentem, misit et Profuturo. 4. forteque isdem diebus per Scythiae regiones et Moesiae, omnibus quae poterant mandi, consumptis, feritate

---

1 *sq.* internec uia   3 inconpositae   residiti   4 humati sdemque   5 die finctos   8 cum eo   9 exagita si   10 luctuosae   13 miletis   14 intermi mortanas   14 *sq.* obiectum uelsorum ac   15 inter *om.*   15 *sq.* pernitiosa   16 *sq.* perire inaedia   19 paenitus   que   gallas rchomeres   20 spectabatur   23 que   lugubru   direptionemque   24 equestres   24 *sq.* suppet astraitan offerentem   25 scythia (-e *add. m3*)   26 omnibusb; poterant munda

---

1 remittebat *NA*   1 *sq.* interneciua *EA*   3 residui *A*   4 denique *EA*   5 defunctos *EA*   7 ut *Günther*   minores *Eyss.*   8 cum ea *Em2A* (eo *del. Her. ut dittogr.*) adeo *Val.*   9 exagitasse *A*   13 milites *EA*   14 Hemimontanas *EA*   14 *sq.* obiectu *EA*   15 celsorum *Wm2 Val.* excelsorum *A*   hac *Em2A*   inter *add. Lind.*   16 periret *EA*   19 Gallias *EA*   Ricomeres *EA* (-cho-) *A*   20 sperabatur *A*   23 lugubri *A*   direptionumque *EA*   24 equestris *Wm2A*   suppetias *Wm2A*   24 *sq.* Traiano *Nm2 Val.* Contraianum *A*   25 ferentem *Nm2 Val.*   Scythiae *EA*   26 omnibus quae *HA*   mandi *EA*

377 urgente pariter et inopia, *erumpere* barbari molibus magnis ardebant. hocque saepe temptato, cum obruerentur uigore nostrorum, per asperitates scruposas ualide resistentium, adacti necessi*ta*te postrema, Hunorum et Halanorum aliquos ad societatem spe praedarum ingentium adsciuerunt.

5. Quo cognito Saturninus, (iam enim aderat, et praetenturas stationesque disponebat agrarias,) paulatim conligens suos, digredi parabat consilio non absurdo: ne subita multitudo, ut amnis in*mani* inpulsu undarum obicibus ruptis emissus, conuelleret leui negotio cunctos, suspecta loca acutius obseruantes. 6. deinde post reseratas angustias abitumque militis tempestiuum, incomposite, qua quisque clausorum potuit (nullo uetante), turbandis incubuit rebus: et uastabundi omnes per latitudines Thraciae pandebantur impune, ab ipsis tractibus quos praetermeat Hister, exorsi, ad usque Rhodopen et fretum, quod immensa disterminat maria, rapinis et caedibus, sanguineque et incendiis et liberorum corporum corruptelis, omnia foedissime permiscentes. 7. tunc erat spectare cum gemitu facta dictu uisuque praedira, attonitas metu feminas flagris concrepantibus agitari, fetibus grauidas adhuc immaturis, antequam prodirent in lucem, impia tolerantibus multa: implicatos alios matribus paruulos, et puberum audire lamenta, puellarumque nobilium, quarum stringebat fera capti-

---

1 inopiae barbarique molibus 2 sepae noctrorum ♂ 3 necessitae (-ate *m3*) chinorum 4 praedatum 5 praeuenturas 6 agrarias *desinit f. 200*[v] *cod. V*; *f. sequens intercidit, sed post codices recentiores exscriptos*; *quorum lectiones uarias omnes in apparatu posui*

---

1 barbari ⟨erumpere⟩ *Val. Her.* 3 necessitate *EA* Hunnorum *E* Chunorum *A* 4 praedarum *EA* 5 praetenturas *A* 6 colligens *YCQHTNEA* digredi *om. T* 7 ut inmanis pulsis *FW* ut immanis pulsis *KYUCQHNEm1* ut immanis pulsus *Em2A* immanis pulsis *T* uti amnis impulsu *Val.* ut ⟨amnis⟩ inmani pulsu *Nov.* ut inmani pulsu *Cl.* 8 obiicibus *CN* puptis *H* emissa *Em1* (*corr. Em2*) conuellere *Y* leni *K* negocio *YUNE* 9 acutius *EA* adiutius *FKYUWm1Cm1QNm1* diutius *Cm2* auidius *Wm2HTNm2* tutius *Schn.* cautius *Pet.* obseratas *N* habitumque *T* obitumque *K* 9*sq.* militis *EA* milites *FKYUCQWHT* 10 tempestinum *K* incompositae *K* qua] ut *Q* 11 imcubuit *FW* thracie *KUT* traciae *E* 12 tractatibus *T* pretermeat *KU* hister *Cm2Wm2TE* hisiser *FKYUCm1QWm1* hyster *H* Ister *NA* exorsi *add. K in mg.* exosi *T* 13 rhadopen *Um2 ex* rhodopen *Um1* fretum *Nm2 Val.* fractum *FKYUCQWHTNm1A* effractum *E* 14 cedibus *KUCTE* et *om. T* 15 iam *U* omnino *Q* fedissime *UHT* faedissime *A* permiscens *T* permiscebant *Q* factu *Q* 16 uisuque *Cm2Wm2HNEA* uisoque *FKYUCm1QWm1* iustique *T* praeclara *H* predira *UT* attonitus *U* foeminas *CQA* et *ante* flagris *add. H* 17 foetibus *FKYCQHNE* faetibus *A* aduc *E* 18 tollerantibus *FKYUCWTEA* implicitos *N* 19 que *om. Q* nubilium *Em2 Btl.* nobiliumque *K*

uitas manus. 8. post quae adulta uirginitas, castitasque nuptarum, ore abiecto, flens ultima ducebatur, mox profanandum pudorem optans morte (licet cruciabili) praeuenire. inter quae cum beluae ritu traheretur ingenuus paulo ante diues et liber, de te Fortuna ut inclementi querebatur et caeca, quae eum puncto temporis breui opibus exutum et dulcedine caritatum, domoque extorrem, quam concidisse uidit in cinerem et ruinas, aut lacerandum membratim, aut seruiturum sub uer*ber*ibus et tormentis, crudo deuouisti uictori. 377

9. Barbari tamen, uelut diffractis caueis bestiae, per Thraciarum amplitudines fusius incitati, oppidum petiuere nomine Dibaltum, ubi tribunum Scutariorum Barzimeren inuentum cum suis, Cornutisque et aliis peditum numeris castra ponentem adsiliunt, eruditum puluere militari rectorem. 10. qui confestim (ut adigebat necessitas instantis exitii), iussa canere bellicum tuba, lateribus firmatis prorupit, cum promptis adcinctis ad proelium: fortiterque resistendo pari pugnandi sorte disces*serat*, ni eum equitum adcursus complurium, anhelum circumuenisset et fessum.

---

1 post quae *Lind.* postque *FKYUCQWHNEA* postquam *T* adulcta *E* 1*sq.* ⟨um⟩ore adsiduo *Her.* 2 abiecto *Val.* adsecto *FKYUCQWHTNE* affecto *A* obserato *Em2 in mg.* in *ante* pudorem *add. U* 3 preuenire *KUT* interque *FKYUCQWHTm2EA* iterque *Tm1* belue *KU* belluae *N* belluarum *E* traherentur *E* 4 palante *Y* liber *om. C* deae *K* et *om. CQ* O fortuna *Wm2T* fortunatur *E* inclaementi *Q* 4*sq.* quaerebatur *FKYCQWNA* 5 ceca *YUHTE* que *U* pucto *CN* b. o. *Val.* breuioris *QEm2Nm2A* breuioribus *FKYUCWHTNm1Em1* exutum *E Val.* extortum *Nm2A* extotum *FKYUCQWm1Nm1* extoto *Wm2HT* et *om. E* 6 karitatum *K* charitatum *C* concedisse *Fm1* (*corr. m2*) concessisse *A* 7 menbratim *W* seruitutum *U* uerberibus *HN*(?)*EA* ueribus *FKYUCQWm1* nexibus *Wm2T* 8 duro *C* 9 diffractis *HN Lind.* defractis *FKYUCQWm1A* defactis *T* difractis *Wm2* effractis *E* caueis *Wm2 in ras.* causi *T* bestie *FKUW* 9 Thraciarum *Pet.* spatiarum *FKYUQWHT* spatiorum *CEA Nov.* spaciorum *N* 10 fuxius *WT* opidum *QHNE* 11 scatariorum *K* barsimeren *T* barzimerem *QE* Barzymerem *A* cum *om. Km1* (*add. Km2 in mg.*) cornutisque *Lind.* cornitisque *FKYUCQWHTNEm1A* cornitis *Em2 in mg.* comitibusque *Em2* et *om. N* 12 assiliunt *HNTEA* enutritum *Btl.* 13 ut *Wm2HTNEA* u- *FYCm1QWm1* n- *KU*: *del. Cm2* cauere *Ym1* (*corr. Ym2*) 14 prorupit *Pet.* prerupit *KUTE* praerupit *cett.* promptis *A* prontis *E* ruptis promptis *FKYUCQWm1* raptis promptis *Wm2HT* ruptis prumptis *N* paucis promptis *Her.* 14*sq.* accinctis *QHTNA* accintis *E* 15 praelium *YHTNEA* prelium *KU* sorte disces⟨serat⟩ *Cl. c. c.* forti disces *FKYUCQWm1* fortitudine discessisset *Wm2HT* sorte discessisset *NEA* 16 in *KQ* eum *om. N* equitum *NEA* (*post* accursus, *E*) qui tum *FKYUCQWHT* accursus *HNEA* quam plurimum *A* anhellum *FKUm1W* anellum *T* circunuenisset *Y*

377 et ita cecidit interfectis barbarorum non paucis, quorum clades copiarum magnitudo celabat.

9. 1. Re in hunc modum peracta, Gothi quid postea molirentur incerti, quaeritabant Frigeridum, tamquam obicem ualidum, ubi reppererint excisuri: et cultiore uictu somnoque parumper adsumpto, eum sequebantur ut ferae: docti quod Gratiani monitu reuersus in Thracias, et prope Beroeam uallo metato, euentus rerum speculabatur ancipites. 2. et hi quidem ad patrandum propositum, discursione rapida maturabant. ille uero regendi conseruandique militis non ignarus, id quod cogitatum est, suspicatus, uel exploratorum relatione, quos miserat, aperte instructus, per montium celsa siluarumque densitates, ad Illyricum redit, erectus prosperitate nimia, quam ei fors optulit insperata. 3. repedando enim congregatosque in cuneos sensim progrediens, Gothorum optimatem Farnobium, cum uastatoriis globis uagantem licentius, occupauit, ducentemque Taifalos, nuper in societatem adhibitos: qui, (si dignum est dici), nostris ignotarum gentium terrore dispersis, transiere flumen direpturi uacua defensoribus loca. 4. eorum cateruis subito uisis, certare comminus dux cautissimus parans, adortusque nationis utriusque grassatores, minantes etiam tum acerbas ..... trucidassetque omnes ad unum, *ut* ne nuntius

1 caecidit *F* cecinit *Hm1* (*corr. Hm2*) 2 celabat *Km2Wm2TNEA* caelabat *H* docelabat *FKm1QWm1* docebat *YUC* 3 gothy *H* quod *U* quid *alt. post* postea *add. H* 4 queritabant *UHTE* quaeritabunt *Wm1* (*corr. Wm2*) phrigeridum *FKYUCQWHT* tanquam *FKYUCQHTNA* obiicem *N* 4*sq.* reppererint *Her. c. c.* repperirent *FKYUCWHE* repe- *QA* 5 cultiori *K* assumpto *QHNEA* 5*sq.* sequaebantur *KE* 6 fera *UNE* fere e- *T* feram e- *Wm2H* quod *Um2Wm2HNm2EA* quotquod *FKYUm1CWm1TNm1* quotquot *Q* gratiam *C* montu *FKUCWm1* motu *YKQm1* thratias *K* tracias *Wm1E* (*corr. Wm2*) 7 boroeam *N* boream *H* meato *HT* speculabantur *Cm3* 8 hii *T* 9 ingnarus *W* 10 exprolatorum *T* ratione *E* 11 instructus *CQWm1TA* instructos *FKYUWm2HNE* per montium *CQNm2EA* per montibus *FKYUWHTNm1* caelsa *HT* syluarumque *C* ylliricum *TE* 12 ereptus *Em1* (*corr. m2*) eis *H* optulit *FKWE* insperata *Wm2HT* insperate *FKYUCQWm1NE* 13 -atusque *Günther* congraegatosque *H* cunctos *U* prograediens *H* 14 pharnobium *FKYUCQWHTN* 14*sq.* dicentemque *UQ* 15 Taifalos *A* taiphalos *C* taipholos *FYUQN* tahipholos *W* tahypholos *HT* tarpholos *K* trifallos *E* sotietatem *HT* dici *Wm2HTNE Lind.* duci *FKYUCQWm1* 16 gentius *Wm1* (*corr. Wm2*) terrore *om. T* transiere *Lind.* transire *cett.* 17 uacua *Cm2QWm2HTNEA* uaqua *FYUCm1Wm1* naqua *K* quorum *E* catheruis *T* certare uisis subito tr. *E* cominus *omnes* 18 nationis *Val.* nationes *cett.* utriusque *Val.* ut priusque *FKYUCQWHTN* ut prius *E* ut priusquam *A* crassatores *YU* 19 acerbas (*lac.*) *Her.* acerbas *FKYUCWHN* acerbat *T* acerbas ⟨strages multos occidit,⟩ *Nov.* acerba *cett.* trucidassetque *codd. omnes* (truculassetque *Wm1*); que *del. Val.* ut *add. Lind.*; *om. cett.* ni *HN*

quidem cladis post appareret, ni cum aliis multis perempto Farnobio, 377 metuendo antehac incensore turbarum, obtestatus prece impensa superstitibus pepercisset, uiuosque omnes circa Mu*ti*nam Regiumque et Parmam, Italica oppida, rura culturos exterminauit. 5. Hanc Taifalorum gentem ..... ac turpem obscenae uitae flagitiis ita accepimus mersam, ut apud eos nefandi concubitus foedere copulentur maribus puberes, aetatis uiriditatem in eorum pollutis usibus consumpturi. porro siqui iam adultus aprum exceperit solus, uel interem*er*it ursum immanem, conluuione liberatur incesti.

10. 1. Haec autumno uergente in hiemem, funesti per Thracias 377 sq. turbines conuerrebant. quae temporum rabies, uelut cuncta cientibus Furiis, ad regiones quoque longinquas progrediens, late serpebat. 2. et iam Lentienses Alamannicus populus, tractibus Raetiarum confinis, per fallaces discursus, uiolato foedere dudum concepto, conlimitia nostra temptabat, quae clades hinc exitiale primordium sumpsit. 3. ex hac natione quidam inter principis armigeros militans, poscente negotio reuersus in larem, ut erat in loquendo effusior, interrogantes multos quid ageretur in palatio †, docet, arcessitu Valentis patrui Gratianum orientem uersus mox signa moturum, ut duplicatis uiribus repellantur plagarum

---

1 quidam *N om. Q* cladis *Km2CWm2HTNm2EA* dandis *FYUQWm1* clandis *Km1Nm1* ne *FKYUCQWHTN* pharnobio *FKYUCQWHTN* 2 incessere *T* incentore *Corn.* praece *FYWQHTNE* 3 que *om. WHT* Mutinam *Km2Cm2QWm2HNEA* munam *FYUCm1Wm1* mutiam *Km1* mutianam *T* regumque *T* 4 opida *QHNE* cultoresque *ante* culturos *del. U* cultores *Fm1 (corr. Fm2)* hanc *del. Gdt.* taiphalorum *FYUQWHN* tarphalorum *K* thaiphalorum *C* thayphalorum *T* trifallorum *E* 5 *lac. indic. Cl.* turpem ac *tr. Lind.* turpem *Gdt.* obsceue *Km1* obscene *Km2U* oscenae *C* uite *U* adcepimus *FKYUW* accipimus *E* 6 nephandi *T* faedere *T* federe *U* maribus *Cm2Em2A* marinus *FKYUCm1QWm1Em1Nm1* mares *Wm2HTNm2* puberis *E* etatis *U* 7 poro *YWm1* siquis *NE* 8 exceperat *Q* excaeperat *T* interemitur sum *F* interemeri tursum *Wm1* interemeri cursum *Y* interemeritum suem *Wm2H* interemeritum suum *T* immani *Em2 in mg.* colluuione *QHNA* 8 *sq.* laboratur *Y* 9 intesti *T* 10 hec *UTE* hyemem *CHTNA* thratias *K* tracias *TE* 11 conuertebant *T* conuerebant *Ym1* concurrebant *E* quae *Lind.* et qua *codd. omnes* aequa *Pet.* eaque *Her.* atque *Momms.* 12 prograediens *H* 12 *sq.* etenim *Günther* 13 sentiensi *Em1 (corr. Em2)* lenciensis *T* rhetiarum *K* rethiarum *T* retiarum *cett.* confines *FKYUCm1QWHT* 14 fallacias *T* federe *UT* collimitia *HNA* 15 tentabat *CQHNA* temptaba⟨n⟩t *Günther* que *U* natione *A* natus ne *FKYUCm1QWm1Nm1E* natus *Nm2* natum *Wm2H* natum ne *Cm2T* 16 principins *C* armigero similitans *FKUCWm1* armicero similitans *Y* negocio *YUNE* 16 *sq.* ad larem *Wm2HT* 17 loquaendo *UE* effuxior *W* diffusior *E* interogantes *T* qui *Em2* agertur *H* 18 impalatio *T* docet *Wm2TNEA* doce *FKYUCQWm1* decet *H* arcessitum *Wm2* accersitis *T* accersitu *A*

terminalium adcolae, ad Romanarum rerum excidium coniurati. 4. quibus auide Lentienses acceptis, ipsi quoque haec quasi uicini cernentes, ut sunt ueloces et rapidi, conferti in praedatorios globos, Rhenum gelu
378 peruium pruinis Februario mense .... tendentes prope cum Petulantibus Celtae, non sine sui iactura, adflictos grauiter adultis uiribus auerterunt. 5. uerum retrocedere coacti Germani, atque noscentes exercitus pleramque partem in Illyricum (ut imperatore mox adfuturo,) praegressam, exarsere flagrantius: maioraque coeptantes, pagorum omnium incolis in unum conlectis, cum quadraginta armorum milibus uel septuaginta, ut quidam laudes extollendo principis iactitarunt, sublati in superbiam nostra confidentius inruperunt.

6. Quibus Gratianus cum formidine magna compertis, reuocatis cohortibus, quas praemiserat in Pannonias, conuocatisque aliis, quas in Galliis retinuerat dispositio prudens, Nannieno negotium dedit, uirtutis sobriae duci: eique Mallobauden iunxit pari potestate conlegam, domesticorum comitem, † regemque Francorum, uirum bellicosum et fortem. 7. Nannieno igitur pensante fortunarum uersabiles casus, ideoque cunctandum esse censente, Mallobaudes alta pugnandi cupiditate raptatus, (ut consueuerat,)

1 adcole *KU* accolae *CQWm2HNEA* accole *T* Romanarum *Btl. Haupt Madv.* -orum *cett.* rerum *Haupt Madv.* uerum *cett.* quibus *NA* auus *T* cuius *cett.* 2 auidi *KCm1E* auis *Tm1* aui *Tm2* hec *UTE* 3 sint *Y* conferci *N* predatorios *KUT* 3 *sq.* peruium gelu *tr. E* 4 ⟨peruadunt⟩ peruium *Pet.* *lac. indic. Haupt* ⟨transire tentarunt; quos⟩ *Val.* ⟨et⟩ *Pet. sine lac. cett.* 5 celte *FKYUCQWNm1* caelte *T* celtas *Nm2* afflictos *CQHTEA* affictos *N* grauiter *om. Em1* adultis adultis *E* (*alt. del.*) 6 retrocaedere *T* introcedere *U* Ger⟨ma⟩ni atque *uulgo* geninamque *FKm1YUQWm1* geminamque *Km2T* geninaque *C* gerninamque *Wm2H* Germanique *NEA* Germani *Val.* G. iamque *Her.* noscentesque *Val.* 7 plaeramque *N* pleranque *HE* plaeranque *Q* ylliricum *QTE* illyrium *N* cum *pro* ut *E* imperatorem *FKYKCQWHNm1A* mox *om. Q* affuturo *HTNEm1* abfuturo *Em2* affuturum *A* 7 *sq.* pregressam *KU* praegraessam *CH* progressam *T* 8 coeptantes *Kell.* conceptantes *cett.* conceptantes—unum *om. WHT* 9 collectis *YCQHTNEA* armatorum *NEA* armorum *cett.* (*restit. Pet.*) millibus *NA* 10 quidem *Wm1* iactarunt *UN Eyss.* in s. *om. T* superbia *FKYUCQWHE* 11 nostra *Wm2TNm2Em2A* nostram *FKYUCWm1HNm1Em1* nostrum *Q* inrumperunt *T* irruperunt *CQHNEA* 13 premiserat *KU* permiserat *T* couocatisque *T* 14 disposito *Nm2* dispositione *E* prudenti *E* nanneno *Em1* (*corr. Em2*) negocium *YUNE* negotiorum *T* sobrie *KUE* 15 eoque *K* Mallobaudem *Tm1Cm1QEA* malobaudem *N* iunxit *Lind.* iunit *FKYQWm1* iuuit *U* unit *C* iungit *Wm2HTE* collegam *KCQHTNEA* 16 fortem et bellicosum *E* 17 fortunae *E* 18 censente *CWm2HNm2EA* concessente *FKYUWm1* concensente *Nm1* *om. T* Mallobaudes *Cm2Wm2HTA* mellobaudes *FKYUCm1Wm1* malobaudes *N* mellobaudem *E* autem *pro* alta *EA* censuerat *Y* consuerat *K*

ire in hostem, differendi impatiens, agebatur. 8. proinde horrifico aduersum fragore terrente, *ubi* primum apud Argentariam signo per cornicines dato, concurri est coeptum, sagittarum uerrutorumque missilium pulsibus, crebriores hinc indeque sternebantur. 9. sed in ipso proeliorum ardore, infinita hostium multitudine milites uisa, uitantesque aperta discrimina, per calles consitas arboribus et angustas, ut quisque potuit, dispersi, paulo postea stetere fidentius, et splendore conspicui, proculque nitore fulgentes armorum, imperatorii aduentus iniecere barbaris metum. 10. qui repente uersi in terga, resistentesque interdum, nequid ultimae rationis omitterent, ita sunt caesi, ut ex praedicto numero non plus quam quinque milia, ut aestimabatur, euaderent, densitate nemorum tecta, inter complures alios audaces et fortes, rege quoque Priario interfecto, exitialium concitore pugnarum. 378

11. Hac laeti successus fiducia Gratianus erectus, iamque ad partes tendens eoas, laeuorsus flexo itinere, latenter Rheno transito †, spe incitatior bona, uniuersam, si id temptanti fors adfuisset, delere statuit malefidam et turbarum auidam gentem. 12. hocque urgentibus aliis super alios nuntiis cognito, Lentienses aerumnis populi sui ad internicionem paene deleti, et repentino principis aduentu defixi, quid capesserent

---

1 ne *pro* ire *T* agebatur *Kell.* augebatur *FKYUQWm1* urgebatur *Pet.* angebatur *cett.* orrifico *Wm1* 1*sq.* aduers⟨arior⟩um *Momms.* aduers⟨or⟩um *Her.* 2 torrente *U* ⟨ubi⟩ *Val.* primo *E* cornicenes *NE* 3 caeptum *CTA* ceptum *YU* sagyttarum *H* sagictarum *CQ* sagiptarum *WT* uerutorumque *NEA* uerruptorumque *WT* 3*sq.* missilibus crebriores pulsibus *E* 4 inde *KCE* praeliorum *HA* preliorum *UT* praediorum *Y* 5 infinitam *FKYUCQWm1H* multitudinem *FKYUCQWm1H* milites *om. E* uttantesque (?) *F* uetantesque *YUWm1* nutantesque *K* uitatesque *T* 6 calle *Um1* (*corr. Um2*) consitos *E* augustos *Wm2HTE* 7 testetere *Km1* conspicui *Wm2HTN Pet.* consineui *FKYUCQWm1* constricti *E* consimili *A* comitatus *Momms.* (*cf. 10, 14*) cominus *Nov.* 8 fulgentium *E* iniere *T* inicere *U* 9 integra *FKm1Y Wm1* ultime *KY UT* rationes *FKYUWHTN* 10 obmitterent *H* amitterent *Nm1* (*corr. Nm2*) cesi *U1E* predicto *KUT* 11 millia *NA* estimabatur *UHT* aestumabatur *Ym1* existimabatur *E* eraderent *Y* tecta *QWm2HTN Val.* |decta *FKYUCm1-Wm1* dicta *Cm2* tecti *EA* 12 alias *FKYUQWHN* Priamo *Velser.* 13 concitatore *T* 14 hac *CWm2TNEA* ac *FKYUQWm1H* leti *FKYUWHT* letus *E* successibus *Q* fuducia *Y* gracianus *K* eiectus *YU* erectusque *E* iam *E* partens *Ym1* (*corr. Ym2*) 15 aeoas *C* leuorsus *UHNm1* leuorsum *Nm2E* laeuosus *T* 16 uniuersam *Wm2TA* uniuersa *FKYUCQWm1HE* *om. N* temptandi *T* temptati *H* tentanti *CQN* fros *FYUWm1* affuisset *HNEA* affu⟨ls⟩isset *Btl.* 18 alio *pro* alios, *T* Lentienses *Nm2A* lentiensis *FKYUCQNm1E* lensiensis *WHT* erumnis *UCEA* erumpnis *T* 18*sq.* intenitionem *T* internitionem *cett.* 19 poene *K* pene *cett.* due *ante* aduenti *Um1* (*del. Um2*) defixi *Nm2EA* defixit *FKYCQWHTNm1* definxit *U* capescerent *K*

378 ambigentes, cum neque repugnandi neque agendi aliquid aut moliendi, laxamentum possent inuenire uel breue, impetu celeri obsessos petiuerunt inuiis cautibus colles, abruptisque per ambitum rupibus insistentes, rebus caritatibusque suis, quas secum *con*duxerant, omni uirium robore propugnabant. 13. qua difficultate perpensa, uelut murorum obicibus opponendi, per legiones singulas quingenteni leguntur armati, usu prudenter bellandi comperti. qui ea re animorum aucta fiducia, quod uersari inter antesignanos uisebatur acriter princeps, montes scandere nitebantur, tamquam uena*ti*cias praedas, si calcassent editiora, confestim sine certamine ullo rapturi: exorsumque proelium uergente in meridiem die, tenebrae quoque occupauere nocturnae. 14. quippe magno utriusque partis pugnabatur exitio: caedebant cadebantque nostrorum non pauci, simul arma imperatorii comitatus auro col*or*umque micantia claritudine, iaculatione ponderum densa confringebantur.

15. Et †inde diu reputante Gratiano cum optimatibus, perniciosum apparebat et inritum, contra asperitates aggerum prominentium, intempestiua contendere pertinacia, multis (ut in tali negotio), uariatis sententiis, otioso milite circumuallari placuit barbaros, inedia fatigatos,

---

1 nec—nec *N* pugnandi *E* 2 possunt *K* uel *CWm2HTNEA* ue *FKm1YUQWm1* ne *Km2* breui *T* celeri *Cm2NEA* celebri *FKYUCm1QWT* caelebri *H* opraessos *E* in inuiis *W* 3 callibus *Em1* cautibus *Em2 in mg.* colles *om. T* obrutisque *U* rebus *A* ibus *FKYUCWm1N* ibi *Wm2Q* ubique *H* ibique *T om. E* 3 *sq.* charitatibusque *C* karitatibusque *K* caritatibus quae *T* 4 quos *Y* ⟨con⟩duxerant *Cl. c. c.* duxerat *FKYUCQWH* ⟨per⟩duxerant *Nov.* duxerant *cett.* 5 obiicibus *NC* 6 quingenteni *N Lind.* quingenti ni *FKYUCQWm1* quingenti *Wm2HTE* quingenti milites *A* armata *FKYUCQWm1* 8 uidebantur *Em1* (*corr. Em2*) tanquam *FKYUCQHTEA* uena⟨ti⟩cias *Val.* uenaceas *FKYUCQWHA* uenatias *T* uenaticas *NE* 9 predas *KUT* uetantesque *Wm1* 10 exorsumque *Wm2 ex* exorsi *Wm1* praelium *YHTNEA* prelium *KU* urgenteque *T* ad *pro* in, *E* meridie (*om.* die) *Y* tenebre *KUTE* qui *Y* 11 nocturne *UT* exitu *U* 12 caedebant *Ym2QWm2 Lind.* cedebant *HN* caedebunt *FKYm1Wm1* cedebunt *U om. TE del. Pet.* cedebantque *Km1T* (*corr. Km2*) non *om. Qm1* 13 aurum *K* colorumque *Wm2HTNm2A* columque *FYUCQWm1Nm1* collumque *E* colloque *K* 14 confringebatur *FYCQWHE* confingebatur *N* constringebatur *UT* 15 inde *FKYUWHTN*(? tum? tamen? *N*)*A* enim *E* (*om.* et, *E*) enim *C* etiam *Q* quoniam *Val.* inte⟨rim⟩ dum *Pet.* ⟨ex⟩inde diu *Her.* ⟨de⟩inde d. *Nov.* tum *U* optimabus *Fm1* (*corr. Fm2*) suis *ante* perniciosum *add. E* perniciosum *bis FY* pernitiosum *KUCQHTEA* 16 irritum *CQWm2HTNEA* agerum *T* 17 contentere *Km1* (*corr. Km2*) tenere *T* pertinatia *K* negocio *YUNE* 18 ocioso *KUNEA* circunuallari *Y* circumuallare *T* placuit *om. Y* inaedia *FKYm2W* inlaedia *Ym1* fatiga⟨n⟩dos *Kell.*

quia locorum iniquitate defender*en*tur. 16. uerum cum obstinatione simili 378 renitentes Germani, peritique regionum, petissent alios montes, his quos ante insiderant, altiores: conuersus illuc cum exercitu imperator, eadem qua antea fortitudine, semitas ducentes ad ardua quaeritabat. 17. quem Lentienses intentum iugulis suis, omni perseuerandi studio contemplantes, post deditionem, quam inpetrauere supplici prece, oblata (ut praeceptum est) iuuentute ualida nostris tirociniis permiscenda, ad genitales terras innoxii ire permissi sunt.

18. Hanc uictoriam oportunam et fructuosam, quae gentes hebetauit occiduas, sempiterni numinis nutu, Gratianus incredibile dictu est, quo quantoque uigore, exerta celeritate, aliorsum properans expediuit: praeclarae indolis adulescens, facundus et moderatus et bellicosus et clemens, ad aemulationem lectorum progrediens principum, dum etiam tum lanugo genis inserperet speciosa, ni uergens in ludibriosos actus natura, laxantibus proximis, semet ad ua*na* studia Caesaris Commodi conuertisset, licet hic incruentus. 19. ut enim ille, quia perimere iaculis plurimas feras spectante consueuerat populo, et centum leo*ne*s in amfitheatrali circulo simul emissos, telorum uario genere, nullo geminato uulnere, contruncauit, ultra hominem exultauit, ita hic quoque, intra saepta quae appellant uiuaria, sagittarum pulsibus crebris, dentatas conficiens bestias, incidentia multa parui ducebat et seria: eo tempore quo etiam si imperium Marcus regeret Antoninus, aegre sine collegis similibus et magna sobrietate consiliorum, lenire luctuosos rei publicae poterat casus.

20. Dispositis igitur, quae *pro* temporum captu per Gallias res

---

11 quantique cum uigore exerto 11 *sq.* predare 13 principium lagono 14 uergen ludebriosos actos 15 ua 16 incerruentes 17 leos 19 itaque hic septa 20 dendata 21 ea quae etiam et si 22 antonicus acre 24 pro *om.*

---

1 qui a *Nm2A* defenderentur *E Cl.* -bantur *Lind.* defunditus *FKYU-CQWm1* defenditur *Wm2HTNA* 2 hi *H* iis *N* quoque *T* 3 insiderant *FKCQWHTEA* insed. *cett.* illhuc *H* 4 quae *Nm1* (*corr. Nm2*) queritabat *FKYUWHTE* 5 iungulis *N* contemplatus *H* 6 impetrauere *FKYUCQWHTEA* praece *FYWHTNE* preceptum *KUT* 7 tirociniis *E* tyrociniis *cett.* 8 inoxii *N* 9 opertunam *K* opportunam *Q* que *UT* ebetauit *T* hebetant *Nm1* (*corr. Nm2*) 10 numinis *EA* nominis *cett.* incredile *K* 10 *sq.* quo quantoque *Her.* q. q. cum *Nm2 Val.* quantoque cum *A* quanto cum *Nov.* 11 exerta *uulgo* 11 *sq.* praeclarae *WA* 13 principum *EA* lanugo *EA* 14 uergens *Wm2A* ludibriosos actus *EA* 15 uana *Wm2A* 16 incruentus *uulgo* 17 leones *EA* 19 ita *A* 20 dentatas *EA* 21 eo tempore quo *EA* etiam si *A* 22 Antoninus *EA* aegre *A* 24 pro *A*

378 rationesque poscebant, et punito Scutario proditore, qui festinare principem ad Illyricum, barbaris indicarat, Gratianus exinde digressus per castra, quibus Felicis Arboris nomen est, per Lauriacum ad opitulandum oppressae parti porrectis itineribus ire tendebat.

21. Isdemque diebus, Frigerido multa atque utilia pro securitate communi sollertissime cogitanti, munireque properanti Succorum angustias, ne discursatores hostes et leues, tamquam exaestuare sueti torrentes, per septentrionales prouincias fusius uagarentur, successor Maurus nomine mittitur comes, uenalis ferociae specie, et ad cuncta mobilis et incertus; is est quem praeteritorum textu rettulimus, ambigenti super corona capiti inponenda, Iuliano Caesari †, dum inter eius armigeros militaret, adroganti astu fidenter, *tor*quem obtulisse collo abstractam. 22. remotusque in ipsa uertigine pereuntium rerum, dux cautus et diligens, cum etiam si dudum discessisset in otium, ad procinctum reduci negotiorum magnitudine poscente deberet.

11. 1. His forte diebus, Valens tandem excitus Antiochia, longitudine uiarum emensa, uenit Constantinopolim, ubi moratus paucissimos dies, seditioneque popularium leui pulsatus, Sebastiano paulo ante ab Italia (ut petierat) misso, uigilantiae notae ductori, pedestris exercitus cura commissa, quem regebat antea Traianus: ipse ad Melanthiada uillam Caesarianam profectus, militem stipendio fouebat et alimentis, et blanda crebritate sermonum. 2. unde cum itinere edicto per tesseram Nicen uenisset, quae statio ita cognominatur, relatione speculatorum didicit refertos opima barbaros praeda, a Rhodopes tractibus prope Hadrianopolim reuertisse: qui motu imperatoris, cum abundanti milite cognito,

---

1 nationesque festinato 3 felices 3*sq.* inaurea cumopitulanda dum opresse 7 exaestuares ut in 9 uenales cunctam obuisseti 10 id rectulimus 11*sq.* adrogantia custodiret terquem 12 abstrictam 14 negotiorum (o *alt. ex* u) 17 semensa 18 seditionesque 19 exercitias 22 mare et dicto 23 nicem relationes 24 radopeos 24*sq.* praephadrianopolim

---

1 rationesque *E Val.* festinare *A* -a⟨n⟩tem *Her.* 3 Felicis *EA* Lauriacum ad *Lind.* opitulandum *Wm2* 7 exaestuare su⟨e⟩ti torrentes *Pet.* exaestuantis uice torrentis *Corn.* exaestuantes *Wm2* (e. ui *Val.*) e. im⟨bre⟩ *Nov.* 9 uenalis *EA* cuncta *Wm2 Lind.* mobilis et *Lind.* 10 is *A* 11*sq.* arroganti *Val. Her. Momms.* ac regiam *Lind.* adrogantia *Pet.* 12 astu ⟨fi⟩denter *Her.* (*cf. 16, 10, 16*) custodiret *Lind.* confidentia *Val.* custodis *Pet.* auctoritate *Momms.* torquem *EA* abstractam *EA* 17 emensa *A* 18 seditioneque *EA* 19 exercitus *EA* 22 itinere edicto *A* 23 Nicen *Em2 uulgo* relatione *EA* 24 Rodopeis *EA* (Rho- *A*) 24*sq.* prope Hadrianopolim *EA* (praep *ut dittogr. uocis* praeda *del. Her.*)

popularibus iungere *se* festinant, circa Beroeam et Nicopoli*m* *a*gentibus praesidiis fixis: atque ilico ut oblatae occasionis maturitas postulabat, cum trecentenis militibus per singulos numeros lectis, Sebastianus properare dispositus est †, conducens rebus publicis aliquid (ut promittebat) acturus. 3. qui itineribus celeratis, conspectus prope Hadrianopolim, obseratis ui portis, iuxta adire prohibebatur: ueritis defensoribus, ne captus ab hoste ueniret et subornatus, atque contingeret aliquid in ciuitatis perniciem, quale per † Actum acciderat comitem, quo per fraude*m* *a* Magnentiacis militibus capto, claustra patefacta sunt Alpium Iuliarum. 4. agnitus tamen licet sero Sebastianus, et urbem introire permissus, cibo et quiete curatis pro copia, quos ductabat, secuta luce impetu clandestino erupit, uesperaque incedente, Gothorum uastatorios cuneos prope flumen Hebrum subito uisos, paulisper opertus aggeribus et frutectis, obscura nocte suspensis passibus consopitos adgressus est, adeoque prostrauit, ut praeter paucos quos morte uelocitas exemerat pedum, interirent reliqui omnes, praedamque retraxit innumeram, quam nec ciuitas cepit, nec planities lata camporum. 5. qua causa percitus Fritigernus, et extimescens, ne dux (ut saepe audierat), impetrabi*li*s, dispersos licenter suorum globos raptuique intentos consumeret, inprouisos adoriens: reuocatis omnibus prope Cabylen oppidum cito discessit, ut agentes in regionibus patulis, nec inedia nec occultis uexarentur insidiis. 378

6. Dum haec aguntur in Thraciis, Gratianus docto litteris patruo, qua industria superauerit Alamannos, pedestri itinere, praemissis inpedimentis et sarcinis, ipse cum expeditiore militum manu, permeato Danubio, delatus Bononiam, Sirmium introiit, et quadriduum ibi moratus, per idem flumen ad Martis castra descendit, febribus interuallatis adflictus: in quo tractu Halanorum impetu repentino temptatus, amisit sequentium paucos.

---

1 se *om.* uero iam nicopoli gentibus 2 occasiones 3 sin gulas 5 celebratis 6 in 7 suburbanus 8 *sq.* fraude magnenciacis 12 incendente uastatorias cuneus 14 conpositos id quoque 15 praedum 18 ut saepe ut audierat impetrabis 19 raptusque 22 paruo 24 expeditore permeatu

---

1 ⟨se⟩ *Günther* Beroiam *Em2A* Nicopolim *EA* ⟨a⟩gentibus *Gdt.* ⟨in⟩gentibus *Val.* genti⟨li⟩bus *Momms.* 2 occasionis *EA* 3 singulos *EA* 5 celeratis *Lind.* 6 ui *uulgo* inde *A* un⟨dique⟩ *Her.* (*cf. 14, 2, 18*) in ⟨tempore⟩ *Nov.* 7 subornatus *Lind.* 8 Ac⟨ac⟩ium *Her.* 8 *sq.* fraude⟨m a⟩ *Nm2 Val.* fraudem *A* 12 incedente *Wm2HT Btl. Eyss.* uastatorios euneos *Wm2 uulgo* 14 consopitos *Günther* ⟨in⟩compositos *Lind.* adeoque *Val.* 15 pedum *EA* 18 ut saepe audierat *EA* impetrabilis *Wm2A* 19 raptuique *Em2A* 22 patruo *EA* 24 expeditiore *EA* permeato *EA*

378 **12.** 1. Isdemque diebus exagitatus ratione gemina Valens, quod Lentienses conpererat superatos, quodque Sebastianus subinde scribens, facta dictis exaggerabat, e Melanthiade signa commouit, aequiperare facinore quodam egregio, aduliscentem properans filium fratris, cuius uirtutibus urebatur: ducebatque multiplices copias, nec contemnendas nec segnes, quippe etiam ueteranos isdem iunxerat plurimos, inter quos et honoratiores alii et Traianus recinctus est, paulo ante magister armorum. 2. et quoniam exploratione sollicita, cognitum est cogitare hostes fortibus praesidiis itinera claudere, per quae commeatus necessarii portabuntur, occursum est huic conatui conpetenter, ad retinendas oportunitates angustiarum, quae prope erant, peditibus sagittariis et equitum turma citius missa. 3. triduoque proximo, cum barbari gradu incederent leni, et metuentes eruptionem per deuia, quindecim milibus passuum a ciuitate discreti, stationem peterent Nicen (incertum quo errore), procursatoribus omnem illam multitudinis partem, quam uiderant, in numero decem milium esse firmantibus, imperator procaci quodam calore perculsus, isdem occurrere festinabat. 4. proinde agmine quadrato incedens, prope suburbanum Hadrianupoleos uenit, ubi uallo sudibus fossaque firmato, Gratianum inpatienter operiens, Richomeren comitem domesticorum suscepit, ab eodem imperatore praemissum cum litteris, ipsum quoque uenturum mox indicantibus. 5. quarum textu oratus, ut praestolaretur paulisper periculorum participem, neue abruptis discriminibus temere semet committeret solum, adhibitis in consilium potestatibus uariis, quid facto opus esset deliberabat. 6. et cum Sebastiano auctore, quidam protinus eundum ad certamen urgerent, Victor nomine (magister equitum) Sarmata sed cunctator et cautus, eadem sentientibus multis, imperii socium exspectari censebat, ut incrementis exercitus Gallicani adscitis, opprimeretur leuius tumor barbaricus flammans. 7. uicit tamen funesta

---

2 superatus quotque 3 emelanthi adae 5 urebator (-tur *m3*) necondemnendas 6 signes 7 honorationes procinctus 8 explorationes 9 que comeatus 10 *sq.* oportunitatis 12 cicius inciderent 17 festinabant incidens 18 uallos odibus 19 richomeren 20 imperator 23 uarus quod 25 euin dum 26 armata

---

2 superatos quodque *EA* 5 urebatur *EA* nec contemnendas *EA* 6 segnes *EA* 7 honoratiores *EA* recinctus *Val.* 8 exploratione *EA* 10 portabantur *EA* 10 *sq.* oportunitates *EA* 12 incederent *EA* 17 festinabat *EA* incedens *EA* 18 Hadrianopoleos *EA* sudibus *Wm2A* 19 Richomerem *Wm2A* 20 imperatore *EA* 23 uariis *EA* quid *E Lind.* 25 eundum *EA* 26 ⟨S⟩armata *Val.*

principis destinatio, et adulabilis quorundam sententia regiorum, qui ne 378 paene iam partae uictoriae, (ut opinabantur) consors fieret Gratianus, properari cursu celeri suadebant.

8. Et dum necessaria parabantur ad decernendum, Christiani ritus presbyter (ut ipsi appellant), missus a Fritigerno legatus, cum aliis humilibus uenit ad principis castra, susceptusque leniter, eiusdem ductoris optulit scripta, petentis propalam ut sibi suisque, quos extorres patriis laribus, rapidi ferarum gentium exegere discursus, habitanda Thracia sola cum pecore omni concederentur et frugibus: hoc impetrato, spondentis perpetuam pacem. 9. praeter haec idem Christianus, ut conscius arcanorum et fidus, secretas alias eiusdem regis optulit litteras, qui astu et ludificandi uarietate nimium sollers, docebat Valentem, quasi mox amicus futurus et socius, aliter se popularium saeuitiam mollire non posse, uel ad condiciones rei Romanae profuturas allicere, nisi subinde armatum isdem iuxta monstraret exercitum, et timore imperatorii nominis intentato, eos a pernicioso pugnandi reuocaret ardore. et legati quidem ut ambigui frustra habiti discesserunt.

10. Exoriente uero aurora diei, quem quintum Iduum Augustarum numerus ostendit annalis, signa praepropere commouentur, inpedimentis et sarcinis prope Hadrianopoleos muros, cum legionum tutela congrua conlocatis. thesauri enim et principalis fortunae insignia cetera, cum praefecto et consistorianis ambitu moenium tenebantur. 11. decursis itaque uiarum spatiis confragosis, cum in medium torridus procederet dies, octaua tandem *hora* hostium carpenta cernuntur, quae ad speciem rotunditatis detornatae digesta, exploratorum relatione adfirmabantur. atque (ut mos est) ululante barbara plebe ferum et triste, Romani duces aciem struxere: et anteposito dextro cornu equitum primo, peditatus pars

---

1 sententiam 2 pene parte oppinabantur 3 celeris uadebant 5 presbyteri 6 eiusdemque doctoris 7 spripta (r *ex* c, *m3*) 8 claribus rapidis exercere habitam da 9 concederetur spondentes 12 uarietatem solleris 13 futuras 14 conditiores 16 pernitioso 19 praeproperae 24 octauo hora *om.* quae *ante* ad *om.* 25 rodunditatis digestaque 26 mors 27 struxire paeditatus

---

1 festinatio *susp. Gdt.* sententia *Wm2A* 3 celeri suadebant *EA* 5 presbyter *Wm2A* 6 eiusdem ductoris *E C. F. W. M. Haupt* 7 scripta *EA* 8 laribus *EA* rapidi *A* exegere *uulgo* habitanda *WA* 9 concedere⟨n⟩tur *Haupt* spondentis *A* 12 uarietate *EA* solers *EA* 13 futurus *EA* 14 conditiones *EA* 24 octauo (*sc.* lapide) *Val.* octaua *et* ⟨hora⟩ *Haupt* quae *ante* ad *add. Lind., restit. Pet. ex* digestaque 25 rotunditatis *EA* detornata *A* 26 mos *WA* 27 struxere *EA* ⟨in⟩s. *Nov.*

378 maxima subsidebat. 12. cornu autem equitum laeuum, disiectis adhuc per itinera plurimis, summa difficultate conductum, properabat passibus citis. dumque idem cornu, nullo etiam tum interturbante, extenditur, horrendo fragore, sibilantibus armis, pulsuque minaci scutorum, territi barbari, quoniam pars eorum cum Alatheo et Safrace, procul agens et accita, nondum uenerat, oraturos pacem misere legatos. 13. eorum dum uilitatem despicit imperator, ut firma fierent paciscenda, optimates poscens idoneos mitti, illi de industria cunctabantur, ut inter fallacis indutias, equites sui redirent, quos adfore iam sperabant. et miles feruore calefactus aestiuo, siccis faucibus conmarceret, relucente amplitudine camporum incendiis, quos lignis nutrimentisque aridis subditis, ut hoc fieret idem, hostes urebant. cui malo aliud quoque accedebat exitiale, quod homines et iumenta cruciabat inedia grauis.

14. Inter quae Fritigernus, callidus futuri coniector, Martemque pertimiscens ancipitem, uelut caduceatorem, unum e plebe suo misit arbitrio, petens nobiles quosdam et electos ad se prope diem obsides mitti, inpauidus ipse † minimi litare laturus, et necessaria. 15. laudato probatoque formidati ducis proposito, tribunus Aequitius, cui tunc erat cura palatii credita, Valentis propinquus, adsentientibus cun*ctis* ire pignoris loco mature disponitur. quo renitente, quia semel captus ab hostibus, lapsusque a Dibalto, uerebatur eorum inrationabiles motus, Richomeres se sponte obtulit propria, ireque promiserat libens, pulchrum hoc quoque facinus, et uiro conuenire existimans forti. iamque pergebat, indicia

---

1 aequitum 3 etiam dum 4 simulantibus pulsoque minacis custorum 5 safrago 6 accito foederato raturas 7 dispicit pacisenda 8 sallacia 10 *sq.* comporum inpendus quos ignaret et 12 accidebat 13 inaedia grauit 14 que futuro 15 mesit 16 impetens obsidis 17 minimi litare 18 praepositae equitius 19 propinquos cun (*lac. 3 litt.*) 20 locum aturae 21 ad 22 ire qui 23 ficinus

---

3 tum *Lind.* 4 sibilantibus *Val.* pulsuque *A* minaci scutorum *EA* 5 Safrace *Lind.* 6 accita *Lind.* uenerat *Val.* aderat *Pet.* oraturos *Wm2 Val.* 7 despicit *EA* paciscenda *EA* 8 fallaces *EA* 10 *sq.* camporum *EA* 11 incendiis *Em2A* lignis *A* igniariis *Günther* igni *Her.* ⟨oc⟩cuparant *Momms.* siccarant *Pet.* ut *EA* 12 accedebat *EA* 13 inedia *EA* grauis *A* 14 futuri *A* 15 misit *EA* 16 petens *Her.* im⟨pendio⟩ p. *Nov.* obsides *EA* 17 inpauidus ipse, ⟨condicio⟩nem salutarem laturos et necessariam *Momms.* inpauidos, spe minima (*uel* minuta) laeta relaturos et necessaria *Her.* inpauidus fiducia (*ex 23 sq.*) dig. et nat., spe minima laeta se laturum et nec. *Pet.* 17 uim militarem *uulgo* minas militares *Eyss.* munus militare *E* 18 proposito *EA* 19 propinquus *A* cunctis *A* 20 loco mature *EA* 21 a *EA* 22 ireque *Val.* 23 facinus *EA*

dignitatis et natalium .... 16. eo ad uallum hostile tendente, 378
sagittarii et scutarii, quos Bacurius Hiberus quidam tunc regebat et Cassio, auidius impetu calenti progressi, iamque aduersis conexi, ut inmature proruperant, ita inerti discessu, primordia belli foedarunt. 17. hocque inpedimento conatus intempestiui et Richomeris alacritas fracta est, nusquam ire permissi, et equitatus Gothorum cum Alatheo reuersus et Safrace, Halanorum manu permixta, ut fulmen prope montes celsos excussus, quoscumque adcursu ueloci inuenire comminus potuit, incitata caede turbauit.

13. 1. Cumque arma ex latere omni concuterentur et tela, lituosque Bellona luctuosos inflaret in clades Romanas, solito inmanius furens, cedentes nostri multis interclamantibus restiterunt, et proelium flammarum ritu accrescens, terrebat militum animos, confixis quibusdam rotatis ictibus iaculorum et sagittarum. 2. deinde conlisae in modum rostra*ta*rum nauium acies, trudentesque se uicissim, undarum specie motibus sunt reciprocis iactitatae.

Et quia sinistrum cornu ad usque plaustra ipsa accessit, ultra (*si*qui tulissent suppetias), processurum: a reliquo equitatu desertum, multitudine hostili urgente, *ac* si ruina aggeris magni, oppressum atque deiectum est: steterunt inprotecti pedites ita concateruatis manipulis, ut uix mucronem exerere, aut manus reducere, quisquam posset. nec iam obiectu pulueris caelum patere potuit ad prospectum, clamoribus resultans horrificis. qua causa tela undique mortem uibrantia, destinata cadebant et noxia, quod nec prouideri poterant nec caueri. 3. uerum ubi effusi inmensis agminibus barbari, iumenta conterebant et uiros, et neque ad receptum confertis ordinibus, laxari usquam poterat locus,

---

1 natalium (*lac. 20 litt.*) uallium 3 quae 3 *sq.* inmaturae proruperaut 4 bella 5 quae richomens facta 6 aequitatus dum 7 safraco alannorum 9 cedae 11 dades romanos 11 *sq.* forens caedentes 12 resisterunt prolium ♂ 13 ritua cresans amimos confixos 14 sictibus iacularum conlisae *ex* conusae 15 rostrarum uicissimi spetie 16 hacta intatae 17 cornum ipsae 18 qui tullissent aequitatu desertu 19 ac *om.* 20 paeditcs 21 fix 22 praespectum

---

1 uallum *EA* 4 proruperant *EA* belli *EA* 5 Richomeris *Wm2A* fracta *A* 6 cum *EA* 7 Saphrace *Lind.* Halanorum *WE* 11 clades Romanas *EA* furens *EA* 12 restiterunt *EA* 13 ritu accrescens *Erf.* animos *EA* confixis *Lind.* 14 ictibus iaculorum *EA* 15 rostratarum *EA* uicissim *WA* 16 iactitatae *uulgo* agitate *EA* 17 cornu *EA* ipsa *EA* 18 siqui *Nm2 Lind.* tulissent *EA* desertum *WA* 19 ⟨ac⟩ si *Her.* sicut *A* 21 uix *Wm2 Val.* fixi et *E* fixi nec *A* 22 prospectum *EA*

378 et euadendi copiam constipatio densior adimebat: nostri quoque ultimo cadendi contemptu, occursantes receptis gladiis obtruncabant, et mutuis securium ictibus, galeae perfringebantur atque loricae. 4. uidereque licebat celsum ferocia barbarum, genis stridore constrictis, succiso poplite aut abscisa ferro dextera uel confosso latere inter ipsa quoque mortis confinia, minaciter circumferentem oculos truces: ruinaque confligentium mutua, humi corpori*bus* stratis, campi peremptis impleti sunt, et morientium gemitus, profundisque uulneribus transfixorum, cum timore audiebantur ingenti. 5. in hoc ta*nto* tamque confusae rei tumultu, exhausti labore et periculis pedites, cum deinceps neque uires illis neque mentes suppeterent ad consilium, diffractis hastarum plerisque conlisione adsidua, gladiis contenti destrictis, in confertas hostium turmas *se im*mergebant, salutis inmemores, circumspectantes ademptum esse omne euadendi suffugium. 6. et quia humus riuis operta sanguineis, gressus labiles euertebat, conabantur modis omnibus uitam inpendere non inultam: adeo magno animorum robore oppositi incumbentibus, ut etiam telis quidam propriis interirent. atra denique cruoris facie omnia conturbante, et quocumque se inflexerant oculi, aceruis caesorum adgestis, exanimata cadauera sine parsimonia calcabantur. 7. solque sublimior, decurso Leone, ad domicilium caelestis Virginis transiens, Romanos magis attenuatos inedia, sitique confectos, etiam armorum grauantibus sarcinis exurebat. ad ultimum incumbente barbarorum pondere acies inclinatae nostrorum, quod solum postremis malis habue*re* subsidium, incondite qua quisque poterat, uertuntur in pedes.

8. Dumque omnes dispersi per ignotos tramites cedunt, imperator

---

1 nostris 3 galae quae 4 genistri dore 4 *sq.* succis opiblitae ut 6 circu*forente (*fu.* m) quae 7 mutu ad humo corporis 7 *sq.* sunet morientium 9 ta* (*fu.* r) (*lac. 2 litt.*) tamque 9 *sq.* tumultum 10 deinceps (d *ex* n) 11 plerique 12 adsudua distructis 12 *sq.* turmas mergebant de 14 opertas 16 rubore oppositis 17 croris 19 pars monia solque (o *ex* u) 19 *sq.* decursu 20 uirgines 22 exuberat 23 habue inconditae 24 paedes 25 caedunt

---

1 nostri *A* 3 galeae *EA* genis stridore *WA* 3 *sq.* succiso poplite aut *EA* 6 circumferentem *EA* 7 mutua *EA* mutua ac *Val.* humi *Nov.* *an* humo corporibus strata ? *Her.* corporibus *EA* 7 *sq.* sunt et *EA* 9 tanto *Wm2A* 9 *sq.* tumultu *EA* 11 plerisque *A* 12 adsidua *WA* destrictis *uulgo* districtis *Wm2A* 13 ⟨se im⟩mergebant *Her.* ⟨se de⟩m. *uel* se⟨se⟩ m. *Nov. c. c.* se *post* mergebant *add. uulgo* 14 operta *EA* 16 robore *EA* oppositi *Lind.* 17 cruoris *EA* 19 parsimonia *EA* 19 *sq.* decurso *EA* 20 Virginis *EA* 22 exurebat *Val.* exuperabat *Em2A* 23 habuere *WA* 25 cedunt *E*

diris pauoribus circumsaeptus, paulatimque insiliens funerum moles, ad 378
Lancearios confugit et Mattiarios: qui dum multitudo tolerabatur hostilis, fixis corporibus steterant inconcussi. eoque uiso, Traianus exclamat, spem omnem absumptam, ni desertus ab armigeris princeps, saltim aduenticio tegeretur auxilio. 9 hocque audito, Victor nomine comes, Batauos in subsidiis locatos haut procul, ad imperatoris praesidium raptim cogere properans, cum inuenire neminem posset, gradiens retro discessit. parique modo Richomeres periculo semet exemit et Saturninus.

10. Sequebantur itaque furore ex oculis elucente, barbari nostros, iam liquente uenarum calore torpentes: quorum aliqui percussoribus cadebant incertis, non nulli ponderibus solis urgentium obruti, ictuque suorum aliqui trucidati: nec enim saepe renitentibus cedebatur, aut parcebat cedentibus quisquam. 11. super his obstruebant itinera iacentes multi semineces, cruciatus uulnerum † inconferentes, cum quibus aggeres quoque equorum constrati, cadaueribus campos implerunt. diremit haec numquam pensabilia damna, quae magno rebus stetere Romanis, nullo splendore lunari nox fulgens.

12. Primaque caligine tenebrarum, inter gregarios imperator, ut opinari dabatur (neque enim uidisse se quisquam, uel praesto fuisse adseuerauit,) sagitta perniciose saucius ruit, spirituque mox consumpto decessit, nec postea *re*pertus est usquam. hostium enim paucis spoliandi gratia mortuos, per ea loca diu uersatis, nullus fugatorum uel accolarum illuc adire est ausus. 13. simili clade Caesarem accipimus Decium, dimicantem cum barbaris acriter, equi lapsu prostratum, quem feruentem retinere non ualuit, abiectumque in paludem, nec emergere potuisse, nec inueniri. 14. alii dicunt, Valentem animam non exhalasse confestim,

---

1 circumseptus paulatim quam siliens 2 lacearios matsiarius 4 adsumptam ne 9 lucente 11 ictique 12 caedebatur 13 caedentibus 14 inconferentes 15 imperunt 16 que 20 pernitiose 21 fertus 22 gratiam fugaturum accalarum 23 audire 24 dimicante 25 potuisset 26 inuenire

---

1 paulatimque insiliens *A* 2 Lancearios *EA* Mattiarios *A* 4 absumptam *EA* ni *A* 9 ⟨e⟩lucente *Her. c. c.* (*cf. 15, 13, 1*) 10 linquente *NA* 11 ictuque *EA* icti⟨bus⟩que *Nov.* 12 cedebatur *E* 13 cedentibus *N Val.* 14 non ferentes *Lind. Momm.* conquerentes *Haupt* iniquum f. *Eyss.* incon⟨niui⟩ f. *Her.* incon⟨dite per⟩f. *Nov.* 15 constructi *Nov.* implerunt *HA* 21 repertus *A* ⟨non⟩ paucis *Günther* 22 gratia *EA* fugatorum *EA* accolarum *EA* 23 adire *EA* accepimus *EA* 24 dimicantem *EA* 25 potuisse *EA* 26 inueniri *EA*

378 sed cum candidatis et spadonibus paucis, prope ad agrestem casam relatum, secunda co*nti*gnatione fabre munitam, dum fouetur manibus imperitis, circumsessum ab hostibus, qui esset ignorantibus, dedecore captiuitatis exemptum. 15. cum enim oppessulatas ianuas perrumpere conati qui secuti sunt, a parte pensili domus sagittis incesserentur, ne per moras inexpedibiles, populandi amitterent copiam, congestis stipulae fascibus et lignorum, flammaque supposita, aedificium cum hominibus torruerunt. 16. unde quidam de candidatis, per fenestram lapsus captusque a barbaris, prodidit factum, et eos maerore adflixit, magna gloria defraudatos, quod Romanae rei rectorem non cepere superstitem. is ipse iuuenis, occulte postea reuersus ad nostros, haec ita accidisse narrauit. 17. pari clade recuperatis Hispaniis, Scipionum alterum cremata turri in quam confugerat, absumptum incendio hostili, conperimus. illud tamen certum est, nec Scipioni nec Valenti, sepulturam (qui supremitatis honor est) contigisse.

18. In hac multiplici uirorum inlustrium clade, Traiani mors eminuit et Sebastiani, cum quibus triginta quinque oppetiuere, tribuni uacantes, et numerorum rectores, et Valerianus atque Aequitius, quorum alter stabulum alter curabat palatium. inter hos etiam Promotorum tribunus, Potentius, cecidit in primaeuo aetatis flore †, bono cuique spectatus, meritis Vrsicini patris, magistri quondam armorum, suisque commendabilis. constatque uix tertiam euasisse exercitus partem. 19. . . . . annalibus praeter Cannensem pugnam ita ad internicionem res legitur gesta, quamquam Romani aliquotiens reflante Fortuna fallaciis lusi, bellorum iniquitati cesserunt ad tempus, et certamina multa, fabulosae neniae fleuere Graecorum.

---

1 canditatis egrestem 2 cognatione 3 hostilibus 4 captitutatis exeptum 5 aperte pensilis 7 quae suppositae 9 prodiit merore 10 defraudatis rei reciorem cipere 11 iuuenes (-nis *m3*) 13 absuptum 14 spicionis ualentis 14 *sq.* supprimitatis honore si 20 primeuo 23 *sine lac.* 23 *sq.* internitionem 24 roman reflente forti ma 25 uellorum certaminam 26 famulo saenenie 26 *sq.* graecorum commendabilis constatque (*ex l. 22*) perit

---

1 cum ⟨concidisset, a⟩ candidatis *Günther* candidatis *EA* prope⟨re⟩ (*lac.*) *Her.* agrestem *EA* 2 contignatione *Wm2E Lind.* cognitione *A* 3 hostibus *EA* 4 captiuitatis exemptum *WA* 5 a parte pensili *Val.* 7 supposita *EA* omnibus *A* 9 prodidit *A* 10 defraudatos *Wm2E Lind.* rectorem *EA* cepere *EA* 11 iuuenis *EA* 13 absumptum *EA* 14 Scipioni *A* Valenti *A* 14 *sq.* supremitatis honor est *A* 23 *lac. indic. Cl.* nec ulla *add. A* 24 Romani *EA* reflante *Nm2E uulgo* reflectente *A* Fortuna *EA* 25 bellorum *EA* certamina *EA* 26 fabulosae *A* neniae *EA* 26 *sq.* Graecorum. Perit *Val.*

14. 1. Perit autem hoc exitu Valens, quinquagesimo anno contiguus, 378 cum per annos quattuor inperasset et decem, paruo minus. cuius bona multis cognita dicemus et uitia. 2. amicus fidelis et firmus, ultor acer ambitionum, seuerus militaris et ciuilis disciplinae corrector, peruigil semper et anxius, ne *quis* propinquitatem eius praetendens, altius semet *ef*ferret, erga deferendas potestates uel adimendas, nimium tardus, prouinciarum aequissimus tutor, quarum singulas ut domum propriam custodibat indemnes, tributorum onera studio quodam molliens singulari, nulla uectigalium admittens augmenta, in adaerandis reliquorum debitis non molestus, furibus et in peculatu deprehensis iudicibus, inimicus asper et uehemens. nec sub alio principe in huius modi negotiis, melius secum actum esse meminit oriens. 3. super his omnibus liberalis erat cum moderatione, cuius rei licet abundent exempla, unum tamen sufficiet poni. ut sunt in palatiis non nulli alienarum rerum auidi †, siqui caducum uel aliud petisset ex usu, cum magna *iustorum in*iustorumque distinctione, contradicturis copia seruata, donabat ei qui petierat, tres uel quattuor alios absentes aliquotiens impetratorum participes iungens: ut castigatius agerent inquieti, lucra quibus inhiabant, hoc minui commento cernentes. 4. super aedificiis autem, quae per diuersas urbes et oppida uel instaurauit, uel a primis instruxit auspiciis, (ne sim longior) taceo, rebus ipsis id apertius monstrare concedens. haec bonis omnibus aemulanda sunt, ut existimo: nunc eius uitia percurramus.

5. Magnarum opum intemperans adpetitor, laborum inpatiens, duritiamque magis adfectans inmanem, in crudelitatem procliuior, subagrestis ingenii, nec bellicis nec liberalibus studiis eruditus: alienis gemitibus

---

2 quattuorumerasset ♂ bonis 4 peruigile 5 eius pretendens 5*sq.* semet ferret 6 turdus 7 equissimus 8 honera 9 aderandis debitum 10 depraehensis 12 liberali 13 sunnt 15 magna iustorumque 15*sq.* contradictoris 16 res 17 imperatorum 18 minus 19 diuersa (-sas *m3*) insaurauit (-staur- *m3*) 20 auspicior sunt taceoribus 21 pertius 23 imtemperans 24 proclicior

---

2 bona *A* 2*sq.* bonis multis cognitis addemus *Momms.* 4 peruigil *EA* 5 ne ⟨quis⟩ *C. F. W. M.* quis (*pro* eius) *Gdt.* 5*sq.* semet ⟨ef⟩ferret *Val.* s. ⟨quisquam ef⟩ferret *Nov.* 6 tardus *EA* 7 custodiebat *EA* 8 onera *EA* 9 adaerandis *Lind.* appellandis *Her.* (*cf. Val. Max. 4, 8, 3*) debitis *EA* debitorum reliquis *Val.* r. d. *Momms.* 12 liberalis *Wm2E Val.* 13 sunt *EA* 15 iustorum ⟨iniustorum⟩que *Val.* 15*sq.* contradicturis *Her.* contradictori *Val.* 16 tres *NA* 17 impe⟨t⟩ratorum *Lind.* 18 minui *Val.* 19 diuersas *EA* instaurauit *EA* 20 auspiciis *EA* sim *EA* taceo rebus *Wm2N Val.* 21 apertius *TNA* 24 procliuior *EA.*

378 libenter emolumenta fructusque conquirens, tuncque magis intolerabilis, cum incidentia crimina ad contemptam uel laesam principis amplitudinem trahens, in sanguinem saeuiebat, et dispendia locupletum. 6. illud quoque ferri non poterat, quod cum legibus lites omnes quaestiones*que* committere uideri se uellet, destinatisque uelut lectis iudicibus negotia spectanda mandabat, nihil agi contra libidinem suam patiebatur: iniuriosus alia et iracundus, et criminantibus sine differentia ueri uel falsi, facillime patens, quae uitiorum labes etiam in his priuatis cotidianisque rationibus, inpendio est formidanda.

7. Cessator et piger: nigri coloris, pupula oculi unius obstructa, sed ita ut non eminus appareret, figura bene conpacta membrorum, staturae nec procerae nec humilis, incuruis cruribus exstanteque mediocriter uentre.

8. Haec super Valente dixisse sufficiet, quae uera esse aequalis nobis memoria plene testatur. illud autem praeteriri non conuenit, quod cum oraculo tripodis, quem mouisse Patricium docuimus et Hilarium, tres uersus illos fati*di*cos conperisset, quorum ultimus est

ἐν πεδίοισι Μίμαντος ἀγαιομένοιο Ἄρηος

ut erat inconsummatus et rudis, inter initia contemnebat, processu uero luctuum maximorum, abiecte etiam timidus, eiusdem sortis recordatione Asiae nomen horrebat: ubi Erythraeo oppido sup*er*positum montem Mimanta, et Homerum scripsisse, et Tullium, doctis referentibus audiebat. 9. denique post interitum eius, discessumque hostilem, prope locum in quo cecidis*se* existimatus est, inuentus dicitur saxeus monumenti suggestus, cui lapis adfixus incisis litteris Graecis, sepultum ibi nobilem quendam Mimanta ueterem indicabat.

---

1 emoulumenta fractusque intollerabilis 2 uel ausam 4 que *om.* 5 ueteris euellet distinatisque 6 pauebatur iniuriosos 8 que quae 10 Essator pigner inigni 12 procere crurius 12 *sq.* memediocriter 15 memora 16 documus 17 faticos (-dicos *m3*) conferisset 18 ЄΝΠΑΙΔΙΟΙCΙΜΙΜΑΝΤΟCΑΙΑΛΙΛΑΙΟΛCЄΝΟΙΟΑϸ hoc 19 rudens condemnebat 20 abiecta 21 borrebat (b *ex* o) erutheo oppidum suppositum 22 tullum 23 quae 24 caecidis monumentis

---

1 emolumenta fructusque *EA* 2 lesam *EA* 4 quaestiones⟨que⟩ *Val.* 5 uideri se *Val.* destinatisque *EA* 6 patiebatur iniuriosus alias *Wm2A* 10 cessator *Wm2A* piger *EA* nigre *A* ignei *Val.* 12 procerae *EA* cruribus *EA* 12 *sq.* mediocriter *EA* 15 memoria *EA* 16 docuimus *EA* 17 fatidicos comperisset *EA* 18 *ἐν πεδίοισι Μίμαντος Lind.* *ἀγαιομένοιο Ἄρηος Haupt* 19 rudis *EA* contemnebat *A* 20 abiecte *Lind.* 21 horrebat *EA* Erythraeo *Lind.* Erichtheo *A* opido *EA* superpositum *Lind.* 22 Tullium *WE* 24 cecidisse *EA* monumenti *EA*

15. 1. Post exitialem pugnam cum iam tenebris nox terras implesset, 378 hi qui superfuere, dextra pars alii laeua, uel quo metus traxerat ferebantur, quisque proximos quaerens: cum praeter se nihil singuli ce*rne*re poterant, occipitiis propriis ferrum arbitrantes haerere. audiebantur tamen (licet longius) heiulatus miserabiles relictorum, singultusque morientium, et uulneratorum cruciabiles fletus.

2. Luce uero coeptante, uictores, ut bestiae sanguinis inritamento atrocius efferatae, spei inanis inlecebris agitati, Hadrianopolim agminibus petiuere densetis, eam uel cum discriminibus excisuri postremis: docti per proditores et transfugas, potestatum culmina maximarum, et fortunae principalis insignia, thesaurosque Valentis, illic ut arduo in munimento conditos. † 3. et ne interuallatis ardor intepisceret moris, hora diei quarta ambitu cincto murorum, infestissime certabatur, oppugnatoribus genuina ferocia ad praeceps exitium festinantibus, contraque defensorum uigore, ualidis uiribus incitato. 4. et quia militum calonumque numerus magnus, ciuitatem cum iumentis introire prohibitus, adfixus parietibus moenium, aedibusque continuis, pro loci humilitate fortiter decernebat, superaratque rabies inminentium ad usque horam diei nonam, subito pedites nostri trecenti, ex his qui prope ipsas stetere loricas, conferti in cuneum, desciuerunt ad barbaros, eosque illi auide raptos, confestim (incertum quo consilio) trucidarunt; et ex eo deinceps obseruatum est, neminem huius *modi* aliquid, uel in desperatione rerum ultima cogitasse. 5. feruente itaque tot malorum congerie, repente cum fragore caelesti, imbres nubibus atris effusi, dispersere circumfrementium globos, reuersique ad uallum dimensum, tereti figura plaustrorum, inmanes spiritus latius porrigentes, iubebant nostris per minaces litteras et legatum, ... etatem, fide retinendae salutis accepta. 6. uerum

2 his leua 2 *sq.* ferebant ut 3 cere 4 abitrantes 5 miserabilis 6 cruciabilis 8 agitanti 11 thessaurosque ardor monumento (o *pr. ex* u) 12 moras 13 infertissime 16 proibitis 17 quae continus 18 superaretque 19 ipsa 20 conferte 22 modi *om.* 25 teret figuret 27 legatum etatem

2 hii *Lind.* 2 *sq.* ferebantur *E Val.* 3 ce⟨rne⟩re *Val.* licere *A* 4 arbitrantes *EA* 5 miserabiles *EA* 6 cruciabiles *EA* 8 agitati *EA* 9 densatis *EA* 11 arduo *EA* (*post* munimento *colloc. Her. c. c.*) munimento *Lind.* 12 moris *Wm2N Lind.* 13 infestissime *EA* 16 prohibitus *Val.* 17 continuis *EA* 18 superaratque *EA* 19 ipse *A* 20 conferti *E Lind.* 22 modi *add. A* 25 tereti *A* figura *Lind.* 27 legatum ⟨ut se dederent⟩ statim, fide *Val.* ⟨dedere ciu⟩itatem *Her.*

378 introire non auso, qui missus est, per Christianum quendam portatis scriptis et recitatis, utque decebat contemptis, parandis operibus diei *residuum* et nox omnis absumpta. nam intrinsecus silicibus magnis obstrusae sunt portae, et moenium intuta firmata, et ad emittenda undique tela uel saxa, tormenta per locos aptata sunt habiles, adgestaque prope sufficiens aqua. pridie enim dimicantium quidam, siti ad usque ipsa uitae detrimenta uexati sunt.

7. Contra Gothi reputantes difficiles Martis euentus, anxiique cum sterni et saucia*ri* cernerent fortiores, et particulatim uires suas conuelli, astutum iniere consilium, quod ipsa indicante iustitia publicatum est. 8. partis enim nostrae candidatos aliquos qui die praeterito ad eos defecerant, pellexere, ut simulata fuga uelut ad propria remeantes, intra muros suscipi se curarent, ingressique latenter quandam incenderent partem: ut tamquam signo erecto occultius, dum circa ex*sting*u*e*ndu*m* incendium distringitur multitudo clausorum, ciuitas perrumperetur inpropugnata. 9. perrexere (ut statutum est) candidati: cumque prope fossas uenissent, manus tendentes, orantesque ut Romanos semet admitti poscebant. et recepti quia nulla erat suspicio quae uetaret, interrogatique super consiliis hostium, uariarunt: unde factum est ut cruenta quaestione uexati, ceruicibus perirent abscis*is*, quid acturi uenerant, aperte confessi.

10. Omni itaque bellandi apparatu praestructo, aduentante uigilia tertia, barbari abolito praeteritorum uulnerum metu, in urbis obseratos aditus multiplicatis ordinibus inundarunt, et obstinationem repugnantium ...... ere.

---

1 quo diristianum 2 dicebat contemptatis 2 *sq.* diei et 3 adsumpta scilicibus 5 sunnt 7 defrumenta 9 sauaci 10 as totum uastitia 11 candidato caliquos 12 deficerent 13 suscepisse latentem 14 exigendo 17 emet 18 nulle 20 abscis octori 23 *sq.* metum urbis obsertatos aditos 24 *sq.* nundarunt et obstinationem magnantium maloeare

---

1 qui *Lind.* Christianum *WA* 2 decebat *Lind.* contemptis *Harmon Momms.* contemplatis *A* dies *Gdt.* 2 *sq.* diei ⟨residuum⟩ *Her.* (*cf. 21, 12, 11*) ⟨reliquum⟩ diei *uulgo* 3 absumpta *W Lind.* silicibus *EA* obstructae *Corn.* 5 sunt *EA* pro re *Pet.* 7 detrimenta *Nm2 Val.* discrimina *A* 9 sauciari *Wm2A* 10 astutum *EA* iustitia *Wm2A* 11 candidatos aliquos *EA* 12 defecerant *EA* 13 suscipi se *EA* latenter *A* 14 exstinguendum *E Lind.* 17 semet *EA* 18 nulla *EA* 20 abscisis *WA* acturi *EA* 23 metu in *EA* metu *Her.* 23 *sq.* obseratos aditus *EA* 24 inundarunt *EA* 24 *sq.* obstinationem repugnantium .... ere *Cl.* obstinatione magnatium maiore *EA* o. magna .... tium malo ea re ad⟨flicti quod⟩ *Nov.* o. magna cauentium malo *Her.*

at cum armatis prouinciales et palatini ad obruendos eos excitatius exurgebant, et cuiusce modi tela in multitudine tanta, uel temere missa, cadere sine noxa non poterant, 11. animaduersum est a nostris isdem telis barbaros uti, quibus ap*pe*tebantur. ideoque mandatum est, ut neruis ferrum lignumque conectentibus, ante iactum incisis, emitterentur arcu sagittae, quae uolitantes uires integras reseruabant. infixae uero corporibus, nihil uigoris perdebant, aut certe (si cecidissent in uanum), ilico frangebantur. 12. dedit autem rebus ita flagrantibus graue momentum, casus admodum inopinus. scorpio genus tormenti, quem onagrum sermo uulgaris appellat, e regione contra hostium aciem densam locatus, lapidem contorsit ingentem, qui licet humo frustra inlisus est, uisus, tamen ita eos metu exanimauit, ut stupore spectaculi noui, cedentes e medio, abire temptarent. 13. sed bucinis optimatum monitu occinentibus, instauratum est proelium, et pari modo res Romana superior stetit, nullo ferme alio telo, uel fund*it*oris amento, in cassum excusso. agmina enim praeeuntium ductorum, quos rapiendi Valentis malis lucrationibus quaesita cupiditas incendebat, secuti ceteri prae se ferebant, aequiperasse discrimina potiorum: namque semineces aliquot, aut magnis obtriti ponderibus, uel confixi iaculis pectora, uoluebantur, non nulli scalas uehendo, ascensumque in muros ex latere omni parantes, sub oneribus ipsis obruebantur, contrusis per pronum saxis et columnarum fragmentis et cylindris. 14. nec quemquam furentium cruoris horrenda species ad serum usque diem ab alacritate faciendi fortiter auertebat, hoc incitante, quod etiam defensorum plurimos cadere diuersis ictibus uidentes, eminus laetabantur. ita sine requie ulla uel modo, pro moenibus et contra moenia ingentibus animis 378

---

1 ad 2 huiusce 4 patebantur 5 *sq.* anchi sagitte 6 inseruabant 8 dedita 9 scopio (*corr. m3*) 10 densem 11 liset frusta 13 opimatum 15 ali fundoris exeosso agmine 16 doctorum lucubrationibus quaesti 17 cupiditatis 18 aliquid 19 scalis 20 innumeros contrusi 21 fragmensis 21 *sq.* quicquam 24 diuersi 25 requiei

---

1 at *WA* 2 cuiusce modi *Val.* 4 ap⟨pe⟩tebantur *Her. c. c.* petebantur *EA* 5 arcu *A* 6 reseruabant *Momms.* seruabant *Haupt C.F. W.M.* conseruabant *Pet.* 7 prodebant *Momms.* 8 dedit *EA* 9 scorpio *EA* 10 densam *Em2A* 11 licet *EA* frustra *EA* 13 optimatum *EA* 15 alio *A* ali⟨te⟩ *Gron.* ⟨mur⟩ali *Pet.* ⟨trab⟩ali *Schn.*: *del. Her.* funditoris *E Val.* fundae *A* excusso. agmina *EA* 16 ductorum *EA* lucrationibus *Her.* quaesita *Grut.* quaesiti *Val.* quaesiti ⟨quaestus⟩ *Momms.* 17 cupiditas *EA* 18 aliquot *Her.* aliqui *Wm2A* 19 scalas *Em1A* 20 in muros *E Val.* contrusis *A* 21 fragmentis *EA* 21 *sq.* quenquam *A* 24 diuersis *EA* 25 requie *A*

378 pugnabatur. 15. et quia nullo ordine iam sed per procursus pugnabatur et globos, quod desperationis erat signum extremae, flexo in uesperam die, digressi omnes rediere ad tentoria tristes, inconsideratae dementiae alter alterum arguentes, quod non (ut suaserat antea Fritigernus), obsidionales aerumnas ubique declinarunt.

16. 1. Conuersi post haec per omne tempus noctis (ut aestiuae) non longum, ad uulnerum curas, artesque medendi gentiles, reddita luce, in uarias consiliorum uias diducebantur, quorsum tenderent ambigentes, multisque dictatis et controuersis, occupare statuunt Perinthum, exindeque . . . . . *di*uitiarum referta, docentibus omnia perfugis, etiam domorum nedum urbium interna noscentes. hanc secuti sententiam, quam utilem existimarunt, itineribus lentis, miscentes cuncta populationibus et incendiis, nullo renitente pergebant.

2. Obsessi uero apud Hadrianopolim, post eorum abitum *tem*pestiuum, cum uacare hoste loca proxima conpertae fidei nuntiassent exploratores, egressi media nocte, uitatis aggeribus publicis, per nemorosa et deuia, pars Filippopolim, exindeque Serdicam, alia *ad* Macedoniam, cum intemeratis opibus quas *ue*hebant, omni studio *ad* properandum excogitato, currebant, uelut in regionibus illis repperiendo Valente. quem inter medios certaminum turbines oppetisse, uel certe ad tugurium confugisse, ubi aestimatus est ui periisse flammarum, penitus ignorabant.

3. At Gothi Hunis Halanisque permixti, nimium bellicosis et fortibus, rerumque asperarum difficultatibus induratis, quos miris praemiorum inlecebris sibi sociarat sollertia Fritigerni, fixis iuxta Perinthum castris,

---

1 sedere procursus 3 at inconsiluerat aedementiae (aecle-?) 4 *sq.* obsidionales aerumnales aerumnas 8 uarius deducebantur 9 controuersiis 10 *sq.* quaeuitiarum refertas 11 nedumus bium utile 14 habitum perdito 15 uocare explorator est 16 me die ac nocte 17 pras filippopolim mocedoniam (ad *om.*) 18 hebant ad *om.* 20 medias turbine suppetisse fugurium 21 perinse paenitus 22 huni permixtis nimius 23 quas

---

1 sed per *Wm2 Lind.* 3 ad *EA* inconsideratae *A* dementiae *WA* 4 *sq.* obsidionales aerumnas *EA* 8 uarias *EA* diducebantur *uulgo* 9 controuersis *W Lind.* 9 *sq.* -que ⟨uicinas urbes di⟩uitiarum refertas *Her.* quaeque diuitiarum referta *A* 11 urbium *EA* utilem *EA* 14 abitum *EA* ⟨tem⟩pestiuum *Schn.* (*cf. 8, 6*) perduellium *Eyss.* perceptum *Gdt.* certum *Nov.* 15 uacare *EA* exploratores *EA* 16 media *EA* 17 pars *Val.* alii ad *Val.* Macedoniam *W Val.* 18 ⟨ue⟩hebant *Pet.* habebant *EA* ad *add. Val.* 20 medios *EA* turbines *EA* oppetiisse *EA* tugurium *EA* 21 periisse *EA* 22 Hunnis *EA* permixti *A* nimium *EA* 23 quos *A*

ipsam quidem urbem cladum memores pristinarum, nec adire nec temptare sunt ausi, agros uero fertiles late distentos et longe, ad extremam uastauere paenuriam, cultoribus caesis aut captis. 4. unde Constantinopolim, copiarum cumulis inhiantes amplissimis, formas quadratorum agminum insidiarum metu seruantes, ire ocius festinabant, multa in exitium urbis inclitae molituri. quos inferentes sese inmodice, obicesque portarum paene pulsantes, hoc casu caeleste repulit numen. 5. Saracenorum cuneus (super quorum origine, moribusque, diuersis in locis rettulimus plura), ad furta magis expeditionalium rerum, quam ad concursatorias habilis pugnas, recens illuc accersitus, congressurus barbar*orum* globo repente conspecto, a ciuitate fidenter erupit, diuque extento certamine pertinaci, aequis partes discessere momentis. 6. sed orientalis turma nouo neque ante uiso superauit euentu. ex ea enim crinitus quidam, nudus omnia praeter pubem, subraucum et lugubre strepens, educto pugione, agmini se medio Gothorum inseruit, et interfecti hostis iugulo labra admouit, effusumque cruorem exuxit. quo monstruoso miraculo barbari territi, postea non ferocientes *ex* more, cum agendum adpeterent aliquid, sed ambiguis gressibus incedebant. 7. processu dein audacia fracta, cum murorum ambitum insularum*que* spatiis inmensis oblongum, et inaccessas pulchritudines urbis, et incolentium plebem considerarent inmensam, iuxtaque fretum, quod Pontum disterminat et Aegaeum, disiectis bellorum officinis, quas parabant, post accepta maiora funera quam inlata, exinde digressi sunt effusorie per arctoas prouincias, quas *per*agrauere licenter, ad usque radices Alpium Iuliarum, quas Venetas appellabat antiquitas. 378

8. His diebus effic*ac*ia Iulii, magistri militiae, trans Taurum enituit

---

1 cladem 1*sq.* temptari sunnt 2 destentos louga ad extremum 5 insidiatum otius 6 pene 7 nomen 8 rectulimus 9 fortem habiles 10 barbarum 11 erupi 11*sq.* pertinaciae quibus 13*sq.* nudo somnia 14 lucubres (lug- *m3*) repense ducto 15 mendio interfectis iugio (o *fere* g) *ex* iuiug 16 effusoque exusit 17 ex *om.* 18 processo audaciam fracto 19 murmurorum insulorum 20 pulchritudinis 21 aegeum 23 sunnt agrauere 24 benetas (uen- *m3*) 25 efficia

---

1 cladum *E Pet.* cladium *Wm2A* 1*sq.* temptare sunt *Wm2A* 2 distentos *EA* longe *A* 2*sq.* extremam *et* penuriam *Val.* 5 insidiarum *Em2A* 6 *an* inser. *Cl. Nov.?* 7 numen *EA* 9 furta *Val.* sortem *A* habilis *A* 10 barbarorum *EA* barbarum *def. Heilmann* 11 erupit *A* 12 aequis *A* 13 nudus *EA* 14 lugubre strepens *A* educto *EA* 15 medio *EA* interfecti *EA* iugulo *EA* 16 effusumque *EA* exsuxit *HA* 17 ex *add. Val.* 18 processu *EA* audacia fracta *Nm2 Val.* a. infracta *Pet.* 19 murorum *EA* insularumque *Nm2 Val.* insularum *EA* 20 pulchritudines *EA* 23 peragrauere *A* 24 Venetas *EA* 25 efficacia *EA*

378 salutaris et uelox. conperta enim fatorum sorte per Thracias, Gothos antea susceptos, dispersosque per uarias ciuitates et castra, datis tectioribus litteris ad eorum rectores, Romanos omnes (quod his temporibus raro contingit), uniuersos tamquam uexillo erecto, uno eodem*que* die, mandauit occidi, exspectatione promissi stipendii securos, ad suburbana productos. quo consilio prudenti sine strepitu uel mora completo, orientales prouinciae discriminibus ereptae sunt magnis.

9. Haec ut miles quondam et Graecus, a principatu Caesaris Neruae exorsus, ad usque Valentis interitum, pro uirium explicaui mensura: opus ueritatem professum, numquam (ut arbitror), sciens silentio ausus corrumpere, uel mendacio. scribant reliqua potiores, aetate *et* doctrinis florentes. quos id (si libuerit) adgressuros, procudere linguas ad maiores moneo stilos.

---

1 *sq.* thracia gotho cantea 4 ciexillo (uex- *m3*) erecte eodem 5 promissis 6 streputu 7 erepte sunnt 8 grecus 10 professus 11 mendatio et *om.* 13 AMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM. EXPLICIT LIBER XXXI FELICITER

---

1 Thracias *EA* (Tr- *E*) 1 *sq.* Gothos antea *EA* 4 uexillo erecto *EA* eodemque *E Lind.* 5 promissi *EA* 6 strepitu *EA* 10 professum *EA* 11 ⟨et⟩ doctrinis *Cl.* doctrinis⟨que⟩ *Val.*

Kritische Ausgaben griechischer und lateinischer Schriftsteller.

Academicorum philosophorum index Herculanensis. Edidit Segofredus Mekler. 6 M.
Aeneae commentarius Poliorceticus. R. Hercher rec. et adnot. 4 M.
Aeschyli Tragoediae. Recensuit G. Hermannus. Editio altera. 2 Voll. 16 M.
Aeschyli Tragoediae. Edidit U. de Wilamowitz-Moellendorff. Accedunt tabulae III. 14 M., geb. 15,60 M.
Ammiani Marcellini rerum gestarum libri qui supersunt. Recensuit rhythmiceque distinxit Carolus U Clark adjuvantibus † Ludovico Traube et Guilelmo Haereo. Vol. I. Libri XIV—XXV. Accedunt tabulae quinque. 16 M.
Ammiani Marcellini fragmenta Marburgensia. Edidit H. Nissen. Accedit tabula photolithographica 4 M.
Apulei Madaurensis, L., apologia sive de magia liber ed. G. Krueger. 3 M.
Arati Phaenomena recensuit, et fontium testimoniorumque notis prolegomenis indicibus instruxit E. Maass. 5 M.
Aristidis, Aelii, Smyrnaei, quae supersunt omnia edidit Bruno Keil. Vol. II. Orationes XVII—LIII. 20 M.
Aristotelis de anima libri III. Rec. A. Torstrik. 6 M.
Aristoxenus' harmonische Fragmente. Griechisch und deutsch mit kritischem und exegetischem Kommentar und einem Anhang, die rhythmischen Fragmente des Aristoxenus enthaltend, herausgegeben von Paul Marquard. 8 M.
Callimachi Cyrenensis hymni et epigrammata. Ed. Aug. Meineke. 6 M.
Ciceronis artis rhetoricae libri duo rec. A. Weidner. 4 M.
Commentariorum in Aratum reliquiae collegit recensuit prolegomenis indicibusque instruxit Ernestus Maaß. 30 M.
Dionis Cassii Historiarum Romanarum quae supersunt ed. U. Ph. Boissevain. Vol. I 24 M. Vol. II 28 M. Vol. III 32 M.
Dionis Prusaensis quem vocant **Chrysostomum** quae exstant omnia. Edidit apparatu critico instruxit J. de Arnim. 2 Voll. 28 M.
Dioscuridis, Pedanii, Anazarbei de materia medica libri quinque. Edidit Max Wellmann.
Vol. I quo continentur libri I et II. 10 M.
Vol. II quo continentur libri III et IV. 14 M.
Vol. III quo continentur liber V. Crateuae, Sextii Nigri fragmenta Dioscuridis liber de simplicibus 15 M.
Epicharmos, des Koers, Leben und Schriften. Nebst einer Fragmentensammlung. Herausgegeben von Aug. O. Fr. Lorenz. 6 M.
Eratosthenis Catasterismorum reliquiae recensuit C. Robert. Accedunt prolegomena et epimetra tria. 12 M.
Euripidis tragoediae. Recensuit G. Hermannus. Vol. I bis III p. 1. 16 M.
Euripides' Herakles. Erklärt von U. v. Wilamowitz-Moellendorff. Zweite Bearbeitung. Neuer Abdruck. 15 M.
Eusebi chronicorum libri duo. Ed. Alfredus Schoene. 2 Voll. 38 M.
Excerpta Historica jussu Imp. Constantini Porphyrogeniti confecta edd. U. Ph. Boissevain, C. de Boor, Th. Büttner-Wobst.
Vol. I. Excerpta de legationibus ed. Carolus de Boor.
Pars 1. Excerpta de legationibus Romanorum et gentes. 8 M.
Pars 2. Excerpta de legationibus gentium ad Romanos. 12 M.
Vol. II. Excerpta de virtutibus et vitiis ed. Th. Büttner-Wobst.
Pars 1 cur. A. G. Roos. 14 M.
Pars 2 ed. A. G. Roos.
Vol. III Excerpta de insidiis ed. Carolus de Boor. 8 M.
Vol. IV. Excerpta de sententiis ed. U. Ph. Boissevain. 18 M.
Fragmenta Poetarum Graecorum, auctore U. de Wilamowitz-Moellendorff collecta et edita.
Vol. III fasc. I: Poetarum philosophorum fragmenta edidit H. Diels. 10 M.
Vol. VI fasc. I: Comicorum Graecorum fragmenta ed. G. Kaibel. Vol. I fasc. I. 10 M.
Fragmentsammlung der griechischen Ärzte. Bd. I. Die Fragmente der sikelischen Ärzte Akron, Philistion und des Diokles von Karystos. Herausgegeben von M. Wellmann. 10 M

Herodoti historiae. Recensuit H. Stein. 2 tomi. 24 M.

Heronis Alexandrini geometricorum et stereometricorum reliquiae. Accedunt Didymi Alexandrini mensurae marmorum et anonymi variae collectiones ex Herone Euclide Gemino Proclo Anatolio aliisque. E libris manu scriptis edidit Fr. Hultsch. 8 M.

Josephi, Flavii, Opera. Edidit et apparatu critico instruxit B. Niese. Vol. I. Antiquitatum Iudaicarum libri I—V. 14 M.
Vol. II. Antiquitatum Iudaicarum libri VI—X. 12 M.
Vol. III. Antiquitatum Iudaicarum libri XI—XV. 18 M.
Vol. IV. Antiquitatum Iudaicarum libri XVI—XX et vita. 14 M.
Vol. V. De Iudaeorum vetustate sive contra Apionem libri II 5 M.
Vol. VI. De bello Iudaico libros VII ediderunt Justus a Destinon et B. Niese. 26 M.
Vol. VII. Index. 4 M.

Livi, T., ab urbe condita libri a vicesimo sexto ad tricesimum edidit Aug. Luchs 11 M.

Luciani Samosatensis libellus qui inscribitur *Περὶ τῆς Περεγρίνου τελευτῆς* recensuit Lionello Levi quinque Vaticanae Bibliothecae codicibus unoque Marciano nunc primum inspectis. 1.80 M.

Lycophronis Alexandra recensuit Ed. Scheer.
Vol. I. Alexandra cum paraphrasibus ad codicum fidem recensita et emendata, indices subjecti. 5 M.
Vol. II. Scholia continens. 18 M.

Marmor Parium, Das. Herausgegeben von F. Jacoby. 7 M.

Ovidi Nasonis, P., Metamorphoseon libri XV Lactanti Placidi qui dicitur narrationes fabularum Ovidianarum recensuit apparatu critico instruxit Hugo Magnus. Accedunt index nominum et tres tabulae photographicae. 30 M.

Pappi Alexandrini collectionis quae supersunt e libris manu scriptis edidit latina interpretatione et commentariis instruxit Fridericus Hultsch. 3 Voll. 55 M.

Pindari carmina ad fidem optimorum codicum recensuit integram scripturae diversit atemsubiecit annotationem criticam addidit et annotationis criticae supplementum ad Pindari Olympias scripsit Tycho Mommsen. 2 Voll 16 M.

Plauti Comoediae. Recens. et emend. Fr. Leo. Vol. I. 18 M. Vol. II. 20 M.

Plutarchi Pythici dialogi tres Rec. G. R. Paton 5 M.

Quinti Smyrnaei Posthomericorum libri XIV. Recensuit prolegomenis et adnotatione critica instruxit A. Koechly. 8 M.

Scriptores historiae Augustae ab Hadriano ad Numerianum. H. Jordan et Fr. Eyssenhardt recensuerunt. 2 Voll. 12 M.

Senecae, L. Annaei, opera. Ad libros manu scriptos et impressos recensuit commentarios criticos subiecit disputationes et indicem addidit Carolus Rudolphus Fickert. 3 Voll. 18 M.

Solini, C. Julii, Collectanea rerum memorabilium Iterum recensuit Th. Mommsen. 14 M.

Stobaei, Joannis, Anthologium. Recens. Curtius Wachsmuth et Otto Hense
Vol. I. Liber I. Rec. C. Wachsmuth. 11 M.
Vol. II. Liber II. Rec. C. Wachsmuth 7 M.
Vol. III. Liber II. Rec. O. Hense. 20 M.
Vol. IV. Liber IV. Pars I. Rec. O. Hense. 20 M.
Vol. V. Liber IV. Pars II. Rec. O. Hense. 18 M.

Tacitus, Cornelius, ab I. Lipsio, I. F. Gronovio, N. Heinsio, I. A. Ernestio, F. A. Wolfio emendatus et illustratus, ab Imm. Bekkero ad codices antiquissimos recognitus. Cum indicibus. 2 Voll. 8 M.

Thucydidis libri I et II ex recensione Bekkeri in usum scholarum edidit Alfr. Schoene. 8 M.

Valentis, Vettii, anthologiarum libri primum edidit Guilelmus Kroll. 16 M.

Varronis, M. Terenti, de libris grammaticis scripsit reliquiasque subiecit Augustus Wilmanns. 4 M.

Varronis, de lingua latina libri, emendavit, apparatu critico instruxit, praefatus est Leonardus Spengel. Leonardo patre mortuo edidit et recognovit filius Andreas Spengel. 8 M.

Druck von J. B. Hirschfeld (August Pries) in Leipzig.